ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 17.12.2002
COM (2002) 737 τελικό

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

Σχέδιο

Κοινή έκθεση της Επιτροπής και του Συμβουλίου σχετικά με επαρκείς και βιώσιμες συντάξεις

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ 6
Επάρκεια των συντάξεων 6
Οικονομική βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων 7
Εκσυγχρονισμός των συνταξιοδοτικών συστημάτων 9
Γενική αξιολόγηση 9
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ 10
2. Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΓΗΡΑΝΣΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ: ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΈΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΝΤΙΛΗΨΗ 13
2.1. Γήρανση του πληθυσμού 13
2.2. Δημόσια αντίληψη 16
3. ΕΠΑΡΚΕΙΑ 27
3.1. Στόχος 1: πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού 27
3.1.1. Εγγυήσεις ελάχιστων συντάξεων 27
3.1.2. Ο κίνδυνος της φτώχειας για τους ηλικιωμένους 30
3.1.3. Συμπέρασμα: εξάλειψη των κινδύνων φτώχειας στα γηρατειά 36
3.2. Στόχος 2: παροχή της δυνατότητας στους ανθρώπους να διατηρήσουν το βιοτικό τους επίπεδο 37
3.2.1. Πρόσβαση σε μηχανισμούς που καθιστούν δυνατό στους ανθρώπους να διατηρήσουν το βιοτικό τους επίπεδο σε αξιοπρεπές επίπεδο μετά τη συνταξιοδότηση 38
3.2.2. Πιθανή εξέλιξη των ποσοστών αναπλήρωσης 42
3.3. Στόχος 3: προώθηση της αλληλεγγύης 44
3.3.1. Αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών 44
3.3.2. Αλληλεγγύη μεταξύ των ηλικιωμένων 45
3.3.3. Γήρανση και πιθανή εξέλιξη των ανισοτήτων 47
3.3.4. Συμπέρασμα: το μέλλον της αλληλεγγύης 48
4. Οικονομική βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων 52
4.1. Στόχος 4: Αύξηση επιπέδων απασχόλησης 54
4.1.1. Σύντομη ανάλυση της τρέχουσας κατάστασης της αγοράς εργασίας (π.χ. αχρησιμοποίητο δυναμικό απασχόλησης) 55
4.1.2. Κύρια μέτρα που προβλέπονται για την αύξηση της απασχόλησης 57
4.1.3. Ανάλυση του οικονομικού αντίκτυπου της προβλεπόμενης αύξησης του ποσοστού απασχόλησης (πλην αυτού των εργαζομένων μεγαλύτερων ηλικίας) στα συνταξιοδοτικά συστήματα 59

4.1.4. Συμπέρασμα 59

4.2. Στόχος 5: Παράταση του επαγγελματικού βίου 60

4.2.1. Τρέχουσα συμμετοχή στην αγορά εργασίας των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας62

4.2.2. Μεσοπρόθεσμοι και μακροπρόθεσμοι στόχοι όσον αφορά την απασχόληση των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας 65

4.2.3. Μέτρα για την αύξηση των ποσοστών απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας 65

4.2.4. Αξιολόγηση του οικονομικού αντικτύπου από την παράταση του επαγγελματικού βίου 71

4.2.5. Συμπέρασμα: η παράταση του επαγγελματικού βίου αποτελεί αποτελεσματικό τρόπο εξασφάλισης της οικονομικής βιωσιμότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων.... 72

4.3. Στόχος 6: Πώς θα καταστούν τα συνταξιοδοτικά συστήματα βιώσιμα σε ένα πλαίσιο υγιών δημόσιων οικονομικών 72

4.3.1. Ο αντίκτυπος του συνταξιοδοτικού συστήματος στις δημόσιες δαπάνες σήμερα και στο μέλλον 74

4.3.2. Οι εισφορές στα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα 76

4.3.3. Γενικά μέτρα για την εξασφάλιση της χρηματοδότησης των δημόσιων συνταξιοδοτικών δαπανών 79

4.3.4. Συμπέρασμα: οικονομική ικανότητα υποστήριξης των δημόσιων συνταξιοδοτικών συστημάτων και των υγιών δημόσιων οικονομικών..... 86

4.4. Στόχος 7: Η αναπροσαρμογή των παροχών και των εισφορών με ισόρροπο τρόπο . 88

4.4.1. Μείωση της επιβάρυνσης στις μελλοντικές γενιές 88

4.4.2. Η διατήρηση επαρκών συντάξεων 91

4.4.3. Συμπέρασμα: Κατανομή του κινδύνου μεταξύ του ενεργού πληθυσμού και των συνταξιούχων 92

4.5. Στόχος 8: Εξασφάλιση μιας επαρκούς και οικονομικά υγιούς ιδιωτικής σύνταξης.. 92

4.5.1. Σημερινός και προβλεπόμενος ρόλος των επαγγελματικών και ιδιωτικών συντάξεων92

4.5.2. Ρυθμιστικά πλαίσια για τις ιδιωτικές συντάξεις 95

4.5.3. Μείωση των διοικητικών δαπανών 99

4.5.4. Συμπέρασμα: συνεισφορά των κεφαλοποιητικών συστημάτων στη μελλοντική παροχή συντάξεων 100

5. Εκσυγχρονισμοσ: Αντιμετωπιση των μεταβαλλομενων αναγκων 102

5.1. Στόχος 9: προσαρμογή σε περισσότερο ευέλικτα πρότυπα απασχόλησης και σταδιοδρομίας 102

5.1.1. Πρόσβαση στα συνταξιοδοτικά δικαιώματα..... 103

5.1.2. Δυνατότητα μεταφοράς των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων 104

5.1.3. Συμπέρασμα: Πρέπει να γίνουν βελτιώσεις στα συνταξιοδοτικά συστήματα του δεύτερου άξονα 106

5.2. Στόχος 10: εκπλήρωση των στόχων για μεγαλύτερη ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών 107

5.2.1. Διαφορές στη συνταξιοδοτική κατάσταση ανδρών και γυναικών 107

5.2.2. Οι διαφορές των φύλων στη νομοθεσία περί συντάξεων 109

5.2.3. Μέτρα για την προώθηση μεγαλύτερης ισότητας μεταξύ των φύλων στα συνταξιοδοτικά συστήματα 110

5.2.4. Συμπέρασμα: αντίκτυπος των συνταξιοδοτικών συστημάτων στην ισότητα των φύλων 113

5.3. Στόχος 11: απόδειξη της ικανότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων να ανταποκριθούν στις προκλήσεις 114

5.3.1. Παρακολούθηση των συνταξιοδοτικών συστημάτων 114

5.3.2. Μηχανισμοί για την επίτευξη πολιτικής συναίνεσης 116

5.3.3. Ενημέρωση των δικαιούχων 117

5.3.4. Συμπέρασμα: η ενημέρωση ως κινητήριος δύναμη για την αλλαγή 118

6. Γενικα συμπερασματα και επομενα βηματα 120

6.1. Επίτευξη των κοινών στόχων 120

6.2. Μεγαλύτερη συνεργασία σε επίπεδο ΕΕ 124

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ – Συνοψεις χωρων 127

ΒΕΛΓΙΟ 130

ΔΑΝΙΑ 135

ΓΕΡΜΑΝΙΑ 140

ΕΛΛΑΔΑ 145

ΙΣΠΑΝΙΑ 150

ΓΑΛΛΙΑ 154

ΙΡΛΑΝΔΙΑ 159

ΙΤΑΛΙΑ 164

ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ 169

ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ 173

ΑΥΣΤΡΙΑ 178

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ 183

ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ 188

ΣΟΥΗΔΙΑ 193
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ 197

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

Σχέδιο

Κοινή έκθεση της Επιτροπής και του Συμβουλίου σχετικά με επαρκείς και βιώσιμες συντάξεις

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Σε διάφορα Ευρωπαϊκά Συμβούλια από τη Λισσαβώνα έως τη Βαρκελώνη, τονίστηκαν η πρόκληση της γήρανσης του πληθυσμού και οι επιπτώσεις της για τη διατήρηση επαρκών και βιώσιμων συντάξεων. Αυτή πρόκληση υπογραμμίστηκε στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Στοκχόλμης το Μάρτιο του 2001, που αποτέλεσε τη βάση της ανοικτής μεθόδου συντονισμού των συντάξεων. Αυτή η διαδικασία δρομολογήθηκε τελικά από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν το Δεκέμβριο του 2001 με βάση τους έντεκα κοινούς στόχους συμπτυγμένους κάτω από τρεις επικεφαλίδες: διαφύλαξη της ικανότητας των συστημάτων για την επίτευξη των κοινωνικών τους στόχων, διατήρηση της οικονομικής τους βιωσιμότητας και ανταπόκριση στις μεταβαλλόμενες κοινωνικές ανάγκες.

Οι εθνικές εκθέσεις στρατηγικής σχετικά με τις συντάξεις υποβλήθηκαν το Σεπτέμβριο 2002, στις οποίες τα κράτη μέλη παρουσιάζουν αναλυτικά τον τρόπο με τον οποίο προσπαθούν να επιτύχουν τους έντεκα κοινούς στόχους. Συνεπώς οι υπηρεσίες της Επιτροπής πραγματοποίησαν ανάλυση των εθνικών εκθέσεων στρατηγικής με στόχο την αξιολόγηση των έντεκα κοινών στόχων.

Επάρκεια των συντάξεων

Όλα τα κράτη μέλη φροντίζουν ώστε οι περισσότεροι άνθρωποι να αποκτούν δικαιώματα συνταξιοδότησης και παρέχουν ένα ελάχιστο επίπεδο εισοδήματος για ηλικιωμένους ανθρώπους που δεν έχουν αποκτήσει επαρκή δικαιώματα συνταξιοδότησης. Ένα σημαντικό επίτευγμα των συνταξιοδοτικών συστημάτων είναι ότι το γήρας δεν είναι πλέον συνώνυμο της φτώχειας. Σε πολλά κράτη μέλη, ο κίνδυνος της φτώχειας για τους ηλικιωμένους ανθρώπους είναι μικρότερος από αυτόν που διατρέχουν οι άνθρωποι νεαρής ηλικίας. Ιδίως σ' αυτά τα κράτη μέλη στα οποία η απειλή από τη φτώχεια παραμένει υψηλή, έχει ληφθεί ευρεία σειρά μέτρων για τη βελτίωση των εγγυήσεων ελάχιστου εισοδήματος και διαφόρων παροχών σε μετρητά και σε είδος.

Τα συνταξιοδοτικά συστήματα, μέσω δημοσίων συστημάτων με βάση τις αποδοχές (πρώτος άξονας), των ιδιωτικών επαγγελματικών συστημάτων (δεύτερος άξονας) και της ατομικής ασφάλισης συνταξιοδότησης (τρίτος άξονας), προσφέρουν καλές ευκαιρίες για τους περισσότερους Ευρωπαίους να διατηρήσουν το βιοτικό τους επίπεδο και μετά τη σύνταξη. Ως αποτέλεσμα, και σε συνδυασμό με άλλες πολιτικές φορολογικών παροχών, οι ηλικιωμένοι, στα περισσότερα κράτη μέλη, επιτυγχάνουν γενικά ένα καλό και σε ορισμένα κράτη μέλη ακόμη και σχετικά υψηλό, βιοτικό επίπεδο. Η ωρίμανση των συνταξιοδοτικών συστημάτων και η μεγαλύτερη συμμετοχή των γυναικών συνέβαλαν στην αύξηση του μέσου επιπέδου των συντάξεων. Στο μέλλον, πολλά κράτη μέλη αναμένουν μεγαλύτερες βελτιώσεις στη

συνταξιοδοτική κάλυψη, μεταξύ άλλων, με τη παροχή της δυνατότητας στα άτομα να αποκτούν πρόσθετα δικαιώματα συνταξιοδότησης αναβάλλοντας τη συνταξιοδότησή τους και με την ενθάρρυνση των κοινωνικών εταίρων να δημιουργήσουν κλαδικά συστήματα συνταξιοδότησης βάσει υποχρεωτικών συλλογικών συμβάσεων. Μολονότι οι περισσότερες συνταξιοδοτικές αποδοχές θα συνεχίσουν να χορηγούνται από τα συστήματα του πρώτου άξονα, τα κράτη μέλη προωθούν επίσης την ιδιωτική κάλυψη συνταξιοδότησης.

Τα κράτη μέλη έχουν εδραιώσει ισχυρά στοιχεία αναδιανομής στα συνταξιοδοτικά τους συστήματα του πρώτου άξονα, κυρίως με τη μορφή εγγυήσεων ελάχιστων συντάξεων ή με πιστώσεις για ορισμένες περιόδους χωρίς συντάξιμο εισόδημα (π.χ. ανεργία, γονική άδεια κλπ.). Αυτό συνέβαλε στη μείωση των ανισοτήτων εισοδήματος μεταξύ των συνταξιούχων, που είναι συχνά περισσότερες από αυτές μεταξύ του συνολικού πληθυσμού. Η αύξηση της εμπιστοσύνης στην επαγγελματική συνταξιοδότηση, που συχνά υποστηρίζεται από συλλογικές συμφωνίες, ή στη δημόσια κάλυψη συνταξιοδότησης με έντονα στοιχεία αλληλεγγύης και με ισχυρή διασύνδεση μεταξύ εισφορών και παροχών, θα αυξήσει την επάρκεια των συντάξεων και θα προωθήσει τη δικαιοσύνη ανάμεσα στις γενεές.

Οικονομική βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων

Κατά τα τελευταία χρόνια, τα κράτη μέλη αναγνώρισαν την επείγουσα ανάγκη να καταστούν τα συνταξιοδοτικά συστήματα οικονομικώς σταθερά λόγω των περιορισμένων "παραθύρων ευκαιρίας" που υπάρχουν πριν να αρχίσει να επιδρά η γήρανση του πληθυσμού. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη ενσωμάτωσαν ευρέως στις στρατηγικές τους μια προσέγγιση με βάση την αύξηση των ποσοστών απασχόλησης, τη μείωση των επιπέδων δημοσίου χρέους και τη μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων, η οποία υποστηρίζει επίσης τους γενικούς προσανατολισμούς της οικονομικής πολιτικής.

Όλα τα κράτη μέλη θεωρούν τις προσπάθειές τους για την αύξηση των ποσοστών απασχόλησης ως ένα σημαντικό στοιχείο της μακροπρόθεσμης στρατηγικής τους να καταστήσουν βιώσιμες τις συντάξεις. Υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης συνεπάγονται ότι περισσότεροι άνθρωποι θα επωμίζονται τη χρηματοδότηση των παροχών και, συνεπώς ότι θα μπορέσουν να διατηρηθούν τα επίπεδα παροχών. Από προβλέψεις των δαπανών για τις δημόσιες συντάξεις[1] προκύπτει ότι, εάν πρέπει να επιτευχθούν οι στόχοι της Λισσαβώνας για την απασχόληση με συνεχή αύξηση της απασχόλησης και πέρα από το 2010, η αύξηση των δαπανών για τις δημόσιες συντάξεις ως ποσοστό του ΑΕγχΠ θα μπορούσε να μειωθεί κατά ένα τρίτο περίπου το 2050, σε σύγκριση με το σενάριο αναφοράς αμετάβλητων πολιτικών. Αυτό σημαίνει ότι μόνον με υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης δεν θα μπορούσε να επιλυθεί το πρόβλημα της οικονομικής βιωσιμότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων.

Προς το παρόν, οι περισσότεροι Ευρωπαίοι συνταξιοδοτούνται πριν να φθάσουν την εκ του νόμου προβλεπόμενη ηλικία συνταξιοδότησης. Εάν η πραγματική ηλικία συνταξιοδότησης μπορούσε να αυξηθεί κατά ένα έτος χωρίς να αυξηθούν τα δικαιώματα σύνταξης, η αναμενόμενη αύξηση των δαπανών για τις συντάξεις θα μειωνόταν κατά 0.6-1 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕγχΠ το 2050. Αυτό σημαίνει ότι

[1] Πραγματοποιήθηκαν από τα κράτη μέλη το 2001 υπό την αιγίδα της επιτροπής οικονομικής πολιτικής.

μια αύξηση κατά ένα έτος της πραγματικής ηλικίας συνταξιοδότησης θα μπορούσε να αφομοιώσει σχεδόν το 20% του μέσου όρου αναμενόμενης αύξησης στις δαπάνες για τις συντάξεις το 2050. Τα κράτη μέλη δήλωσαν τη δέσμευσή τους να καθυστερήσουν τη χορήγηση πρόωρων συντάξεων και βρίσκονται στη διαδικασία μεταρρύθμισης των συστημάτων πρόωρης συνταξιοδότησης και των πολιτικών αγοράς εργασίας. Ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις, ο ρυθμός των μεταρρυθμίσεων είναι αργός για την επίτευξη των στόχων της Στοκχόλμης και της Βαρκελώνης δηλαδή για την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας κατά 50% έως το 2010 σε σύγκριση με το 38.5% σήμερα) και για την αύξηση της πραγματικής ηλικίας συνταξιοδότησης κατά πέντε έτη έως το 2010.

Ορισμένα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει ή θεσπίζουν συνεκτικές στρατηγικές για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας των συστημάτων συνταξιοδότησης και των δημοσίων οικονομικών συνολικά σύμφωνα με την τρισκελή στρατηγική που ενσωματώθηκε στο πλαίσιο των γενικών προσανατολισμών της οικονομικής πολιτικής. Ωστόσο, μεγάλες αυξήσεις των δαπανών για τις δημόσιες συντάξεις προβλέπονται για τα περισσότερα κράτη μέλη και, επιπλέον, ορισμένες χώρες αντιμετωπίζουν ακόμη υψηλά ποσοστά δημοσίου χρέους και την ανάγκη για βελτίωση της δημοσιονομικής κατάστασης. Και στους τρεις τομείς χρειάζονται περαιτέρω μεταρρυθμίσεις, ιδίως περαιτέρω μεταρρυθμίσεις των συντάξεων στα κράτη μέλη που δεν έχουν ακόμη διασφαλίσει τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων.

Τα κράτη μέλη έχουν επίγνωση ότι, λόγω της υψηλής οικονομικής επιβάρυνσης από τη ραγδαία επιδείνωση του λόγου εξάρτησης, η δίκαια κατανομή μεταξύ των γενεών κινδυνεύει. Για την πρόληψη αρνητικών επιπτώσεων στην απασχόληση, πρέπει να ληφθούν μέτρα για την αποφυγή της αύξησης της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης, ιδιαιτέρως της εργασίας και να επιτευχθεί βιώσιμη ισορροπία ανάμεσα αφενός στη φορολόγηση της εργασίας και αφετέρου άλλων μορφών φορολόγησης, συμπεριλαμβανομένης και της φορολόγησης του κεφαλαίου. Ορισμένα κράτη μέλη εξέτασαν τις συνέπειες της γενιάς με τη θεαματική αύξηση των γεννήσεων (baby boom) για τα συνταξιοδοτικά συστήματα με τη δημιουργία αποθεματικών ταμείων στα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα με στόχο να αποφευχθούν μεγάλες αυξήσεις στα ποσοστά εισφορών. Πολλά κράτη μέλη δημιούργησαν επίσης καλύτερες ευκαιρίες για συμπληρωματική ιδιωτική κάλυψη συνταξιοδότησης και ιδιωτική χρηματοδότηση, μειώνοντας έτσι τις πιέσεις για αύξηση των δημοσίων δαπανών. Λίγες χώρες έχουν μετατρέψει τα δημόσια συνταξιοδοτικά τους συστήματα σε συστήματα προκαθορισμένων εισφορών με πλασματικό χρόνο ασφάλισης, με στόχο τη σταθεροποίηση των ποσοστών εισφοράς για όλες τις γενεές και με την ενσωμάτωση καλύτερων κινήτρων για εργασία, συμβάλλοντας έτσι επίσης στην επίτευξη του στόχου για υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης.

Η οικονομική βιωσιμότητα των κεφαλαιοποιητικών συστημάτων συνταξιοδότησης εξαρτάται από την υγιή διαχείριση των ταμείων και από τις επιδόσεις των χρηματαγορών. Οι κίνδυνοι για τα κεφαλαιοποιητικά συστήματα συνταξιοδότησης μπορούν να μειωθούν σημαντικά μέσω πραγματικής επίβλεψης και συνετούς διαχείρισης του ενεργητικού. Η οδηγία σχετικά με την επαγγελματική συνταξιοδοτική κάλυψη, που συζητείται τώρα στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, θα αποτελέσει σημαντικό βήμα προόδου στον τομέα αυτό.

Εκσυγχρονισμός των συνταξιοδοτικών συστημάτων

Τα εκ του νόμου προβλεπόμενα συνταξιοδοτικά συστήματα, λίγο ή πολύ, ανταποκρίνονται καλά στην πρόκληση συνταξιοδοτικής κάλυψης των εργαζομένων στο πλαίσιο άτυπης απασχόλησης (με μειωμένο ωράριο, προσωρινοί, αυτοαπασχολούμενοι) και εργαζόμενων που χαρακτηρίζονται από κινητικότητα. Αντίθετα, η κατάσταση στα συστήματα του δεύτερου άξονα δεν μπορεί ακόμη να θεωρηθεί ικανοποιητική: οι εργαζόμενοι στο πλαίσιο άτυπης απασχόλησης εξακολουθούν να μην καλύπτονται τόσο καλά από τα επαγγελματικά συστήματα συνταξιοδότησης και, σε πολλά κράτη μέλη, οι εργαζόμενοι που αλλάζουν συνεχώς θέση εργασίας τελειώνουν συνήθως την σταδιοδρομία τους με λιγότερα δικαιώματα επαγγελματικής συνταξιοδότησης σε σύγκριση με τους εργαζόμενους που παραμένουν στον ίδιο εργοδότη.

Τα κράτη μέλη προσαρμόζουν σταδιακά τα συνταξιοδοτικά τους συστήματα στον εξελισσόμενο κοινωνικό και οικονομικό ρόλο των ανδρών και γυναικών. Έτσι θεσπίζουν νέες νομοθεσίες που αποβλέπουν στη διευκόλυνση του συνδυασμού μεταξύ των οικογενειακών ευθυνών και της εργασίας για αμφότερους τους γονείς. Ωστόσο, μολονότι υπάρχουν τέτοια μέτρα και η συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας αυξάνεται, οι σημαντικές διαφορές στα δικαιώματα συνταξιοδότησης μεταξύ ανδρών και γυναικών θα εξακολουθήσουν να υπάρχουν για πολύ καιρό ακόμη.

Τέλος, τα περισσότερα κράτη μέλη έχουν καταβάλλει προσπάθειες για τη βελτίωση της διαφάνειας στα συνταξιοδοτικά τους συστήματα, τόσο στο επίπεδο των συστημάτων ως σύνολο όσο και από άποψη των ατομικών δικαιωμάτων συνταξιοδότησης. Επίσης έχουν επίγνωση της σημασίας της επίτευξης συναίνεσης για την ανάπτυξη και τη μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων.

Γενική αξιολόγηση

Η πρώτη συνεκτική αξιολόγηση των εθνικών συστημάτων ασφάλισης των συντάξεων και των πολιτικών σε επίπεδο ΕΕ δείχνει ότι τα κράτη μέλη κατευθύνονται προς οικονομικά βιώσιμα συνταξιοδοτικά συστήματα που θα είναι σε θέση να προσφέρουν επαρκείς συντάξεις στο μέλλον, ιδίως σε μια εποχή στην οποία επιταχύνεται η γήρανση του πληθυσμού. Τα κράτη μέλη έχουν πλήρη επίγνωση της αλληλεξάρτησης μεταξύ της οικονομικής βιωσιμότητας και της επάρκειας στο πλαίσιο της δημογραφικής γήρανσης της κοινωνίας: η οικονομική βιωσιμότητα των συστημάτων συνταξιοδότησης είναι μια αναγκαία προϋπόθεση για την επαρκή παροχή συντάξεων στο μέλλον, εφόσον η εξασφάλιση της επάρκειας αποτελεί προϋπόθεση για την απόκτηση πολιτικής υποστήριξης για την αναγκαία μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων.

Οι εθνικές εκθέσεις στρατηγικής παρουσιάζουν ένα ευρύ φάσμα θετικών εξελίξεων στην επίτευξη των κοινών στόχων. Μολονότι οι οικονομικές προκλήσεις αποτέλεσαν την κύρια κινητήριο δύναμη για μεταρρυθμίσεις, τα κράτη μέλη φρόντισαν να μην υπονομεύσουν τους κοινωνικούς στόχους των συνταξιοδοτικών τους συστημάτων και καταβάλλουν προσπάθειες να προσαρμόσουν τα συστήματα αυτά στις μεταβαλλόμενες κοινωνικές ανάγκες. Αυτή η ισορροπία μεταξύ των κοινωνικών και οικονομικών προβληματισμών είναι το κλειδί για την πολιτική επιτυχία των μεταρρυθμίσεων για τις συντάξεις. Όλα τα κράτη μέλη έχουν αρχίσει τη μεταρρυθμιστική τους διαδικασία και ορισμένα κράτη μέλη έχουν υλοποιήσει

σημαντικές και λίγα από αυτά μάλιστα, ριζικές μεταρρυθμίσεις στη δεκαετία του 1990. Εντούτοις, πολλές χώρες αναγνωρίζουν την ανάγκη για την πραγματοποίηση και άλλων μεταρρυθμίσεων προκειμένου να διαφυλαχθεί η βιωσιμότητα των συστημάτων τους συνταξιοδότησης καθώς και να επιτευχθεί η εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών.

Ο ρυθμός της διαδικασίας μεταρρύθμισης για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας επαρκών συντάξεων πρέπει να διατηρηθεί. Αυτές οι μεταρρυθμίσεις ανήκουν στο πλαίσιο των συντονισμένων προσπαθειών που καταβάλλουν τα κράτη μέλη για την υλοποίηση της στρατηγικής οικονομικής μεγέθυνσης που ζητήθηκε στη διάσκεψη κορυφής της Λισσαβώνας, συμπεριλαμβανομένων και των διαρθρωτικών και φορολογικών μεταρρυθμίσεων καθώς και των καλύτερων και περισσότερο αποδοτικών δημοσίων επενδύσεων. Πολλά κράτη μέλη αντιμετωπίζουν πολύ μεγάλες αυξήσεις των δαπανών στα συνταξιοδοτικά τους συστήματα με τις τρέχουσες πολιτικές και πρέπει να λάβουν ακόμη μέτρα για να αντεπεξέλθουν στις οικονομικές αυτές προκλήσεις χωρίς να θέσουν σε κίνδυνο την επάρκεια. Η βελτίωση των κινήτρων για τους εργαζόμενους μεγαλύτερης ηλικίας ώστε να παρατείνουν την παραμονή τους στην αγορά εργασίας θα είναι ιδιαίτερα σημαντική. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί κυρίως με την ενίσχυση της διασύνδεσης μεταξύ των εισφορών και των παροχών. Επιπλέον, η οικονομική βάση των συνταξιοδοτικών συστημάτων μπορεί να ενισχυθεί με τη βοήθεια μεγαλύτερης δημόσιας και ιδιωτικής χρηματοδότησης. Τέλος, η επάρκεια στο μέλλον εξαρτάται επίσης από την προσαρμογή των συνταξιοδοτικών συστημάτων σε πιο ευέλικτα πρότυπα απασχόλησης και σταδιοδρομίας και στους μεταβαλλόμενους ρόλους των ανδρών και γυναικών στην κοινωνία.

Η δημογραφική γήρανση θα αρχίσει να έχει συνέπειες για τα συστήματα συνταξιοδότησης εντός των επομένων δέκα ετών σε πολλά κράτη μέλη. Συνεπώς επείγει η χάραξη αξιόπιστων και αποτελεσματικών στρατηγικών και η σαφής ενημέρωση των πολιτών σχετικά με το τι μπορούν να προσδοκούν από τα συνταξιοδοτικά τους συστήματα και τι πρέπει να κάνουν για να επιτύχουν ένα αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο ως συνταξιούχοι.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε διάφορα Ευρωπαϊκά Συμβούλια τονίστηκε η πρόκληση της γήρανσης των πληθυσμών, ιδίως όσον αφορά τις επιπτώσεις της για τη διατήρηση επαρκών και βιώσιμων συντάξεων. Το Συμβούλιο της Λισσαβώνας (2000) τόνισε την ανάγκη να εκπονηθεί μελέτη "*για τη μελλοντική εξέλιξη της κοινωνικής προστασίας υπό μακροπρόθεσμο πρίσμα, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στη βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων σε διαφορετικά χρονικά πλαίσια μέχρι το 2020 και μετά, εφόσον απαιτείται*". Μετά από αυτό ακολούθησε στο Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ (2001) η έγκριση των τριών γενικών αρχών για τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων συνταξιοδότησης, δηλαδή: "*να διασφαλιστεί η ικανότητα των συστημάτων να εκπληρώνουν τους κοινωνικούς τους στόχους, να διατηρηθεί η οικονομική τους βιωσιμότητα και να υπάρχει ανταπόκριση στις μεταβαλλόμενες κοινωνικές ανάγκες*".

Στην κοινή έκθεση[2] της επιτροπής κοινωνικής προστασίας και της επιτροπής οικονομικής πολιτικής που απευθύνθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν (Δεκέμβριος 2001), ζητείται η χρησιμοποίηση της ανοικτής μεθόδου συντονισμού στον τομέα των συντάξεων "*για την παροχή βοήθειας στα κράτη μέλη ώστε να αναπτύξουν προοδευτικά τις πολιτικές τους προκειμένου να διαφυλάξουν την επάρκεια των συντάξεων να διατηρήσουν ταυτόχρονα την οικονομική τους βιωσιμότητα και να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις των μεταβαλλόμενων κοινωνικών αναγκών.*" Στην έκθεση αυτή ορίζονται έντεκα κοινοί στόχοι σύμφωνα με τις τρεις αρχές που εγκρίθηκαν στο Γκέτεμποργκ.

Τέλος, το Συμβούλιο της Βαρκελώνης (2002) ζήτησε "να επισπευσθεί η μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων, ώστε να εξασφαλιστεί η οικονομική τους βιωσιμότητα και η επίτευξη των κοινωνικών τους στόχων" και, στο πλαίσιο αυτό τόνισε "τη σημασία της κοινής έκθεσης της Επιτροπής και του Συμβουλίου για το θέμα των συντάξεων που θα υποβληθεί στην εαρινή σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου το 2003, και πρέπει να εκπονηθεί με βάση τις εθνικές εκθέσεις στρατηγικής που αναμένονται το Σεπτέμβριο 2002." Ως συμβολή στην προαναφερόμενη έκθεση τα κράτη μέλη υπέβαλαν εθνικές εκθέσεις στρατηγικής το Σεπτέμβριο του 2002 στις οποίες παρουσιάζουν αναλυτικά τον τρόπο με τον οποίο προσπαθούν να επιτύχουν τους έντεκα κοινούς στόχους. Στις εκθέσεις αυτές διαφαίνεται ότι τα κράτη μέλη έχουν λάβει και συνεχίζουν να λαμβάνουν διάφορα μέτρα για την επίτευξη των έντεκα στόχων. Όσον αγορά το στόχο για την οικονομική βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων, τα κράτη μέλη ενσωμάτωσαν στις προσεγγίσεις τους την τρισκελή στρατηγική για την αντιμετώπιση των δημοσιονομικών συνεπειών της γήρανσης του πληθυσμού η οποία στρατηγική θεσπίστηκε στο Συμβούλιο της Στοκχόλμης και ενσωματώθηκε στη συνέχεια στους γενικούς προσανατολισμούς της οικονομικής πολιτικής του 2002. Τα τρία σκέλη είναι: αύξηση των ποσοστών απασχόλησης, μείωση των επιπέδων δημοσίου χρέους και μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Ο στόχος είναι να μειωθούν οι πιέσεις στα δημόσια οικονομικά και να τοποθετηθούν τα συστήματα συνταξιοδότησης σε υγιείς οικονομικές βάσεις. Στα μέτρα που λαμβάνουν τα κράτη μέλη περιλαμβάνονται, ιδίως, ο περιορισμός της ροής στα συστήματα πρόωρης συνταξιοδότησης, η αύξηση των κινήτρων για την παράταση του επαγγελματικού βίου και η αναβολή της συνταξιοδότησης καθώς και η αύξηση των μελλοντικών δημοσιονομικών περιθωρίων με τη μείωση του δημοσίου χρέους ή με τη δημιουργία αποθεματικών ταμείων δημόσιας συνταξιοδότησης.

Η αρμοδιότητα για το σχεδιασμό και τη διαχείριση των συνταξιοδοτικών συστημάτων παραμένει στα κράτη μέλη, σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας. Μολονότι δεν προβλέπεται να αλλάξει αυτό, τώρα είναι ευρέως αποδεκτό το γεγονός ότι η επάρκεια και η βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων έχουν συνέπειες που υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα. Αυτό έγινε αποδεκτό πρώτα στον τομέα της οικονομικής πολιτικής και των δημοσίων οικονομικών: η σταθερότητα του κοινού νομίσματος εξαρτάται από την υγιή δημοσιονομική πολιτική. Η γήρανση των πληθυσμών αποτελεί σημαντική πρόκληση για τα δημόσια οικονομικά λόγω του γεγονότος ότι το ένα δέκατο περίπου του ΑΕγχΠ της ΕΕ αφιερώνεται σήμερα στις δημόσιες δαπάνες για τις συντάξεις.

---

[2] Ποιότητα και βιωσιμότητα των συντάξεων – Κοινή έκθεση σχετικά με τους στόχους και τις μεθόδους εργασίας στον τομέα των συντάξεων

Ωστόσο, η δημογραφική γήρανση αποτελεί επίσης σημαντική πρόκληση για την ικανότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων να εκπληρώσουν τους κοινωνικούς τους σκοπούς, δηλαδή την παροχή επαρκών και δίκαιων εισοδημάτων για τους ηλικιωμένους και την πρόληψη της φτώχειας στα γηρατειά. Από ευρωπαϊκή σκοπιά, είναι επίσης σημαντικό να εξασφαλιστεί ότι οι αυξανόμενοι διακινούμενοι εργαζόμενοι που έχουν αποκτήσει δικαιώματα συνταξιοδότησης σε διάφορα κράτη μέλη μπορούν να επαφίενται στο γεγονός ότι θα λαμβάνουν τις παροχές που τους έχουν υποσχεθεί και δεν θα χρειάζεται να ζητούν κοινωνική βοήθεια στη χώρα τους κατοικίας.

Σύμφωνα με το αίτημα των Ευρωπαϊκών Συμβουλίων της Στοκχόλμης και της Βαρκελώνης, ο αντίκτυπος της αύξησης των δαπανών που έχουν σχέση με την ηλικία στα δημόσια οικονομικά αξιολογείται στο πλαίσιο του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Κάθε χρόνο, τα κράτη μέλη υποβάλλουν τα προγράμματά τους σταθερότητας και σύγκλισης, στα οποία προβλέπονται οι στόχοι για την επίτευξη της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας των δημοσίων οικονομικών. Επιπλέον, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν στο οποίο ορίστηκαν οι μέθοδοι εργασίας και οι κοινοί στόχοι για την ανοικτή μέθοδο συντονισμού των συντάξεων, δηλώνει ότι αυτή η διαδικασία "κατατάσσεται ανάμεσα στις διάφορες υφιστάμενες και σωστά εφαρμοζόμενες διαδικασίες της ΕΕ, οι οποίες στο πλαίσιο του ευρύτερου πεδίου τους δράσης εφαρμόζονται και σε θέματα της συνταξιοδοτικής πολιτικής". Επιπλέον, το ίδιο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο απαιτεί η διαδικασία αυτή "να μην αλλάξει τις αντίστοιχες αρμοδιότητες των υπεύθυνων για την εφαρμογή της πολιτικής σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο". Με την ανοικτή μέθοδο συντονισμού που καθιερώθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν θεσπίζεται ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο το οποίο θα λαμβάνει υπόψη τις υφιστάμενες πολιτικές δραστηριότητες συντονισμού σε άλλους τομείς (ιδιαιτέρως οικονομική πολιτική, δημόσια οικονομικά και απασχόληση) και διοχετεύει τα αποτελέσματά της στην περαιτέρω ανάπτυξη αυτών των διαδικασιών.

Ένα σημαντικό πλεονέκτημα αυτής της νέας συνεργασίας θα είναι η προώθηση της αμοιβαίας μάθησης. Τα κράτη μέλη αντιμετωπίζουν πολλά όμοια προβλήματα – και πάνω από όλα τη γήρανση των πληθυσμών. Η ανοικτή μέθοδος συντονισμού όχι μόνον δεν θα επιβάλει περιορισμούς στους εθνικούς πολιτικούς παράγοντες αλλά αντίθετα θα αυξήσει την ικανότητά τους για την αξιολόγηση των αντίστοιχών τους επιδόσεων, θα αυξήσει την επίγνωση για άλλες πολιτικές επιλογές και θα προωθήσει την καλύτερη κατανόηση των πλεονεκτημάτων και των προβλημάτων αυτών των διαφόρων επιλογών.

Η παρούσα έκθεση είναι η πρώτη πλήρης ανάλυση των εθνικών στρατηγικών στον τομέα των συντάξεων και παρουσιάζει τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη μέλη ανταποκρίνονται στην πρόκληση της γήρανσης του πληθυσμού, ενώ λαμβάνει ταυτόχρονα υπόψη τους τρεις ευρύτερους στόχους της επάρκειας, της βιωσιμότητας και του εκσυγχρονισμού.

2. Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΓΗΡΑΝΣΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ: ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΈΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΝΤΙΛΗΨΗ

2.1. Γήρανση του πληθυσμού

Στις επόμενες δεκαετίες, η ΕΕ θα αντιμετωπίσει σημαντική επιτάχυνση της δημογραφικής γήρανσης που οφείλεται σε τρεις κύριους παράγοντες: (i) η γενιά της θεαματικής αύξησης των γεννήσεων (baby-boom) φθάνει στη ηλικία συνταξιοδότησης, (ii) η συνεχής αύξηση του προσδόκιμου ζωής, και (iii) η μειωμένη γεννητικότητα από τη δεκαετία του 1970 και μετά. Ο πρώτος παράγοντας θα δημιουργήσει μια προσωρινή δημογραφική ανισορροπία, ενώ οι επιδράσεις των άλλων δύο παραγόντων θα είναι συνεχείς. Ωστόσο, ο συνδυασμός και των τριών παραγόντων θα έχει ως συνέπεια σημαντικές οικονομικές προκλήσεις για τα συστήματα συνταξιοδότησης κατά τις επόμενες δεκαετίες όταν ο αριθμός των συνταξιούχων θα αυξηθεί ραγδαία και το μέγεθος του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας θα μειωθεί. Ο κίνδυνος είναι ότι ο αυξανόμενος λόγος εξάρτησης ηλικιωμένων που προκύπτει, θα επιβάλει μελλοντικά τεράστια οικονομική επιβάρυνση στον ενεργό πληθυσμό, ενώ ταυτόχρονα επηρεάζει αρνητικά το δυναμικό οικονομικής ανάπτυξης της Ευρώπης.

Αναμένεται ότι, έως το έτος 2050, οι Ευρωπαίοι θα ζουν τουλάχιστον τέσσερα έως πέντε έτη περισσότερο από σήμερα (βλέπε διάγραμμα 1 παρακάτω). Δεδομένου ότι το προσδόκιμο ζωής σήμερα μετά την ηλικία των 65 ετών είναι περίπου 15 ½ έτη για τους άνδρες και 19 ½ για τις γυναίκες, μια αύξηση του προσδόκιμου ζωής κατά πέντε έτη θα αυξήσει το κόστος παροχής του ίδιου επιπέδου σύνταξης κατά 25% έως 30%. Αυτό, ωστόσο είναι μόνον το ήμισυ περίπου της δημογραφικής πρόκλησης για την αντιμετώπιση της οποίας πρέπει να προετοιμαστεί η Ευρώπη. Η άλλη σημαντική αλλαγή οφείλεται στο γεγονός ότι μεγάλες κοόρτεις του πληθυσμού που γεννήθηκαν μετά από το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, οι κοόρτεις της θεαματικής αύξησης των γεννήσεων (baby-boom), θα φθάσουν στη συντάξιμη ηλικία και συνεπώς οι επόμενες κοόρτεις είναι πολύ μικρότερες λόγω των χαμηλότερων ποσοστών γεννήσεων. Αυτό καθίσταται εμφανές από την πυραμίδα του πληθυσμού της Ευρώπης (βλέπε διάγραμμα 2) στην οποία οι άνθρωποι ηλικίας μεταξύ 35 και 55 ετών είναι σήμερα πολυάριθμοι. Στα επόμενα 10 έως 15 έτη αυτές οι μεγάλες ομάδες του πληθυσμού θα αρχίσουν να αποχωρούν από την αγορά εργασίας και να συνταξιοδοτούνται.

Διάγραμμα 1

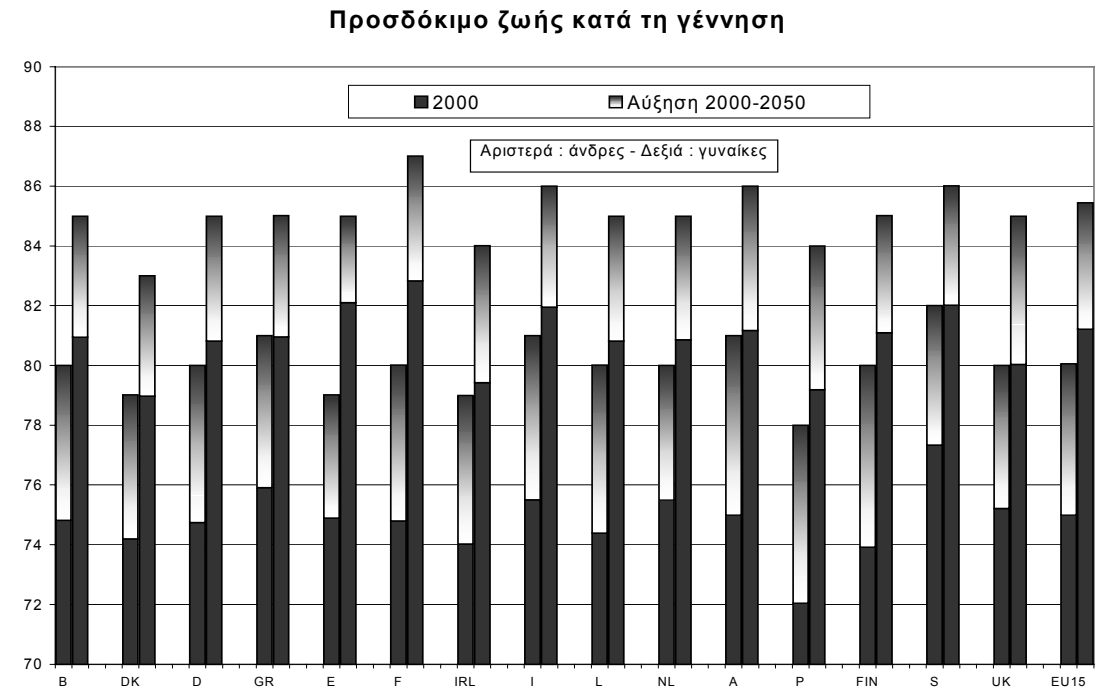

Πηγή: EUROSTAT Προβολές πληθυσμού - Σενάριο αναφοράς

Διάγραμμα 2

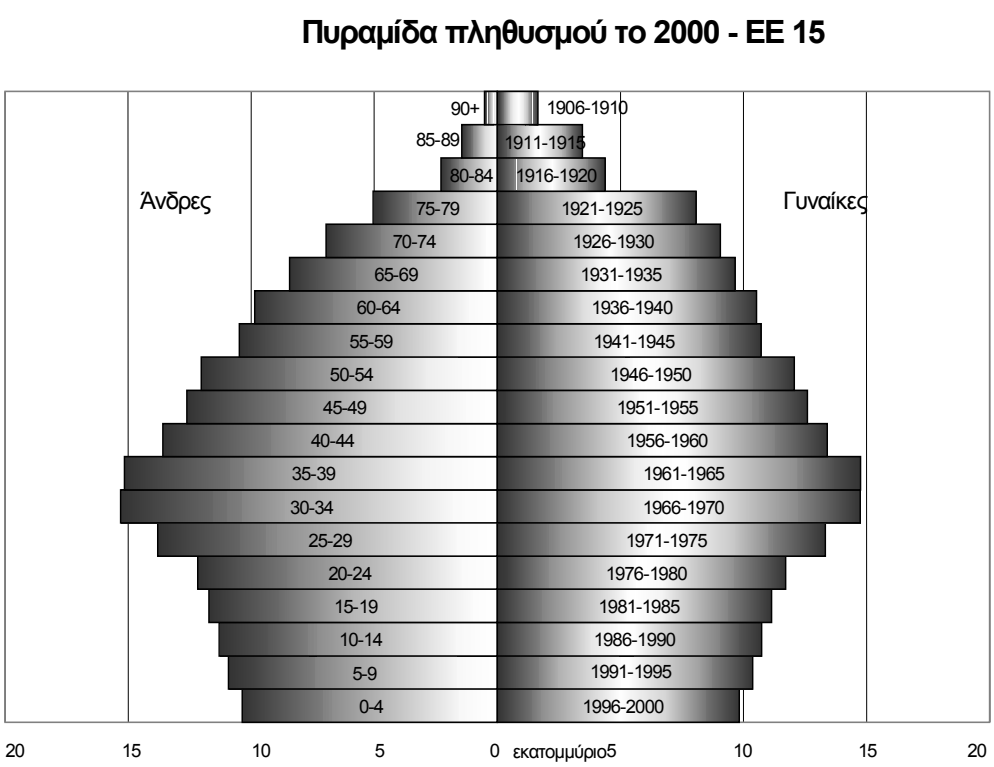

Πηγή: EUROSTAT Προβολές πληθυσμού - Σενάριο αναφοράς

Η συνδυασμένη επίδραση των μεγάλων κοορτών πληθυσμού που φθάνουν στη συντάξιμη ηλικία και η αύξηση του προσδόκιμου ζωής θα διπλασιάσει το λόγο εξάρτησης ηλικιωμένων, δηλαδή τον αριθμό των ανθρώπων της συντάξιμης ηλικίας (65+) σε σχέση με το πληθυσμό σε ηλικία εργασίας (15-64). Το έτος 2000, τα άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών αποτελούσαν περίπου το ένα τέταρτο του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας· έως το 2050 θα είναι σχεδόν το50%.

Διάγραμμα 3

Λόγος εξάρτησης ηλικιωμένων[α)]

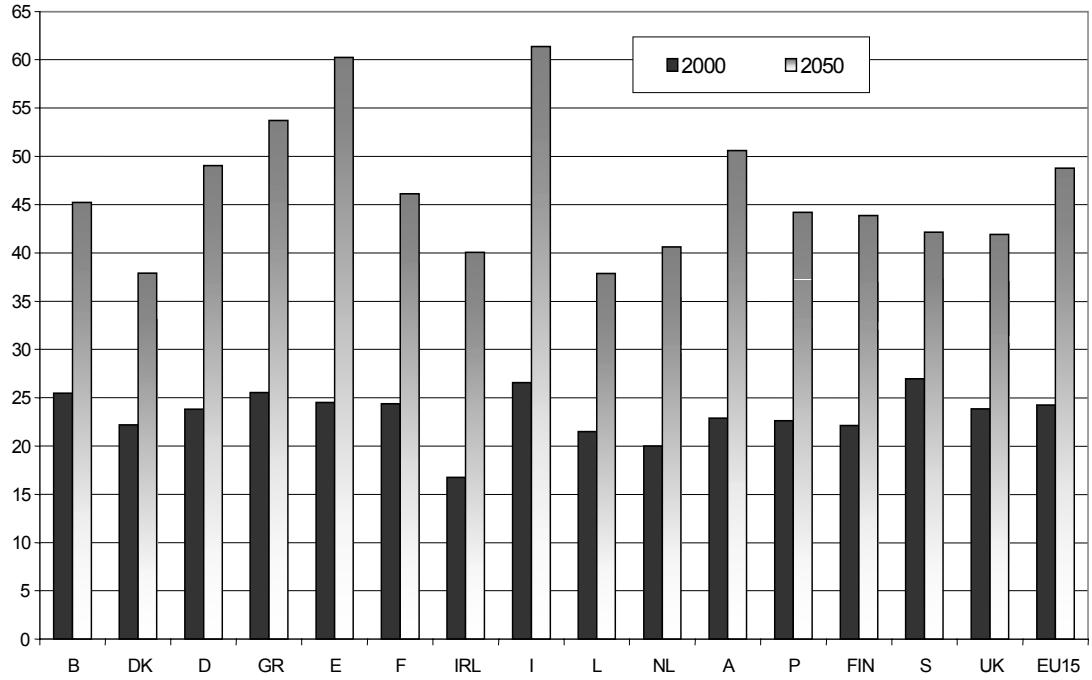

α) Αριθμός των ανθρώπων ηλικίας 65 ετών και άνω ως ποσοστό των ανθρώπων ηλικίας 15-64 ετών. Πηγή: EUROSTAT Προβολές πληθυσμού - Σενάριο αναφοράς

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης το Μάρτιο 2001 ασχολήθηκε με την δημογραφική πρόκληση της γήρανσης του πληθυσμού που σημαίνει ότι οι άνθρωποι σε ηλικία εργασίας θα αποτελούν μικρότερο μέρος του συνολικού πληθυσμού. Στις δηλώσεις του αναφέρεται ότι "ο αριθμός των συνταξιούχων γυναικών και ανδρών θα αυξηθεί ταχέως, ενώ το τμήμα του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας θα αρχίσει να φθίνει μετά το 2010. Αυτό θα δημιουργήσει σημαντική πίεση στα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας, και ειδικότερα στα συνταξιοδοτικά συστήματα και τα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης και μέριμνας για τους ηλικιωμένους[3]. Η Ένωση και τα κράτη μέλη έχουν τώρα αναλάβει δράσεις καθορίζοντας νέες προσεγγίσεις (...). Κατά την επόμενη δεκαετία θα μας δοθεί η ευκαιρία να αντιμετωπίσουμε την δημογραφική πρόκληση μέσω της αύξησης των ποσοστών απασχόλησης, της μείωσης του δημόσιου χρέους και της προσαρμογής των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων συνταξιοδότησης."

2.2. Δημόσια αντίληψη

Ο ενδεχόμενος αντίκτυπος αυτών των δημογραφικών εξελίξεων στα συστήματα συνταξιοδότησης προκαλούν σοβαρές ανησυχίες σε όλα τα κράτη μέλη. Η επίγνωση

[3] Η Επιτροπή θα εξετάσει τα θέματα προσβασιμότητας, οικονομικής βιωσιμότητας και ποιότητας των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης και μακροχρόνιας φροντίδας για ηλικιωμένους σε ξεχωριστή ανακοίνωση

του προβλήματος αυξάνεται, τόσο ανάμεσα στους πολιτικούς παράγοντες όσο και στους πολίτες, όπως φαίνεται από τα αποτελέσματα της έρευνας Ευροβαρομέτρου που εκπονήθηκε από την Επιτροπή το φθινόπωρο του 2001 (βλέπε διάγραμμα παρακάτω).[4]

Διάγραμμα 4

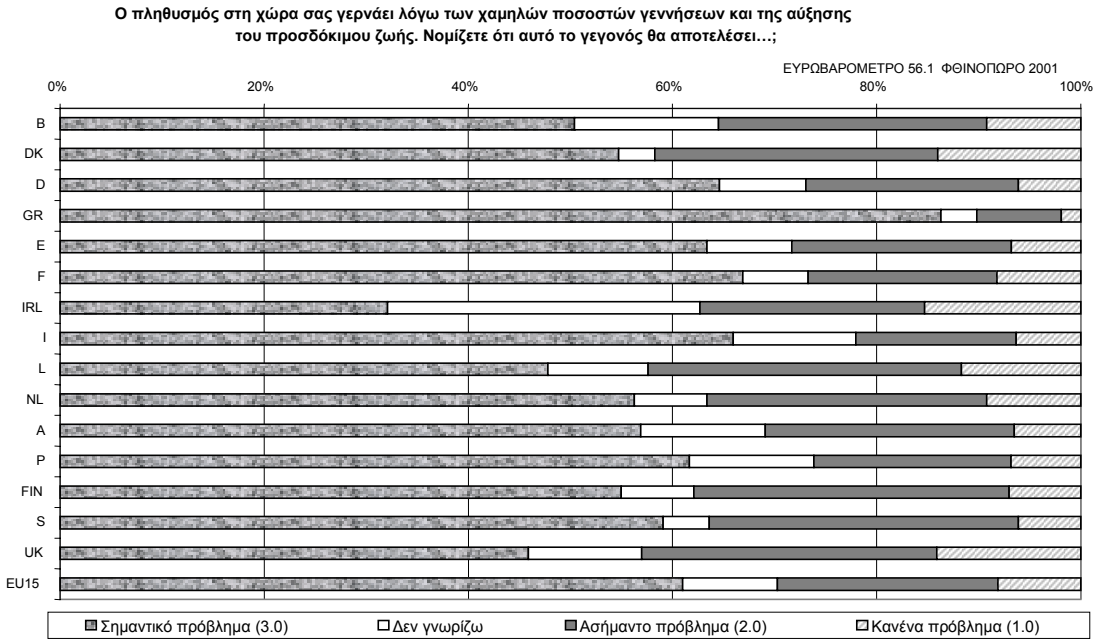

Η επίγνωση αυτών των δημογραφικών προκλήσεων, που θεωρούνται κυρίως ως πρόβλημα για τα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα, ενδέχεται να οδηγήσουν πολλούς Ευρωπαίους σε μια μάλλον απαισιόδοξη προοπτική όσον αφορά τα δικαιώματα τους κρατικής σύνταξης στο μέλλον. Η πλειονότητα των Ευρωπαίων αναμένουν ότι θα δυσκολεύονται να τα βγάλουν πέρα με την κρατική τους σύνταξη, και υπάρχει μεγάλο ποσοστό ανθρώπων που δεν γνωρίζουν ακριβώς τι τους περιμένει: σχεδόν 30% των ερωτηθέντων ανθρώπων απάντησαν 'Δεν γνωρίζω'.

---

4 Η Επιτροπή ανακοίνωσε την πρόθεσή της να πραγματοποιήσει έρευνα σχετικά με τις συντάξεις και τη μεταρρύθμιση των συντάξεων στην ανακοίνωσή της τής 11.10.2000 με τίτλο "Η μελλοντική εξέλιξη της κοινωνικής προστασίας από μακροπρόθεσμη σκοπιά: ασφαλείς και βιώσιμες συντάξεις (COM(2000) 622 τελικό). Ο στόχος ήταν η εξακρίβωση της ενημέρωσης του κοινού και των προσδοκιών όσον αφορά τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων συνταξιοδότησης. Το τμήμα αυτό παρουσιάζει μόνον μια μικρή επιλογή των αποτελεσμάτων που είναι ιδιαίτερα σημαντικά σε συνάρτηση με την έκθεση αυτή. Μια πιο συνεκτική ανάλυση των αποτελεσμάτων αναμένεται προσεχώς. Οι ερωτήσεις τέθηκαν σε αντιπροσωπευτικά δείγματα του πληθυσμού ηλικίας πενήντα ετών και άνω σε κάθε κράτος μέλος. Το κανονικό δείγμα στις συνηθισμένες έρευνες του Ευρωβαρομέτρου είναι 1000 άτομα ανά χώρα εκτός από το Λουξεμβούργο (600) και το Ηνωμένο Βασίλειο (1000 στη Μεγάλη Βρετανία και 300 στη Βόρειο Ιρλανδία).

Διάγραμμα 5

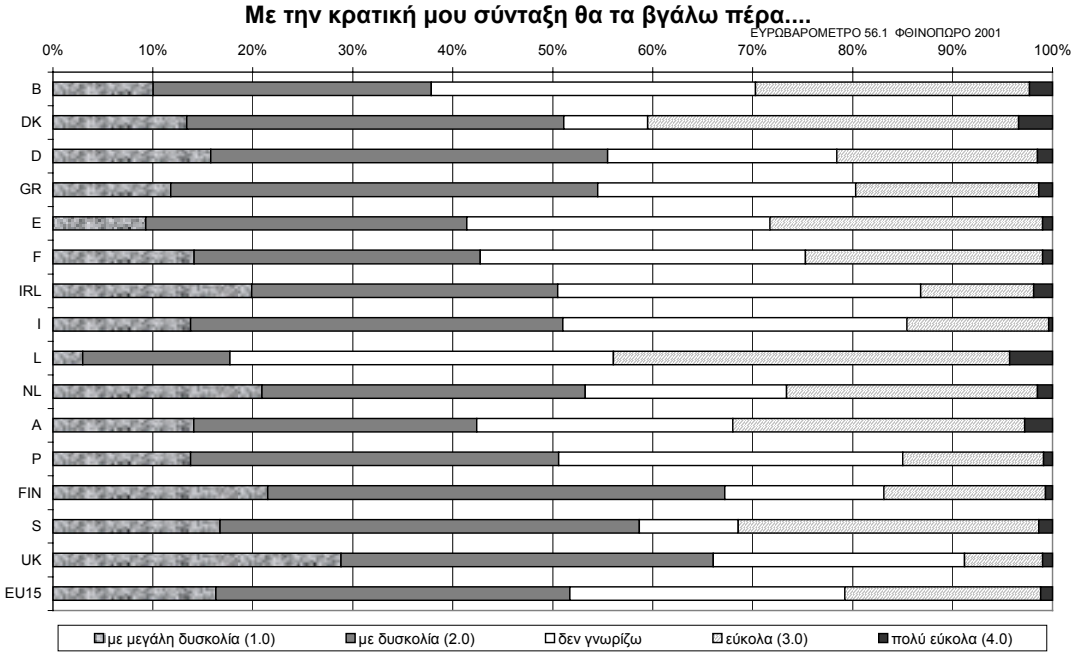

Τα αποτελέσματα μπορεί να αντανακλούν αμφιβολίες σχετικά με τη μελλοντική βιωσιμότητα των εκ του νόμου προβλεπόμενων συνταξιοδοτικών συστημάτων και έλλειψη εμπιστοσύνης στην κυβερνητική πολιτική αλλά επίσης, τουλάχιστον σε ορισμένες χώρες, δείχνουν κάποια σύγχυση σχετικά με το τι σημαίνει 'κρατική σύνταξη'. Οπωσδήποτε, η εμπιστοσύνη είναι αρκετά μεγάλη όσον αφορά την οικονομική κατάσταση μετά τη συνταξιοδότηση η οποία οφείλεται όχι μόνον στο εισόδημα από διάφορα συστήματα συνταξιοδότησης αλλά επίσης και σε άλλους παράγοντες όπως στις αποταμιεύσεις και στην ιδιοκτησία κατοικίας. Αυτή η πιο γενική ερώτηση σχετικά με την κατάσταση που προσδοκούν οι άνθρωποι μετά τη συνταξιοδότηση δείχνει ότι περίπου 20% των Ευρωπαίων ανησυχούν για την κατάστασή τους μετά τη συνταξιοδότηση, ενώ άνω των 60% εκφράζουν εμπιστοσύνη. Τα υψηλότερα επίπεδα εμπιστοσύνης παρατηρούνται στις σκανδιναβικές χώρες. Επίσης ενδιαφέρον είναι να σημειωθεί ότι λιγότεροι άνθρωποι απάντησαν 'Δεν γνωρίζω' στο ερώτημα σχετικά με τη γενική τους κατάσταση μετά τη συνταξιοδότηση.

Διάγραμμα 6

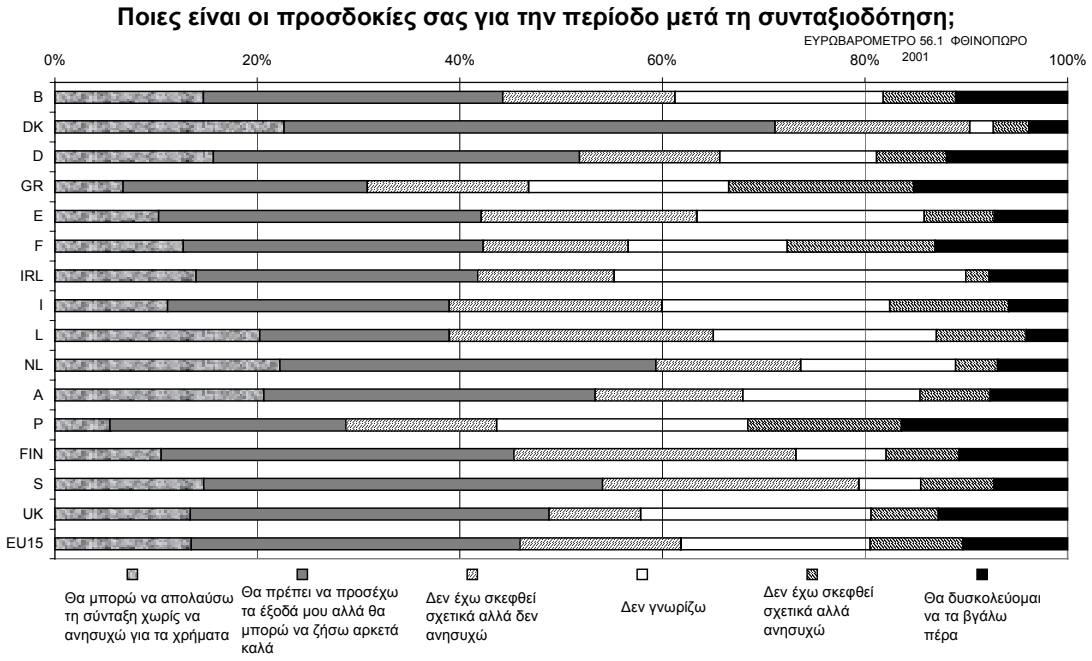

Μια προφανής ανταπόκριση της πολιτικής στην αύξηση του προσδόκιμου ζωής θα ήταν η αύξηση της συντάξιμης ηλικίας έτσι ώστε να διατηρηθεί η ισορροπία μεταξύ του χρόνου εργασίας και του χρόνου συνταξιοδότησης. Αυτό θα καθιστούσε δυνατή τη διατήρηση των επιπέδων επαρκούς σύνταξης χωρίς να χρειάζεται να αυξηθούν οι εισφορές ή τα ποσοστά φορολογίας για τη χρηματοδότηση των συστημάτων συνταξιοδότησης. Ίσως να μη χρειαστεί να αυξηθεί το εκ του νόμου προβλεπόμενο όριο ηλικίας συνταξιοδότησης που είναι τυπικά η ηλικία των 65 ετών στα περισσότερα κράτη μέλη. Στην πράξη, μια μειονότητα ανθρώπων παραμένει στην αγορά εργασίας μέχρι να φθάσει στην εκ του νόμου προβλεπόμενη συντάξιμη ηλικία. Οι περισσότεροι Ευρωπαίοι έχουν την τάση να συνταξιοδοτούνται στην ηλικία μεταξύ 56 και 60 ετών και πολύ λίγοι αναμένουν να είναι ακόμη στην αγορά εργασίας μετά την ηλικία των 65 ετών (βλέπε διάγραμμα 7).

Διάγραμμα 7 Σε ποια ηλικία σκοπεύετε να συνταξιοδοτηθείτε;

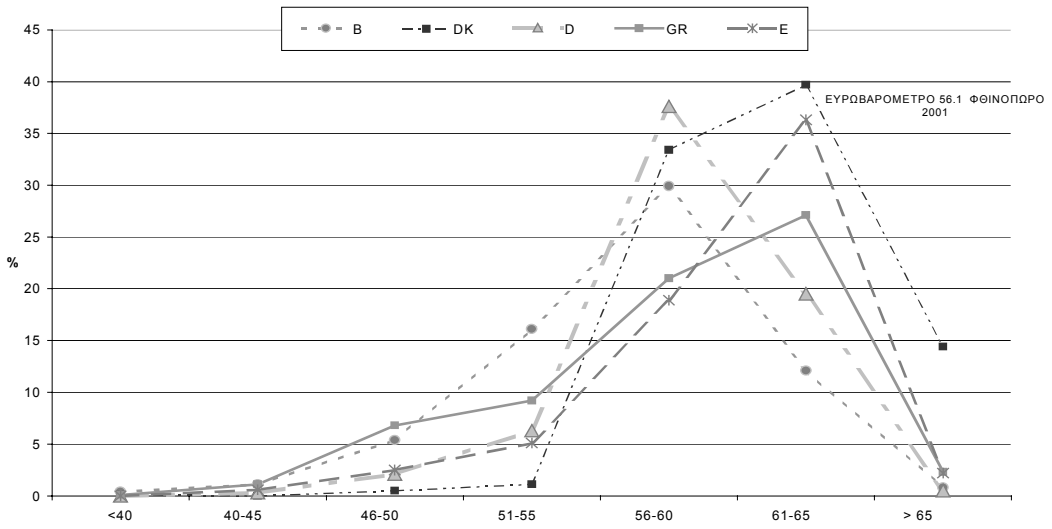

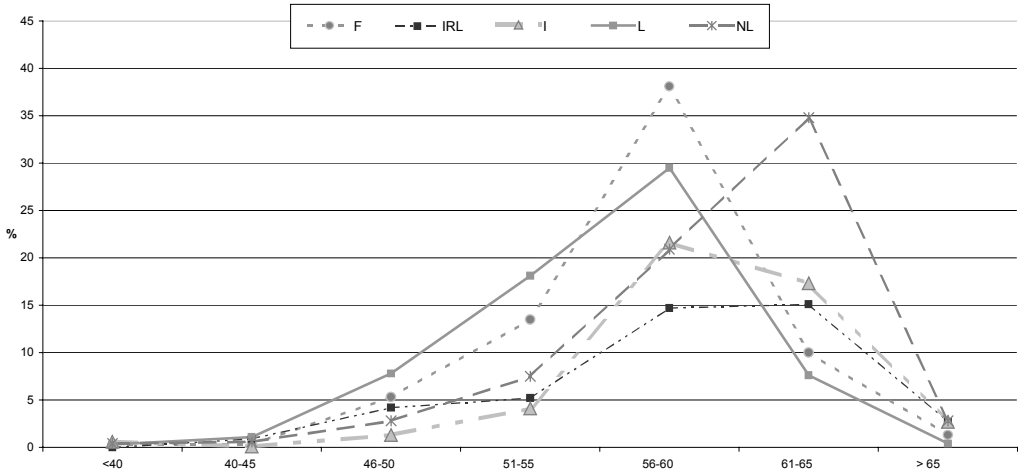

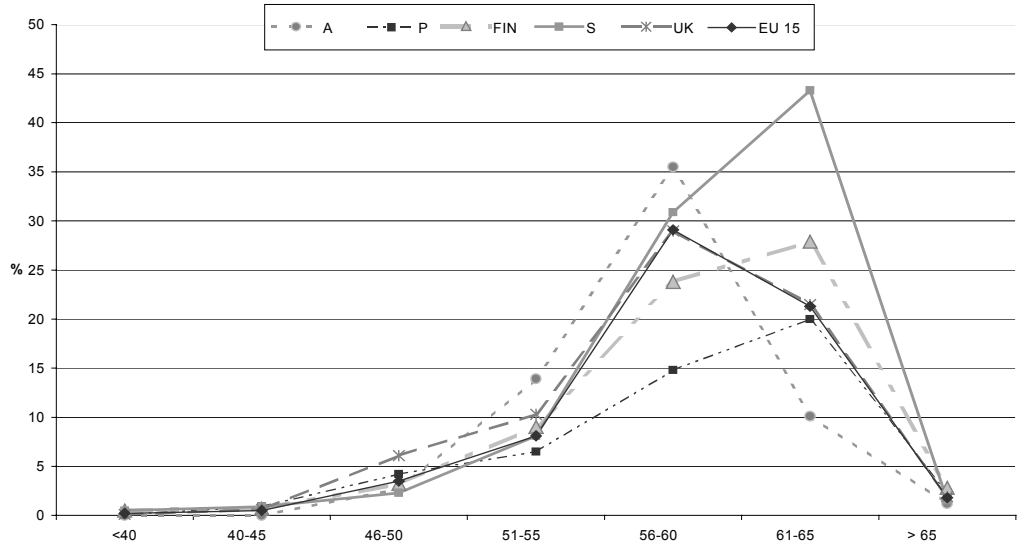

Η αλλαγή της νοοτροπίας όσον αφορά τις πρακτικές συνταξιοδότησης θα αποτελέσει σημαντική πρόκληση για τους πολιτικούς παράγοντες. Σαφώς, η αύξηση της εκ του νόμου προβλεπόμενης συντάξιμης ηλικίας δεν θα είναι μια δημοφιλής ανταπόκριση της πολιτικής στην πρόκληση της δημογραφικής γήρανσης: λιγότερο από ένα τέταρτο των Ευρωπαίων θα υποστήριζε μια τέτοια κίνηση (βλέπε διάγραμμα 8).

Διάγραμμα 8

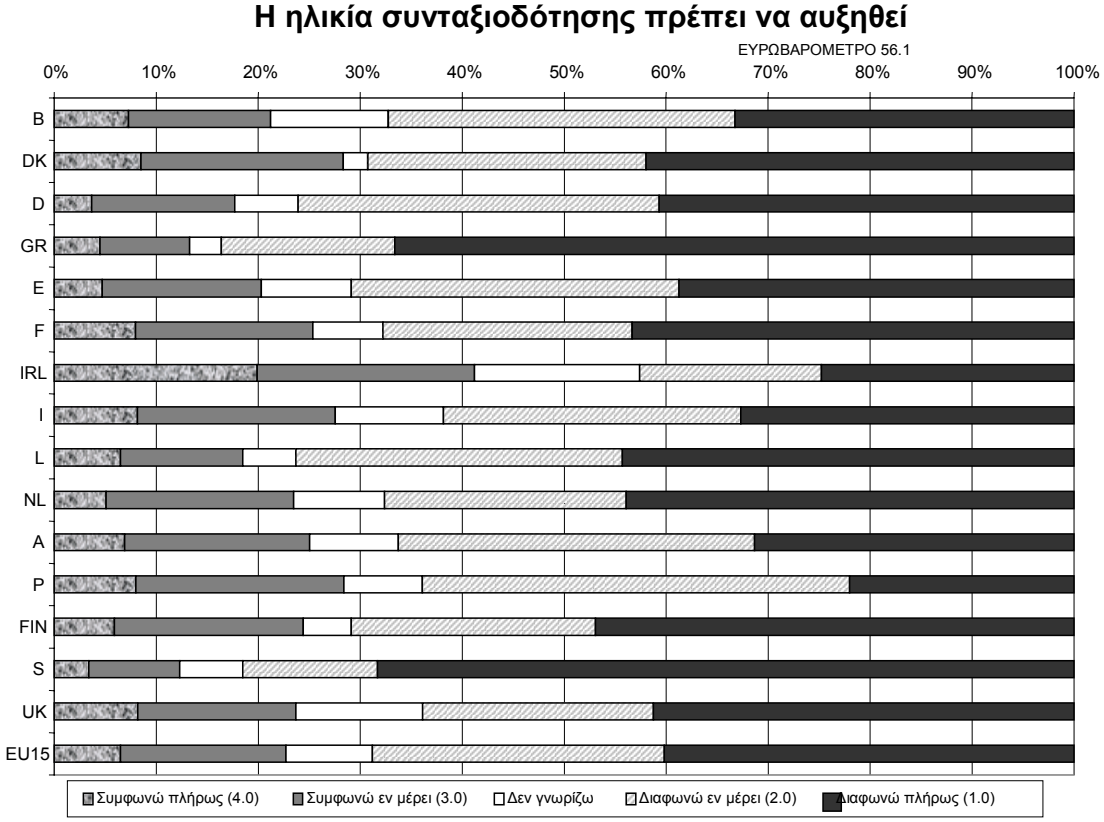

Ωστόσο, η διατήρηση των σημερινών επιπέδων ηλικίας συνταξιοδότησης δεν σημαίνει ότι δεν μπορεί να αυξηθεί η πραγματική ηλικία αποχώρησης από την αγορά εργασίας και να προσεγγίσει στην εκ του νόμου προβλεπόμενη συντάξιμη ηλικία. Επίσης αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ο μέσος όρος συντάξιμης ηλικίας ήταν υψηλότερος στη δεκαετία του 1960 από αυτή που είναι σήμερα, ακόμη και αν, την εποχή εκείνη, το προσδόκιμο ζωής μετά από τα 65 ήταν πολύ χαμηλότερο και η κατάσταση της υγείας των ανθρώπων ηλικίας 65 ετών ήταν λιγότερο καλή από αυτή που είναι σήμερα ή από αυτή που ενδεχομένως θα είναι σε λίγες δεκαετίες.

Η αύξηση της πραγματικής συντάξιμης ηλικίας απαιτεί την ενσωμάτωση κινήτρων στα συνταξιοδοτικά συστήματα για πιο μακροχρόνια συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό. Αυτό μπορεί να πάρει τη μορφή στενότερης αναλογιστικής σύνδεσης μεταξύ των εισφορών και των παροχών, μια ιδέα που υποστηρίζεται, καταρχήν τουλάχιστον από την κοινή γνώμη (βλέπε διάγραμμα 9).

Διάγραμμα 9

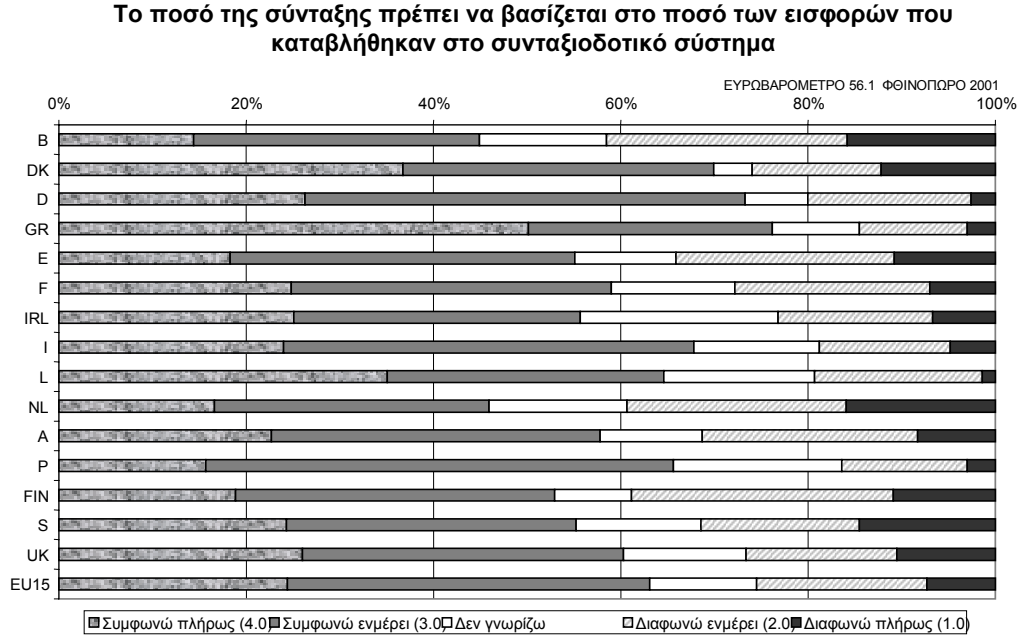

Ταυτόχρονα η άποψη ότι οι ηλικιωμένοι εργαζόμενοι πρέπει να κάνουν χώρο στην αγορά εργασίας για νεώτερους και άνεργους επικρατεί ακόμη σε μεγάλο βαθμό. Ο παραπλανητικός ισχυρισμός του 'όγκου εργασίας', δηλαδή η ιδέα ότι υπάρχει ένα δεδομένος αριθμός θέσεων εργασίας που πρέπει να κατανεμηθεί με όσο το δυνατό πιο δίκαιο τρόπο φαίνεται να είναι ακόμη βαθιά ριζωμένη στην κοινή γνώμη. Αλλά αυτό δεν συμβαίνει φυσικά παντού. Στη Δανία, στις Κάτω Χώρες, στο Ηνωμένο Βασίλειο και στην Ιρλανδία, στις οποίες η ενημέρωση του κοινού σχετικά με τις διακρίσεις λόγω ηλικίας έχει αυξηθεί με μεγάλες συζητήσεις και εκστρατείες κυβερνητικών οργανισμών, η πλειοψηφία διαφωνεί έντονα με την πρόταση. Επειδή δεν έχει περάσει πολύς χρόνος από τότε που η νοοτροπία στις χώρες αυτές ήταν ίδια με αυτή που επικρατεί σήμερα στην πλειονότητα των χωρών, φαίνεται ότι απόψεις μπορούν να εξελιχθούν και να αλλάξουν όταν οι άνθρωποι, για συνεχή περίοδο, εκτίθενται σε συζητήσεις σχετικά με τα θέματα αυτά.

Διάγραμμα 10

Οι περισσότεροι Ευρωπαίοι πιστεύουν ακόμη επίσης ότι η σύνταξη πρέπει να είναι υποχρεωτική σε μια καθορισμένη ηλικία αλλά και πάλι οι γνώμες διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών. Η περίπτωση της Ιταλίας είναι ενδιαφέρουσα: φαίνεται να υπάρχει ισχυρή υποστήριξη για την υποχρεωτική συνταξιοδότηση, αλλά αυτό δεν εμποδίζει την κυβέρνηση να εισαγάγει (για μεγάλη μεταβατική περίοδο) ένα σε μεγάλο βαθμό ελαστικό σύστημα στο πλαίσιο του οποίου τα άτομα έχουν μεγάλο βαθμό ελευθερίας να αποφασίσουν πότε επιθυμούν να συνταξιοδοτηθούν και να καθορίσουν το επίπεδο της σύνταξής τους επιλέγοντας τη στιγμή της συνταξιοδότησής τους.

Διάγραμμα 11

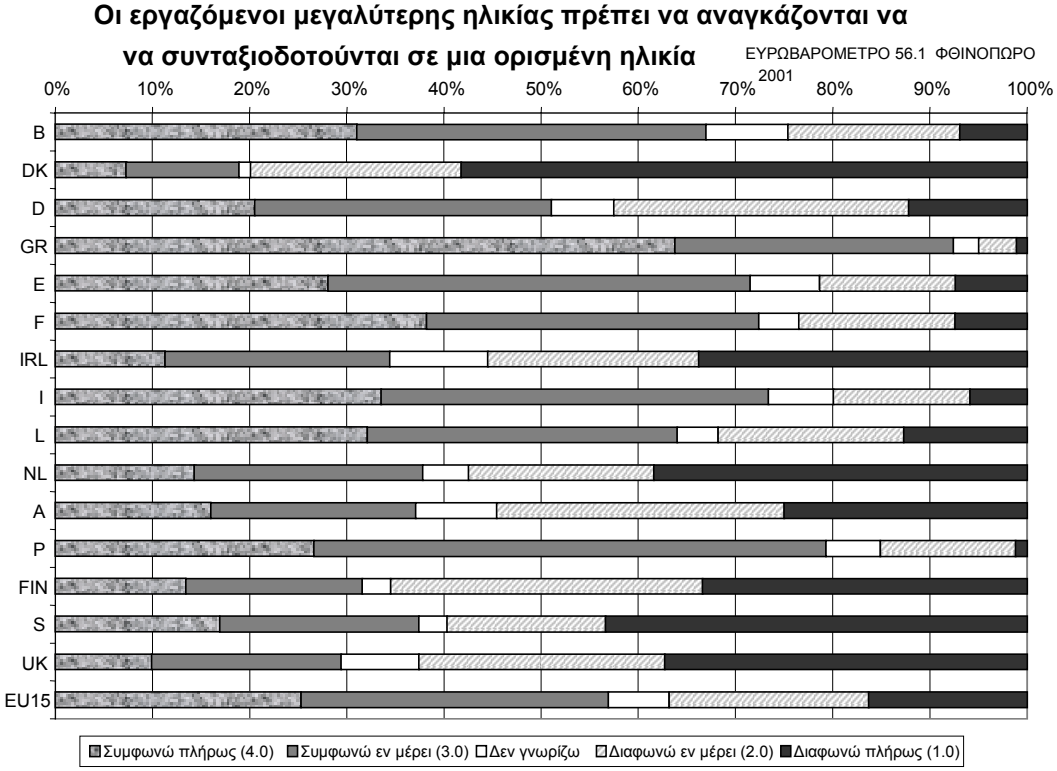

Η απόκτηση συμπληρωματικών δικαιωμάτων συνταξιοδότησης με την αναβολή της συνταξιοδότησης μπορεί να είναι ένας σημαντικός τρόπος για να εξασφαλιστεί ότι οι παροχές σύνταξης θα παραμείνουν επαρκείς σε ένα πλαίσιο στο οποίο τα ποσοστά αναπλήρωσης μειώνονται ως ανταπόκριση σε μια λιγότερο ευνοϊκή ισορροπία μεταξύ του ενεργού πληθυσμού και των συνταξιούχων. Ωστόσο, αυτή η ιδέα, που έχει ήδη εφαρμοστεί σε ορισμένα μεταρρυθμισμένα συνταξιοδοτικά συστήματα, δεν γίνεται ακόμη αποδεκτή από την κοινή γνώμη (βλέπε διάγραμμα 12).

Διάγραμμα 12

Κάποιος που συνταξιοδοτείται μετά από την κανονική ηλικία συνταξιοδότησης πρέπει να λαμβάνει υψηλότερη σύνταξη

ΕΥΡΩΒΑΡΟΜΕΤΡΟ 56.1 ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ 2001

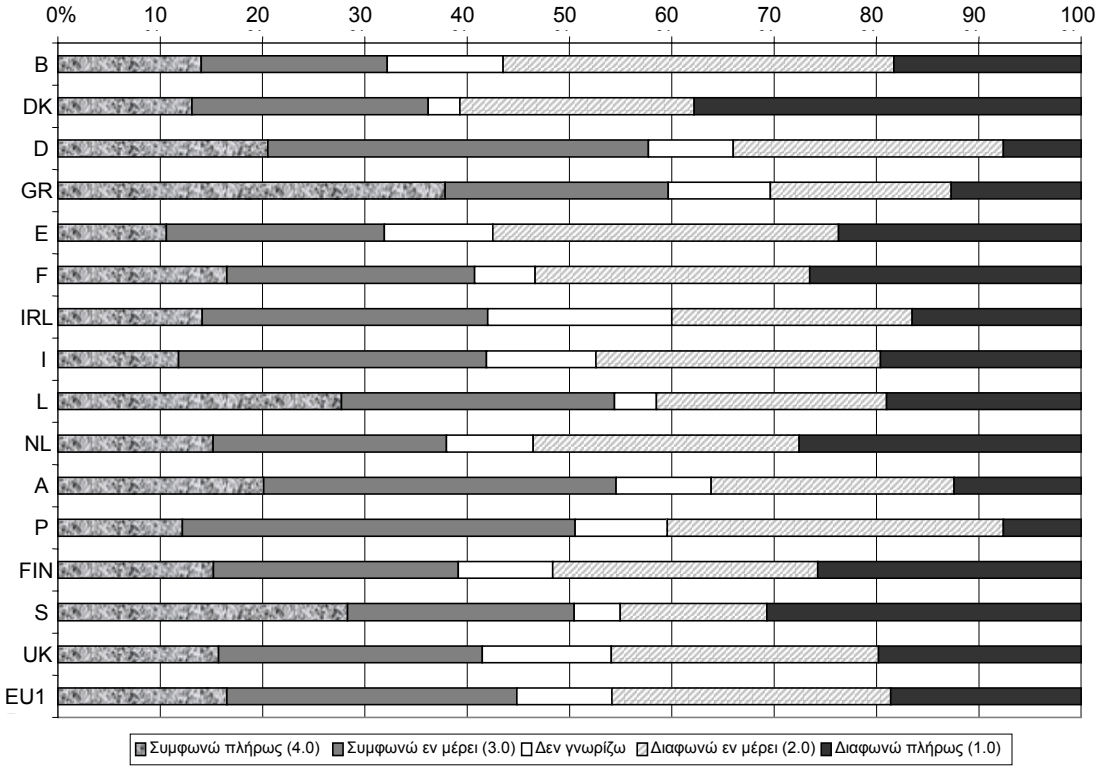

Η ιδέα ότι οι συνταξιούχοι πρέπει να επιτρέπεται να κερδίζουν κάποιο εισόδημα συμπληρωματικό στη σύνταξή τους – ένας άλλος τρόπος ενθάρρυνσης της συμμετοχής στην αγορά εργασίας των ηλικιωμένων εργαζομένων και εξασφάλισης καλύτερων βιοτικών επιπέδων για συνταξιούχους – είναι ευρύτερα αποδεκτή, αλλά υπάρχει ένα σημαντικό ποσοστό των Ευρωπαίων που νομίζουν ότι δεν πρέπει να είναι δυνατός ο συνδυασμός εισοδημάτων από εργασία με τη σύνταξη (διάγραμμα 13).

Διάγραμμα 13

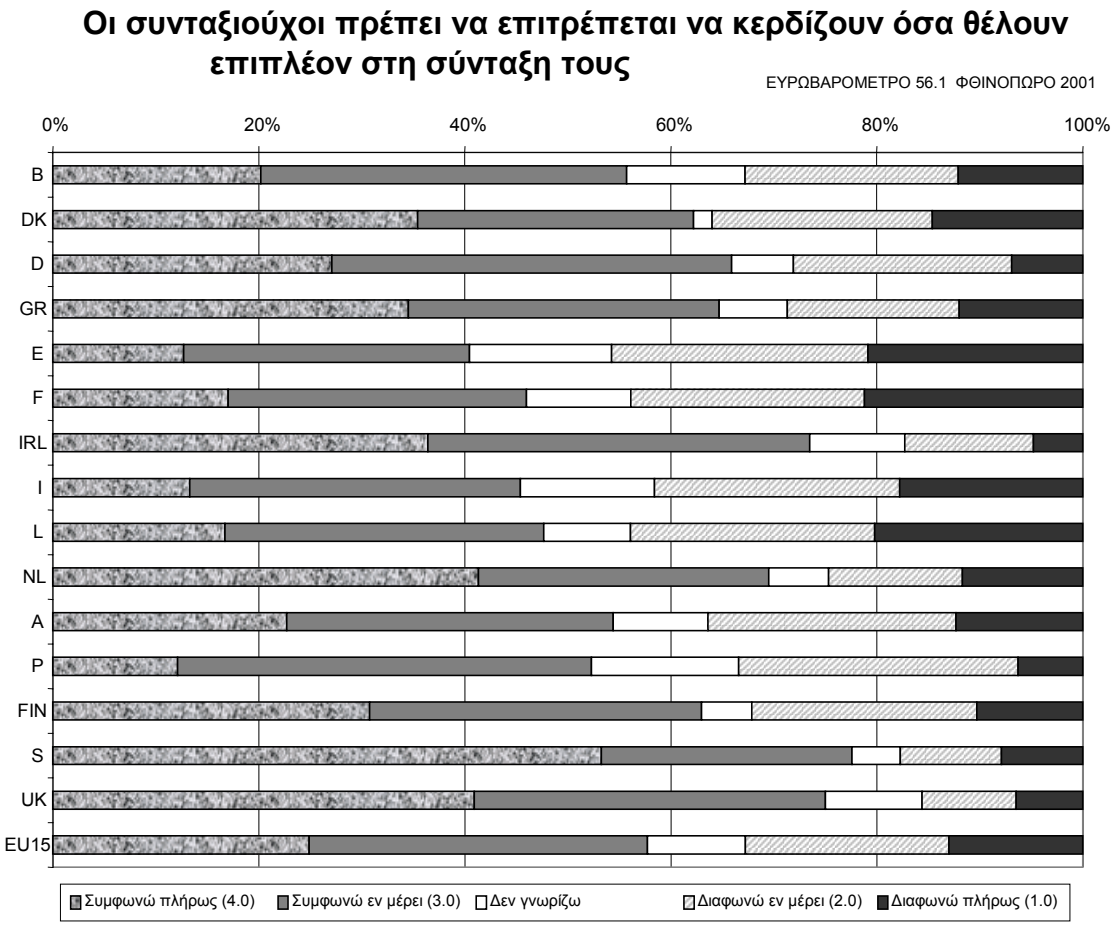

Αυτά τα κύρια σημεία από την έρευνα του Ευρωβαρόμετρου φαίνεται να αποτελούν ένδειξη για το γεγονός ότι η νοοτροπία του κοινού σε διάφορα κράτη μέλη δεν συμβαδίζει με μια διαδικασία μεταρρύθμισης που έχει ήδη αρχίσει. Συνεπώς προτεραιότητα πρέπει να αποτελεί η δημιουργία μεγαλύτερης ενημέρωσης σχετικά με ποια μεταρρυθμιστικά μέτρα χρειάζονται και ποια θα είναι τα πλεονεκτήματα από τα μέτρα αυτά για τους ηλικιωμένους εργαζόμενους, τους καταβάλλοντες εισφορές συνταξιοδότησης και τους συνταξιούχους και ιδίως όσον αφορά τη διασύνδεση μεταξύ των συστημάτων απασχόλησης και συνταξιοδότησης.

3. ΕΠΑΡΚΕΙΑ

Τα συνταξιοδοτικά συστήματα είναι ένα από τα μεγαλύτερα κοινωνικά επιτεύγματα της εποχής μας. Χάρη στα συστήματα αυτά έχει μειωθεί σημαντικά ο κίνδυνος της φτώχειας στα γηρατειά, έτσι ώστε οι ηλικιωμένοι διατρέχουν συχνά λιγότερο κίνδυνο να ζουν στη φτώχεια από τους νεώτερους ανθρώπους. Τα συστήματα συνταξιοδότησης αποτελούν επίσης σημαντικό χαρακτηριστικό των σύγχρονων οικονομιών. Καθιστούν τους ηλικιωμένους οικονομικά ανεξάρτητους από τους απογόνους τους, επειδή επιτρέπουν τους ανθρώπους σε ηλικία εργασίας να διακινούνται περισσότερο από ό,τι θα μπορούσαν, εάν ζούσαν σε παραδοσιακά νοικοκυριά τριών γενεών.

Οι περισσότεροι εργαζόμενοι μπορούν να απολαύσουν τη σύνταξή τους σε μια ηλικία στην οποία είναι ακόμη σε καλή και υγιή σωματική κατάσταση. Συνεπώς η σύνταξη θεωρείται ως σημαντική ανταμοιβή στο τέλος της επαγγελματικής ζωής, που δίνει τη δυνατότητα στους ανθρώπους να αρχίσουν νέα σχέδια και να αλλάξουν τον τρόπο ζωής τους.

Μολονότι τα συνταξιοδοτικά συστήματα διαφέρουν σημαντικά από το ένα κράτος στο άλλο, όλα τα κράτη μέλη ακολουθούν όμοιους κοινωνικούς στόχους με αυτούς που περιγράφονται στην κοινή έκθεση του Λάακεν σχετικά με την ποιότητα και τη βιωσιμότητα των συντάξεων: πρόληψη της φτώχειας μεταξύ των ηλικιωμένων· παροχή της δυνατότητας στους ανθρώπους να διατηρήσουν, σε λογικό βαθμό, το βιοτικό τους επίπεδο μετά τη συνταξιοδότηση και προώθηση της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών.

3.1. Στόχος 1: πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού

Να εξασφαλιστεί ότι οι ηλικιωμένοι δεν θα διατρέχουν τον κίνδυνο της φτώχειας και θα μπορούν να απολαύσουν ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης· ότι θα συμμετέχουν στην οικονομική ευημερία της χώρας τους και συνεπώς θα μπορούν να συμμετέχουν ενεργά στη δημόσια, κοινωνική και πολιτιστική ζωή[5].

3.1.1. Εγγυήσεις ελάχιστων συντάξεων

Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό των ευρωπαϊκών συστημάτων πρόνοιας είναι η ύπαρξη νομοθετικών διατάξεων για την εγγύηση του ελάχιστου επιπέδου πόρων. Στην περίπτωση των ανθρώπων σε ηλικία εργασίας ενδέχεται να υπάρχει πρόβλημα σχετικά με το πως επιδρούν τα συστήματα παροχής κοινωνικών βοηθημάτων κατόπιν ελέγχου των πόρων στα κίνητρα για εργασία. Στην περίπτωση των ατόμων ηλικίας άνω της συντάξιμης ηλικίας δεν υπάρχουν τέτοια προβλήματα. Επιπλέον, είναι βέβαια πιο αποδεκτή η άποψη ότι οι ηλικιωμένοι πρέπει να λαμβάνουν ένα εγγυημένο από το κράτος εισόδημα παρά οι νεώτεροι από τους οποίους αναμένεται να κερδίζουν οι ίδιοι τους πόρους για τη ζωή.

---

[5] Για το λόγο αυτό, τυχόν παροχές και φορολογικά πλεονεκτήματα εκτός από τις συντάξεις πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη, όπου χρειάζεται.

Συνεπώς οι ηλικιωμένοι άνθρωποι απολαμβάνουν γενικά καλύτερο επίπεδο ελάχιστης προστασίας από τα άτομα σε ηλικία εργασίας. Η Δανία και οι Κάτω Χώρες παρέχουν μια καθολική, κατ' αποκοπή σύνταξη χωρίς έλεγχο των πόρων με βάση τις αποδοχές (έμμεσα στην περίπτωση των Κάτω Χωρών (NL) σε όλους αυτούς που κατοικούσαν στη χώρα κατά τη διάρκεια της ηλικίας τους εργασίας. Το νέο συνταξιοδοτικό σύστημα της Σουηδίας περιλαμβάνει μια εγγυημένη σύνταξη κατόπιν ελέγχου των πόρων μόνον σε σχέση με το εισόδημα από το εκ του νόμου προβλεπόμενο με βάση τις αποδοχές σύστημα συνταξιοδότησης. Σε άλλες χώρες ενδέχεται να εφαρμόζονται πιο αυστηροί έλεγχοι των πόρων για τέτοιες συμπληρωματικές παροχές που αποσκοπούν στην αύξηση των εισοδημάτων σε ένα εγγυημένο ελάχιστο επίπεδο. Ωστόσο, συνεκτικοί έλεγχοι των πόρων μπορεί να επιδρούν και ως αντικίνητρο για την αποταμίευση συνταξιοδότησης. Το HB αντιμετωπίζει αυτό το πρόβλημα με το νέο επίδομα σύνταξης 'Pension Credit', ένα δικαίωμα κατόπιν ελέγχου των πόρων που επιτρέπει τους ανθρώπους να συνδυάσουν το εισόδημα από την αποταμίευση συνταξιοδότησης με παροχές κατόπιν ελέγχου των πόρων, έτσι ώστε το εισόδημά τους να υπερβαίνει το εγγυημένο ελάχιστο επίπεδο.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ο χαρακτήρας επικουρικότητας πολλών από αυτών των συστημάτων. Τα συστήματα συνταξιοδότησης αποσκοπούν γενικά στην *πρόληψη* της φτώχειας στα γηρατειά, παρά στην ελάφρυνση της φτώχειας, εξασφαλίζοντας ότι ο καθένας συσσωρεύει επαρκή συνταξιοδοτικά δικαιώματα σε δημόσια και/ή ιδιωτικά συστήματα για να παραμείνει οικονομικά ανεξάρτητος από τους συγγενείς του ή τη δημόσια κοινωνική πρόνοια. Τα συστήματα εγγύησης ελάχιστου εισοδήματος γενικά επιδρούν ως το τελευταίο κοινωνικό δίκτυ ασφαλείας για αυτούς που δεν έχουν πλήρη επαγγελματική σταδιοδρομία (π.χ. γυναίκες, μετανάστες) ή που είχαν πολύ χαμηλές αποδοχές στον επαγγελματικό τους βίο. Η Γερμανία, η Γαλλία και η Αυστρία τονίζουν ότι ο αριθμός των ατόμων που επαφίενται στις ελάχιστες παροχές μειώθηκε σημαντικά στις τελευταίες δεκαετίες λόγω των καλύτερων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων που αποκτήθηκαν στο σύστημα συνταξιοδότησης. Η Ελλάδα και η Ιταλία αναφέρουν την αντίθετη τάση, αλλά αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα ελάχιστα ποσά έχουν αυξηθεί.

Στον πίνακα 1 παρακάτω απεικονίζεται η πολυμορφία των εγγυήσεων ελάχιστου εισοδήματος στα κράτη μέλη. Ωστόσο, οι συγκρίσεις είναι δύσκολες λόγω των διαφορετικών διατυπώσεων τέτοιων μηχανισμών – μερικές φορές ακόμη και εντός μιας συγκεκριμένης χώρας. Σε ορισμένες χώρες, η εγγύηση ελάχιστου εισοδήματος έχει τη μορφή κατ' αποκοπή παροχής που απονέμεται μετά από μια πλήρη ασφαλιστική σταδιοδρομία (UK, IRL) ή βάσει της κατοικίας (NL, DK). Τα περισσότερα κράτη μέλη παρέχουν συμπληρωματικές παροχές για την αύξηση των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων με βάση τις αποδοχές σε ένα καθορισμένο ελάχιστο επίπεδο. Αυτοί οι μηχανισμοί συνήθως επαρκούν για την παροχή επαρκούς ελάχιστου εισοδήματος για όλους εκτός από αυτούς που δεν έχουν πλήρη ασφαλιστική σταδιοδρομία ή από αυτούς που δεν κατοικούν στη χώρα αρκετά χρόνια. Στις περιπτώσεις αυτές, διατίθενται παροχές κοινωνικής βοήθειας κατόπιν ελέγχου των πόρων.

Πίνακας 1: Εγγυήσεις ελαχίστου εισοδήματος για ηλικιωμένους ανθρώπους

Εγγυήσεις εισοδήματος για ηλικιωμένους				
	Είδος εγγύησης εισοδήματος	**Ποσό**	**Έλεγχος απορίας**	**Κάλυψη**
B	Ελάχιστες συντάξεις (τουλάχιστον 30 έτη ασφαλισμένης πλήρους απασχόλησης)	Εξαρτάται από τη διάρκεια της σταδιοδρομίας. Ανώτ.ποσό. ανά έτος για μισθωτό εργαζόμενο: € 11793.71 (νοικοκυριό) ή € 9438.10 (άγαμος), για μη μισθωτό εργαζόμενο: € 9401.16 (νοικοκυριό) ή € 7050.60 (άγαμος). Αυτόματη τιμαριθμική αναπροσαρμογή.		1/3 των συνταξιούχων
	Ελάχιστο δικαίωμα συνταξιοδότησης για κάθε έτος σταδιοδρομίας (το ελάχιστο 15 έτη απασχόλησης με τουλάχιστον 1/3 πλήρους απασχόλησης)	Υπολογίζεται με βάση την ελάχιστη εγγυημένη πληρωμή 21χρονου (€ 1163.02 το μήνα).	Δικαίωμα μόνον εάν η συνολική μηνιαία σύνταξη δεν υπερβαίνει € 1084.53 (νοικοκυριό) ή € 867.63 (άγαμος).	
	Κοινωνική βοήθεια για ηλικιωμένους άνω των 62 ετών (65 μετά από το 2009) (GRAPA)	Ανά έτος άγαμος € 7163, ζεύγος € 4775.40 (το άτομο) Συνδέεται με τις τιμές (έκτακτες αναπροσαρμογές δυνατές κάθε δύο έτη).	Οικογενειακό εισόδημα και περιουσία	
DK	Κρατική σύνταξη βάσει κατοικίας (Folkepension)	Συνδέεται με τις αποδοχές του ιδιωτικού τομέα. Άγαμος: € 14190 Ζεύγος: € 10390 ετησίως	Το βασικό ποσό μειώνεται βάσει του εισοδήματος από εργασία που κερδίζει ο δικαιούχος. Η συμπληρωματική σύνταξη μειώνεται βάσει των συνολικών αποδοχών.	99% των συνταξιούχων
	Συμπληρωματική σύνταξη ATP	€ 2732 ετησίως για απασχόληση με πλήρες ωράριο και εφόσον έχουν καταβληθεί εισφορές από το 1964 και μετά.	Όχι	68% των συνταξιούχων
D	Κοινωνική βοήθεια		Εισόδημα και περιουσία του δικαιούχου και του συζύγου	Περίπου186 000 το 2000
GR	Ελάχιστες συντάξεις (διαφέρουν από ταμείο σε ταμείο) και εξαρτούνται από την περίοδο ασφάλισης (πριν ή μετά την 1.1.1993). Συμπληρωματική σύνταξη κατόπιν ελέγχου των πόρων (EKAS) για όλους τους μη δικαιούχους αγροτικής σύνταξης		Συμπλήρωμα των χαμηλών συντάξεων για να φθάσουν στο ελάχιστο επίπεδο άνευ ελέγχου των πόρων. Συμπληρωματική στη σύνταξη παροχή κατόπιν ελέγχου των πόρων.	Βασική σύνταξη ΙΚΑ: περίπου 70% των συνταξιούχων λαμβάνουν ελάχιστες συντάξεις.
	Βασική σύνταξη (ίση μα την αγροτική σύνταξη) για όλα τα μη ασφαλισμένα άτομα άνω των 65 ετών		Ναι, για μη ασφαλισμένα άτομα	700 000 άτομα για συντάξεις ΟΓΑ· 34000 για τους ανασφάλιστους.
E	Εγγυημένη ελάχιστη σύνταξη με εισφορές για πρόσωπα που έχουν καταβάλει εισφορές επί 15 έτη τουλάχιστον	>65 ετών: € 385.50 μηνιαίως ή €453.98 μηνιαίως με συντηρούμενο σύζυγο (14 πληρωμές ετησίως). <65 ετών: € 343.87 μηνιαίως ή € 406.16 μηνιαίως με συντηρούμενο σύζυγο (14 πληρωμές ετησίως).	Ναι	15% των συντάξεων που πληρώνονται από το γενικό σύστημα το 2001 (23% το 1995)
	Σύνταξη χωρίς εισφορές "κοινωνικό επίδομα"	€258.68 (14 πληρωμές ετησίως)	Ναι	Περίπου 470000 τον Ιούνιο 2002
F	Ελάχιστο επίδομα γήρατος (*'minimum vieillesse'*) για άτομα άνω των 65 ετών	Άγαμος: 6 835 € Ζεύγος: 12 257 € ετησίωςr	Ναι	Περίπου 766 000 το 2000
	Ελάχιστο + συμπληρωματικό επίδομα (*allocation supplémentaire*)	€2.807.72 ετησίως ελάχιστο συμπλήρωμα €4,024.86 ετησίως για ένα άτομο	Ναι	
IRL	Κατ'αποκοπή σύνταξη γήρατος με εισφορές	Άγαμος: €147.30 την εβδομάδα	Ναι	60% όλων των συντάξεων (αναμένεται να αυξηθεί στο 86% έως το 2016)
	Κατ' αποκοπή συντάξεις κοινωνικής πρόνοιας χωρίς εισφορές για άτομα ηλικίας 66+	Άγαμος: €134 (εβδομαδιαίως) να αυξηθεί έως €200 έως το 2007	Ναι	40% όλων των συντάξεων
I	Συμπλήρωμα στην ελάχιστη σύνταξη (*integrazione al trattamento minimo*)	€5104 ετησίωςr		Περίπου 39% των ατόμων ηλικίας άνω των 65

Εγγυήσεις εισοδήματος για ηλικιωμένους				
	Είδος εγγύησης εισοδήματος	**Ποσό**	**Έλεγχος απορίας**	**Κάλυψη**
	Ελάχιστες συντάξεις για άτομα ηλικίας άνω των 70 ετών	€6713.98 ετησίως		Περίπου 1.8 εκατομμύρια άτομα
	Επιδόματα γήρατος για άτομα άνω των 65 (*assegno sociale* and *pensione sociale*)	€4557.41 ετησίως συν συμπλήρωμα ανάλογα με την ηλικία	Ναι	Περίπου 6.2% άτομα άνω των 65
L	Ελάχιστη σύνταξη (εξαρτάται από τον αριθμό ετών ασφάλισης· πλήρες ποσό μετά από 40 έτη)	€1190 το ανώτατο όριο μηνιαίως	Όχι	15.4% όλων των συνταξιούχων το 2000
	Εγγυημένο ελάχιστο εισόδημα	Άγαμος: €942 μηνιαίως Ζεύγος: €1413 μηνιαίως	Ναι	0.9% όλων των συνταξιούχων το 2000
NL	Κρατική σύνταξη βάσει κατοικίας	Άγαμος: € 869/ μηνιαίως. Έγγαμοι και άγαμοι, αμφότεροι 65 και άνω (επίσης 2 άνδρες ή 2 γυναίκες που μοιράζονται ένα νοικοκυριό): € 598/ μηνιαίως για κάθε άτομο.	Κανένας	100% (αυτών με πλήρη απόδειξη κατοικίας)
A	Ελάχιστη σύνταξη 'αντισταθμιστικό συμπλήρωμα')	Εργένης: 630 Ζεύγος: 900 (μηνιαίως, 14 πληρωμές ετησίως)	Σύνταξη και άλλο εισόδημα	11.6% των συνταξιούχων στα μέσα του-2002 (14.4% το 1989)
P	Ελάχιστη σύνταξη (ποσοστό του ελάχιστου καθαρού μισθού της εισφοράς κοινωνικής ασφάλισης. Το ύψος εξαρτάται από τη διάρκεια της σταδιοδρομίας.	65-100% του καθαρού ελάχιστου μισθού		33.7% των συνταξιούχων in the general scheme (invalidity and old-age)
	Κοινωνική σύνταξη χωρίς εισφορές		Ναι	
	Ελάχιστο εισόδημα ένταξης (κοινωνική βοήθεια)		Ναι	Περίπου13000 άνδρες και 14000 γυναίκες
FIN	Εθνική σύνταξη βάσει κατοικίας	Άγαμος: €467.32 Σύζυγοι: €411.75	Έλεγχος των πόρων μόνον σε σχέση με άλλο εισόδημα σύνταξης	55% των συνταξιούχων . Πλήρες ποσό: 10% των συνταξιούχων
	Κοινωνική βοήθεια	Κυρίως ως συμπλήρωμα στις χαμηλές συντάξεις για έκτακτα έξοδα	Ναι	5-6% των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω
S	Εγγύηση σύνταξης βάσει κατοικίας για άτομα ηλικίας 65+	Άγαμος: SEK 82200 Ζεύγος: SEK 146600 ετησίως	Λαμβάνονται υπόψη μόνον οι συντάξεις από αποδοχές του δημοσίου.	
	Υποστήριξη συντήρησης για ηλικιωμένους ηλικίας 65+ (κοινωνικό βοήθημα)		Όλα τα άλλα εισοδήματα, περιουσία	
UK	Κρατική σύνταξη	£75.50 την εβδομάδα το 2002/3	Όχι	98% των συνταξιούχων έχουν εισόδημα από αυτή (το 2000/1)
	Εγγύηση ελάχιστου εισοδήματος για άτομα ηλικίας 60+ (υποστήριξη εισοδήματος, κοινωνική βοήθεια)	Άγαμος: £98.15 Ζεύγος £149.80 την εβδομάδα	Ναι, αλλά με υψηλότερο κεφάλαιο από τους δικαιούχους επιδόματος υποστήριξης του εισοδήματος	
	Πίστωση σύνταξης (Pension Credit) για άτομα άνω των 65 (θα αντικαταστήσει την εγγύηση ελάχιστου εισοδήματος από το 2003)	Άγαμος: £100 Ζεύγος £154 την εβδομάδα Αυξάνεται σύμφωνα με τις αποδοχές	Ναι, αλλά πιο γενναιόδωρο ανεξάρτητα από περιουσία και σταδιακή μείωση των παροχών έναντι άλλων συντάξεων.	Περίπου50% των νοικοκυριών άνω των 60

3.1.2. Ο κίνδυνος της φτώχειας για τους ηλικιωμένους

Πολλά από αυτά τα συστήματα εισήχθηκαν μόνο πρόσφατα ή βρίσκονται στη διαδικασία εισαγωγής. Τα κράτη μέλη επίσης αναφέρουν προσπάθειες που καταβάλλουν πρόσφατα για την αύξηση των ελάχιστων επιπέδων προστασίας για ηλικιωμένους. Αυτό θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την ανάλυση των αποτελεσμάτων του Πάνελ νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ECHP). Τα δεδομένα που προέκυψαν πρόσφατα αντικατοπτρίζουν την εισοδηματική κατάσταση το 1998. Τα δεδομένα σχετικά με το εισόδημα του Πάνελ νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας δεν αντικατοπτρίζουν την ιδιοκτησία κατοικίας (ως τεκμαρτό ενοίκιο) και συνεπώς παρέλειψαν να συμπεριλάβουν ένα σημαντικό καθοριστικό παράγοντα του βιοτικού επιπέδου. Το ευρύ φάσμα παροχών σε είδος

(π.χ. υγειονομικές και κοινωνικές υπηρεσίες, δωρεάν δημόσιες μεταφορές, μειωμένες τιμές για διάφορα αγαθά και υπηρεσίες όπως συνδέσεις τηλεφώνου, ενέργεια κ.λπ.) που διατίθενται στους ηλικιωμένους σε ορισμένα κράτη μέλη δεν καλύπτονται επίσης. Επίσης πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι τα δεδομένα εισοδήματος του Πάνελ νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αξιολογούνται για νοικοκυριά και μετά εξατομικεύονται χρησιμοποιώντας μια κλίμακα αντιστοιχίας.[6] Συνεπώς τα δεδομένα εισοδήματος βάσει του Πάνελ νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας δεν αναφέρονται στα επιμέρους εισοδήματα ανδρών και γυναικών ή ηλικιωμένων και νέων αλλά στο μερίδιο του εισοδήματος του νοικοκυριού με το οποίο ζουν τα άτομα αυτά. Υψηλότεροι κίνδυνοι φτώχειας για γυναίκες – ή χαμηλότερο μέσο εισόδημα –συνεπώς σημαίνει ότι οι γυναίκες είναι πιο πιθανόν να ζουν σε ένα νοικοκυριό που απειλείται από τη φτώχεια ή που έχει χαμηλότερο εισόδημα νοικοκυριού. Το Πάνελ νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας δεν καλύπτει τα άτομα που δεν ζουν σε ιδιωτικά νοικοκυριά αλλά, π.χ., σε ιδρύματα περίθαλψης. Τέλος, επειδή οι κίνδυνοι φτώχειας μετρούνται με αναφορά σε ένα κατώφλι εισοδήματος (π.χ. 60% του μέσου εισοδήματος) δίνουν μια ατελή εικόνα της κατάστασης. Μια εγγύηση ελάχιστου εισοδήματος λίγο πιο πάνω από το κατώφλι εισοδήματος θα εξασφαλίζει πολύ χαμηλό ποσοστό του κινδύνου φτώχειας ακόμη και αν η πραγματική εισοδηματική κατάσταση θα είναι μόνον περιθωριακά διαφορετική από αυτή που προκύπτει από μια εγγύηση ελάχιστου εισοδήματος λίγο πιο κάτω από το κατώφλι. Μια τέτοια επίδραση μπορεί να εξηγεί για παράδειγμα το μεγάλο άνοιγμα της ψαλίδας σε ορισμένα κράτη μέλη μεταξύ του ποσοστού των ανθρώπων που ζουν σε νοικοκυριά με λιγότερο από 60% του μέσου εισοδήματος και τα νοικοκυριά με λιγότερο του 50% του μέσου εισοδήματος (βλέπε διάγραμμα 14).

Τα δεδομένα που παρουσιάζονται στο διάγραμμα 14 δείχνουν ότι οι κίνδυνοι φτώχειας διαφέρουν σημαντικά από μια χώρα στην άλλη και ότι είναι συνήθως υψηλότεροι για γυναίκες παρά για άνδρες. Ωστόσο, η θέσπιση νέας ελάχιστης εγγύησης ή η αύξηση του επιπέδου αυτής της εγγύησης μπορεί να αλλάξει την εικόνα σημαντικά. Αυτό θα μπορούσε για παράδειγμα να είναι η περίπτωση του HB στο οποίο η νέα πίστωση σύνταξης (Pension Credit) θα σημειώσει σημαντική πρόοδο στην εξάλειψη της φτώχειας των συνταξιούχων. Δυστυχώς, οι συνέπειες καλύτερων εγγυήσεων ελάχιστου εισοδήματος μπορούν να παρατηρηθούν με μεγάλη χρονική καθυστέρηση στα δεδομένα της ευρωπαϊκής έρευνας εισοδημάτων.

[6] Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλέπε το μεθοδολογικό σημείωμα σχετικά με τα βασικά στατιστικά δεδομένα στο παράρτημα με τις συνόψεις των χωρών.

Διάγραμμα 14

Ποσοστό[α)] των ανθρώπων ηλικίας 65 ετών και άνω που απειλούνται από τη φτώχεια

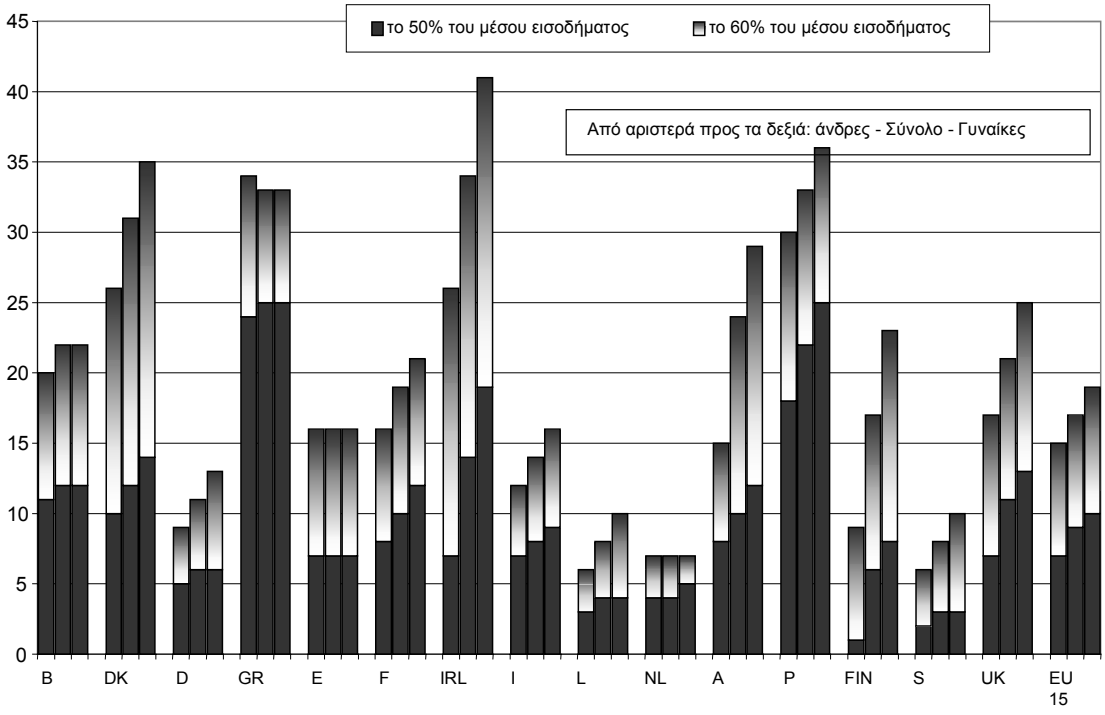

α) Βλέπε μεθοδολογικό σημείωμα σχετικά με τα στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης στο παράρτημα με τις συνόψεις των χωρών.
Πηγή: ECHP-UDB, Eurostat, έκδοση Δεκέμβριος 2002. Τα δεδομένα για το HB είναι προσωρινά. Οι σταθμίσεις για τα ισπανικά δεδομένα θα αναθεωρηθούν. Τα δεδομένα για τη Σουηδία καλύπτουν μόνον τα άτομα ηλικίας κάτω των 85 ετών· βλέπε μεθοδολογικό σημείωμα.

Πίνακας 2: Κίνδυνος φτώχειας (% των ανθρώπων κάτω από το όριο ένδειας) και επίπεδο εισοδήματος για άτομα ηλικίας 65+ ως ποσοστό % του εισοδήματος των ανθρώπων ηλικίας 0-64 ετών, 1998 (ECHP)

Χώρα	50% του ορίου ένδειας, ECHP		60% όριο ένδειας, ECHP		Σχετικό επίπεδο εισοδήματος των ατόμων ηλικίας 65+ (ECHP)
	Ηλικία 65+	0 - 64	Ηλικία 65+	0 – 64	
B	12	6	22	11	76
DK (NSR)	12 (2.7)	5	31	7	68
D	6	6	11	11	97
GR	25	12	33	18	74
E	7	14	16	19	91
F (NSR)	10 (5)	8 (8.4)	19 (11.3)	14 (14.6)	90
IRL	14	10	34	17	69
I	8	13	14	19	96
LUX (NSR)	4 (5)	6	8 (10.3)	14	99 (94)
NL	4	6	7	11	93
A	10	6	24	10	84
P	22	12	33	18	76
FIN (NSR)	6 (3)	5 (4.3)	17 (10.9)	10 (9.6)	78 (90)
S	3	5	8	10	83
UK	11	12	21	19	78
EU 15	9	10	17	15	89

Επεξηγήσεις:
Η έννοια του εισοδήματος τόσο στις στήλες του ποσοστού ένδειας και στις στήλες του μέσου εισοδήματος είναι το ισοδύναμο διαθέσιμου εισοδήματος. Αυτό ορίζεται ως το συνολικό διαθέσιμο εισόδημα του νοικοκυριού που διαιρείται από το 'ισοδύναμο μέγεθος' για να ληφθεί υπόψη το μέγεθος και η σύνθεσή του. Η κλίμακα ισοδυναμίας είναι η τροποποιημένη κλίμακα του ΟΟΣΑ, η οποία υπολογίζει τον πρώτο ενήλικο (δηλαδή άτομο ηλικίας 14 ετών ή άνω) ως 1.0, κάθε άλλο ενήλικο ως 0.5 και κάθε παιδί ηλικίας κάτω των 14 ως 0.3.
Για παράδειγμα, ένα νοικοκυριό ενός ενηλίκου ισοδυναμεί με 1, ένα νοικοκυριό δύο ενηλίκων ισοδυναμεί με 1.5 και ένα νοικοκυριό με δύο ενηλίκους και δύο παιδιά (κάτω των 14 ετών) ισοδυναμεί με 2.1.
ECHP = Πάνελ νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας; NSR = Εθνική έκθεση στρατηγικής

Για την ΕΕ συνολικά, ο κίνδυνος της φτώχειας για ηλικιωμένους ήταν μόνον λίγο υψηλότερος από αυτόν που διατρέχει ο πληθυσμός ηλικίας κάτω των 65 ετών, κυρίως λόγω του χαμηλότερου εισοδήματος των γυναικών. Οι άνδρες άνω των 65 ετών δεν είναι πιο εκτεθειμένοι στον κίνδυνο της φτώχειας από ό,τι οι άνδρες κάτω των 65 ετών. Ωστόσο, τα δεδομένα του 1998 δείχνουν ότι περίπου 17% των ανθρώπων ηλικίας άνω των 65 κινδυνεύουν από τη φτώχεια, εάν το 60% του μέσου εισοδήματος χρησιμοποιηθεί ως κατώφλι και το ήμισυ περίπου αυτού του ποσοστού εάν χρησιμοποιηθεί το 50% του μέσου εισοδήματος.[7] Συνεπώς οι ηλικιωμένοι εκτίθενται στο ίδιο επίπεδο κινδύνου φτώχειας όπως και το σύνολο του πληθυσμού.

[7] Η ηλικία των 65 ετών μπορεί να θεωρηθεί ως αντιπροσωπευτική της εκ του νόμου προβλεπόμενης συντάξιμης ηλικίας στα περισσότερα κράτη μέλη. Ωστόσο, σε ορισμένες χώρες η κανονική ηλικία συνταξιοδότησης είναι χαμηλότερη για γυναίκες ή τόσο για άνδρες όσο και για γυναίκες (Γαλλία: 60). Εξάλλου, στην πράξη πολλοί άνθρωποι αποχωρούν από την αγορά εργασίας πριν φθάσουν στην ηλικία των 65 ετών. Εάν χρησιμοποιηθεί η ηλικία των 60 ως κατώφλι αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα να παρατηρείται χαμηλότερος κίνδυνος ένδειας και σχετικά υψηλά βιοτικά επίπεδα για ηλικιωμένους.

Διάγραμμα 15

Ποσοστό κινδύνου από τη φτώχεια στο 60% του μέσου εισοδήματος [α]:
Διαφορά μεταξύ ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω και ανθρώπων ηλικίας 0-64

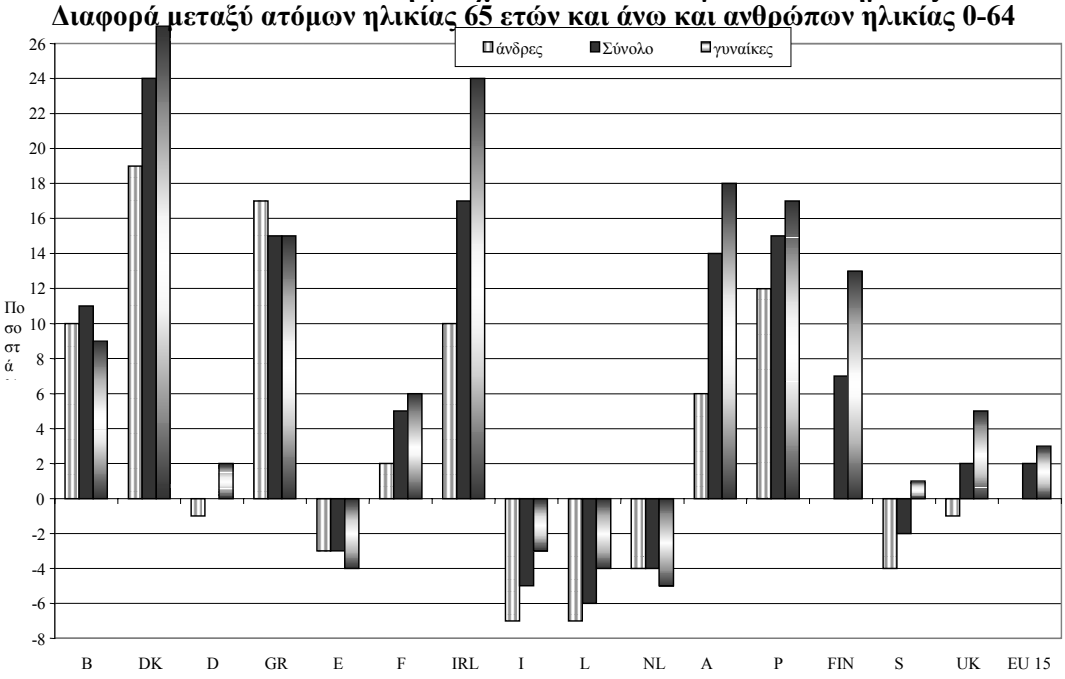

α) Βλέπε μεθοδολογικό σημείωμα σχετικά με τα στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης στο παράρτημα με τις συνόψεις των χωρών.
Πηγή: ECHP-UDB, Eurostat, έκδοση Δεκέμβριος 2002. Τα δεδομένα για το HB είναι προσωρινά. Οι σταθμίσεις για τα ισπανικά δεδομένα θα αναθεωρηθούν. Τα δεδομένα για τη Σουηδία καλύπτουν μόνον τα άτομα ηλικίας κάτω των 85 ετών· βλέπε μεθοδολογικό σημείωμα.

Οι πρεσβύτεροι συνταξιούχοι (ηλικίας 75 και άνω) τείνουν να κινδυνεύουν περισσότερο από τη φτώχεια από ό,τι οι νεώτεροι συνταξιούχοι. Αυτό ενδέχεται να οφείλεται σε διάφορους παράγοντες: κοόρτεις μεγαλύτερης ηλικίας ενδέχεται να έχουν αποκτήσει χαμηλότερα δικαιώματα συνταξιοδότησης (π.χ. λόγω απασχόλησης σε τομείς με λιγότερο καλά αναπτυγμένη συνταξιοδοτική ασφάλιση ή λόγω νομοθεσίας με λιγότερο γενναιόδωρες συντάξεις)· ο πληθωρισμός ενδέχεται να έχει διαβρώσει την αγοραστική δύναμη των παροχών σύνταξης εφόσον τον καιρό που υποβλήθηκε η αίτηση συνταξιοδότησης ίσως υπήρχαν περισσότερα νοικοκυριά με ένα χηρεμένο άτομο χωρίς επαρκείς παροχές επιζώντων για να διατηρηθεί το ίδιο ισοδύναμο εισοδήματος. Οι γυναίκες αποτελούν την πλειονότητα αυτών των γηραιότερων συνταξιούχων ηλικίας άνω των 75 ετών.

Διάγραμμα 16

Ποσοστό κινδύνου από τη φτώχεια στο 60% του μέσου εισοδήματος [α]:
Άτομα ηλικίας 0-64, 65 ετών και άνω και 75 ετών και άνω

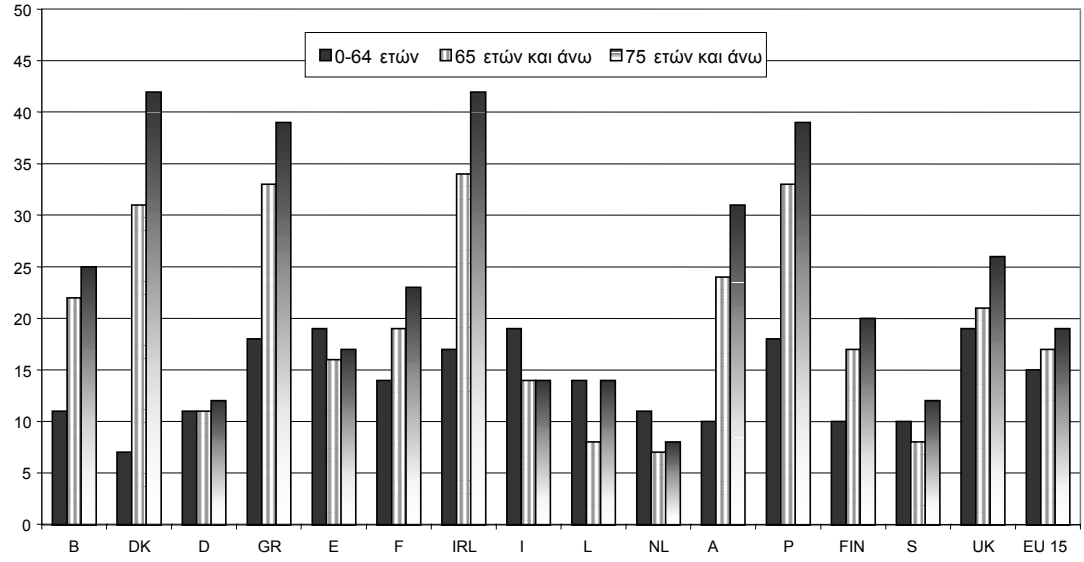

α) Βλέπε μεθοδολογικό σημείωμα σχετικά με τα στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης στο παράρτημα με τις συνόψεις των χωρών.
Πηγή: ECHP-UDB, Eurostat, έκδοση Δεκέμβριος 2002. Τα δεδομένα για το HB είναι προσωρινά. Οι σταθμίσεις για τα ισπανικά δεδομένα θα αναθεωρηθούν. Τα δεδομένα για τη Σουηδία καλύπτουν μόνον τα άτομα ηλικίας κάτω των 85 ετών· βλέπε μεθοδολογικό σημείωμα.

Η μελλοντική ανάγκη για αυτές τις ελάχιστες εγγυήσεις και το κόστος τους θα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το εάν οι μελλοντικοί συνταξιούχοι θα έχουν αποκτήσει επαρκή δικαιώματα συνταξιοδότησης σε δημόσια και ιδιωτικά συστήματα για να ανεβάσουν τις συντάξεις τους στα εγγυημένα ελάχιστα επίπεδα. Διαρθρωτικές αλλαγές στις νότιες χώρες της Ευρώπης είχαν ως αποτέλεσμα να έχουν ολοκληρώσει περισσότεροι άνθρωποι μακροχρόνιες σταδιοδρομίες με καλή κάλυψη συνταξιοδότησης. Η αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό θα αυξήσει τα ατομικά δικαιώματα συνταξιοδότησης των γυναικών. Τέλος, όπως θα συζητηθεί στο πλαίσιο του στόχου 2 παρακάτω, η ανάπτυξη της συμπληρωματικής ιδιωτικής ασφάλισης ενδέχεται να αντισταθμίσει σε ορισμένες χώρες τις κάπως λιγότερο γενναιόδωρες παροχές των δημοσίων συντάξεων, κυρίως ως αποτέλεσμα της σύνδεσής τους μάλλον με τον τιμάριθμο παρά με τις αποδοχές και των μηχανισμών αυτόματης αναπροσαρμογής που συνδέονται μερικές φορές με τη μετάβαση στα συστήματα προκαθορισμένων εισφορών. Τα περισσότερα κράτη μέλη αναμένουν ότι τα συστήματα ελάχιστης εγγύησης θα συνεχίσουν να διαδραματίζουν δευτερεύοντα ρόλο και δεν θα πρέπει να τροφοδοτούν μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού συνταξιούχων.

3.1.3. Συμπέρασμα: εξάλειψη των κινδύνων φτώχειας στα γηρατειά

Όλα τα κράτη μέλη έχουν διατάξεις οι οποίες προβλέπουν ένα ελάχιστο επίπεδο εισοδήματος για τους ηλικιωμένους οι οποίοι δεν έχουν, για τον ένα ή άλλο λόγο, αποκτήσει εξ' ιδίων αρκετά δικαιώματα συνταξιοδότησης. Το 1998, οι ηλικιωμένοι στην ΕΕ συνολικά, αντιμετώπιζαν τον ίδιο κίνδυνο φτώχειας όπως και τα άτομα ηλικίας κάτω των 65 ετών. Σε ορισμένα κράτη μέλη, ωστόσο, οι κίνδυνοι της φτώχειας είναι σημαντικά υψηλότεροι για τους ηλικιωμένους. Πρέπει ακόμη να

εξεταστεί εάν τα μέτρα για τη βελτίωση των ελάχιστων επιπέδων σύνταξης και τα δυναμικά συνταξιοδοτικά συστήματα (περισσότεροι συνταξιούχοι με πλήρεις σταδιοδρομίες κ.λπ.) θα μειώσουν τους κινδύνους φτώχειας κατά τα επόμενα χρόνια.

3.2. Στόχος 2: παροχή της δυνατότητας στους ανθρώπους να διατηρήσουν το βιοτικό τους επίπεδο

Παροχή πρόσβασης σε όλα τα άτομα σε επαρκείς ρυθμίσεις συντάξεων, δημοσίων και/ή ιδιωτικών, οι οποίες θα τους επιτρέπουν να αποκτούν δικαιώματα συνταξιοδότησης έτσι ώστε να είναι σε θέση να διατηρήσουν σε λογικό βαθμό το βιοτικό τους επίπεδο μετά τη συνταξιοδότηση.

Ο σκοπός των συνταξιοδοτικών συστημάτων δεν περιορίζεται στο να εξασφαλιστεί ότι οι ηλικιωμένοι άνθρωποι δεν θα αναγκάζονται να ζουν στη φτώχεια. Στόχος τους είναι επίσης να προβλέψουν ρυθμίσεις που θα επιτρέπουν στους ανθρώπους να διατηρήσουν σε λογικό βαθμό, το επίπεδο διαβίωσης που επέτυχαν στη διάρκεια του επαγγελματικού τους βίου.[8] Τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν αυτή την ανάγκη και τα περισσότερα από αυτά φροντίζουν για αυτό σε σημαντικό βαθμό στο πλαίσιο των εκ του νόμου προβλεπομένων (με βάση τις αποδοχές) συνταξιοδοτικών συστημάτων. Ωστόσο, τα κράτη μέλη δημιουργούν επίσης ευκαιρίες για επικουρική ιδιωτική ασφάλιση σε συλλογικά (δεύτερος άξονας) ή ατομικά (τρίτος άξονας) συστήματα και ενθαρρύνουν τέτοιου είδους αποταμιεύσεις σύνταξης κυρίως με φορολογικά κίνητρα.

Τα κράτη μέλη γενικά δεν έχουν ρητούς στόχους όσον αφορά το επίπεδο διαβίωσης μετά τη συνταξιοδότηση σε σύγκριση με την κατάσταση πριν από τη συνταξιοδότηση. Η Γερμανία δεσμεύεται να διατηρήσει τα επίπεδα αναπλήρωσης των αποδοχών στο 67-68% στον πρώτο άξονα το 2030 για έναν εργαζόμενο με μέσο όρο αποδοχών και 45 έτη ασφάλισης αλλά αυτό το ποσοστό είναι μάλλον θεωρητικό και δεν είναι απαραίτητα αντιπροσωπευτικό για τα πραγματικά εισοδήματα από συντάξεις. Στην Ελλάδα ψηφίστηκε πρόσφατα ένας νόμος που αποσκοπεί στην προσαρμογή των ποσοστών αναπλήρωσης στο 70% από το σύστημα *βασικής* σύνταξης για όλους τους εργαζόμενους *μειώνοντας* τα ποσοστά αναπλήρωσης για τις κοόρτεις μεγαλύτερης ηλικίας και *αυξάνοντας* τα ποσοστά αυτά για τις νεώτερες κοόρτεις. Η Φινλανδία έθεσε ως στόχο το επίπεδο των 60% αναπλήρωσης του εισοδήματος από το εκ του νόμου προβλεπόμενο σύστημα, ανεξάρτητα από την εισοδηματική τάξη (το μέγιστο επίπεδο για πλήρη σταδιοδρομία 40 ετών). Αυτά τα παραδείγματα αφορούν τον πρώτο άξονα. Όσον αφορά τον δεύτερο και τον τρίτο ασφαλιστικό άξονα, οι έμμεσοι στόχοι μπορούν μερικές φορές να απαλλαγούν από τη φορολογική νομοθεσία. Οι εισφορές για τα συστήματα συνταξιοδότησης εκπίπτουν από τις αποδοχές μόνον έως ένα ορισμένο ποσό. Στις Κάτω Χώρες, αυτό το ποσό περιορίζεται σε αυτό που χρειάζεται για την επίτευξη μικτού επιπέδου αναπλήρωσης ύψους 70% των μικτών τελικών αποδοχών μετά από σταδιοδρομία 40 ετών.

[8] Αυτό κανονικά συνεπάγεται χαμηλότερο εισόδημα επειδή οι ηλικιωμένοι έχουν συνήθως λιγότερες οικογενειακές υποχρεώσεις, δεν έχουν πλέον δαπάνες που σχετίζονται με την εργασία και είναι πιο πιθανό να είναι ιδιοκτήτες της κατοικίας τους.

3.2.1. Πρόσβαση σε μηχανισμούς που καθιστούν δυνατό στους ανθρώπους να διατηρήσουν το βιοτικό τους επίπεδο σε αξιοπρεπές επίπεδο μετά τη συνταξιοδότηση

Στα περισσότερα κράτη μέλη τα εκ του νόμου προβλεπόμενα συστήματα συνταξιοδότησης παρέχουν συντάξεις με βάση τις αποδοχές, συμβάλλοντας έτσι στη διατήρηση του βιοτικού επιπέδου μετά τη συνταξιοδότηση. Οι παροχές από αυτά τα συνταξιοδοτικά συστήματα σχετίζονται με τις αποδοχές είτε για τη διάρκεια συγκεκριμένου αριθμού ετών προς το τέλος της σταδιοδρομίας ή αυξητικά για τη συνολική διάρκεια της σταδιοδρομίας.

Σε τρία κράτη μέλη, Δανία, Ιρλανδία, και Κάτω Χώρες, η εκ του νόμου προβλεπόμενη συνταξιοδοτική κάλυψη αποτελείται κυρίως από κατ' αποκοπή παροχές συνταξιοδότησης. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, εκτός από την κατ' αποκοπή σύνταξη, η "State Second Pension" (κρατική δεύτερη σύνταξη) παρέχει μια συμπληρωματική σύνταξη ανάλογα με τις αποδοχές από την οποία επωφελούνται ιδιαίτερα τα άτομα με χαμηλό εισόδημα. Άλλοι μπορούν να επιλέξουν μια ιδιωτική επαγγελματική ή προσωπική ασφάλιση συνταξιοδότησης. Στις χώρες αυτές, η ικανότητα διατήρησης του επιπέδου διαβίωσης μετά τη συνταξιοδότηση εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την πρόσβαση στην ιδιωτική επαγγελματική ή στην προσωπική ασφάλιση συνταξιοδότησης. Συνεπώς η επίτευξη καλών ποσοστών ασφαλιστικής κάλυψης από τέτοιου είδους ιδιωτικά συστήματα και επαρκή επίπεδα παροχών θα αποτελέσει σημαντικό στόχο για τους πολιτικούς παράγοντες. Τα φορολογικά κίνητρα από μόνα τους δεν θα έχουν αυτόματα ως συνέπεια την πλήρη κάλυψη και ορισμένα κράτη μέλη επαφίενται στο σύστημα συλλογικών διαπραγματεύσεων για την επίτευξη καλύτερης κάλυψης. Ο πίνακας 3 παρακάτω περιέχει συνοπτικές πληροφορίες από τις εθνικές εκθέσεις στρατηγικής σχετικά με τη σημασία της ιδιωτικής ασφάλισης συνταξιοδότησης, κυρίως μέσω των επαγγελματικών συστημάτων ασφαλιστικής κάλυψης.

Πίνακας 3: πρόσβαση στα ιδιωτικά συστήματα συνταξιοδότησης

Χώρα	Έτος	Σημασία των ιδιωτικών συστημάτων συνταξιοδότησης
Βέλγιο	1999	Δικαιούχοι: 12.8% όλων αυτών που λαμβάνουν δημόσια σύνταξη γήρατος 35% όλων των εργαζομένων που καταβάλλουν εισφορές σε ένα σύστημα επαγγελματικής συνταξιοδότησης[9].
Δανία	1998	82% των μισθωτών ηλικίας 15-59 που καταβάλλουν εισφορές σε ένα σύστημα συνταξιοδότησης της αγοράς εργασίας δικαιούχοι ΑΤΡ = 68% του πληθυσμού άνω των 66 ετών

[9] Αυτά τα ποσοστά υποτιμούν την κάλυψη επειδή δεν λαμβάνονται υπόψη οι συντάξεις του δεύτερου άξονα από τα κλαδικά προγράμματα συνταξιοδότησης που διέπονται από το Ταμείο Ασφάλισης της Διαβίωσης (Fund for Security of Existence) (βιομηχανία οικοδομικών κατασκευών και μεταλλουργία), οι υποσχέσεις συνταξιοδότησης των εργοδοτών σε μεμονωμένους εργαζομένους και οι προαιρετικές συμπληρωματικές συντάξεις των μη μισθωτών.

Χώρα	Έτος	Σημασία των ιδιωτικών συστημάτων συνταξιοδότησης
Γερμανία	1999	28% των εργαζομένων στο εμπόριο και 64% στη βιομηχανία είχαν ασφαλιστική κάλυψη (στην πρώην Ανατολική Γερμανία, τα ποσοστά είναι 16% και 20%). Συνολικά, στην πρώην Δυτική Γερμανία, το ήμισυ περίπου των ανδρών εργαζομένων που εργάζονταν τελευταία στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας λαμβάνουν μια επαγγελματική σύνταξη γήρατος. Εργαζόμενοι του δημοσίου τομέα: στο 87% των ανδρών και 52% των γυναικών που εργάζονταν τελευταία στο δημόσιο τομέα στην πρώην Δυτική Γερμανία χορηγήθηκε συμπληρωματική σύνταξη δημοσίων υπαλλήλων το 1999. Οι δημόσιοι υπάλληλοι (εκτός από τους μονίμους δημοσίους υπάλλήλους) καλύπτονται από συλλογικές συμφωνίες σχετικά με ειδική συμπληρωματική ασφάλιση. 7% του συνολικού εισοδήματος γήρατος προέρχεται από το δεύτερο άξονα. Οι ρυθμίσεις του τρίτου άξονα αντιστοιχούν στο 10% του εισοδήματος γήρατος.
Ελλάδα		Η επαγγελματική ασφάλιση συνταξιοδότησης περιορίζεται κυρίως σε διεθνείς υπηρεσίες. Επικουρικά ταμεία πρέπει να αναπτυχθούν στα συστήματα επαγγελματικής συνταξιοδότησης.
Ισπανία	2001	Μόνον το 10% των 5.89 εκατομμυρίων ανθρώπων που καλύπτονται από ένα σύστημα συνταξιοδότησης (ατομικά ή ομαδικά ασφαλιστικά ταμεία, αμοιβαία ταμεία κοινωνικής ασφάλισης, επαγγελματικά ταμεία) είναι μέλη των επαγγελματικών συστημάτων συνταξιοδότησης, σε σύγκριση με το σύνολο των 16.290 εκατομμυρίων ανθρώπων που πληρώνουν εισφορές στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης το 2002.
Γαλλία	1999	Προαιρετικά επαγγελματικά συστήματα πληρώνουν περίπου το 1.7% των συνολικών παροχών συνταξιοδότησης (βασικά συστήματα και υποχρεωτικά επαγγελματικά συστήματα) στους μισθωτούς και μη μισθωτούς εργαζόμενους. Πληροφορίες σχετικά με συστήματα αποθεμάτων συνταξιοδότησης που διαχειρίζονται άμεσα οι εταιρείες δεν διατίθενται.
Ιρλανδία	2002	46.8% του συνολικού εργατικού δυναμικού ηλικίας 20 έως 69 είναι μέλη στα συστήματα επαγγελματικής συνταξιοδότησης των εργοδοτών τους Η συνολική κάλυψη από τα ιδιωτικά συστήματα ανέρχεται σχεδόν στο 51%.
Ιταλία	2001	8.7% του εργατικού δυναμικού που καταβάλλει εισφορές στο δημόσιο σύστημα συνταξιοδότησης πληρώνει εισφορές σε σύστημα συμπληρωματικής σύνταξης (τόσο συλλογικό όσο και ατομικό): μισθωτοί στον ιδιωτικό τομέα =13.8%, μισθωτοί στο δημόσιο τομέα =0.0%, μη μισθωτοί =3.7%; άνδρες 16.3%, γυναίκες 9.5%.
Λουξεμβούργο		Επαγγελματική ασφάλιση συνταξιοδότησης περιορίζεται σε εταιρείες του τομέα χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Ένα νέο είδος προσωπικού σχεδίου συνταξιοδότησης καθιερώθηκε το 2002.
Κάτω Χώρες	2001	91% όλων των μισθωτών συμμετείχαν στα συστήματα του δεύτερου άξονα
	2000	83% των νοικοκυριών συνταξιούχων λαμβάνει συμπληρωματική σύνταξη
Αυστρία	2001	283000 έχουν αποκτήσει δικαιώματα σε ένα σύστημα επαγγελματικής σύνταξης στο πλαίσιο του κεφαλαιοποιητικού συστήματος συνταξιοδότησης (<10%).
		35000 λαμβάνουν μια επαγγελματική σύνταξη από ένα κεφαλαιοποιητικό σύστημα συνταξιοδότησης (<2% των συνταξιούχων).
Πορτογαλία	2000	293.530 των συμμετεχόντων σε συνταξιοδοτικά ταμεία (κλειστά ή ανοικτά) το 2000 – 184.075 σε κλειστά ταμεία συνταξιοδότησης. 106.323 δικαιούχων το 2000 σε σύγκριση με 2.528.926 του συνόλου των συνταξιούχων το 12/2001.
Φινλανδία	1999	παροχές συνταξιοδότησης του 2ου άξονα = ½ % του ΑΕγχΠ (1ος άξονας εκ του νόμου προβλεπόμενα συστήματα = 12% του ΑΕγχΠ)

Χώρα	Έτος	Σημασία των ιδιωτικών συστημάτων συνταξιοδότησης
Σουηδία	2001	Περίπου 90% των εργαζομένων καλύπτονται από κάποια μορφή συστήματος συνταξιοδότησης βάσει συλλογικής συμφωνίας.
Ηνωμένο Βασίλειο	2000/ 2001	Το 60% των νοικοκυριών συνταξιούχων είχαν εισόδημα από μία επαγγελματική σύνταξη. Το 71% είχε εισόδημα από επενδύσεις συμπεριλαμβανομένων και των ιδιωτικών συντάξεων. Το 44% του πληθυσμού σε ηλικία εργασία καταβάλλει εισφορές σε ένα επαγγελματικό ή ιδιωτικό σύστημα συνταξιοδότησης (άνδρες: 51%, γυναίκες: 37%).

Τα εργαλεία της πολιτικής για την προώθηση της ιδιωτικής ασφάλισης συνταξιοδότησης είναι φορολογικά κίνητρα, συνήθως με τη μορφή του μοντέλου φορολόγησης ΕΕΦ (οι εισφορές Εκπίπτουν, το εισόδημα από επενδύσεις Εκπίπτουν, οι παροχές Φορολογούνται, οικονομική υποστήριξη με τη μορφή επιδοτήσεων (όπως θεσπίστηκε με την τελευταία μεταρρύθμιση των συντάξεων της Γερμανίας), ή με νομοθεσία που καθιστά υποχρεωτική τη συμμετοχή σε τέτοιου είδους συστήματα.

Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις και οι ομοσπονδίες των εργοδοτών έχουν έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο σε ορισμένα κράτη μέλη. Στις Κάτω Χώρες, στη Δανία και στη Σουηδία οι κοινωνικοί εταίροι συνάπτουν συλλογικές συμφωνίες για την ασφάλιση επαγγελματικής συνταξιοδότησης σε τομεακό επίπεδο. Η συμμετοχή στα συστήματα αυτά είναι υποχρεωτική. Ως αποτέλεσμα, τα ποσοστά κάλυψης αυτών των συστημάτων είναι ιδιαίτερα υψηλά, έως το 91% των εργαζομένων στην περίπτωση των Κάτω Χωρών. Άλλες χώρες (B, D, E) ακολουθούν τώρα την προσέγγιση αυτή ή προετοιμάζουν μέτρα για να επιτευχθεί αυτό· η Ιταλία σκοπεύει επίσης να καταστήσει υποχρεωτική τη συμμετοχή σε ιδιωτικά ασφαλιστικά ταμεία.

Χάρη στα εκ του νόμου προβλεπόμενα συστήματα και στις δεσμευτικές συλλογικές συμφωνίες, η συμμετοχή στα συνταξιοδοτικά συστήματα που εξασφαλίζουν αρκετά υψηλά επίπεδα αναπλήρωσης του εισοδήματος μετά από πλήρη σταδιοδρομία είναι υποχρεωτική για μια μεγάλη πλειονότητα των εργαζομένων στα περισσότερα κράτη μέλη. Μόνον η Ιρλανδία δεν έχει υποχρεωτική με βάση τις αποδοχές ασφάλιση, και τα επίπεδα των συντάξεων με βάση τις αποδοχές από τα υποχρεωτικά συστήματα είναι συγκριτικά χαμηλά στο ΗΒ και στο Βέλγιο για άτομα με υψηλότερα εισοδήματα. Στο ΗΒ, οι εργαζόμενοι που δεν καταβάλλουν εισφορές στο κρατικό σύστημα είναι υποχρεωμένα να συμμετέχουν σε ένα σύστημα επαγγελματικής ή προσωπικής συνταξιοδότησης το οποίο πληροί ορισμένα ειδικά κριτήρια. Το Βέλγιο έχει χαμηλό ποσοστό αναπλήρωσης σε σύγκριση με τα κράτη μέλη που έχουν συνταξιοδοτικά συστήματα με βάση τις αποδοχές.

Υπάρχουν ενδοιασμοί ότι ενδέχεται τα υποχρεωτικά επαγγελματικά συστήματα συνταξιοδότησης σε όλους τους τομείς να μην συμβιβάζονται με την ευρωπαϊκή νομοθεσία ανταγωνισμού. Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων θεωρεί τέτοιου είδους συστήματα ως επιχειρήσεις και συνεπώς απαιτούν μια κατά περίπτωση αξιολόγηση σχετικά με το αν η υποχρεωτική συμμετοχή δικαιολογείται από κοινωνικούς στόχους.[10] Μέχρι σήμερα, η νομοθεσία ανταγωνισμού δεν αποτελούσε σοβαρό εμπόδιο για την ανάπτυξη των υποχρεωτικών επαγγελματικών συνταξιοδοτικών συστημάτων αλλά οι εθνικοί υπεύθυνοι πολιτικοί παράγοντες ενδέχεται να χρειαστούν μεγαλύτερη νομική βεβαιότητα.

[10] Βλέπε ιδίως την απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 21ης Σεπτεμβρίου 1999 στην υπόθεση C-67/96 (Albany International).

Οι εργαζόμενοι μπορεί να είναι ελεύθεροι να αποφασίσουν εάν πρέπει να καταβάλουν εισφορές σε ένα συνταξιοδοτικό σύστημα στο πλαίσιο της απασχόλησης ή να αποταμιεύουν σε ένα προσωπικό σύστημα συνταξιοδότησης που δεν έχει καμία σχέση με την απασχόληση. Ωστόσο, η παροχή συμπληρωματικής ασφάλισης συνταξιοδότησης στο πλαίσιο της απασχόλησης έχει νόημα, επειδή ο απώτερος στόχος είναι η αναπλήρωση του εισοδήματος από την εργασία. Η ρύθμιση ασφάλισης συνταξιοδότησης για ομάδες είναι συνήθως οικονομικότερη. Τέλος, η επιλογή του σωστού προϊόντος για τις αποταμιεύσεις συνταξιοδότησης ενδέχεται να είναι άκρως δύσκολη για τους περισσότερους καταναλωτές. Το ΗΒ και η Ιρλανδία έχουν παράδοση στην εθελοντική ασφάλιση επαγγελματικής συνταξιοδότησης και αντιμετωπίζουν τα θέματα διαφορών στην κάλυψη και την πολυπλοκότητα με τη θέσπιση νέων προγραμμάτων συνταξιοδότησης, δηλαδή τις επονομαζόμενες συντάξεις δικαιούχων 'stakeholder pensions' στο ΗΒ και τους προσωπικούς λογαριασμούς αποταμίευσης συνταξιοδότησης 'Personal Retirement Savings Accounts' στην Ιρλανδία. Αμφότερες είναι προαιρετικές για τον εργαζόμενο αλλά οι εργοδότες πρέπει να προσφέρουν τέτοιου είδους συνταξιοδοτικών προϊόντων, εάν δεν έχουν επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα.

Η ασφάλιση του τρίτου άξονα μπορεί επίσης να είναι δύσκολο να διακριθεί από άλλες ατομικές προσπάθειες για την εξασφάλιση επαρκούς βιοτικού επιπέδου μετά τη συνταξιοδότηση. Σ' αυτές περιλαμβάνονται ιδιαιτέρως η ιδιοκτησία οικίας που αποτελεί σημαντική διαφορά από την άποψη του βιοτικού επιπέδου αλλά δεν έχει δυστυχώς ακόμη ληφθεί υπόψη στην έρευνα των νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (στην οποία δεν περιλαμβάνεται το τεκμαρτό ενοίκιο στα εισοδήματα). Άλλοι μηχανισμοί που συμβάλλουν στη διατήρηση του βιοτικού επιπέδου μετά από τη συνταξιοδότηση περιλαμβάνουν την ασφάλιση υγειονομικής και μακροχρόνιας περίθαλψης, - η οποία αποκτά συνεχώς μεγαλύτερη σημασία καθώς αυξάνεται η ηλικία των ανθρώπων -, το επίδομα στέγασης και ορισμένα προνόμια όπως είναι η δωρεάν χρήση των δημόσιων μεταφορικών μέσων, τηλεοπτικές άδειες κ.λπ.

Το φορολογικό σύστημα μπορεί επίσης να συμβάλει σημαντικά στην αύξηση του σχετικού βιοτικού επιπέδου των ηλικιωμένων. Οι καθαροί φορολογικοί συντελεστές αναπλήρωσης είναι υψηλότεροι από τους μικτούς συντελεστές αναπλήρωσης αντικατοπτρίζοντας τους προοδευτικούς φορολογικούς συντελεστές και την ειδική ασφάλιση για συνταξιούχους και ηλικιωμένους. Επιπλέον, οι συνταξιούχοι δεν χρειάζεται να πληρώνουν ορισμένες εισφορές κοινωνικής ασφάλισης. Εάν δεν λαμβάνονται υπόψη όλοι αυτοί οι παράγοντες, δεν είναι δυνατόν να αξιολογηθεί κατά πόσο είναι επαρκή τα επίπεδα συνταξιοδότησης. Τα μικτά ποσοστά αναπλήρωσης δεν είναι συνεπώς επαρκή για την αξιολόγηση της επάρκειας των συστημάτων συνταξιοδότησης.

Λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς των δεδομένων από το Πάνελ νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ECHP) που συζητήθηκε στην προηγούμενη παράγραφο και στον πρώτο στόχο, μπορεί να παρατηρηθεί ότι τα εισοδήματα των ανθρώπων ηλικίας άνω των 65 ετών δεν είναι πολύ πιο χαμηλά από αυτά των ανθρώπων κάτω της ηλικίας των 65 ετών. Υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών, με εκπληκτικά μεγάλη διαφορά στη Σουηδία η οποία ίσως να οφείλεται στην προτίμηση για ατομικές παρά για παράγωγες (επιζώντων) παροχές.[11]

[11] Η απώλεια ενός συζύγου έχει ως συνέπεια την έντονη μείωση του εισοδήματος ενός νοικοκυριού εάν το εισόδημα του/της συζύγου δεν αντικατασταθεί εν μέρει από παροχή επιζώντος. Αυτό επηρεάζει

Ωστόσο, η ερμηνεία αυτών των αποτελεσμάτων απαιτεί να λαμβάνεται υπόψη το είδος του νοικοκυριού στο οποίο ζουν οι άνθρωποι, επειδή τα δεδομένα του ECHP καλύπτουν μόνον τα νοικοκυριά και όχι ατομικά εισοδήματα.

Διάγραμμα 17

Εισόδημα των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω ως ποσοστό του εισοδήματος των ατόμων ηλικίας 0-64 α)

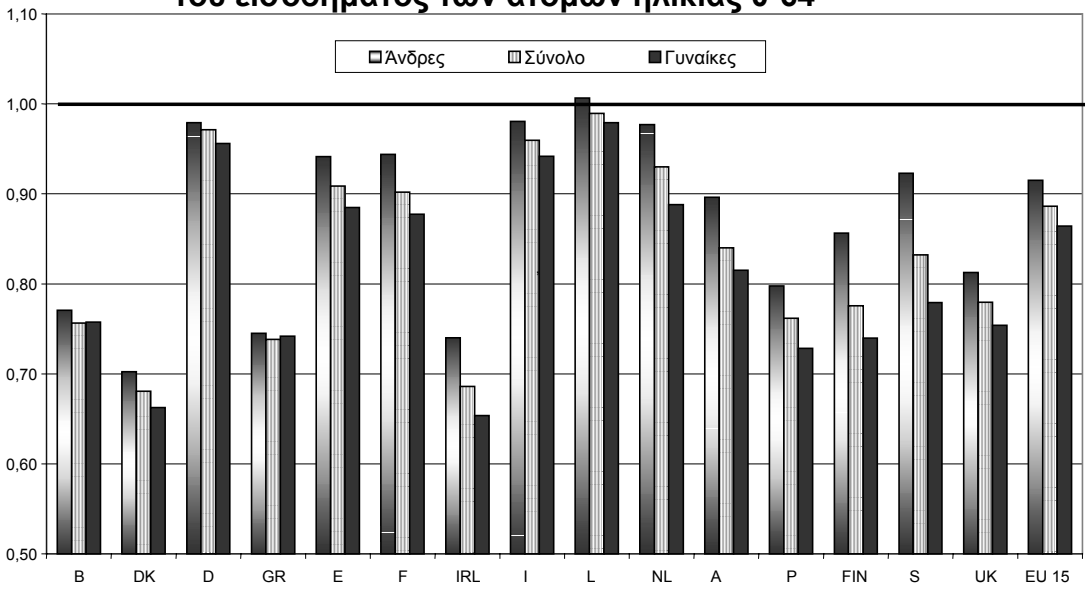

α) Βλέπε μεθοδολογικό σημείωμα σχετικά με τα στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης στο παράρτημα με τις συνόψεις των χωρών.
Πηγή: ECHP-UDB, Eurostat, έκδοση Δεκέμβριος 2002. Τα δεδομένα για το HB είναι προσωρινά. Οι σταθμίσεις για τα ισπανικά δεδομένα θα αναθεωρηθούν. Τα δεδομένα για τη Σουηδία καλύπτουν μόνον τα άτομα ηλικίας κάτω των 85 ετών· βλέπε μεθοδολογικό σημείωμα.

3.2.2. Πιθανή εξέλιξη των ποσοστών αναπλήρωσης

Τα μελλοντικά επίπεδα συντάξεων με βάση τις αποδοχές (επίπεδα αναπλήρωσης του εισοδήματος) θα εξαρτώνται από διάφορους παράγοντες. Οι εθνικές εκθέσεις στρατηγικής δείχνουν μια τάση να γίνονται κάπως λιγότερο γενναιόδωρα τα εκ του νόμου προβλεπόμενα συστήματα ως αποτέλεσμα διαφόρων αναπροσαρμογών. Ορισμένες χώρες παράτειναν – ή βρίσκονται ακόμη στη διαδικασία παράτασης – την περίοδο του ιστορικού αποδοχών ενός ατόμου που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό των δικαιωμάτων συνταξιοδότησης (π.χ. F, E, P, FIN). Συνεπώς αντί να χρησιμοποιηθούν τα έτη των υψηλότερων αποδοχών προς το τέλος της σταδιοδρομίας, λαμβάνονται υπόψη οι αποδοχές για πολύ μεγαλύτερη περίοδο ή ακόμη και ολόκληρη σταδιοδρομία. Αυτό οδηγεί συνήθως σε χαμηλότερα επίπεδα συντάξεων, ιδίως εάν οι αποδοχές στο παρελθόν δεν ήταν πλήρως προσαρμοσμένες στην (ονομαστική) αύξηση των μισθών.

Τα επίπεδα συνταξιοδότησης μπορούν επίσης να μειωθούν μέσω αναπροσαρμογών στον τύπο που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό των παροχών. Μια σημαντική εξέλιξη υπήρξε η εισαγωγή ενός παράγοντα δημογραφικής αναπροσαρμογής. Στα νέα συνταξιοδοτικά συστήματα της Σουηδίας και της Ιταλίας η αύξηση του

ιδιαιτέρως τις ηλικιωμένες γυναίκες που είναι πιο πιθανόν να επιζήσουν τους συζύγους τους παρά τους άνδρες.

προσδόκιμου ζωής θα μειώσει το ποσοστό αναπλήρωσης του εισοδήματος εκτός και αν οι άνθρωποι αναβάλλουν τη συνταξιοδότησή τους.

Ανάμεσα στις χώρες με κατ' εξοχή δημόσιες κατ' αποκοπή συντάξεις, οι Κάτω Χώρες και η Δανία δεσμεύονται να διατηρήσουν τη σύνδεση στο μέσο όρο αποδοχών έτσι ώστε το ποσοστό αναπλήρωσης να παραμείνει ίδιο. Το ΗΒ εγγυάται σύνδεση με τις τιμές (με ένα ελάχιστο ποσοστό 2.5%) για τη βασική κρατική σύνταξη και συνδέει το ελάχιστο επίδομα κατόπιν ελέγχου των πόρων (Pension Credit) με τις αποδοχές. Η Ιρλανδία δεσμεύεται να αυξήσει την ελάχιστη σύνταξη χωρίς εισφορές σημαντικά έως το 2007 και ενδέχεται να αυξήσει τις συντάξεις με εισφορές καθώς και να εξασφαλίσει ότι οι τελευταίες θα παραμείνουν πάνω από τις παροχές χωρίς εισφορές· συνεπώς τα ποσοστά αναπλήρωσης αναμένεται να αυξηθούν πάνω από το μέσο όρο.

Μια διάκριση πρέπει να γίνει μεταξύ των θεωρητικών και εμπειρικών ποσοστών αναπλήρωσης. Σε ορισμένες χώρες τα εκ του νόμου προβλεπόμενα με βάση τις αποδοχές συνταξιοδοτικά συστήματα επιδιώκουν πολύ υψηλά ποσοστά αναπλήρωσης για την πλήρη σταδιοδρομία. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις, τα σημερινά επίπεδα μέσου όρου αποδεικνύονται χαμηλά σε σύγκριση με τις σημερινές αποδοχές, που αντικατοπτρίζουν τα ώριμα συστήματα συνταξιοδότησης και ατελείς σταδιοδρομίες ή δήλωση κατώτερων αποδοχών στο παρελθόν. Στις χώρες της Νότιας Ευρώπης, ο οικονομικός εκσυγχρονισμός και οι αλλαγές στην απασχόληση που συνεπάγεται αυτό, θα οδηγήσει σε καλύτερα επίπεδα συνταξιοδότησης στο μέλλον. Η αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό σε όλα τα κράτη μέλη θα αποφέρει επίσης υψηλότερες κατά μέσο όρο συντάξεις. Έτσι η τάση προς λιγότερο γενναιόδωρες νομοθεσίες παροχών θα αντισταθμιστεί, σε σημαντικό βαθμό, από τις συνέπειες των πιο μακροχρόνιων σταδιοδρομιών και υψηλότερων εισοδημάτων.

Ένας σημαντικός τρόπος διατήρησης της επάρκειας των συντάξεων από τα εκ του νόμου προβλεπόμενα συστήματα θα είναι να επιτρέπεται στους ανθρώπους να κερδίζουν πρόσθετα δικαιώματα συνταξιοδότησης παρατείνοντας την περίοδο του επαγγελματικού βίου. Αυτό συμβαίνει ιδίως στην περίπτωση των σουηδικών και ιταλικών συνταξιοδοτικών συστημάτων που καθίστανται ασφαλιστικά ουδέτερα. Η ιταλική έκθεση δείχνει ότι θα είναι δυνατόν να επιτευχθεί ένα παρόμοιο ποσοστό αναπλήρωσης για το σημερινό χαρακτηριστικό εργαζόμενο που συνταξιοδοτείται μετά από 35 έτη στην ηλικία των 60, εάν εργάζεται 40 έτη και συνταξιοδοτείται στην ηλικία των 65 ετών. Η Γαλλία δεν σκοπεύει να αυξήσει τη χαμηλή ηλικία συνταξιοδότησης των 60 ετών αλλά ο αριθμός των ετών εισφορών που χρειάζονται για την πλήρη σύνταξη αυξήθηκε από 37½ στα 40, ένα μέτρο που θα αναγκάσει πολλούς ιδιωτικούς υπαλλήλους να μείνουν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στην αγορά εργασίας, ενώ οι εργάτες (που άρχισαν να εργάζονται νωρίς στη ζωή τους και τείνουν να έχουν χαμηλότερο προσδόκιμο ζωής) μπορούν να συνεχίσουν να συνταξιοδοτούνται στα 60. Μολονότι η συμπληρωματική σύνταξη για την αναβολή της συνταξιοδότησης έχει εισαχθεί σε ορισμένες χώρες χρειάζονται περισσότερες μεταρρυθμίσεις στα περισσότερα κράτη μέλη για να μπορέσουν οι άνθρωποι να βελτιώσουν τα δικαιώματά τους παροχών με την παράταση των ετών εργασίας (βλέπε στόχος 5, παρακάτω).

Όσον αφορά την ιδιωτική ασφάλιση συνταξιοδότησης μπορεί να αναμένεται ότι η συμβολή της στα εισοδήματα θα αυξηθεί στα περισσότερα κράτη μέλη. Αυτό θα αντικατοπτρίζει το γεγονός ότι η εξέλιξη των συστημάτων επαγγελματικής

συνταξιοδότησης ακόμη και σε χώρες με τα ύψιστα ποσοστά κάλυψης είναι ακόμη πρόσφατη (σύμφωνα με την ιστορική εξέλιξη των συνταξιοδοτικών συστημάτων). Ο αριθμός των συνταξιούχων με δικαιώματα πλήρους σταδιοδρομίας μπορούν συνεπώς να αναμένονται ότι θα αυξηθούν σημαντικά κατά τις επόμενες δεκαετίες.

Οι πληροφορίες που παρέχονται στις εθνικές εκθέσεις στρατηγικής δεν επιτρέπουν συστηματικές συγκρίσεις των σημερινών ή μελλοντικών επιπέδων αναπλήρωσης στα κράτη μέλη. Η υποομάδα για τους δείκτες της επιτροπής κοινωνικής προστασίας εκπονεί εργασία σχετικά με τον υπολογισμό των ποσοστών αναπλήρωσης και με την εξέλιξη τους ως αποτέλεσμα των συνταξιοδοτικών μεταρρυθμίσεων. Δεν είναι δυνατόν να αξιολογηθεί κατά πόσο δικαιολογείται η εμπιστοσύνη που εκφράζεται στις εθνικές εκθέσεις στρατηγικής, επειδή τα μελλοντικά επίπεδα συνταξιοδότησης η προβολή τους είναι πολύ δύσκολη λόγω των περαιτέρω μέτρων μεταρρύθμισης που χρειάζονται και της αβεβαιότητας σχετικά με τις επιδόσεις των χρηματοδοτικών αγορών.

3.3. Στόχος 3: προώθηση της αλληλεγγύης

Προώθηση της αλληλεγγύης εντός και μεταξύ των γενεών.

3.3.1. Αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών

Τα κράτη μέλη προσπαθούν να εξασφαλίσουν ότι οι άνθρωποι άνω της συντάξιμης ηλικίας θα έχουν ένα αξιοπρεπές εισόδημα σε σχέση με το συνολικό πληθυσμό. Από την άποψη αυτή, τα περισσότερα κράτη μέλη αναφέρουν ότι η σχετική κατάσταση εισοδήματος των ηλικιωμένων ανθρώπων είναι γενικά καλή ή τουλάχιστον ικανοποιητική. Αυτό το σημείο υποστηρίζεται σε μεγάλο βαθμό από τα δεδομένα του ECHP που παρουσιάζονται στο διάγραμμα 17, ειδικά εάν ληφθεί υπόψη ότι τα δεδομένα του ECHP ενδέχεται να υποτιμούν τη σχετική ευημερία των νοικοκυριών ηλικιωμένων. Η Ελλάδα και η Γαλλία δηλώνουν ότι οι ηλικιωμένοι άνθρωποι ενδέχεται να επωφελούνται από μεγαλύτερη περιουσία από αυτή που έχουν, ιδίως με τη μορφή ιδιοκτησίας της κατοικίας. Σύμφωνα με τα εθνικά στατιστικά στοιχεία της Γαλλίας τα νοικοκυριά των συνταξιούχων έχουν διαθέσιμο εισόδημα αντίστοιχο με το 91% του μέσου όρου. Η Φινλανδία αναφέρει ότι το μέσο εισόδημα του νοικοκυριού συνταξιούχου ανέρχεται στο 90% του επιπέδου εισοδήματος του συνολικού πληθυσμού (στη διάρκεια της επιβράδυνσης της οικονομικής ανάπτυξης στις αρχές της δεκαετίας του 1990, το ποσοστό αυτό ανέρχονταν άνω του 100%).

Οι περισσότερες εθνικές εκθέσεις στρατηγικής αναφέρουν το σύστημά τους καταβολής εισφορών ως τον κύριο μηχανισμό εξασφάλισης της αλληλεγγύης μεταξύ νέων και ηλικιωμένων. Ωστόσο, η μέθοδος καταβολής εισφορών δεν πρέπει να θεωρείται ως συνώνυμο της αλληλεγγύης. Σαφώς, η πρώτη γενεά των συνταξιούχων στο σύστημα καταβολής εισφορών δεν επωφελείται από την εθνική αλληλεγγύη (αντί της αλληλεγγύης εντός των οικογενειών). Για τις επόμενες ομάδες πληθυσμού μπορεί, ωστόσο να υπάρχει σαφής σύνδεση μεταξύ των εισφορών και των παροχών γεγονός που συνεπάγεται λίγη ανακατανομή.

Επιπλέον, χαρακτηριστικά αλληλεγγύης μπορούν να βρεθούν στα κεφαλαιοποιητικά συνταξιοδοτικά συστήματα. Η έκθεση της Ολλανδίας αναφέρει το γεγονός ότι τα κεφαλαιοποιητικά συστήματά της του δεύτερου άξονα έχουν συνήθως χαρακτήρα προκαθορισμένων παροχών. Αυτό επίσης μπορεί να έχει χαρακτήρα αναδιανομής (από την εργαζόμενη γενεά στους συνταξιούχους), επειδή η εργαζόμενη γενεά

μπορεί να πρέπει εν μέρει να αντισταθμίσει με υψηλότερες εισφορές σε εποχές με χαμηλές επενδυτικές επιδόσεις, ενώ σε καλές επενδυτικές περιόδους, τα πλεονάσματα μπορούν να μεταδοθούν στην επόμενη γενεά. Αφετέρου, ακόμη και τα διανεμητικά συστήματα μπορεί να έχουν χαρακτηριστικά που δεν συμβιβάζονται με την αρχή της αλληλεγγύης: στα συστήματα στα οποία οι συντάξεις βασίζονται στις τελευταίες αποδοχές, η αναδιανομή μπορεί να πραγματοποιηθεί υπέρ αυτών με αυξανόμενες αποδοχές οι οποίοι συνήθως έχουν επίσης εισόδημα μεγαλύτερο του μέσου όρου.

Αυτή η δυνατότητα άδικης αναδιανομής μέσω των συνταξιοδοτικών συστημάτων ήταν ένα από τα κίνητρα για την αντικατάσταση των παλαιών συνταξιοδοτικών συστημάτων στη Σουηδία και στην Ιταλία με νέα συστήματα τα οποία βασίζονται στην αναλογιστική ουδετερότητα και προϋποθέτουν ότι η συνολική αξία των συντάξεων αντανακλά το σύνολο των εισφορών που καταβλήθηκαν στη διάρκεια του επαγγελματικού βίου. Η αναδιανομή πραγματοποιείται στο πλαίσιο του συστήματος με βάση τις αποδοχές μεταξύ ανδρών και γυναικών (μέσω ανεξάρτητων του φύλου ασφαλιστικών δεδομένων) και προς όφελος άλλων κατηγοριών μέσω πιστώσεων και εγγυήσεων σύνταξης που χρηματοδοτούνται από το γενικό προϋπολογισμό και συνεπώς από τους φόρους.

Η αναλογιστική ουδετερότητα στα συνταξιοδοτικά συστήματα δεν εμποδίζουν τις δημόσιες αρχές να χορηγούν συμπληρωματικά συνταξιοδοτικά δικαιώματα για άτομα με χαμηλό εισόδημα ή ανάλογα με τις περιόδους στη διάρκεια των οποίων ένα άτομο δεν ήταν σε θέση να κερδίσει εισόδημα και να πληρώσει εισφορές. Οι μηχανισμοί για την εξασφάλιση εγγυημένων ελάχιστων εισοδημάτων στους ηλικιωμένους ή για τη βελτίωση των επιπέδων τους διαβίωσης (βλέπε στόχους 1 και 2) αποτελούν σαφείς ενδείξεις αλληλεγγύης. Τα κράτη μέλη χορηγούν επίσης δικαιώματα συνταξιοδότησης για ορισμένες περιόδους χωρίς καταβολή εισφορών, δηλαδή για περιόδους αφιερωμένες στη φροντίδα παιδιών ή ηλικιωμένων ή ατόμων με ειδικές ανάγκες, στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ή περιόδους ανεργίας ή ανικανότητας για εργασία και ασθένειας. Στα κράτη μέλη φαίνεται να υπάρχει μια τάση για ενίσχυση αυτών των μηχανισμών αλληλεγγύης οι οποίοι συχνά χρηματοδοτούνται από το γενικό προϋπολογισμό και λιγότερο από έσοδα εισφορών.

3.3.2. Αλληλεγγύη μεταξύ των ηλικιωμένων

Ορισμένα κράτη μέλη δηλώνουν είτε ως ρητό ή έντονα υπονοούμενο στόχο των συστημάτων τους συνταξιοδότησης την προώθηση πιο ίσης κατανομής του εισοδήματος ανάμεσα στους συνταξιούχους σε σύγκριση με το συνολικό πληθυσμό (Ισπανία, Βέλγιο, Ελλάδα, Ιταλία, Κάτω Χώρες, Σουηδία). Το διάγραμμα 18 δείχνει ότι κατανομή μεταξύ των εισοδημάτων του 20% στην κορυφή της κατανομής και του 20% στη βάση είναι πιο δίκαια για τον πληθυσμό ηλικίας άνω των 65 ετών παρά για την ομάδα ηλικίας 0-64 ετών, εκτός από την Ελλάδα, Δανία, Γερμανία, Αυστρία και Βέλγιο όπου άλλοι παράγοντες υπερισχύουν της εξισωτικής επίδρασης των δημοσίων συντάξεων).

Διάγραμμα 18

Ανισότητα της κατανομής εισοδήματος [a)]

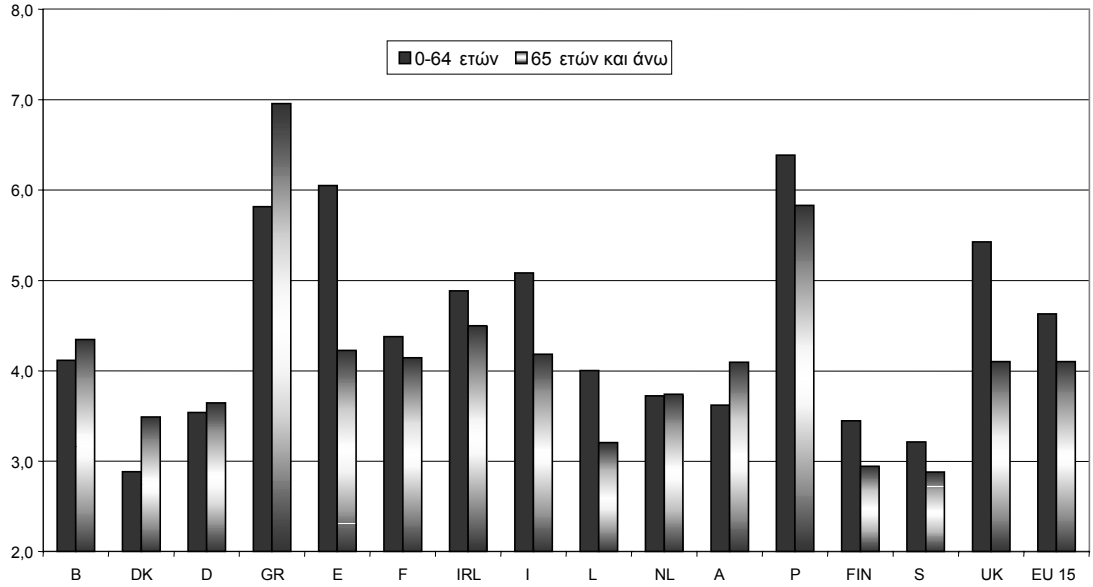

α) Ποσοστό του συνολικού εισοδήματος που έλαβε το 20% με το υψηλότερο εισόδημα εντός ενός δεδομένου πληθυσμού (ανώτατο πεμπτημόριο) σε σύγκριση με αυτό που έλαβε το 20% του ίδιου πληθυσμού με το χαμηλότερο εισόδημα (κατώτατο πεμπτημόριο). Βλέπε επίσης μεθοδολογικό σημείωμα για τα στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης.
Πηγή: ECHP-UDB, Eurostat, έκδοση Δεκέμβριος 2002. Τα δεδομένα για το HB είναι προσωρινά. Οι σταθμίσεις για τα ισπανικά δεδομένα θα αναθεωρηθούν. Τα δεδομένα για τη Σουηδία καλύπτουν μόνον τα άτομα ηλικίας κάτω των 85 ετών· βλέπε μεθοδολογικό σημείωμα.

Τα κράτη μέλη προβάλλουν μια σειρά χαρακτηριστικών των συστημάτων τους του πρώτου άξονα που θα έπρεπε να μειώσουν την ανισότητα του εισοδήματος μεταξύ των ηλικιωμένων. Πράγματι τα περισσότερα κράτη μέλη αναφέρουν σχετικά με αυτό τους μηχανισμούς αναδιανομής των συστημάτων τους και ιδίως, τις εγγυημένες ελάχιστες συντάξεις ή ελάχιστα εισοδήματα για ηλικιωμένους και πιστώσεις συνταξιοδότησης για περιόδους φροντίδας παιδιών, ασθένειας ή ανεργίας. Οι Κάτω Χώρες επισημαίνουν, π.χ. το γεγονός ότι, στο σύστημά τους καταβολής εισφορών του 1ου άξονα, όλοι οι κάτοικοι αποκτούν δικαιώματα συνταξιοδότησης με ίσο ποσοστό εισφορών ετησίως. Το Βέλγιο απαριθμεί ορισμένες διατάξεις στο σύστημά του με τις οποίες αναδιανέμεται το εισόδημα από τους πλουσιότερους στους πιο φτωχούς συνταξιούχους. Περιλαμβάνουν ελάχιστα και ανώτατα ποσοστά συντάξεων, μια εισφορά (*cotisation de solidarité*) που επιβαρύνει τις υψηλότερες συντάξεις και εισφορές για την ασφάλισης υγείας που επιβάλλονται μόνον πάνω από ένα όριο.

Οι μηχανισμοί αλληλεγγύης στα συστήματα συνταξιοδότησης έχουν σημαντικές συνέπειες για την ισότητα μεταξύ των φύλων. Λόγω της χαμηλότερης τους συμμετοχής τους στην αγορά εργασίας σήμερα και στο παρελθόν και των χαμηλότερων αποδοχών τους, οι γυναίκες έχουν χαμηλότερες συντάξεις από τους άνδρες αλλά επωφελούνται περισσότερο από εγγυήσεις ελάχιστων συντάξεων και από πιστώσεις συντάξεων για περιόδους φροντίδας παιδιών. Οι Κάτω Χώρες και η Σουηδία επίσης επισημαίνουν ότι η χρήση ασφαλιστικών δεδομένων ανεξαρτήτως φύλου αποτελεί μια αναδιανομή υπέρ των γυναικών οι οποίες, χάρη στο μεγαλύτερό

τους προσδόκιμο ζωής·, λαμβάνουν τη σύνταξή τους για μεγαλύτερη περίοδο από τους άνδρες.

Στις περισσότερες εθνικές εκθέσεις στρατηγικής παρατηρείται ότι οι πιο ηλικιωμένοι συνταξιούχοι τείνουν να λαμβάνουν χαμηλότερες συντάξεις από ότι οι νεώτεροι συνταξιούχοι. Πίσω από αυτό κρύβονται διάφοροι παράγοντες. Ο υπολογισμός των δικαιωμάτων συνταξιοδότησης με βάση τον τελευταίο μισθό επιφέρει πλεονεκτήματα στους περισσότερους πρόσφατα συνταξιούχους. Από τις προοδευτικές βελτιώσεις στην κάλυψη και στους όρους σύμφωνα με τους οποίους υπολογίζονται τα δικαιώματα ασφάλισης, έχουν επωφεληθεί αυτοί που συμμετείχαν πιο πρόσφατα στο εργατικό δυναμικό. Η αναλογία των γυναικών αυξάνεται στις κλάσεις μεγαλύτερης ηλικίας, και, λόγω των χαμηλότερων ατομικών δικαιωμάτων συνταξιοδότησης και των χαμηλών παροχών επιζώντων, ο μέσος όρος εισοδήματος στις κλάσεις μεγαλύτερης ηλικίας θα μειωθεί. Ως αποτέλεσμα οι συνταξιούχοι μεγαλύτερης ηλικίας εκπροσωπούνται δυσανάλογα ανάμεσα στους δικαιούχους ελάχιστων συντάξεων. Τα κράτη μέλη, μολονότι έχουν επίγνωση της τάσης αυτής, επισημαίνουν το γεγονός ότι με τη συνεχή προσοχή στη βελτίωση της ελάχιστης ασφάλισης και με άλλους μηχανισμούς αλληλεγγύης κατορθώνεται η διόρθωση της κατανομής του εισοδήματος. Η Γαλλία αναφέρει εθνικά στοιχεία που δείχνουν ότι ο μέσος όρος μικτής σύνταξης των πιο ηλικιωμένων συνταξιούχων είναι 60% από το μέσο όρο των νεώτερων συνταξιούχων. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη τη φορολογία και άλλες απαλλαγές καθώς και παροχές που χορηγούνται στους συνταξιούχους, ο αριθμός αυξάνεται στο 90%.

Το Βέλγιο και η Ιταλία έχουν επίγνωση ότι οι ανισότητες εισοδήματος μεταξύ των νοικοκυριών συνταξιούχων είναι θέμα συνεχούς ανησυχίας. Η Ιταλία δηλώνει ότι τα εισοδήματα είναι πιο άνισα ανάμεσα στους νεώτερους συνταξιούχους, αντικατοπτρίζοντας έτσι την αυξανόμενη σημασία των επαγγελματικών συντάξεων (οι οποίες τείνουν να συμβάλουν λιγότερο στην αναδιανομή) και του εισοδήματος από άλλες πηγές (κυρίως από κεφάλαιο) για αυτή την ομάδα. Το ΗΒ δηλώνει ότι τα εισοδήματα του πιο πλούσιου 20% των συνταξιούχων αυξήθηκε στο 80% μεταξύ των ετών 1979 1996/7, ενώ αυτά του πιο φτωχού 20% των συνταξιούχων αυξήθηκε μόνον στο 30%. Αυτό οφείλεται στη μεγέθυνση των ιδιωτικών και επαγγελματικών συντάξεων, μια τάση από την οποία οι πιο φτωχοί συνταξιούχοι δεν έχουν επωφεληθεί. Με τις μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν από το 1997 και μετά επικεντρώθηκαν οι πόροι στις πιο φτωχές ομάδες.

Τέλος η Ιταλία και η Ελλάδα παρατήρησαν ότι η ιστορική συσσώρευση διαφορετικών συνταξιοδοτικών ταμείων για διάφορες επαγγελματικές ομάδες, στην οποία οφείλονται τα διαφορετικά ποσοστά επιστροφής των εισφορών στα μέλη τους αποτελεί μια άλλη διάσταση ανισότητας μεταξύ των συνταξιούχων. Συνεπώς η ενοποίηση του συστήματος και η δημιουργία δίκαιας κατανομής σε όλα τα συστήματα είναι και ήταν μία πτυχή των πολιτικών τους.

3.3.3. Γήρανση και πιθανή εξέλιξη των ανισοτήτων

Αρκετές εθνικές εκθέσεις στρατηγικής πραγματεύονται την πιθανή εξέλιξη των ανισοτήτων και τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να διατηρηθεί η αλληλεγγύη υπό το πρίσμα της δημογραφικής γήρανσης. Η Δανία υποστηρίζει ότι οι νέοι σημερινοί και μελλοντικοί συνταξιούχοι είναι πιο πιθανό να λαμβάνουν επαγγελματικές ή άλλες συντάξεις με βάση την αποταμίευση. Αντίστοιχα, η Δανία προβλέπει ότι τα ποσοστά αναπλήρωσης θα συνεχίσουν να αυξάνονται και ότι ταυτόχρονα το εισόδημα θα

κατανέμεται πιο ομοιόμορφα μεταξύ των συνταξιούχων. Κατά συνέπεια, με βάση τα τρέχοντα χαρακτηριστικά του συστήματός τους, μπορεί να διατηρηθεί η αλληλεγγύη μεταξύ και εντός των γενεών.

Τα περισσότερα κράτη μέλη υποστηρίζουν ότι τα συστήματά τους, με βάση τις σημερινές κοινωνικές τάσεις (π.χ. προς την κατεύθυνση της υψηλότερης συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό) και χάρη στις βελτιώσεις των εγγυήσεων στις βασικές συντάξεις θα αποδώσουν καλύτερα όσον αφορά την επίτευξη αυτών των διττών στόχων αλληλεγγύης στο μέλλον. Λίγα μόνο κράτη μέλη αναφέρονται σε πιθανές αρνητικές συνέπειες στους στόχους αλληλεγγύης ως αποτέλεσμα των ρυθμίσεων που έγιναν προς όφελος της διατήρησης της οικονομικής βιωσιμότητας των δημόσιων συστημάτων. Ως εκ τούτου η Ιταλία αναγνωρίζει ότι τα τρέχοντα επίπεδα των ποσοστών αναπλήρωσης πρέπει να μειωθούν. Η Γερμανία επίσης προβλέπει μια μείωση των ποσοστών αναπλήρωσης από τον 1ο άξονα, αλλά προσφέρει ισχυρή υποστήριξη στη χρηματοδοτούμενη σύνταξη για να αντισταθμίσει αυτή την απώλεια. Η Ιταλία, επίσης, σκοπεύει να αναπτύξει επικουρικές συντάξεις για να αντισταθμίσει τις μειωμένες δημόσιες παροχές.

Ορισμένα κράτη μέλη αναφέρονται στην αυξημένη πίεση επί των συστημάτων που προέρχεται από το μεγαλύτερο προσδόκιμο ζωής. Οι οικονομικές επιπτώσεις αυτής της τάσης μπορούν να καταστούν πιο εύκολα διαχειρίσιμες με τη μετάβαση προς συστήματα προκαθορισμένων εισφορών έτσι ώστε τα συνταξιοδοτικά συστήματα θα λάβουν υπόψη τα μεγαλύτερα προσδόκιμα ζωής των ανθρώπων κατά τον καθορισμό των ποσών της σύνταξης. Ωστόσο η ολλανδική εθνική έκθεση στρατηγικής αναφέρεται ρητά στο γεγονός ότι δυνάμει των συστημάτων προκαθορισμένων παροχών το μεγαλύτερο προσδόκιμο ζωής δεν έχει άμεσες επιπτώσεις στο ποσό της καταβαλλόμενης σύνταξης. Οι Κάτω Χώρες υποδεικνύουν επίσης μια μελέτη που σύγκρινε σχέδια σύνταξης προκαθορισμένων παροχών με την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών με σχέδια σύνταξης προκαθορισμένων εισφορών χωρίς αυτήν τη μορφή αλληλεγγύης. Η μελέτη διαπίστωσε ότι οι εισφορές σε ένα σύστημα προκαθορισμένων εισφορών θα έπρεπε να είναι 25% υψηλότερες από ό,τι σε ένα σύστημα προκαθορισμένων παροχών για να καλυφθεί ο ίδιος κίνδυνος μείωσης στο συνταξιοδοτικό αποτέλεσμα.

Η σουηδική εθνική έκθεση στρατηγικής προσθέτει μιαν άλλη διάσταση στην έννοια της αλληλεγγύης. Στο νέο εκ του νόμου προβλεπόμενο συνταξιοδοτικό σύστημα τόσο το διανεμητικό στοιχείο όσο και το στοιχείο ασφαλίστρου (κεφαλαιοποιητικό) θα αναπροσαρμοστούν ώστε να αντικατοπτρίζουν τις αυξήσεις στο μέσο προσδόκιμο ζωής για τις διαδοχικές ομάδες ηλικίας. Η έκθεση επεξηγεί ότι ο μηχανισμός αποβλέπει να εξασφαλίσει μια σταθερή επιστροφή στις συνταξιοδοτικές εισφορές για όλα τα άτομα και τις ομάδες. Με αυτό το σταθερό ρυθμό επιστροφής, το υψηλότερο προσδόκιμο ζωής πρέπει να μεταφραστεί είτε σε υψηλότερα ποσοστά εισφορών είτε σε παράταση του επαγγελματικού βίου. Δεδομένου ότι το ποσοστό εισφορών είναι σταθερό, οι άνθρωποι καλούνται να παρατείνουν τον επαγγελματικό τους βίο, εάν θέλουν να διατηρήσουν το ίδιο επίπεδο σύνταξης με προηγούμενες ομάδες.

3.3.4. Συμπέρασμα: το μέλλον της αλληλεγγύης

Η δημόσια υποστήριξη για τα στοιχεία αλληλεγγύης στα συνταξιοδοτικά συστήματα είναι ισχυρή και τα κράτη μέλη έχουν ενισχύσει πολλά από αυτά στις πρόσφατες μεταρρυθμίσεις τους. Αυτό πρέπει να δημιουργήσει αποτελεσματικές διασφαλίσεις

από τους κινδύνους φτώχειας, αλλά ενδέχεται να μην είναι επαρκές για να αποτρέψει την υστέρηση των μέσων εισοδημάτων των πιο ηλικιωμένων ατόμων έναντι αυτών των νεότερων ή να αποτρέψει τις μεγαλύτερες διαφορές εισοδήματος μεταξύ των ηλικιωμένων. Η μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στις ιδιωτικές συντάξεις θα μπορούσε να αυξήσει την ανισότητα, δεδομένου ότι η ιδιωτική σύνταξη εκφράζει πιο στενά τις αποδοχές και τείνει να είναι πιο προσιτή στους ανθρώπους με υψηλότερα εισοδήματα. Ωστόσο, πολλά κράτη μέλη προωθούν την ευρύτερη πρόσβαση σε αυτά τα συστήματα. Ένας σημαντικός παράγοντας που θα καθορίσει τη μελλοντική ανισότητα μεταξύ των νέων και των ηλικιωμένων και μεταξύ των συνταξιούχων θα είναι η εξέλιξη των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων των γυναικών. Οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν την πλειονότητα των ηλικιωμένων – και επί του παρόντος εκείνων με τα χαμηλότερα εισοδήματα (βλ. επίσης το στόχο 10 κατωτέρω). Απαιτούνται καλύτερα μέσα για την παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας των μηχανισμών αλληλεγγύης.

Πίνακας 4: Επισκόπηση των εθνικών στρατηγικών για την εξασφάλιση της επάρκειας των συντάξεων

	Κύρια στοιχεία της στρατηγικής για να εξασφαλιστεί η επάρκεια των συντάξεων	**Παρατηρήσεις**
B	Η παροχή σύνταξης θα συνεχίσει να εξασφαλίζεται κυρίως μέσω του εκ του νόμου προβλεπόμενου συστήματος συνταξιοδότησης με βάση τις αποδοχές. Το σύστημα αυτό θα συμπληρωθεί από τα επαγγελματικά συστήματα που πρόκειται να συσταθούν με συλλογικές συμφωνίες έτσι ώστε να αποτρέπουν τη σημαντική μείωση των ποσοστών αναπλήρωσης. Οι ελάχιστοι πόροι εξασφαλίζονται μέσω παροχών στο σύστημα συνταξιοδότησης και ενός ειδικού συστήματος κοινωνικής βοήθειας για τους ηλικιωμένους (GRAPA).	Η κοινωνική βοήθεια προς τους ηλικιωμένους αναπροσαρμόζεται τιμαριθμικά και είναι δυνατές πρόσθετες διετείς τροποποιήσεις. Χωρίς το τελευταίο οι κίνδυνοι φτώχειας μπορούν να αυξηθούν. Τα ποσοστά αναπλήρωσης στον πρώτο άξονα τείνουν να μειωθούν και απομένει να διαπιστωθεί κατά πόσο τα συστήματα του δεύτερου άξονα θα εξελιχθούν επαρκώς για να αντισταθμίσουν. Επιπλέον, η συνταξιοδοτική παροχή για τους αυτοαπασχολούμενους ενδέχεται να πρέπει να βελτιωθεί.
DK	Σε όλα τα άτομα άνω των 65 ετών καταβάλλεται μια καθολική κατ' αποκοπή σύνταξη βάσει της διαμονής. Διατίθενται συμπληρώματα με βάση τον έλεγχο του εισοδήματος. Ένα εκ του νόμου προβλεπόμενο επικουρικό σύστημα (ATP) παρέχει ένα μικρό συμπλήρωμα εισοδήματος με βάση τις εισφορές που δεν συνδέεται όμως με τις αποδοχές. Τα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα βάσει συλλογικών συμφωνιών εξαπλώθηκαν ταχέως από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και μετά και πλέον καλύπτουν περισσότερο από 80% του εργατικού δυναμικού.	Η κατ' αποκοπή σύνταξη συνδέεται με τις αποδοχές και πρέπει επομένως να συνεχίσει να αποτρέπει αποτελεσματικά τους όρους αυστηρής φτώχειας. Ωστόσο, το σχετικό εισόδημα των ηλικιωμένων είναι μέτριο, αλλά θα βελτιωθεί ως αποτέλεσμα της μαζικής ανάπτυξης των επαγγελματικών συντάξεων.
D	Το εκ του νόμου προβλεπόμενο σύστημα συνταξιοδότησης με βάση τις αποδοχές είναι η κύρια πηγή εισοδήματος των συνταξιούχων γήρατος. Μια ελαφρά μείωση όσον αφορά το επίπεδο αντικατάστασής του πρέπει να αντισταθμίζεται από την αυξημένη ιδιωτική παροχή που λαμβάνει ουσιαστική οικονομική υποστήριξη μέσω επιστροφών φόρου και επιδοτήσεων (που απευθύνονται στις ομάδες χαμηλότερου εισοδήματος). Η εγγύηση ελάχιστου εισοδήματος μέσω του συστήματος κοινωνικής βοήθειας έγινε πιο αποτελεσματική καθόσον δεν λαμβάνεται υπόψη η εισοδηματική κατάσταση των απογόνων.	Οι κίνδυνοι φτώχειας των ηλικιωμένων είναι χαμηλοί και το σχετικό επίπεδο εισοδήματος των ηλικιωμένων είναι υψηλό. Οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις πρέπει να βελτιώσουν την κατάσταση των χαμηλοσυνταξιούχων και, υπό την προϋπόθεση ότι θα εξελιχθούν ικανοποιητικά οι επικουρικές συντάξεις που υποστηρίζονται από το κράτος, η αντικατάσταση εισοδήματος πρέπει να παραμείνει επαρκής.

	Κύρια στοιχεία της στρατηγικής για να εξασφαλιστεί η επάρκεια των συντάξεων	**Παρατηρήσεις**
GR	Οι δημόσιες συντάξεις με βάση τις αποδοχές από μια ποικιλία συνταξιοδοτικών φορέων (κύρια ασφάλεια και επικουρικά ταμεία) είναι η κύρια πηγή εισοδήματος. Μεγάλος αριθμός συνταξιούχων λαμβάνει ελάχιστες παροχές (μη ανταποδοτικές από τον ΟΓΑ, ανταποδοτικές από τα διάφορα άλλα ταμεία). Ένα συμπλήρωμα σύνταξης κατόπιν ελέγχου των πόρων (ΕΚΑΣ) χορηγείται σε ομοιόμορφη βάση για να αυξήσει τα εισοδήματα επάνω από την ελάχιστη σύνταξη. Τα επικουρικά ταμεία πρόκειται να εξελιχθούν σε συστήματα επαγγελματικής σύνταξης.	Το ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα πρέπει να αντιμετωπίσει μια πρόκληση όσον αφορά την επάρκεια: υψηλοί κίνδυνοι φτώχειας, χαμηλά σχετικά επίπεδα διαβίωσης και υψηλή ανισότητα. Αυτοί οι κίνδυνοι μετριάζονται αυτήν την περίοδο από την οικογενειακή αλληλεγγύη. Η επάρκεια πρέπει να βελτιωθεί, καθώς περισσότεροι άνθρωποι συνταξιοδοτούνται μετά από μια πλήρη ασφαλιστική σταδιοδρομία και χάρη στην ενοποίηση των συστημάτων και την εξίσωση της θεμελίωσης δικαιωμάτων στις ομάδες.
E	Το δημόσιο σύστημα συνταξιοδότησης με βάση τις αποδοχές είναι η κύρια πηγή εισοδήματος. Ένα κατώτατο εισόδημα εξασφαλίζεται μέσω ανταποδοτικών (μετά από 15 έτη εισφορών) και χαμηλότερων μη ανταποδοτικών ελάχιστων συντάξεων. Η ανάπτυξη των επαγγελματικών συντάξεων αναμένεται να αυξηθεί έντονα, ιδίως στις ΜΜΕ, μέσω των συλλογικών διαπραγματεύσεων.	Οι κίνδυνοι φτώχειας είναι χαμηλοί και τα σχετικά επίπεδα διαβίωσης των ηλικιωμένων υψηλά. Το ισπανικό δημόσιο σύστημα συνταξιοδότησης προσφέρει υψηλά θεωρητικά ποσοστά αναπλήρωσης. Μπορεί να αναμένεται ότι αυτό θα μεταφραστεί σε όλο και μεγαλύτερες συντάξεις, δεδομένου ότι περισσότεροι συνταξιούχοι έχουν πλήρεις ασφαλιστικές σταδιοδρομίες.
F	Ένας διττός πρώτος άξονας παρέχει υψηλά ποσοστά αναπλήρωσης. Η πρώτη βαθμίδα είναι το δημόσιο σύστημα με τα ισχυρότερα στοιχεία αλληλεγγύης· η δεύτερη βαθμίδα βασίζεται σε συλλογικές συμφωνίες και έχει μια ισχυρή σύνδεση μεταξύ εισφορών και παροχών. Υπάρχει μικρό περιθώριο για παροχή του δεύτερου άξονα. Ένα ελάχιστο εισόδημα είναι εγγυημένο με τη μορφή ελάχιστης σύνταξης ή με τη μορφή μιας χαμηλότερης μη ανταποδοτικής παροχής κατόπιν ελέγχου των πόρων.	Οι κίνδυνοι φτώχειας είναι χαμηλοί και τα σχετικά εισοδήματα υψηλά. Οι αναπροσαρμογές σε επίπεδα παροχών για τη διατήρηση της οικονομικής βιωσιμότητας είναι απίθανο να απειλήσουν την επάρκεια, ιδίως εάν η παράταση του επαγγελματικού βίου επιτρέπει στα άτομα να επιτύχουν ένα καλύτερο συνταξιοδοτικό εισόδημα.
IRL	Ο πρώτος άξονας παρέχει παροχές κατ' αποκοπή με χρηματοδότηση βάσει εισφορών. Αυτές είναι σε ελαφρώς υψηλότερο επίπεδο από ό,τι οι συντάξεις κοινωνικής βοήθειας κατόπιν ελέγχου των πόρων που αποβλέπουν στο να καλύψουν τα έξοδα διαβίωσης και πρόκειται να αυξηθούν σημαντικά κατά τα επόμενα έτη. Η διατήρηση εισοδήματος επιτυγχάνεται μέσω εθελοντικών επαγγελματικών και ιδιωτικών συντάξεων που ενθαρρύνονται μέσω της ευνοϊκής φορολογικής μεταχείρισης. Εντούτοις, εάν η κάλυψη δεν αυξηθεί ουσιαστικά κατά τη διάρκεια των τριών επόμενων ετών θα εξεταστούν άλλα μέτρα .	Οι αυξήσεις των παροχών δημόσιας σύνταξης που ανακοινώθηκαν πρέπει να μειώσουν τους κινδύνους φτώχειας ιδίως μεταξύ των ηλικιωμένων γυναικών. Θα απαιτηθεί μια πιο πλήρης κάλυψη των συστημάτων του δεύτερου ή του τρίτου άξονα για να αυξηθούν τα σχετικά επίπεδα εισοδήματος των συνταξιούχων μακροπρόθεσμα. Η Ιρλανδία είναι το μόνο κράτος μέλος χωρίς εκ του νόμου προβλεπόμενη συνταξιοδοτική παροχή με βάση το εισόδημα για την πλειονότητα των εργαζομένων.

	Κύρια στοιχεία της στρατηγικής για να εξασφαλιστεί η επάρκεια των συντάξεων	**Παρατηρήσεις**
I	Ένα νέο σύστημα συνταξιοδότησης αναγνώριση πλασματικού χρόνου με καταβολή των ανάλογων εισφορών δημιουργείται σταδιακά. Αυτό θα μειώσει τα ποσοστά αναπλήρωσης σε σύγκριση με το τρέχον σύστημα προκαθορισμένων παροχών, αλλά προσφέρει την ευκαιρία να επιτευχθούν παρόμοια επίπεδα μέσω παράτασης της επαγγελματικής σταδιοδρομίας. Η κυβέρνηση προωθεί επίσης τα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα, ιδίως μέσω του μετασχηματισμού των συστημάτων αποζημίωσης λόγω απόλυσης σε συνταξιοδοτικά συστήματα. Είναι εγγυημένο ένα κατώτατο εισόδημα μέσω της ελάχιστης σύνταξης.	Οι κίνδυνοι φτώχειας των ηλικιωμένων είναι χαμηλή και τα σχετικά εισοδήματα υψηλά. Η μείωση των ποσοστών αναπλήρωσης ως αποτέλεσμα της εισαγωγής του νέου συνταξιοδοτικού συστήματος μπορεί να αντισταθμιστεί από την παράταση του επαγγελματικού βίου και πιθανώς τη μεγαλύτερη συμβολή των επικουρικών συστημάτων στα εισοδήματα. Μεγάλος αριθμός εργαζομένων στο πλαίσιο άτυπης απασχόλησης φαίνεται να έχουν μόνο την ελάχιστη συνταξιοδοτική παροχή.
L	Το εκ του νόμου προβλεπόμενο σύστημα συνταξιοδότησης με βάση τις αποδοχές παρέχει υψηλό επίπεδο εισοδήματος αναπλήρωσης, περιορίζοντας έτσι την ανάγκη για επικουρικές συντάξεις. Η ανάπτυξή τους, εντούτοις, προωθείται από την κυβέρνηση. Η ελάχιστη σύνταξη είναι ανάλογη με τον αριθμό των ετών καταβολής εισφορών. Η κοινωνική βοήθεια διατίθεται ως τελευταίο καταφύγιο.	Εάν τα τρέχοντα επίπεδα σύνταξης διατηρηθούν και δεδομένου ότι περισσότερες γυναίκες κερδίζουν σημαντικά δικαιώματα σύνταξης δεν θα πρέπει να υπάρξουν προβλήματα επάρκειας.
NL	Μια καθολική κατ' αποκοπή σύνταξη καταβάλλεται με βάση τη διαμονή. Το ποσό συνδέεται με τον καθαρό νόμιμο ελάχιστο μισθό που βασίζεται στις μέσες αποδοχές. Η διατήρηση του επιπέδου διαβίωσης είναι το καθήκον των επαγγελματικών συνταξιοδοτικών συστημάτων τα οποία, χάρη στις δεσμευτικές συλλογικές συμφωνίες, καλύπτουν άνω του 90% του εργατικού δυναμικού.	Το ολλανδικό σύστημα προστατεύει τους ηλικιωμένους καλύτερα από τον κίνδυνο της φτώχειας από ό,τι τους νέους και παρέχει καλά σχετικά επίπεδα διαβίωσης για τους άνδρες και σχετικά λιγότερο καλά για τις γυναίκες. Τα δικαιώματα επαγγελματικής σύνταξης των γυναικών μπορούν, εντούτοις, να αναμένεται ότι θα αυξηθούν.
A	Το δημόσιο σύστημα συνταξιοδότησης με βάση τις αποδοχές εξασφαλίζει υψηλό επίπεδο αναπλήρωσης εισοδήματος. Κατά συνέπεια, η ανάγκη για επικουρικά συστήματα είναι περιορισμένη. Η κυβέρνηση, ωστόσο, επιδιώκει να προωθήσει την ανάπτυξή τους μέσω του μετασχηματισμού της αποζημίωσης λόγω απόλυσης σε παροχή γήρατος. Είναι εγγυημένη μια ελάχιστη σύνταξη με τη μορφή συμπλήρωσης ανεπαρκών συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων.	Το σύστημα αποβλέπει στην παροχή επαρκών συντάξεων σε άτομα με καλό ασφαλιστικό μητρώο. Καθώς περισσότερες γυναίκες με πιο πλήρεις ασφαλιστικές σταδιοδρομίες λαμβάνουν τη σύνταξή τους, οι κίνδυνοι φτώχειας πρέπει να μειωθούν και τα σχετικά επίπεδα διαβίωσης ενδέχεται να αυξηθούν ακόμη και εάν μειωθούν κάπως οι δημόσιες συντάξεις.
P	Το δημόσιο σύστημα συνταξιοδότησης με βάση τις αποδοχές προσφέρει θεωρητικά υψηλά ποσοστά αναπλήρωσης. Ωστόσο, λόγω των χαμηλών αποδοχών και των μικρών σταδιοδρομιών, οι πραγματικές συντάξεις είναι κατά μέσον όρο χαμηλές. Η σημασία της παροχής του 2ου και του 3ου άξονα έχει μειωθεί πρόσφατα. Προτεραιότητα της κυβέρνησης είναι η αύξηση των ελάχιστων συντάξεων στο επίπεδο των ελάχιστων μισθών έτσι ώστε να καταπολεμηθεί η φτώχεια στους ηλικιωμένους.	Η Πορτογαλία πρέπει να αντιμετωπίσει την πρόκληση των κινδύνων φτώχειας και των χαμηλών σχετικών επιπέδων διαβίωσης. Τα προβλεπόμενα μέτρα για την αύξηση των ελάχιστων συντάξεων θα πρέπει να μετριάσουν τα προβλήματα βραχυπρόθεσμα. Μακροπρόθεσμα η κατάσταση θα πρέπει να βελτιωθεί καθώς περισσότεροι εργαζόμενοι συνταξιοδοτούνται με πλήρη σταδιοδρομία και ιστορικό εισφορών.

	Κύρια στοιχεία της στρατηγικής για να εξασφαλιστεί η επάρκεια των συντάξεων	**Παρατηρήσεις**
FIN	Το εκ του νόμου προβλεπόμενο σύστημα συνταξιοδότησης με βάση τις αποδοχές στοχεύει στην παροχή ποσοστού αναπλήρωσης ύψους 60% ακόμη και για άτομα με υψηλές αποδοχές. Οι επικουρικές συντάξεις διαδραματίζουν δευτερεύοντα ρόλο. Μια βασική εθνική σύνταξη καταβάλλεται στα άτομα των οποίων η σύνταξη βάσει των αποδοχών είναι μικρότερη από περίπου €1000. Το ποσό εξαρτάται επίσης από τη διάρκεια της διαμονής στη Φινλανδία.	Το σύστημα φαίνεται να προσφέρει αποτελεσματική προστασία από τη φτώχεια υπό την προϋπόθεση ότι η αξία της εθνικής σύνταξης δεν μειώνεται σημαντικά σε σχέση με τις αποδοχές. Οι ευκαιρίες για τη λήψη υψηλότερης σύνταξης θα βελτιωθούν χάρη σε ένα υψηλότερο ποσοστό συσσώρευσης των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων για τους εργαζομένους μεγαλύτερης ηλικίας.
S	Το νέο σύστημα συνταξιοδότησης με βάση τις αποδοχές συνδέει τις παροχές αυστηρά με τις εισφορές. Το ποσό της σύνταξης θα μειώνεται καθόσον αυξάνεται η μακροζωία ή μειώνονται οι εισφορές εισοδήματος του συστήματος. Οι χαμηλές συντάξεις με βάση τις αποδοχές συμπληρώνονται έως ένα εγγυημένο επίπεδο που αναπροσαρμόζεται τιμαριθμικά. Το εγγυημένο ποσό εξαρτάται από τη διάρκεια της διαμονής. Οι επαγγελματικές συντάξεις καλύπτουν περίπου το 90% του εργατικού δυναμικού.	Ο σχεδιασμός του συστήματος συνταξιοδότησης με βάση τις αποδοχές, συμπεριλαμβανομένου του αυτόματου μηχανισμού σταθεροποίησης, μετατοπίζει όλους τους οικονομικούς κινδύνους στους δικαιούχους. Ωστόσο, τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα μπορούν να αυξηθούν μέσω της παράτασης του επαγγελματικού βίου ή κάποιου συνδυασμού μερικής εργασίας και μερικής σύνταξης. Η αξία της εγγυημένης σύνταξης συνδέεται με τις τιμές μάλλον παρά με τις αποδοχές.
UK	Το δικαίωμα μιας κατ' αποκοπή βασικής σύνταξης που συνδέεται με τις τιμές αποκτάται μέσω των εισφορών που συνδέονται με τις αποδοχές. Υπάρχει επίσης στον πρώτο άξονα ένα σκέλος που συνδέεται με τις αποδοχές αλλά είναι δυνατό να παραιτηθεί κανείς υπέρ ενός σχεδίου επαγγελματικής ή προσωπικής σύνταξης. Πέρα από αυτό, η συμπληρωματική σύνταξη είναι σημαντική. Έχουν θεσπιστεί "συντάξεις δικαιούχων" ("Stakeholder pensions") για να ενισχυθεί η πρόσβαση σε συμπληρωματικές ιδιωτικές συντάξεις. Οι εγγυήσεις ελάχιστου εισοδήματος που συνδέονται με τις αποδοχές έχουν ενισχυθεί, ενώ η νέα "Πίστωση σύνταξης" ("Pension Credit") θα είναι διαθέσιμη σε εκείνους που έχουν χαμηλά εισοδήματα από επαγγελματικές και προσωπικές συνταξιοδοτικές αποταμιεύσεις.	Η βελτιωμένη εγγύηση ελάχιστου εισοδήματος θα πρέπει να μειώσει τους κινδύνους φτώχειας για τους ηλικιωμένους. Η εθελοντική επαγγελματική και προσωπική παροχή έχει καθιερωθεί για πολλούς αλλά η πρόκληση είναι να αυξηθεί η κάλυψη ώστε να εξασφαλιστεί ότι οι άνθρωποι αποταμιεύουν αρκετά για να ικανοποιήσουν τις προσδοκίες τους για τη συνταξιοδότηση.

4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΉ ΒΙΩΣΙΜΌΤΗΤΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΏΝ ΣΥΣΤΗΜΆΤΩΝ

Κατά πόσο οι μελλοντικές συντάξεις θα είναι επαρκείς θα εξαρτηθεί από την ικανότητά μας να εξασφαλίσουμε τη βιώσιμη χρηματοδότηση των συνταξιοδοτικών συστημάτων υπό το πρίσμα των κοινωνιών που γηράσκουν ταχέως. Σαφώς, η επαρκής συνταξιοδοτική παροχή δεν μπορεί να χρηματοδοτηθεί επ'αόριστον μέσω του κυβερνητικού δανεισμού. Ούτε μπορούμε να αναμένουμε ότι τα κεφαλαιοποιητικά συνταξιοδοτικά συστήματα θα παρέχουν τα αναμενόμενα πραγματικά επίπεδα παροχών, εάν η οικονομία δεν παράγει επαρκείς πόρους για τον ενεργό και το συνταξιούχο πληθυσμό. Όλα τα συνταξιοδοτικά συστήματα, ανεξάρτητα από το μηχανισμό χρηματοδότησης τους (κεφαλαιοποιητικό ή

διανεμητικό) μεταφέρουν ένα μερίδιο της τρέχουσας απόδοσης της οικονομίας από τον ενεργό στο συνταξιούχο πληθυσμό.[12]

Λαμβάνοντας υπόψη την πρόκληση των γηρασκόντων πληθυσμών, στην κοινή έκθεση προς το Συμβούλιο του Λάακεν σχετικά με την ποιότητα και τη βιωσιμότητα των συντάξεων αναφέρεται ότι «τα κράτη μέλη πρέπει να ακολουθήσουν μια πολύπλευρη στρατηγική για να θέσουν τα συνταξιοδοτικά συστήματα σε υγιή οικονομική θέση». Αυτή η στρατηγική πρέπει να βασιστεί σε έναν κατάλληλο συνδυασμό πολιτικών που αντικατοπτρίζουν τους πέντε στόχους κάτω από τον τίτλο «οικονομική βιωσιμότητα». Οι στόχοι που πρέπει να εξασφαλίσουν την οικονομική βιωσιμότητα είναι οι ακόλουθοι:

– επίτευξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης·

– προσφορά αποτελεσματικών κινήτρων για τη συμμετοχή των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας, ειδικότερα στα συνταξιοδοτικά συστήματα (παράταση του επαγγελματικού βίου) ·

– μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων κατά τον ενδεδειγμένο τρόπο λαμβάνοντας υπόψη το συνολικό στόχο της διατήρησης της βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών. Ταυτόχρονα η βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων πρέπει να συνοδεύεται από υγιείς φορολογικές πολιτικές, συμπεριλαμβανομένης, εφόσον χρειάζεται, της μείωσης του χρέους[13]. Οι στρατηγικές που υιοθετούνται για την ικανοποίηση του στόχου αυτού μπορούν να περιλαμβάνουν επίσης τη σύσταση ειδικών αποθεματικών ταμείων σύνταξης·

– εξασφάλιση ότι οι συνταξιοδοτικές παροχές και μεταρρυθμίσεις διατηρούν μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ ενεργού και συνταξιούχου πληθυσμού·

– εξασφάλιση ότι τα ιδιωτικά και δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα μπορούν να παρέχουν συντάξεις με την απαραίτητη αποδοτικότητα, προσιτότητα, δυνατότητα μεταφοράς των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων και ασφάλεια.

Η ανοικτή μέθοδος συντονισμού για τις συντάξεις για τις οποίες καθορίστηκαν οι στόχοι αυτοί πρέπει να λάβει υπόψη την πρόοδο που σημειώνεται στους τομείς της απασχόλησης και των δημόσιων οικονομικών, αλλά ο συντονισμός των πολιτικών προσπαθειών σε αυτούς τους τελευταίους τομείς θα εξακολουθήσει να πραγματοποιείται στις καθιερωμένες διαδικασίες συντονισμού για τις οικονομικές πολιτικές και τις πολιτικές απασχόλησης. Ειδικότερα, η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών, συμπεριλαμβανομένων των αναμενόμενων πιέσεων που προκαλούνται από τις επερχόμενες δημογραφικές αλλαγές, εξετάζεται στο πλαίσιο των προγραμμάτων σταθερότητας / σύγκλισης (σύμφωνα με τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Στοκχόλμης), ενώ η απασχόληση των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας παραμένει προτεραιότητα στο πλαίσιο της

---

12 Οι χώρες που έχουν μεγάλες καθαρές απαιτήσεις κατά οφειλετών στο εξωτερικό μπορούν, με τη λειτουργία ενός ελλείμματος ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, να χρησιμοποιήσουν την παραγωγή άλλων οικονομιών για την παροχή πόρων στο συνταξιοδοτημένο πληθυσμό τους.

13 Οι στρατηγικές των κρατών μελών για την εξασφάλιση υγιών και βιώσιμων δημόσιων οικονομικών αναφέρονται και αξιολογούνται στο πλαίσιο των γενικών προσανατολισμών των οικονομικών πολιτικών και του συμφώνου σταθερότητας και ανάπτυξης και πρέπει να είναι σε συμφωνία με αυτά.

ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση. Συνεπώς, έχουν καταβληθεί ιδιαίτερες προσπάθειες στο κείμενο κατωτέρω για να εξασφαλιστεί ότι οι πληροφορίες που παρέχονται από τα κράτη μέλη στις εθνικές τους εκθέσεις στρατηγικής σχετικά με τις συντάξεις είναι συνεκτικές με εκείνες που παρασχέθηκαν στα προγράμματα σταθερότητας / σύγκλισης[14], στους γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών και τα εθνικά σχέδια δράσης για την απασχόληση. Είναι σημαντικό τα συμπεράσματα από αυτές τις διαφορετικές δραστηριότητες συντονισμού της πολιτικής να είναι συνεκτικά μεταξύ τους. Στα ακόλουθα τμήματα, τα συνταξιοδοτικά συστήματα και οι στρατηγικές των κρατών μελών για το μέλλον εξετάζονται στο πλαίσιο των πέντε στόχων που παρουσιάστηκαν ανωτέρω.

4.1. Στόχος 4: Αύξηση επιπέδων απασχόλησης

Επίτευξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης μέσω, όταν είναι αναγκαίο, εκτεταμένων μεταρρυθμίσεων της αγοράς εργασίας, όπως προβλέπεται από την ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση και με τρόπο συνεπή με τους γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών.

Η αύξηση των ποσοστών δραστηριότητας και απασχόλησης των επί του παρόντος αέργων ή / και υποαπασχολουμένων στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας είναι ο κύριος τρόπος με τον οποίο τα κράτη μέλη μπορούν να αντιδράσουν στη συρρίκνωση του εργατικού δυναμικού που θα προκύψει όταν οι κοόρτεις της γενεάς με τη θεαματική αύξηση των γεννήσεων αρχίζουν να συνταξιοδοτούνται. Ο αρνητικός αντίκτυπος των δημογραφικών εξελίξεων όσον αφορά το δυναμικό απασχόλησης και οικονομικής μεγέθυνσης μπορεί να μετριαστεί από τα χαμηλότερα επίπεδα ανεργίας και από τη συμμετοχή περισσότερων ατόμων εργάσιμης ηλικίας στην αγορά εργασίας. Οι κυβερνήσεις έχουν μικρή επίδραση στο δημογραφικό λόγο εξάρτησης των ηλικιωμένων· ακόμη και η μαζική μετανάστευση -η δημογραφική μεταβλητή με τη μεγαλύτερη ευελιξία βραχυπρόθεσμα- δεν μπορεί να αποτρέψει την έντονη αύξηση του λόγου εξάρτησης των ηλικιωμένων. Ωστόσο, αυτό που είναι σημαντικό για τη βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων είναι ο λόγος οικονομικής εξάρτησης, δηλ. ο αριθμός των συνταξιούχων σε σχέση με τον αριθμό των ατόμων που απασχολούνται τη στιγμή εκείνη. Η Ευρώπη έχει σημαντικό περιθώριο βελτίωσης αυτού του λόγου οικονομικής εξάρτησης με την επίτευξη των φιλόδοξων στόχων απασχόλησης που τέθηκαν από τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια της Λισσαβώνας και της Στοκχόλμης (βλ. διάγραμμα 19).

[14] Τα προγράμματα σταθερότητας / σύγκλισης του φθινοπώρου 2001 ήταν διαθέσιμα για την ανάλυση αυτής της έκθεσης, δεδομένου ότι τα προγράμματα για το 2002 έφθασαν στην Επιτροπή μόλις το Νοέμβριο-Δεκέμβριο του 2002.

Διάγραμμα 19

Ποσοστά απασχόλησης και στόχοι της Λισσαβώνας και της Στοκχόλμης (2001)

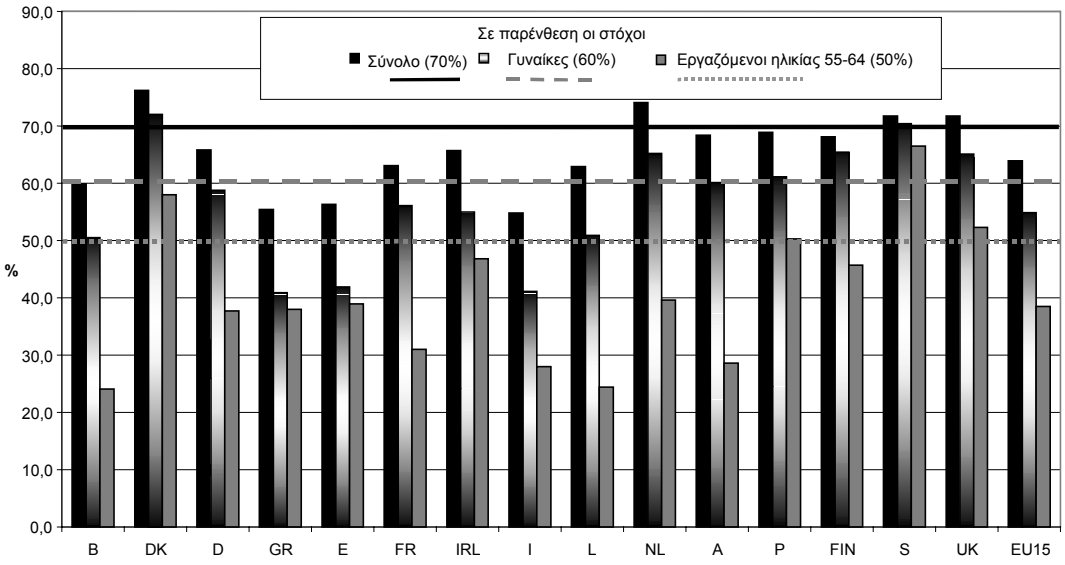

Πηγή:EE-LFS, EUROSTAT

4.1.1. Σύντομη ανάλυση της τρέχουσας κατάστασης της αγοράς εργασίας (π.χ. αχρησιμοποίητο δυναμικό απασχόλησης)

Όλες οι χώρες, εκτός από την Αυστρία, έχουν διαπιστώσει βελτίωση όσον αφορά τα συνολικά ποσοστά απασχόλησής από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και μετά και όλες τονίζουν τη δέσμευσή τους στους στόχους απασχόλησης που συμφωνήθηκαν στη Λισσαβώνα και στη Στοκχόλμη, αν και αρκετές εκφράζουν ανησυχία σχετικά με την πρόσφατη επιβράδυνση της ανάπτυξης της απασχόλησης. Ωστόσο σε ορισμένες χώρες, η απόδοση της απασχόλησης πρέπει να βελτιωθεί σημαντικά πριν ακόμη κατορθώσουμε να προσεγγίσουμε τους συνολικούς στόχους. Ορισμένες από αυτές (π.χ. Βέλγιο, Ισπανία και Ιταλία) αναγνωρίζουν ότι θα απαιτηθούν περαιτέρω προσπάθειες.

Πίνακας 5

Πρόοδος προς τους στόχους της Λισσαβώνας και της Στοκχόλμης									
	Συνολικό ποσοστό απασχόλησης (15-64)			Ποσοστό απασχόλησης γυναικών (15-64)			Ποσοστό απασχόλησης ηλικιωμένων (55-64)		
	2001	Μεταβολή 2000-01	Μεταβολή 1995-01	2001	Μεταβολή 2000-01	Μεταβολή 1995-01	2001	Μεταβολή 2000-01	Μεταβολή 1995-01
B	59.9	-0.7	3.8	50.5	-1.0	5.4	24.1	-2.2	1.2
DK	76.2	-0.1	2.8	72.0	0,4	5.3	58.0	2.3	8.2
D	65.8	0,4	1.1	58.8	0,9	3.5	37.7	0,2	0,0
GR	55.4	-0.3	0,8	40.9	-0.2	2.8	38.0	-0.7	-3.0
E	56.3	1.4	10.4	41.9	1.6	10.7	38.9	2.1	6.8
FR	63.1	1.1	3.6	56.1	1.0	4.0	31.0	0,7	1.4
IRL	65.7	0,6	11.4	55.0	0,9	13.4	46.8	1.5	7.7
I	54.8	1.1	4.0	41.1	1.5	5.7	28.0	0,3	-0.5
L	62.9	0,3	4.2	50.9	0,8	8.3	24.4	-2.3	0,7
NL	74.1	1.2	9.6	65.2	1.8	11.6	39.6	1.4	10.5
A	68.4	-0.1	-0.4	60.1	0,5	1.1	28.6	-0.2	-1.5

Πρόοδος προς τους στόχους της Λισσαβώνας και της Στοκχόλμης									
	Συνολικό ποσοστό απασχόλησης (15-64)			Ποσοστό απασχόλησης γυναικών (15-64)			Ποσοστό απασχόλησης ηλικιωμένων (55-64)		
	2001	Μεταβολή 2000-01	Μεταβολή 1995-01	2001	Μεταβολή 2000-01	Μεταβολή 1995-01	2001	Μεταβολή 2000-01	Μεταβολή 1995-01
P	68.9	0,6	6.2	61.1	0,8	6.9	50.3	-0.7	5.3
FIN	68.1	0,9	6.4	65.4	1.1	6.4	45.7	3.7	11.2
S	71.7	0,9	1.8	70.4	1.1	1.1	66.5	1.7	4.0
UK	71.7	0,2	3.2	65.1	0,3	3.3	52.3	1.5	4.8
EU15	63.9	0,7	4.0	54.9	1.0	5.3	38.5	0,8	2.6
2010 στόχος	**70%**			**Περισσότερο από 60%**			**50%**		
Πηγή: EUROSTAT, LFS									

Οι τρεις στόχοι ποσοστών απασχόλησης (συνολικό, για τις γυναίκες και για τους εργαζομένους μεγαλύτερης ηλικίας) προφανώς συνδέονται στενά μεταξύ τους. Το συνολικό ποσοστό απασχόλησης μπορεί να αυξηθεί μόνον εάν κινητοποιηθούν αχρησιμοποίητα δυναμικά εργατικού δυναμικού -και αυτά είναι πιθανότερο να βρεθούν στις γυναίκες και τους ηλικιωμένους εργάσιμης ηλικίας. Η πρόοδος μπορεί να επιβραδυνθεί από την ανάγκη να αλλάξουν οι νοοτροπίες, να αυξηθεί η απασχολησιμότητα των ανθρώπων που σήμερα δεν απασχολούνται και, ιδίως όσον αφορά τη συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό, την ανάγκη ουσιαστικών επενδύσεων σε εγκαταστάσεις φροντίδας για παιδιά και άλλους εξαρτώμενους όπως τονίστηκε στην ελληνική έκθεση.

Αν και οι άνεργοι εξακολουθούν να αποτελούν μια σημαντική άμεση εφεδρεία εργατικού δυναμικού σε αρκετά κράτη μέλη, θα πρέπει να επιτευχθούν υψηλότερα επίπεδα απασχόλησης με την κινητοποίηση αέργων επί του παρόντος ατόμων μεταξύ των γυναικών και των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας (βλ. στόχο 5 κατωτέρω). Η Ισπανία και η Ελλάδα αναμένουν ότι οι μετανάστες θα δημιουργήσουν μια σημαντική πρόσθετη προσφορά εργατικού δυναμικού· αυτό μπορεί να περιλαμβάνει τους μετανάστες που υπάρχουν ήδη στη χώρα των οποίων η κατάσταση έχει ρυθμιστεί διοικητικά. Η ισπανική εθνική έκθεση στρατηγικής τονίζει τη σημαντική συμβολή των ξένων εργαζομένων στην τρέχουσα ευνοϊκή οικονομική κατάσταση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης. Ο αριθμός των ξένων που καλύπτονται από το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης υπερδιπλασιάστηκε από 332.000 το 1999 σε 792.000 το 2002. Η βελτίωση των ποσοστών απασχόλησης των μεταναστών και των απογόνων τους αποτελούν τμήμα των στρατηγικών της Δανίας και της Σουηδίας. Σε άλλες εθνικές εκθέσεις στρατηγικής στο ζήτημα της μετανάστευσης και της ενσωμάτωσης στην αγορά εργασίας των μεταναστών δίνεται ελάχιστη προσοχή.

Με βάση την αρκετά σφιχτή τους κατάσταση της αγοράς εργασίας, η Δανία και οι Κάτω Χώρες υποδεικνύουν επίσης πιθανά αποθέματα εργατικού δυναμικού στα άτομα με ειδικές ανάγκες και στα κοινωνικά αποκλεισμένα άτομα.

Έχοντας ήδη επιτύχει τους στόχους απασχόλησης –ή ευρισκόμενα κοντά σε αυτούς– τα κράτη μέλη δεν σταματούν να εντείνουν τις προσπάθειες τους για περαιτέρω αύξηση των επιπέδων απασχόλησης. Η Σουηδία, η Δανία και η Φινλανδία συνδέουν τους στόχους και σκοπούς τους της απασχόλησής άμεσα με την προοπτική συρρίκνωση του εργατικού δυναμικού τους. Προκειμένου να αντισταθμίσουν τη μείωση της προσφοράς τους εργατικού δυναμικού που προκύπτει λόγω της δημογραφικής εξέλιξης, αυτά τα κράτη μέλη θα εντείνουν τις προσπάθειές τους για

να ενεργοποιήσουν όλα τα άτομα εργάσιμης ηλικία και να επιτύχουν την ενωρίτερη είσοδο στην αγορά εργασίας και την αργότερη έξοδο από αυτήν.

Η σταθερή διαρθρωτική αύξηση της γυναικείας δραστηριότητας και ποσοστών απασχόλησης είναι ένας βασικός μεσοπρόθεσμος έως μακροπρόθεσμος στόχος για την Αυστρία, τη Γερμανία, την Ισπανία, την Ελλάδα, την Ιρλανδία, την Ιταλία, τις Κάτω Χώρες και την Πορτογαλία.

4.1.2. Κύρια μέτρα που προβλέπονται για την αύξηση της απασχόλησης

Τα εθνικά σχέδια δράσης για την αύξηση της απασχόλησης αναπτύσσονται στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση. Από τα κράτη μέλη ζητήθηκε να τονίσουν τα πιο σημαντικά μέτρα τους για την απασχόληση στις εθνικές τους εκθέσεις στρατηγικής σχετικά με τις συντάξεις.

Η Ιταλία και η Γερμανία σχεδιάζουν σημαντικές μεταρρυθμίσεις της αγοράς εργασίας που αναμένεται να αυξήσουν σημαντικά τα επίπεδα απασχόλησης και να μειώσουν την ανεργία. Η Δανία εκπονεί σχέδιο δράσης για «περισσότερους ανθρώπους στην εργασία», που εστιάζεται στην εξασφάλιση ότι η εργασία ανταμείβει και στη διασφάλιση περισσότερης αποδοτικότητας και ευελιξίας στις πρωτοβουλίες για να βρουν οι άνθρωποι μια θέση εργασίας.

Για τα περισσότερα κράτη μέλη τα υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης αναμένεται να προκύψουν από πολλές διασυνδεδεμένες και ωστόσο κάπως μικρότερες πρωτοβουλίες και πολιτικά μέτρα. Οι γενικές προσπάθειες της Σουηδίας να αυξηθούν τα ποσοστά απασχόλησης (που περιλαμβάνουν τον καθορισμό εθνικών στόχων απασχόλησης) οργανώνονται κατά μήκος 4 αξόνων: 1. ενίσχυση των κινήτρων εργασίας στα συστήματα φορολογίας / παροχών· 2. ενεργοί πολιτικές για την αγορά εργασίας και την αποτελεσματική αντιστοιχία θέσεων εργασίας· 3. ποιότητα στην εργασία και καλύτερη υγεία στον επαγγελματικό βίο και 4. εκπαίδευση και διά βίου μάθηση. Παραλλαγές αυτών των τεσσάρων θεμάτων μπορούν να ανευρεθούν στις προσπάθειες απασχόλησης αρκετών κρατών μελών. Η Φινλανδία επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο η συνολική απόδοση απασχόλησης μπορεί να βελτιωθεί μέσω ενός υποστηρικτικού περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών επαγγελματικής ασφάλειας και υγειονομικής περίθαλψης, των μέτρων δια βίου μάθησης, των προγραμμάτων αποκατάστασης και ενός περιβάλλοντος ευνοϊκού για το επιχειρηματικό πνεύμα και την ίδρυση επιχειρήσεων. Η Γαλλία συζητά το θετικό αντίκτυπο στα επίπεδα απασχόλησης της πρόσφατης νομοθεσίας κατά των διακρίσεων και υπέρ της ισότητας των ευκαιριών.

Λίγες χώρες διαθέτουν λεπτομερείς εκτιμήσεις της σχετικής συμβολής των διαφόρων μέσων για την επίτευξη των συνολικών στόχων απασχόλησης. Η Δανία, που προγραμματίζει να αυξήσει την απασχόληση κατά περίπου 133.000 άτομα, αναμένει τα 20.000 από αυτά να προέλθουν από τις τάξεις των σημερινών ανέργων χάρη στα καλύτερα κίνητρα, ενώ περίπου το μισό των υπόλοιπων 113.000 εκτιμάται ότι θα προκύψει από τους εργαζομένους μεγαλύτερης ηλικίας που θα αναβάλουν τη συνταξιοδότησή τους ως αποτέλεσμα της νέας δομής κινήτρων όσον αφορά τα συστήματα πρόωρης συνταξιοδότησης, σύνταξης αναπηρίας και σύνταξης γήρατος. Τέλος, οι προσπάθειες για τη δημιουργία υψηλότερων ποσοστών απασχόλησης για τους μετανάστες και τους απογόνους τους και για την επανένταξη πρώην κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων αναμένεται να παράσχουν τις λοιπές θέσεις.

Χώρες με χαμηλά ποσοστά συμμετοχής των γυναικών (π.χ. Ισπανία, Ελλάδα, Ιρλανδία) γενικά αναμένουν τη βελτίωσή τους μέσω ενός συνδυασμού πολιτισμικών αλλαγών όσον αφορά το ρόλο των φύλων στο πλαίσιο κούρτεων, επενδύσεων στη σταθερή επέκταση των εγκαταστάσεων φροντίδας για τα παιδιά και άλλους εξαρτώμενους και μέτρων που βελτιώνουν το συνδυασμό του επαγγελματικού και του οικογενειακού βίου. Χώρες με χαμηλότερα ποσοστά δραστηριότητας από ό,τι οι χώρες που αναφέρθηκαν ανωτέρω (π.χ. Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία, Κάτω Χώρες) επίσης τείνουν να δώσουν έμφαση στο ότι θα είναι αναγκαία η ευρύτερη υλοποίηση της ισότητας των φύλων όσον αφορά την αμοιβή και τις συνθήκες εργασίας.

Ορισμένες χώρες με λιγότερο ανεπτυγμένες εγκαταστάσεις σταθμών παιδικής φροντίδας προσφέρουν αρκετά γενναιόδωρη υποστήριξη στις γυναίκες που προβαίνουν σε εκτεταμένη διακοπή της σταδιοδρομίας τους προκειμένου να φροντίσουν τα παιδιά τους κατά τα πρώτα 2-3 χρόνια της ηλικίας τους. Φυσικά οι πολιτικές αυτές ενδέχεται κυρίως να αντικατοπτρίζουν τις προτεραιότητες στην οικογενειακή πολιτική. Ωστόσο, με βάση τον αντίκτυπο στα ποσοστά απασχόλησης και τις δυσκολίες για πολλές γυναίκες να επιστρέψουν στην αγορά εργασίας μετά από μακρά απουσία, τίθεται το ερώτημα κατά πόσο δεν θα ήταν καλύτερο να χρησιμοποιηθούν αυτοί οι πόροι για την επένδυση στην επέκταση των υπηρεσιών της παιδικής φροντίδας ώστε να επιταχυνθεί η επιστροφή των γυναικών μετά τη γονική άδεια.

Αρκετά κράτη μέλη (π.χ. Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία, Ελλάδα, Ισπανία και Πορτογαλία) χρησιμοποιούν τις επιστροφές των εισφορών για την κοινωνική προστασία για να δημιουργήσουν και να ενισχύσουν κίνητρα από την πλευρά της ζήτησης προκειμένου να αυξηθούν οι ευκαιρίες απασχόλησης των εργαζομένων που αντιμετωπίζουν προβλήματα απασχόλησης. Στην Αυστρία αυτές στοχεύουν ιδιαίτερα στους εργαζομένους μεγαλύτερης ηλικίας. Η Ισπανία προσφέρει απαλλαγές ή μειώσεις στους εργοδότες που προσλαμβάνουν γυναίκες, νέους και άτομα άνω των 45 ετών. Γίνονται επίσης αναπροσαρμογές στα φορολογικά συστήματα ατομικού εισοδήματος (π.χ. εξατομικευμένη φορολογική μεταχείριση, εκπτώσεις φόρων) για να βελτιώσουν τα κίνητρα προσφοράς εργατικού δυναμικού.

Πολλά κράτη μέλη επιπλέον αναμένουν τα βασικά χαρακτηριστικά σχεδιασμού και τις πρόσφατες μεταρρυθμίσεις των συστημάτων τους συνταξιοδότησης και φορολογίας για να έχουν ένα αποτέλεσμα προαγωγής της απασχόλησης. Η Γερμανία υποδεικνύει τις φιλικές προς την απασχόληση πτυχές του δημόσιου συστήματος συνταξιοδότησης με τη σφιχτή του σύνδεση μεταξύ των περιόδων απασχόλησης και της θεμελίωσης δικαιωμάτων και τονίζει πώς η πρόσφατη μεταρρύθμιση έχει ενισχύσει τα βασικά κίνητρα εργασίας στο μαθηματικό τύπο εισφορών / παροχών. Η έκθεση επιμένει επίσης στα αποτελέσματα ενίσχυσης της απασχόλησης των παροχών ιατρικής αποκατάστασης που στοχεύουν να βοηθήσουν τους ανθρώπους να επιστρέψουν ή να διατηρήσουν τη θέση εργασίας τους. Ως αποτέλεσμα της συνολικής αναμόρφωσης των συστημάτων τους συνταξιοδότησης, η Σουηδία και η Ιταλία ενίσχυσαν έντονα τα αποτελέσματα των κινήτρων εργασίας και τη φιλικότητα προς την απασχόληση του δημόσιου συστήματος σύνταξης. Διάφορες μεταρρυθμίσεις για την ενίσχυση των κινήτρων έχουν παρομοίως εφαρμοστεί στα περισσότερα κράτη μέλη σε μικρότερη όμως κλίμακα.

Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη έχουν βιώσει μια ουσιαστική καθαρή μετανάστευση από τρίτες χώρες την τελευταία δεκαετία. Η Ισπανία βασίζεται σαφώς σε μια σταθερή εισροή μεταναστών για την αναχαίτιση της μείωσης του πληθυσμού εργάσιμης

ηλικίας. Η Ελλάδα θεωρεί επίσης ότι είναι πιθανή η θετική συμβολή της μετανάστευσης, αλλά τονίζει ότι ενώ οι μετανάστες δημιουργούν μεγαλύτερο περιθώριο ελιγμών για τα συνταξιοδοτικά συστήματα βραχυπρόθεσμα έως και μεσοπρόθεσμα, θεμελιώνουν επίσης τα δικά τους δικαιώματα συνταξιοδότησης τα οποία φυσικά θα πρέπει να παρασχεθούν μακροπρόθεσμα. Άλλα κράτη μέλη γνωρίζουν ότι το θετικό δυναμικό της μετανάστευσης μπορεί μόνο να υλοποιηθεί όταν έχει πραγματοποιηθεί η πλήρης οικονομική και κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών. Οι Κάτω Χώρες, η Σουηδία και η Δανία είναι μεταξύ των χωρών που επισημαίνουν ότι η αύξηση ποσοστού απασχόλησης των μεταναστών και των εθνικών ομάδων έχει καταστεί σημαντική προτεραιότητα.

4.1.3. Ανάλυση του οικονομικού αντίκτυπου της προβλεπόμενης αύξησης του ποσοστού απασχόλησης (πλην αυτού των εργαζομένων μεγαλύτερων ηλικίας) στα συνταξιοδοτικά συστήματα

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η περισσότερη απασχόληση θα δημιουργήσει πρόσθετα συνταξιοδοτικά δικαιώματα στο μέλλον, με άμεσο αποτέλεσμα υψηλότερα συνταξιοδοτικά δικαιώματα, ιδίως για τις γυναίκες και συνεπώς αυξημένες συνταξιοδοτικές δαπάνες. Η κινητοποίηση των αποθεμάτων του εργατικού δυναμικού μεταξύ των γυναικών και των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας είναι επίσης πιθανόν να απαιτήσει πρόσθετες επενδύσεις και δαπάνες. (π.χ. κατάρτιση, εγκαταστάσεις παιδικής φροντίδας). Αφ' ετέρου, θα υπάρξουν φορολογικά έσοδα εισφορών που δεν προκαλούν νέα δικαιώματα (π.χ. εισφορές ασφάλειας ασθένειας), οικονομίες στις πληρωμές μεταβιβάσεων και μεγαλύτερο αποτέλεσμα ΑΕΠ. Έτσι το αποτέλεσμα στα δημόσια οικονομικά και τη συνολική οικονομία είναι θετικό. Επιπλέον, καθώς περισσότερες γυναίκες απασχολούνται και θεμελιώνουν τα συνταξιοδοτικά τους δικαιώματά θα επιτευχθεί υψηλότερο επίπεδο κοινωνικής προστασίας καθώς τα ζεύγη συνταξιούχων θα έχουν ένα υψηλότερο εισόδημα νοικοκυριού.

Λίγα μόνο μερικά κράτη μέλη παρουσιάζουν υπολογισμούς του αντίκτυπου των υψηλότερων ποσοστών απασχόλησης στις συνταξιοδοτικές δαπάνες. Σε εκτιμήσεις που διεξήχθησαν από τη Γαλλία, ο αντίκτυπος της αύξησης κατά 1 ποσοστιαία μονάδα των ποσοστών απασχόλησης θα μείωνε το μερίδιο των συνταξιοδοτικών δαπανών στο ΑΕΠ κατά ποσοστιαίες μονάδες κατά μεταξύ 0,2 και 0,4% έως το 2040. Σε σύγκριση, το αποτέλεσμα μιας μονοετούς αύξησης στη μέση ηλικία συνταξιοδότησης χωρίς αύξηση των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων είναι ισοδύναμη με μείωση των συνταξιοδοτικών δαπανών κατά 0,6 % του ΑΕΠ.

4.1.4. Συμπέρασμα

Όλα τα κράτη μέλη θεωρούν τις προσπάθειές τους για την αύξηση των ποσοστών απασχόλησης ως σημαντικό στοιχείο της μακροπρόθεσμης στρατηγικής τους για να καταστούν βιώσιμες οι επαρκείς συντάξεις. Ακόμη και για τα σημερινά πολύ επιτυχημένα κράτη στον τομέα αυτό όπως η Δανία, η Σουηδία και το ΗΒ η αύξηση των ποσοστών απασχόλησης μετρά ως σημαντικό χαρακτηριστικό γνώρισμα της συνταξιοδοτικής τους στρατηγικής. Όπως τονίστηκε από την Ιταλία και άλλες χώρες, τα υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης αποτελούν προϋπόθεση για την επίτευξη της επάρκειας καθώς και των στόχων της βιωσιμότητας. Τα υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης συνεπάγονται ότι περισσότεροι άνθρωποι μπορούν να επωμιστούν τη χρηματοδότηση των παροχών και έτσι ότι μπορούν να διατηρηθούν τα επίπεδα των παροχών.

Ο μακροπρόθεσμος αντίκτυπος των υψηλότερων επιπέδων απασχόλησης στις μελλοντικές συνταξιοδοτικές δαπάνες είναι δύσκολο να αξιολογηθεί και οι εθνικές εκθέσεις στρατηγικής γενικά δεν παρουσιάζουν πλήρεις αξιολογήσεις. Εντούτοις, οι προβολές ΕΟΠ στην αύξηση των συνταξιοδοτικών δαπανών περιέλαβαν διάφορες αναλύσεις ευαισθησίας, ειδικότερα, ένα σενάριο αποκαλούμενο «σενάριο της Λισσαβώνας». Αυτό το σενάριο υπέθεσε μια αύξηση στα ποσοστά απασχόλησης που αντιστοιχούν στους στόχους της Λισσαβώνας το 2010 και συνέχισε την αύξηση απασχόλησης πέρα από αυτό το έτος. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι αυτή η συνεχής αύξηση στα ποσοστά απασχόλησης θα απορροφούσε περίπου το ένα τρίτο της αύξησης των συνταξιοδοτικών δαπανών σύμφωνα με το σενάριο αναφοράς, αφήνοντας την αύξηση σε περίπου 2 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ, έναντι ελαφρώς άνω των 3 ποσοστιαίων μονάδων στο σενάριο αναφοράς. Με άλλα λόγια, τα υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης μπορούν μόνο να ανακουφίσουν την οικονομική πρόκληση των γηρασκόντων πληθυσμών αλλά όχι και να την αντισταθμίσουν. Ένα παρόμοιο αποτέλεσμα έχει παρουσιαστεί επίσης σε μια μελέτη του ΟΟΣΑ που υπολόγισε ότι μια βαθμιαία αύξηση 5 εκατοστιαίων μονάδων στην απασχόληση, κατά μέσον όρο, θα μείωνε την άνοδο στην αναλογία των συνταξιοδοτικών δαπανών στο ΑΕΠ κατά περίπου 0,5 ποσοστιαίες μονάδες όσον αφορά το σενάριο αναφοράς καμίας μεταρρύθμισης.

Προφανώς ο πιθανός αντίκτυπος της αυξημένης απασχόλησης (των γυναικών και των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας ιδιαίτερα) θα είναι υψηλότερος σε εκείνα τα κράτη μέλη όπου η εξάρτηση από τις κοινωνικές παροχές και την πρόωρη συνταξιοδότηση μπορούν να μειωθούν περισσότερο. Καθώς αρκετές από αυτές τις χώρες είναι επίσης εκείνες που πλήττονται περισσότερο από τη γήρανση, η αύξηση των ποσοστών απασχόλησης αποκτά ζωτική σημασία στις γενικές πολιτικές απαντήσεις στη γήρανση – ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της επόμενης μίας ή δύο δεκαετιών όπου μπορούν να μετριάσουν τον οικονομικό αντίκτυπο της συνταξιοδότησης των κοόρτεων της γενεάς με τη θεαματική αύξηση των γεννήσεων.

Οι περισσότερες από τις εθνικές εκθέσεις στρατηγικής περιέχουν μια γενική παρουσίαση των προσπαθειών για την αύξηση της απασχόλησης, αλλά τις συνδέουν μόνο με τις συντάξεις κατά την ευρύτερη έννοια. Επιπλέον, όταν προσδιορίζονται τα αποθέματα εργατικού δυναμικού, αυτό τείνει να γίνεται κατά πολύ ευρύ τρόπο με λίγη μόνο συζήτηση του τρόπου με τον οποίο μπορούν να κινητοποιηθούν τα αποθέματα και του ποιο θα ήταν το συνδεδεμένο κόστος. Ενώ τα κράτη μέλη υπογραμμίζουν τη σημασία των υψηλότερων ποσοστών απασχόλησης, είναι σαφές ότι η επίτευξη των στόχων της Λισσαβώνας θα απαιτήσει περαιτέρω μεταρρυθμίσεις της αγοράς εργασίας στα περισσότερα κράτη μέλη. Επιπλέον, η επίτευξη αυτών των στόχων από μόνη της δεν θα λύσει το πρόβλημα της οικονομικής βιωσιμότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων.

4.2. Στόχος 5: Παράταση του επαγγελματικού βίου

Εξασφάλιση ότι, παράλληλα με τις πολιτικές της αγοράς εργασίας και τις οικονομικές πολιτικές, όλοι οι σχετικοί κλάδοι της κοινωνικής προστασίας, ιδιαίτερα τα συνταξιοδοτικά συστήματα, προσφέρουν αποτελεσματικά κίνητρα για τη συμμετοχή των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας· ότι οι εργαζόμενοι δεν ενθαρρύνονται να πάρουν πρόωρη σύνταξη και δεν τιμωρούνται για το ότι παραμένουν στην αγορά εργασίας πέρα της κανονικής ηλικίας συνταξιοδότησης· και ότι τα συνταξιοδοτικά συστήματα διευκολύνουν την επιλογή της βαθμιαίας συνταξιοδότησης.

Ενώ η αύξηση της απασχόλησης γενικά είναι σημαντικό και αναγκαίο μέσο για την ανταπόκριση στην παροδική δημογραφική πρόκληση της συνταξιοδότησης των κοόρτεων της γενεάς με τη θεαματική αύξηση των γεννήσεων, το αυξανόμενο προσδόκιμο ζωής απαιτεί επίσης μέτρα που αντιμετωπίζουν τη σχέση μεταξύ των χρονικών διαστημάτων που οι άνθρωποι αναλώνουν στην εργασία και στη σύνταξη. Αυτό απαιτεί την παράταση του επαγγελματικού βίου που παρέχει έναν κοινωνικά αποδεκτό τρόπο αντιμετώπισης του ζητήματος της οικονομικής βιωσιμότητας. Η Σουηδία τονίζει έντονα το σημείο αυτό:*"... δεδομένου ότι το μέσο προσδόκιμο ζωής αυξάνεται και η υγεία βελτιώνεται, ο αριθμός των ετών του επαγγελματικού βίου πρέπει επίσης να αυξηθεί.* "Η διατήρηση των σημερινών χαμηλών πραγματικών ηλικιών συνταξιοδότησης δεν θα είναι δυνατή χωρίς είτε την αύξηση των εισφορών και της φορολογίας είτε τη μείωση των συνταξιοδοτικών παροχών.

Ωστόσο, οι τάσεις κατά τη διάρκεια των προηγούμενων λίγων δεκαετιών ήταν ακριβώς το αντίθετο αυτού που απαιτείται για να γίνουν βιώσιμα τα συνταξιοδοτικά συστήματα. Ενώ το μέσο προσδόκιμο ζωής στην ηλικία των 65 ετών εξακολούθησε να αυξάνεται κατά περισσότερο από 1 έτος ανά δεκαετία, η μέση πραγματική ηλικία συνταξιοδότησης μειωνόταν με ακόμα μεγαλύτερη ταχύτητα με αποτέλεσμα μια ουσιαστική διαφορά μεταξύ της εκ του νόμου προβλεπόμενης ηλικίας συνταξιοδότησης και της πραγματικής μέσης ηλικίας στην οποία οι άνθρωποι σταματούν να εργάζονται. Πριν από 30 χρόνια τα ποσοστά συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας (ανδρών) ηλικίας 55-64 ετών στα κράτη μέλη της ΕΕ ανερχόταν μόνο σε 10-15 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από εκείνες των εργαζομένων της πλέον παραγωγικής ηλικίας. Σήμερα η διαφορά διευρύνθηκε σε 40-50 ποσοστιαίες μονάδες σε αρκετά κράτη μέλη. Η τάση προς όλο και μικρότερες ηλικίες εξόδου υπήρχε σε όλα τα κράτη μέλη, σε μεγάλο βαθμό ως αποτέλεσμα των πιέσεων της αγοράς εργασίας στις οποίες ανταποκρίθηκαν οι δημόσιες πολιτικές και οι πρακτικές συλλογικών διαπραγματεύσεων, προσφέροντας εύκολη πρόσβαση στην πρόωρη συνταξιοδότηση.

Αυτή η προηγούμενη τάση ήδη αντιστρέφεται. Οι πολιτικές στα κράτη μέλη έχουν στραφεί προς τη μεγαλύτερη συμμετοχή και τα υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας, ενώ τα τελευταία έτη ήδη δείχνουν ότι σημειώνεται κάποια πρόοδος. Προκειμένου να διατηρηθεί η επαρκής προσφορά εργασίας και να αυξηθεί το συνολικό ποσοστό απασχόλησης έναντι της γήρανσης και της συρρίκνωσης του εργατικού δυναμικού της πλέον παραγωγικής ηλικίας είναι αναγκαίο να αυξηθούν τα ποσοστά απασχόλησης εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας και, ως εκ τούτου, η πραγματική ηλικία εξόδου από την αγορά εργασίας. Ενώ τα ελλείμματα νέων εργαζομένων είναι πιθανό να δημιουργήσουν οικονομικά κίνητρα για τους εργοδότες ώστε να βελτιώσουν τις τρέχουσες πρακτικές της διαχείρισης της ηλικίας στους χώρους εργασίας και τις αγορές εργασίας, οι δυνάμεις της αγοράς και μόνο δεν θα είναι σε θέση να επιφέρουν τις αναγκαίες αλλαγές. Οι αλλαγές στους κανόνες φορολογίας / παροχών -ιδίως στα συνταξιοδοτικά συστήματα- που επηρεάζουν τις αποφάσεις εργοδοτών και εργαζομένων σχετικά με τη συνταξιοδότηση θα έχουν ζωτικό αντίκτυπο στη συμπεριφορά συνταξιοδότησης και ως εκ τούτου στην παροχή εργατικού δυναμικού. Αυτά τα ζητήματα αποτελούν επίσης σημαντικό επίκεντρο στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση των γενικών προσανατολισμών των οικονομικών πολιτικών

Η παράταση του επαγγελματικού βίου δεν συνεπάγεται κατ' ανάγκη την αύξηση της εκ του νόμου προβλεπόμενης ηλικίας συνταξιοδότησης, επειδή η πραγματική ηλικία αποχώρησης από την αγορά εργασίας είναι επί του παρόντος πολύ κάτω από την εκ

του νόμου προβλεπόμενης ηλικία συνταξιοδότησης σε όλες τις χώρες. Πράγματι είναι αμφισβητήσιμο κατά πόσο πρέπει να υπάρχει ένα ομοιόμορφο όριο ηλικίας στο οποίο οι άνθρωποι υποτίθεται ότι συνταξιοδοτούνται. Το ΗΒ αμφισβητεί τις παραδοσιακές υποθέσεις σχετικά με το πρότυπο του επαγγελματικού βίου και την αυστηρή διαχωριστική γραμμή μεταξύ εργασίας και σύνταξης και προτείνει οι συνταξιούχοι να μην θεωρούνται ως ξεχωριστό τμήμα του πληθυσμού του οποίου η παραγωγική ζωή έχει φθάσει στο τέλος. Και άλλες χώρες, επίσης, κινούνται προς τη μεγαλύτερη ευελιξία όσον αφορά την ηλικία συνταξιοδότησης και αναθεωρούν τα κίνητρα του συνταξιοδοτικού συστήματος με τρόπο ώστε η εργασία για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα να είναι πιο ανταποδοτική. Η Σουηδία έχει προοδεύσει ιδιαίτερα στον τομέα αυτό.

Τα άτομα έχουν διαφορετικές ανάγκες και προτιμήσεις, και η ευελιξία όσον αφορά την ηλικία συνταξιοδότησης είναι επίσης σημαντικό να επιτρέπει στους συζύγους και τους συντρόφους να βρίσκουν την καλύτερη ρύθμιση για τη συνταξιοδότησή τους. Η ευέλικτη και βαθμιαία συνταξιοδότηση είναι επομένως επιθυμητοί στόχοι από μόνοι τους, όπως ήδη αναγνωρίστηκε στη σύσταση του Συμβουλίου της 10ης Δεκεμβρίου 1982 *"σχετικά με τις αρχές μιας κοινοτικής πολιτικής όσον αφορά την ηλικία συνταξιοδότησης"*.

4.2.1. Τρέχουσα συμμετοχή στην αγορά εργασίας των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας

Το διάγραμμα 19 και ο πίνακας 6 (βλ. στόχο 4, ανωτέρω) δείχνουν ότι για την ΕΕ συνολικά το χάσμα μεταξύ του κοινού στόχου απασχόλησης και των πραγματικών ποσοστών απασχόλησης είναι το μεγαλύτερο για την ομάδα των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας (55-64). Ο στόχος της Βαρκελώνης να αυξηθεί η πραγματική ηλικία εξόδου από την αγορά εργασίας κατά πέντε έτη έως το 2010 αντιπροσωπεύει μια ακόμα μεγαλύτερη φιλοδοξία. Το 2001, τέσσερα κράτη μέλη (Βέλγιο, Ιταλία, Λουξεμβούργο και Αυστρία) είχαν ένα χάσμα άνω των 20 ποσοστιαίων μονάδων ως προς το στόχο και περαιτέρω πέντε είχαν ένα χάσμα άνω των 10 ποσοστιαίων μονάδων (Γερμανία, Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία και οι Κάτω Χώρες). Για την ΕΕ συνολικά το χάσμα ανερχόταν σε 11,5 ποσοστιαίες μονάδες το 2001.

Κατά την περίοδο μεταξύ 1995 και 2001 το ποσοστό απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας αυξήθηκε σε τρία κράτη μέλη (Ελλάδα, Ιταλία και Αυστρία). Για την ΕΕ συνολικά η βελτίωση ανερχόταν σε 2,6 ποσοστιαίες μονάδες, αλλά δύο χώρες επέτυχαν αυξήσεις άνω των 10 μονάδων (Φινλανδία και Κάτω Χώρες) και άλλες τέσσερις άνω των 5 μονάδων (Δανία, Ισπανία, Ιρλανδία και Πορτογαλία). Έτσι έχει ήδη αρχίσει η αντιστροφή της τάσης προς την πρόωρη συνταξιοδότηση αν και ο ρυθμός των μεταρρυθμίσεων θα πρέπει να επιταχυνθεί σημαντικά για να ικανοποιήσει τους στόχους απασχόλησης της Στοκχόλμης και της Βαρκελώνης για τους εργαζομένους μεγαλύτερης ηλικίας. Οι μεταρρυθμίσεις όσον αφορά τη σύνταξη με ιδιαίτερη εστίαση στη μείωση των κινήτρων για τη λήψη πρόωρων συντάξεων και τη βελτίωση των κινήτρων για την εργασία για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα θα είναι ζωτικές από την άποψη αυτή. Μερικές χώρες κρίνουν ότι οι μεταρρυθμίσεις, όπως η αφαίρεση των συστημάτων πρόωρης συνταξιοδότησης ή οι αυξήσεις της ηλικίας της θεμελίωσης πρόωρης συνταξιοδότησης, έχουν αυξήσει τα ποσοστά απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας και ανέβαλαν τη λήψη συντάξεων.

Ο πίνακας 6 κατωτέρω παρουσιάζει μια επισκόπηση των τρεχόντων ποσοστών απασχόλησης για τους εργαζομένους (σύνολο ανδρών και γυναικών) στις

διαφορετικές ηλικιακές ομάδες από την ηλικία των 50 ετών έως την ηλικία των 70+ ετών. Περιέχει επίσης μια εκτίμηση της πραγματικής ηλικίας εξόδου από την αγορά εργασίας βάσει των στοιχείων της έρευνας του εργατικού δυναμικού.

Πίνακας 6: Ποσοστά απασχόλησης και μέση ηλικία απομάκρυνσης από την αγορά εργασίας, 2001

	Ποσοστά απασχόλησης					Μέση ηλικία αποχώρησης από την αγορά εργασίας 2000/2001		
	50-54	55-59	60-64	65-69	70 +	Γυναίκες	Άνδρες	Σύνολο
B	66.5	39.3	12.4	3.0	0.6	*57.3*	*58.5*	*58.1*
DK	83.9	77.3	34.1	11.7	1.6	*63.0*	*63.7*	*63.6*
D	81.6	66.7	22.7	5.3	1.6	*61.4*	*61.7*	*61.6*
GR	64.3	50.2	30.6	10.7	2.1	*58.5*	*61.9*	*60.4*
E	65.6	52.0	31.4	4.0	0.5	*61.3*	*61.5*	*61.4*
F	80.8	52.7	10.2	2.1	0.6	*58.6*	*58.7*	*58.7*
IRL	67.3	56.2	37.6	15.0	4.7	*62.8*	*64.9*	*64.3*
I	63.0	38.0	18.7	6.4	1.9	*60.3*	*60.4*	*60.4*
L	66.7	39.5	8.9	3,4 [1)]	0.0 [2)]	*56.0*	*58.0*	*57.5*
NL	74.9	58.2	46.0	28.4	14.8	*61.0*	*61.9*	*61.7*
A	76.1	44.6	12.3	5.6	1.8	*60.3*	*60.9*	*60.9*
P	76.6	58.2	46.0	28.4	14.8	*64.2*	*64.0*	*64.5*
FIN	86.1	69.2	26.9	5.7	0.7	*61.6*	*62.4*	*62.2*
S	87.9	82.8	49.9	14.2	1.8	*62.7*	*63.3*	*63.2*
UK	79.5	66.8	39.0	10.9	2.4	*62.0*	*64.2*	*63.2*
EU15	75.1	57.1	24.7	6.8	1.8	*NA*	*NA*	*NA*

[1)] τιμές 2000

Πηγή: EUROSTAT, LFS.

Η μέση ηλικία αποχώρησης από την αγορά εργασίας υπολογίστηκε χρησιμοποιώντας τη μεθοδολογία που παρουσιάζεται στον Peter Scherer: "Αγορά εργασίας και κοινωνική πολιτική - Περιπτωσιακά έγγραφα αριθ. 49: Ηλικία αποχώρησης από την αγορά εργασίας στις χώρες του ΟΟΣΑ ", ΟΟΣΑ, DEELSA / ELSA/WD(2001)2 της 11ης Ιανουαρίου 2002. Η προσέγγιση τροποποιήθηκε με τη χρησιμοποίηση των ηλικιακών ομάδων ενός έτους αντί των πενταετών.

Τα στοιχεία επισημαίνουν σαφώς ότι η αποχώρηση από την αγορά εργασίας επηρεάζεται, αλλά δεν καθορίζεται από την εκ του νόμου προβλεπόμενη ηλικία συνταξιοδότησης. Ωστόσο, πρέπει να έχουμε υπόψη, ότι η αποχώρηση από την αγορά εργασίας δεν σημαίνει απαραιτήτως τη λήψη σύνταξης και, παρομοίως, η παραμονή στην αγορά εργασίας δεν συνεπάγεται ότι το άτομο δεν λαμβάνει ταυτόχρονα σύνταξη. Αντίθετα, οι περίοδοι απασχόλησης και λήψης σύνταξης μπορούν να επικαλύπτονται, και μπορεί να αναμένεται ότι στο μέλλον, όταν η μερική συνταξιοδότηση και σώρευση εισοδήματος από αμοιβές και συντάξεις είναι πιθανό να καταστεί συνηθέστερη, αυτή η επικάλυψη θα καταστεί ακόμα μεγαλύτερη. Έτσι, ο δείκτης ηλικίας εξόδου από την αγορά εργασίας, που βρίσκεται πίσω από τα στοιχεία που παρουσιάζονται στον πίνακα 6, είναι πιθανό να καταστεί ένας λιγότερο αξιόπιστος δείκτης της πραγματικής ηλικίας *συνταξιοδότησης*, δηλ. της μέσης ηλικίας στην οποία οι άνθρωποι λαμβάνουν σύνταξη.

Υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά τα όρια και το μέγεθος της μείωσης. Ενώ μερικά κράτη μέλη εξακολουθούν να έχουν ακόμα τα ποσοστά απασχόλησης γύρω στο 80% για την ομάδα ηλικίας 55-59-ετών, άλλες βρίσκονται σε λιγότερο από μισό αυτού του ποσοστό. Σε ορισμένες χώρες τα ποσοστά απασχόλησης παρουσιάζουν μεγάλες ξαφνικές μειώσεις από τη μια ηλικιακή ομάδα στην επόμενη· σε άλλες χώρες μειώνονται κατά πιο σταδιακό τρόπο.

Αυτές οι διαφορές αντικατοπτρίζουν ένα ευρύ φάσμα θεσμικών ρυθμίσεων (π.χ. πρόωρη συνταξιοδότηση, συστήματα ανεργίας και αναπηρίας) και δομές φορολογίας

/ παροχών. Ωστόσο, υπάρχουν επίσης και άλλες δυνάμεις που δρουν. Φαίνεται να υπάρχει ένα φαινόμενο κοόρτεως: σε χώρες όπου οι γυναίκες άρχισαν να εισέρχονται μαζικά στην αγορά εργασίας στις δεκαετίες του 1960 και του 1970 συμβάλλουν σημαντικά στα τρέχοντα υψηλά ποσοστά απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας. Αυτό μπορεί, σε κάποιο βαθμό, να εξηγεί την καλύτερη απόδοση στη Δανία, τη Σουηδία και το ΗΒ. Σε άλλες χώρες η ταχεία αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό πραγματοποιήθηκε τη δεκαετία του 1980· αυτές οι ομάδες πρέπει να αυξήσουν τα ποσοστά απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας εντός της επόμενης μίας ή δύο δεκαετών. Εντούτοις, η μεγαλύτερη τάση των γυναικών να αποχωρούν πιο νωρίς από ό,τι οι άνδρες εξαιτίας προβλημάτων υγείας (ή ενδεχομένως να συνταξιοδοτούνται ταυτόχρονα με το σύζυγο / σύντροφό τους) θεωρείται ως πρόκληση σε ορισμένες χώρες που έχουν ήδη υψηλά ποσοστά συμμετοχής των γυναικών στα 50 και τα 60 τους. Σε ορισμένα κράτη μέλη διαφορετικά ποσοστά απασχόλησης των ανδρών μεγαλύτερης ηλικίας και γυναικών εργαζομένων αντικατοπτρίζουν επίσης διαφορετικές εκ του νόμου προβλεπόμενες ηλικίες συνταξιοδότησης.

4.2.2. Μεσοπρόθεσμοι και μακροπρόθεσμοι στόχοι όσον αφορά την απασχόληση των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας

Η πλειονότητα των κρατών μελών επισημαίνει ότι δεσμεύονται να συμβάλλουν στην εκπλήρωση των στόχων της Στοκχόλμης. Μόνο λίγα αναφέρουν επίσης το στόχο της Βαρκελώνης (αύξηση της ηλικίας συνταξιοδότησης κατά 5 έτη). Εντούτοις, καμία από τις χώρες που αναγνωρίζουν το στόχο της Βαρκελώνης δεν έχει επακριβή σχέδια για το τρόπο με τον οποίο μπορεί να εκπληρωθεί ο στόχος αυτός. Λίγα κράτη μέλη (Κάτω Χώρες, Φινλανδία και Ιταλία) έχουν θέσει ποσοτικούς στόχους για την αύξηση των ποσοστών απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας.

Καθώς δεν υπάρχουν ποσοτικοί στόχοι, ορισμένες χώρες, όπως π.χ. η Γερμανία, αναφέρονται στις γενικές τους στρατηγικές για την επίτευξη υψηλών επιπέδων απασχόλησης καθ' όλη τη διάρκεια του επαγγελματικού βίου. Το ΗΒ υπογραμμίζει ότι τα ποσοστά του απασχόλησης πληρούν ήδη τους στόχους της Λισσαβώνας και της Στοκχόλμης, αλλά έχει καταστήσει προτεραιότητα την περαιτέρω αύξηση του ποσοστού απασχόλησης των ατόμων άνω των 50 ετών έως το 2006. Ωστόσο, η αποφασιστικότητα των κρατών μελών να επιτύχουν υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης για τους εργαζομένους μεγαλύτερης ηλικίας δεν εξαρτάται από την τρέχουσα απόδοσή τους. Η Σουηδία, παραδείγματος χάριν -η οποία με το ποσοστό των 66,5% για άτομα ηλικίας 55-64 ετών προηγείται κατά πολύ όλων των άλλων κρατών μελών- σημειώνει ότι η προσφορά εργατικού δυναμικού από τους εργαζομένους μεγαλύτερης ηλικίας έχει μειωθεί κατά την τελευταία δεκαετία ως αποτέλεσμα της αυξημένης εξόδου από την αγορά εργασίας μέσω συντάξεων αναπηρίας και συνταξιοδότησης κατόπιν διαπραγμάτευσης και αναφέρει με λύπη ότι το 2001 μόνο το 55 τοις εκατό του πληθυσμού ηλικίας 60-64 συμμετείχε στο εργατικό δυναμικό.

4.2.3. Μέτρα για την αύξηση των ποσοστών απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας

Κατ' αρχήν όλα τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν την ανάγκη να εξασφαλισθεί ότι οι άνθρωποι εργάζονται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Ωστόσο, οι εθνικές εκθέσεις στρατηγικής γενικά δεν παρουσιάζουν τυπική ανάλυση των κινήτρων που προέρχονται από πλήρη δομή φόρων / παροχών σε σχέση με την εργασία για

μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Παρ' όλα αυτά πολλές εθνικές εκθέσεις στρατηγικής τονίζουν την ύπαρξη αντικινήτρων για εργασία στα συνταξιοδοτικά συστήματα και παρουσιάζουν μέτρα για την αντιμετώπιση τους.

Πολλά κράτη μέλη έχουν λάβει ήδη ή προγραμματίζουν να λάβουν μέτρα για να ενθαρρύνουν την παράταση του επαγγελματικού βίου. Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνεται ένα μεγάλο φάσμα πρωτοβουλιών, όπως π.χ. η άρση των συστημάτων πρόωρης συνταξιοδότησης· η θέσπιση αναλογιστικών μειώσεων για πρόωρη συνταξιοδότηση· η θέσπιση εισφορών στα άτομα, εάν επιλέξουν την πρόωρη συνταξιοδότηση· οι αυστηρότεροι όροι επιλεξιμότητας για σύνταξη αναπηρίας, η εκτεταμένη παροχή ανεργίας ή σύνταξη ανεργίας· η ανταμοιβή με υψηλότερα ποσοστά συσσώρευσης σύνταξης όταν ένα άτομο συνεχίζει να εργάζεται πέραν μιας ορισμένης ηλικίας και η θέσπιση ευέλικτων ρυθμίσεων συνταξιοδότησης, συμπεριλαμβανομένης της άρσης της εκ του νόμου προβλεπόμενης ηλικίας συνταξιοδότησης και της ύπαρξης ευέλικτων ρυθμίσεων μερικής απασχόλησης. Μια επισκόπηση των ηλικιών συνταξιοδότησης και της δυνατότητας συνδυασμού εισοδήματος από αμοιβές και συντάξεις παρουσιάζεται στον πίνακα 7.

Πίνακας 7:

Ευελιξία όσον αφορά τη συνταξιοδότηση σε συνταξιοδοτικά συστήματα του πρώτου άξονα (πηγή: MISSOC)

	Πρόωρη συνταξιοδότηση	**Κανονική συνταξιοδότηση**	**Καθυστερημένη συνταξιοδότηση**	**Συνυπολογισμός με τις αποδοχές**
B	Από το 60ό έτος (υπό τον όρο 28 ετών απασχόλησης που αυξάνονται σε 35 έως το 2005)	Άνδρες: 65ο έτος Γυναίκες: 62ο έτος (65 το 2009)	Δεν υπάρχει δυνατότητα καθυστερημένης συνταξιοδότησης	Η σύνταξη μειώνεται εάν οι ετήσιες αποδοχές ξεπερνούν ένα ορισμένο ποσό που είναι υψηλότερο μετά την ηλικία των 65 ετών.
DK	Δεν υπάρχει δυνατότητα πρόωρης συνταξιοδότησης στο δημόσιο σύστημα συνταξιοδότησης γήρατος. Συμπληρωματική σύνταξη (ATP): από το 65ο έτος (με αναλογιστική μείωση)	Δημόσιο σύστημα συνταξιοδότησης γήρατος: 65ο έτος Επικουρική σύνταξη (ATP): 67	Δημόσιο σύστημα συνταξιοδότησης γήρατος: δεν υπάρχει δυνατότητα καθυστερημένης συνταξιοδότησης Επικουρική σύνταξη (ATP): έως τρία έτη	Σταδιακή μείωση πέρα από €30000 ετησίως.
D	Υπό αυστηρούς όρους έως το 2011 από το 60ό έτος, με την προϋπόθεση συμπλήρωσης 35 ετών ασφάλισης από το 63ο έτος με αναλογιστική μείωση 0,3% μηνιαίως 63 (σοβαρά ανάπηροι)	65ο έτος	Υπάρχει δυνατότητα καθυστερημένης συνταξιοδότησης	Ναι μετά το 65ο έτος Η σύνταξη μειώνεται εάν τα ετήσια εισοδήματα υπερβαίνουν ένα συγκεκριμένο ποσό έως το 65ο έτος.
GR (ασφαλισθέντες μετά την 1.1.1993)	Πλήρης συνταξιοδότηση: Από το 60ό έτος (βαρέα επαγγέλματα) Μειωμένη σύνταξη: Από τα 60	65ο έτος	Δεν υπάρχει δυνατότητα καθυστερημένης συνταξιοδότησης	Μειωμένη σύνταξη

Ευελιξία όσον αφορά τη συνταξιοδότηση σε συνταξιοδοτικά συστήματα του πρώτου άξονα (πηγή: MISSOC)				
	Πρόωρη συνταξιοδότηση	**Κανονική συνταξιοδότηση**	**Καθυστερημένη συνταξιοδότηση**	**Συνυπολογισμός με τις αποδοχές**
E	60 έτη (ασφαλισθέντες πριν από την 1.1.1967)	65ο έτος	Δεν υπάρχει ανώτατο όριο	Σύνταξη που αναστέλλεται σε περίπτωση επικερδούς δραστηριότητας. Επιτρέπεται ο συνδυασμός μερικής σύνταξης και μερικής απασχόλησης εργασίας.
F	Δεν υπάρχει πρόωρη συνταξιοδότηση	60ό έτος[1]	Κανένα ανώτατο όριο	Υπό όρους. Δεν χορηγείται σύνταξη εάν η απασχόληση ήταν με τον τελευταίο εργοδότη.
IRL	Δεν υπάρχει πρόωρη συνταξιοδότηση	Σύνταξη αποχώρησης: 65ο έτος Ανταποδοτική σύνταξη γήρατος: 66ο έτος	Δεν υπάρχει δυνατότητα καθυστερημένης συνταξιοδότησης	Ναι μετά το 66ο έτος
I	Ύστερα από 37 έτη καταβολής εισφορών ή στο 57ο έτος και με 35 έτη καταβολής εισφορών (για τους εργαζομένους στον ιδιωτικό τομέα).	Παλαιό σύστημα βάσει των αποδοχών: Άνδρες: 65ο έτος Γυναίκες: 60ό έτος Νέο σύστημα προκαθορισμένων εισφορών. Αναλογιστικές παροχές από το 57ο έτος για άνδρες και γυναίκες.	Δεν υπάρχει ανώτατο όριο	Είναι δυνατή μετά 40 έτη καταβολής εισφορών ή κατά τη συμπλήρωση της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησης. Ειδάλλως δεν είναι δυνατή (εκτός από τους αυτοαπασχολουμένους με μειωμένη σύνταξη)
L	60ό έτος (ασφάλιση επί 480 μήνες ή εξομοιούμενες περίοδοι) 57ο έτος (ασφάλιση επί 480 μήνες)	65ο έτος	Έως το 65ο έτος	Ναι για την κανονική σύνταξη γήρατος. Πρόωρη συνταξιοδότηση: αποδοχές έως το 1/3 του ελάχιστου μισθού
NL	Δεν υπάρχει πρόωρη συνταξιοδότηση	65ο έτος	Δεν υπάρχει δυνατότητα καθυστερημένης συνταξιοδότησης	Ναι
A	Άνδρες: 61½ ετών Γυναίκες: 56½ (61½ έως το 2029)	Άνδρες: 65ο έτος Γυναίκες: 60ό έτος (65ο έτος έως το 2033)	Απεριόριστη δυνατότητα	Κανονική συνταξιοδότηση: Ναι Πρόωρη συνταξιοδότηση: η συνταξιοδότηση διακόπτεται εάν οι μηνιαίες αποδοχές υπερβαίνουν τα 302 ευρώ
P	55ο έτος (με μειωμένη σύνταξη μετά από 30 έτη εισφορών) 60ό έτος (άνεργοι) 55ο έτος (άνεργοι, με μειωμένη σύνταξη) 55ο έτος (ανθυγιεινή εργασία σε ορισμένα επαγγέλματα)	65ο έτος	Δυνατή	Ναι

Ευελιξία όσον αφορά τη συνταξιοδότηση σε συνταξιοδοτικά συστήματα του πρώτου άξονα (πηγή: MISSOC)				
	Πρόωρη συνταξιοδότηση	**Κανονική συνταξιοδότηση**	**Καθυστερημένη συνταξιοδότηση**	**Συνυπολογισμός με τις αποδοχές**
FIN	60ό έτος	65ο έτος	Δεν υπάρχει ανώτατο ηλικιακό όριο	Ναι
S	Από το 61ο έτος με αναλογιστική μείωση	65ο έτος αλλά με δικαίωμα να μη συνταξιοδοτηθεί έως το 67ο έτος	Δεν υπάρχει ανώτατο ηλικιακό όριο	Ναι
UK	Δεν υπάρχει πρόωρη συνταξιοδότηση	Άνδρες: 65ο έτος Γυναίκες: 60ό (65ο έως το 2020)	5 έτη κατ' ανώτατο Απεριόριστη καθυστέρηση συνταξιοδότησης από το 2010	Ναι
1 Παρά τη χαμηλή ηλικία συνταξιοδότησης στη Γαλλία, απαιτούνται 40 έτη καταβολής εισφορών για πλήρη συνταξιοδότηση				

Η Δανία έκλεισε το λεγόμενο σύστημα "προ-πρόωρης" συνταξιοδότησής της (μεταβατικό επίδομα για άτομα 50-59 ετών που υπήρξαν άνεργα και κατέβαλλαν εισφορές στο σύστημα παροχών ανεργίας επί τουλάχιστον 25 έτη κατά την τελευταία τριακονταετία) για νέους δικαιούχους το 1996. Το σύστημα αυτό θα καταργηθεί πλήρως έως το 2006. Η μεταρρύθμιση του δανικού εθελοντικού συστήματος πρόωρης συνταξιοδότησης το 2001 υποχρεώνει τους εργαζομένους να καταβάλλουν εισφορές στο σύστημα, εάν επιθυμούν να επιλέξουν την πρόωρη συνταξιοδότηση, αυξάνοντας έτσι τα κίνητρα για να δουλεύουν οι εργαζόμενοι περισσότερα χρόνια.

Η Φινλανδία αποφάσισε να καταργήσει σταδιακά το σύστημα σύνταξης ανεργίας κατά την περίοδο 2009-2014. Το σύστημα αυτό επέτρεπε σε άνεργους να συνταξιοδοτούνται στην ηλικία των 60 ετών, εφόσον έλαβαν ευρείες παροχές ανεργίας επί πέντε έτη κατ' ανώτατο όριο. Η Φινλανδία αποφάσισε επίσης να καταργήσει το λεγόμενο ατομικό σύστημα πρόωρης συνταξιοδότησης (συνταξιοδοτικό σύστημα αναπηρίας με ελαστικούς όρους επιλογής) στο τέλος του 2003.

Η Γερμανία θεσπίζει στο συνταξιοδοτικό της σύστημα μειώσεις (3,6% των παροχών κατ' έτος) για όλα τα άτομα που συνταξιοδοτούνται πριν από το 65ο έτος. Στη Γαλλία η νόμιμη ηλικία συνταξιοδότησης είναι το 60ό έτος, αλλά απαιτείται καταβολή εισφορών επί 40 έτη (37½ στα συστήματα του δημόσιου τομέα). Εάν οι εργαζόμενοι επιθυμούν να συνταξιοδοτηθούν πριν από το 65ο έτος και δεν έχουν συμπληρώσει την προβλεπόμενη περίοδο εισφορών, προβλέπονται μειώσεις στην παρεχόμενη σύνταξη. Παράλληλα, ο συνυπολογισμός των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων μετά το 60ό έτος περιορίζεται εάν ο δικαιούχος έχει ήδη συμπληρώσει την περίοδο καταβολής εισφορών.

Η Αυστρία επιδίωξε να αυξήσει τα κίνητρα για την παραμονή στην εργασία μέσω ορισμένων αλλαγών όπως η αύξηση της νόμιμης ηλικίας πρόωρης συνταξιοδότησης, η κατάργηση της πρόωρης συνταξιοδότησης λόγω μερικής ανικανότητας, η αύξηση των κρατήσεων συνταξιοδότησης πριν από την κανονική ηλικία συνταξιοδότησης των 60 ετών για τις γυναίκες και των 65 ετών για τους άνδρες, η αύξηση των επικουρικών συντάξεων για συνταξιοδότηση μετά την κανονική ηλικία συνταξιοδότησης. Επιπλέον, καταργήθηκε η διάταξη που αφορά την απαγόρευση εργασίας για άτομα που εισπράττουν συνταξιοδοτικές παροχές. Αντίθετα, διατηρείται η οικονομικά συμφέρουσα δυνατότητα σταδιακής αποχώρησης από την

εργασία πριν από τη νόμιμη συνταξιοδότηση μέσω της μερικής απασχόλησης. Αυτά τα μέτρα που έλαβε η Αυστρία είναι όμοια με πολλές αντίστοιχες πολιτικές σε διάφορα άλλα κράτη μέλη.

Παρόλο που τα μέτρα αυτά επιφέρουν σημαντικές αλλαγές σε πολλά συνταξιοδοτικά συστήματα, δεν καταργούν ωστόσο όλες τις ευκαιρίες για πρόωρη αποχώρηση από την αγορά εργασίας ή την εξασφάλιση αναλογιστικής ουδετερότητας στις αποφάσεις για τη συνταξιοδότηση. Ειδικότερα, παρ' όλο που η πρόωρη συνταξιοδότηση αποθαρρύνεται οικονομικά όλο και περισσότερο, τα μέτρα επιβράβευσης για τη μακρύτερη παραμονή στην αγορά εργασίας τείνουν να παραμένουν ασθενή, γεγονός που αποτελεί κατ' ουσία σημαντική επιβάρυνση της παράτασης της παραμονής στην αγορά εργασίας..

Η πρόκληση που αντιμετωπίζουν τα κράτη μέλη δεν είναι μόνον πολιτικής φύσης, αλλά σχετίζεται έντονα και με την ανεπαρκή απόδοση της αγοράς εργασίας. Τα συστήματα πρόωρης συνταξιοδότησης δημιουργήθηκαν ως απάντηση στα προβλήματα της αγοράς εργασίας, τα οποία θα μπορούσαν σε αντίθετη περίπτωση να είχαν επεκταθεί και σε άλλους τομείς του συστήματος κοινωνικής προστασίας, ιδίως στα συστήματα ασφάλισης ανεργίας και αναπηρίας. Ορισμένες χώρες υιοθέτησαν συνοδευτικά μέτρα στην αγορά εργασίας για την αποφυγή περιττών δυσκολιών για άτομα τα οποία καθίστανται άνεργα σε προχωρημένη ηλικία και για την αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας.

Η Ελλάδα εξηγεί ότι τα κίνητρα στο ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα έχουν ως αποτέλεσμα να συνταξιοδοτούνται επισήμως οι εργαζόμενοι το ταχύτερο δυνατόν και να συνεχίζουν κατόπιν να εργάζονται ανεπίσημα εισπράττοντας συγχρόνως τη σύνταξή τους. Η πρόωρη συνταξιοδότηση είναι όντως πολύ συχνή και οι νόμιμες ηλικίες συνταξιοδότησης (65ο για τους άνδρες / 60ό για τις γυναίκες) έχουν θεωρητική και μόνο σημασία. Το 1998 λιγότερο από το 20% των εργαζομένων αποχώρησε στην κανονική ηλικία, ενώ το 80% χρησιμοποίησε άλλες δυνατότητες όπως οι συντάξεις αναπηρίας. Η Ιταλία αναφέρει επίσης προβλήματα με τη μη δηλωμένη εργασία μετά τη συνταξιοδότηση και εξετάζει μέτρα για την επανένταξη των εργαζόμενων συνταξιούχων στην επίσημη οικονομία.

Η πρόωρη αποχώρηση από την αγορά εργασίας δεν πραγματοποιείται μόνον μέσω των συστημάτων πρόωρης συνταξιοδότησης. Η πρόσβαση σε μακροπρόθεσμες παροχές μέσω συστημάτων αμοιβής για ανεργία, αναπηρία και ασθένεια μπορεί να προσφέρει βιώσιμες εναλλακτικές λύσεις. Ο περιορισμός της πρόσβασης σε τέτοιες de facto περιπτώσεις πρόωρης συνταξιοδότησης επιφέρει επομένως συχνά αλλαγές στους όρους που ισχύουν σε ορισμένα συστήματα, όπως δείχνει η περίπτωση των Κάτω Χωρών όπου η κυβέρνηση προγραμματίζει τη στιγμή αυτή μια δέσμη πρωτοβουλιών για την αντιμετώπιση διαφόρων αντικινήτρων όπως: η κατάργηση της ευνοϊκής φορολογικής αντιμετώπισης για ιδιωτικά συστήματα πρόωρης συνταξιοδότησης με διανεμητικό χαρακτήρα (pay-as-you-go)· η μείωση του αριθμού εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας που ζητούν παροχές ανεργίας (αποθαρρύνοντας την απόλυση εργαζομένων ηλικίας 57½ ετών και άνω μέσω της υποχρέωσης να καταβάλλουν οι εργοδότες εισφορές για τη χρηματοδότηση των παροχών ανεργίας και μέσω της εκ νέου επιβολής της υποχρέωσης να αναζητούν εργασία για άτομα 57½ ετών και άνω)· μια γενική μεταρρύθμιση με στόχο να μειωθεί η εισροή (ηλικιωμένων) ατόμων σε καθεστώτα αναπηρίας· η θέσπιση κινήτρων που αφορούν τη ζήτηση υπέρ της πρόσληψης και της διατήρησης εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας μέσω επικεντρωμένων φοροαπαλλαγών για τους εργοδότες.

Τα συστήματα συνταξιοδότησης λόγω αναπηρίας μπορούν να αποτελέσουν εναλλακτική μέθοδο για την αποχώρηση από την αγορά εργασίας αναλόγως της αυστηρότητας στην εφαρμογή των κριτηρίων επιλεξιμότητας. Διάφορες χώρες (Δανία, Γερμανία, Κάτω Χώρες, Ελλάδα, Λουξεμβούργο, Αυστρία και Σουηδία) αναθεώρησαν ή αναθεωρούν τη στιγμή αυτή τα συνταξιοδοτικά τους συστήματα αναπηρίας προκειμένου να καταστήσουν αυστηρότερους τους όρους για παροχή συντάξεων αναπηρίας, να ενισχύσουν τα μέτρα αποκατάστασης και την προσφορά κατάλληλων εναλλακτικών εργασιών αντί για τη χορήγηση σύνταξης.

Σε αρκετά κράτη μέλη η ηλικία συνταξιοδότησης και η μετάβαση από τον ενεργό βίο στη σύνταξη καθίσταται ελαστικότερη. Τα νέα συνταξιοδοτικά συστήματα της Ιταλίας και της Σουηδίας παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη ευελιξία: η μέθοδος των "συστημάτων προκαθορισμένων εισφορών με πλασματικό χρόνο ασφάλισης" εξασφαλίζει την ισχυρή αναλογιστική σύνδεση μεταξύ εισφορών και παροχών και επιτρέπει στους εργαζομένους να επιλέγουν πότε θα συνταξιοδοτηθούν και με ποια σύνταξη. Συγχρόνως η αναλογιστική σύνδεση των εισφορών με τις παροχές αποτελεί ισχυρό κίνητρο απασχόλησης εντός των συνταξιοδοτικών συστημάτων.

Η Φινλανδία θεσπίζει ελαστική ηλικία συνταξιοδότησης μεταξύ του 62ου και του 68ου έτους από το 2005 και προσφέρει υψηλότερα ποσοστά προσαύξησης της σύνταξης σε αυτήν την ηλικία. Υψηλότερα ποσοστά προσαύξησης της σύνταξης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας ισχύουν επίσης και στο Λουξεμβούργο. Το Ηνωμένο Βασίλειο υπογραμμίζει ότι οι εργαζόμενοι μπορούν να λαμβάνουν τις νόμιμες κρατικές συντάξεις, ενώ θα συνεχίζουν να εργάζονται και μπορούν να καθυστερούν τη λήψη των συντάξεων για να κερδίζουν προσαυξήσεις. Εντούτοις, σε πολλά κράτη μέλη η συνταξιοδότηση παραμένει αρκετά άκαμπτη και η παράταση της παραμονής στην εργασία επιβραβεύεται με τρόπο δίκαιο από αναλογιστικής άποψης.

Η πληθώρα αλλαγών στα συνταξιοδοτικά και άλλα συστήματα που επιτρέπουν την έξοδο εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας από την αγορά εργασίας συνοδεύεται κάποτε από προσπάθειες για να αλλάξει η νοοτροπία των εργοδοτών και των εργαζομένων. Η έκθεση του ΗΒ εξηγεί ότι η κυβέρνηση προωθεί ορισμένες πρωτοβουλίες "ενεργού γήρανσης" όπως η εκστρατεία "*Age Positive*" κατά των διακρίσεων λόγω ηλικίας ως μέρος της προετοιμασίας για την υιοθέτηση νομοθεσίας για τα ηλικιωμένα άτομα το 2006, η *New Deal* για τα άτομα από 50 ετών και άνω που αναζητούν εργασία καθώς και η ενημέρωση των εργοδοτών σχετικά με ορθές πρακτικές που αφορούν τις εύκαμπτες ρυθμίσεις συνταξιοδότησης.

Προφανώς η αύξηση των ποσοστών απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας αλλά και η αύξηση της πραγματικής ηλικίας συνταξιοδότησης απαιτούν αρκετές αλλαγές στις παραμέτρους των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Στην κοινή έκθεση του Συμβουλίου και της Επιτροπής σχετικά με την «*Αύξηση της συμμετοχής του εργατικού δυναμικού και την προώθηση της παράτασης του ενεργού επαγγελματικού βίου*», η οποία υποβλήθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης το Μάρτιο του 2002, υπογραμμίστηκε το γεγονός ότι η συμμετοχή στην αγορά εργασίας εξαρτάται από την διάδραση μεταξύ τεσσάρων παραγόντων: τη διαθεσιμότητα και την ελκυστικότητα της εργασίας· την ισορροπία των χρηματοδοτικών κινήτρων· την εκπαίδευση και την κατάρτιση και ένα ενθαρρυντικό περιβάλλον στην εγκαταστάσεων φροντίδας, τις μεταφορές και την παροχή συμβουλών. Η έκθεση συνέστησε έτσι να χαραχθεί μια συνεκτική στρατηγική με στόχο την αύξηση της απασχόλησης στηριγμένη σε μια δυναμική προσέγγιση στις

φάσεις του ανθρώπινου βίου η οποία μεγιστοποιεί τη δυνατότητα των ανθρώπων να συμμετέχουν καθ' όλη τη διάρκεια του βίου τους. Η παράταση του επαγγελματικού βίου θα απαιτήσει να διατηρηθούν σε υψηλό επίπεδο η ικανότητα προς εργασία και η απασχολησιμότητα καθ' όλον τον επαγγελματικό βίο μέσω ενός συνδυασμού μέτρων για την παροχή περισσότερων θέσεων εργασίας και για τη βελτίωση της ποιότητας της εργασίας, την ανταμοιβή από την εργασία, την εξασφάλιση υψηλότερων και ευπροσάρμοστων δεξιοτήτων στην εργασία και την παροχή πραγματικής δυνατότητας εργασίας σε όλους.

4.2.4. Αξιολόγηση του οικονομικού αντικτύπου από την παράταση του επαγγελματικού βίου

Οι μεταρρυθμίσεις που σχεδιάστηκαν και πραγματοποιήθηκαν για την προώθηση της παράτασης της επαγγελματικής ζωής αποτελούν σημαντικά βήματα προς τη σωστή κατεύθυνση, παρά το γεγονός ότι γενικά δεν είναι διαθέσιμες αξιολογήσεις αντικτύπου. Συχνά διακρίνεται επίσης μια αναντιστοιχία μεταξύ των πρωτοβουλιών που έχουν σχεδιασθεί ή πραγματοποιηθεί αφενός και του μεγέθους των απαιτούμενων αποτελεσμάτων στα ποσοστά απασχόλησης, επομένως και της συμβολής στην αντιμετώπιση των χρηματοοικονομικών προκλήσεων στα συνταξιοδοτικά συστήματα.

Ωστόσο έχουν δημοσιευθεί ορισμένες σημαντικές ποιοτικές αξιολογήσεις. Η Δανία θεωρεί ότι η κατάργηση του συστήματος προ-πρόωρης συνταξιοδότησης και η υιοθέτηση αυστηρότερων κανόνων επιλεξιμότητας στα συστήματα αναπηρίας και πρόωρης συνταξιοδότησης δεν είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση των ποσοστών ανεργίας εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας, γεγονός που υπονοεί ότι η αύξηση στην προσφορά εργασίας δίνει ώθηση στην απασχόληση. Μερικές χώρες θεωρούν ότι τα ποσοστά απασχόλησης δεν μπορούν να αυξηθούν σε τέτοιο βαθμό ώστε να αντισταθμίσουν από μόνα τους μεγάλο μέρος της αναμενόμενης αύξησης των συνταξιοδοτικών δαπανών· μπορούν απλώς να περιορίσουν την αναμενόμενη αύξηση των μελλοντικών δαπανών.

Η ομάδα εργασίας για τη γήρανση της Επιτροπής Οικονομικής Πολιτικής πραγματοποίησε ορισμένες αναλύσεις ευαισθησίας στον αντίκτυπο από την αύξηση του πραγματικού ορίου συνταξιοδότησης στις συνταξιοδοτικές δαπάνες. Ένα σημαντικό πόρισμα από τις αναλύσεις αυτές ήταν ότι ο αντίκτυπος στις συνταξιοδοτικές δαπάνες εξαρτάται έντονα από το σχεδιασμό του συνταξιοδοτικού συστήματος και από τον τρόπο με τον οποίο θα επιτευχθεί η αύξηση του ορίου συνταξιοδότησης. Συγκεκριμένα εξαρτάται από το εάν μια τέτοια αλλαγή στην πραγματική ηλικία συνταξιοδότησης θα επιτευχθεί χωρίς την παροχή επιπρόσθετων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων. Εάν, παραδείγματος χάριν, μπορεί να επιτευχθεί αύξηση της πραγματικής ηλικίας συνταξιοδότησης κατά ένα έτος χωρίς αύξηση του ποσοστού αναπλήρωσης, π.χ. μέσω της αναβολής της κάλυψης μιας αναπηρίας ή άλλης μη αναλογιστικής πρόωρης συνταξιοδότησης σε ένα σύστημα προκαθορισμένων παροχών, η αύξηση των αναμενόμενων συνταξιοδοτικών δαπανών θα περιοριστεί κατά 0,6-1% του ΑΕΠ (σε σχέση με το σενάριο αναφοράς). Έτσι, αύξηση κατά ένα έτος της πραγματικής ηλικίας συνταξιοδότησης θα σήμαινε απορρόφηση κατά μέσον όρο του 20% περίπου της αναμενόμενης αύξησης των συνταξιοδοτικών δαπανών το 2050. Με άλλα λόγια, αυξάνοντας την πραγματική ηλικία συνταξιοδότησης κατά πέντε έτη, όπως ζήτησε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Βαρκελώνη, χωρίς επιπλέον αύξηση των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων, οι δημόσιες συνταξιοδοτικές δαπάνες θα μπορούσαν να διατηρηθούν σε μεγάλο βαθμό στο σημερινό τους επίπεδο. Εάν, εντούτοις, η αύξηση της απασχόλησης κατά ένα έτος

έχει ως αποτέλεσμα την παροχή περισσότερων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων –όπως θα συνέβαινε συχνά, ιδίως σε συστήματα προκαθορισμένων εισφορών–, ο αντίκτυπος στις συνταξιοδοτικές δαπάνες θα ήταν σημαντικά μικρότερος. Παρ' όλα αυτά, ακόμα και στην περίπτωση αυτή μια τέτοια μεταρρύθμιση θα ήταν θετική καθόσον θα υπήρχαν περισσότερες εισφορές και μεγαλύτερη οικονομική παραγωγή. Επιπλέον, θα δινόταν στους συνταξιούχους η δυνατότητα να διατηρήσουν ή και να βελτιώσουν ακόμα το βιοτικό τους επίπεδο.

Καθώς πολλά από τα μέτρα που αναφέρονται στις εθνικές εκθέσεις στρατηγικής είναι πολύ πρόσφατα, τα ορατά αποτελέσματα είναι ακόμα πολύ περιορισμένα σε πολλές χώρες ή δεν υπάρχουν σχεδόν σε ορισμένες άλλες. Όσον αφορά τα οικονομικά κίνητρα για παράταση του χρόνου εργασίας, εξακολουθούν να υπάρχουν σχετικά υψηλά ποσοστά αφανών φόρων και τα επιπλέον χρόνια εργασίας δεν έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση των ισοβίων συντάξεων σε πολλά κράτη μέλη. Είναι επίσης σαφές ότι η πρόοδος των μεταρρυθμίσεων σήμερα δεν είναι επαρκής για την επίτευξη των στόχων της Στοκχόλμης και της Βαρκελώνης για τους ηλικιωμένους εργαζομένους.

4.2.5. Συμπέρασμα: η παράταση του επαγγελματικού βίου αποτελεί αποτελεσματικό τρόπο εξασφάλισης της οικονομικής βιωσιμότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων

Η παράταση του επαγγελματικού βίου αποτελεί μια σημαντική μέθοδο για να αυξηθούν γενικά τα ποσοστά απασχόλησης και σημαντική συμβολή στη βελτίωση της οικονομικής βιωσιμότητας σε μια εποχή γήρανσης του πληθυσμού. Εντούτοις, απαιτείται μια πολύ περισσότερο συστηματική προσέγγιση στον αντίκτυπο των δομών φόρων / παροχών, των πρακτικών απασχόλησης και των προσδοκιών των εργαζομένων. Για να αλλάξει η συνταξιοδοτική συμπεριφορά επαρκώς έως το έτος 2010 τα περισσότερα κράτη μέλη θα πρέπει να επιτείνουν τις πολιτικές τους προσπάθειες τους και να εξασφαλίσουν ότι οι προσπάθειες αυτές θα είναι πολύ ευρύτερες και καλύτερα συντονισμένες από ό,τι σήμερα. Το Συμβούλιο και η Επιτροπή υπογράμμισαν ήδη σε αρκετά έγγραφα ότι πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στη διατήρηση των εργαζομένων για μακρύτερο διάστημα στην εργασία τους και στην κατάργηση των κινήτρων υπέρ της πρόωρης συνταξιοδότησης καθώς και στην αναθεώρηση των αποτελεσμάτων των κινήτρων των φορολογικών συστημάτων και των συστημάτων παροχών γενικά προκειμένου να καταστούν αυτά φιλικά προς την απασχόληση.[15]

4.3. Στόχος 6: Πώς θα καταστούν τα συνταξιοδοτικά συστήματα βιώσιμα σε ένα πλαίσιο υγιών δημόσιων οικονομικών

Η μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων με τους κατάλληλους τρόπους λαμβάνοντας υπόψη το γενικό στόχο της διατήρησης της βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών. Συγχρόνως η βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων πρέπει να συνοδεύεται από υγιείς φορολογικές πολιτικές, συμπεριλαμβανομένης, όπου χρειάζεται

[15] Βλ. συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Βαρκελώνης, Γενικοί Προσανατολισμοί των Οικονομικών Πολιτικών, κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση και κοινή έκθεση προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβώνας για την αύξηση της συμμετοχής του εργατικού δυναμικού και την *προώθηση της παράτασης του επαγγελματικού βίου*.

της μείωσης του χρέους[16]*. Μια στρατηγική για την επίτευξη του στόχου αυτού μπορεί να είναι και η δημιουργία ειδικών συνταξιοδοτικών αποθεματικών ταμείων.*

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο, σε κοινή έκθεση προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης[17] σχετικά με την ποιότητα και τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών και τη συμβολή τους στην ανάπτυξη και την απασχόληση, παρουσίασαν μια τριπλή στρατηγική για την αντιμετώπιση των δημοσιονομικών συνεπειών από τη γήρανση του πληθυσμού:

– Τα κράτη μέλη πρέπει να μειώσουν τα επίπεδα του δημοσίου χρέους τους προκειμένου να προλάβουν τις δημοσιονομικές επιπτώσεις από τη γήρανση του πληθυσμού.

– Τα κράτη μέλη οφείλουν να πραγματοποιήσουν συνεκτικές μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των φορολογικών συστημάτων και των συστημάτων παροχών, προκειμένου να αυξηθούν τα ποσοστά απασχόλησης, ιδίως των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας και των γυναικών.

– Τα κράτη μέλη οφείλουν να πραγματοποιήσουν φιλόδοξες μεταρρυθμίσεις στα συνταξιοδοτικά τους σύστημα προκειμένου να περιοριστούν οι πιέσεις στα δημόσια οικονομικά, να δημιουργηθούν υγιείς χρηματοοικονομικές συνθήκες στα δημοσιονομικά συστήματα και να εξασφαλισθεί μια δίκαια κατανομή των βαρών μεταξύ των γενεών.

Τα προηγούμενα δύο μέρη επικεντρώθηκαν κυρίως στην αύξηση των ποσοστών απασχόλησης γενικά και των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας ειδικά, προκειμένου να αξιολογηθεί πώς οι μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας μπορούν να συμβάλουν στην αντιμετώπιση των προκλήσεων που προκαλούνται από τη γήρανση του πληθυσμού στην οικονομική βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Αυτό το μέρος επικεντρώνεται στο περιθώριο που υπάρχει για να προληφθούν οι δημοσιονομικές συνέπειες της γήρανσης του πληθυσμού μέσω των ίδιων των συνταξιοδοτικών μεταρρυθμίσεων και μέσω της αύξησης των δημοσιονομικών περιθωρίων από τη μείωση του δημοσίου χρέους ή από τη συσσώρευση των πόρων των δημόσιων συνταξιοδοτικών αποθεματικών ταμείων. Εξετάζει τις δημοσιονομικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα κράτη μέλη με τα συνταξιοδοτικά συστήματά τους, πώς τα κράτη μέλη προτίθενται να τα μεταρρυθμίσουν και, τελικά, πώς οι μεταρρυθμίσεις συμβάλλουν στην επίτευξη του γενικού στόχου της οικονομικής βιωσιμότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων και, με αυτόν τον τρόπο, στην οικονομική βιωσιμότητα του συνόλου των δημόσιων οικονομικών. Τα τελευταία εξετάζονται στο πλαίσιο των γενικών προσανατολισμών των οικονομικών πολιτικών και του συμφώνου σταθερότητας και ανάπτυξης, όπως ζήτησε στα συμπεράσματά του το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης και

---

16 Οι πολιτικές των κρατών μελών για την εξασφάλιση υγιών και βιώσιμων δημοσίων οικονομικών κοινοποιούνται και αξιολογούνται στο πλαίσιο των γενικών προσανατολισμών των οικονομικών πολιτικών και του συμφώνου σταθερότητας και ανάπτυξης και πρέπει να συνάδουν με αυτά.

17 Συμβούλιο της Ευρώπης Ένωσης (2001), "Η συμβολή των δημοσίων οικονομικών στην ανάπτυξη και την απασχόληση: βελτίωση της ποιότητας και της διατηρησιμότητας", Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Συμβουλίου (ECOFIN) προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Στοκχόλμη 23-24 Μαρτίου 2001), 6997/01·
Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2000), "Ανακοίνωση για τη συμβολή των δημοσίων οικονομικών στην ανάπτυξη και την απασχόληση: βελτίωση της ποιότητας και της διατηρησιμότητας, COM(2000)846.

επανέλαβε στην κοινή έκθεση στο Λάακεν σχετικά με την ποιότητα και τη βιωσιμότητα των συντάξεων.

Σημαντικό μέρος των συνολικών συνταξιοδοτικών δαπανών καλύπτεται από τον κρατικό προϋπολογισμό υπό τους όρους που ισχύουν για την αναθεώρηση των συνταξιοδοτικών συστημάτων και τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητά τους στο πλαίσιο του συμφώνου σταθερότητας και ανάπτυξης. Είναι αναγκαίο να εξασφαλιστεί ότι η αύξηση των δημόσιων δαπανών για τις συντάξεις δεν θέτει σε κίνδυνο τα βιώσιμα δημόσια οικονομικά. Συγχρόνως βέβαια η χρηστή διαχείριση των δημόσιων οικονομικών και η μείωση του δημοσίου χρέους θα ανακουφίσουν τις πιέσεις στα δημόσια οικονομικά και θα συμβάλουν στην αντιμετώπιση του δημοσιονομικού αντίκτυπου από τη γήρανση του πληθυσμού.

4.3.1. Ο αντίκτυπος του συνταξιοδοτικού συστήματος στις δημόσιες δαπάνες σήμερα και στο μέλλον

Στα τέλη του 1999 η Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής (ΕΟΠ) δημιούργησε μια ομάδα εργασίας (την ομάδα εργασίας για τη γήρανση του πληθυσμού, στην οποία συμμετέχουν εμπειρογνώμονες από τις εθνικές διοικήσεις) και της ανέθεσε να πραγματοποιήσει προβολές των δημόσιων δαπανών για τις συντάξεις. Όλοι οι υπολογισμοί πραγματοποιήθηκαν από εμπειρογνώμονες των εθνικών διοικήσεων, στηρίζονταν όμως σε συντονισμένη προσέγγιση, συμπεριλαμβανομένων κοινών πληθυσμιακών προβολών που έγιναν από την EUROSTAT και από κοινού συμφωνημένων υποθέσεων για τις μακροοικονομικές εξελίξεις. Ο προβλεπόμενος αντίκτυπος από τις πρόσφατες μεταρρυθμίσεις περιλαμβανόταν στους υπολογισμούς μόνο εάν η νομοθεσία που αφορούσε τη μεταρρύθμιση είχε τεθεί σε ισχύ έως το τέλος του 2000 (σε ορισμένες χώρες το 2001). Έτσι, αυτοί οι υπολογισμοί δεν περιλάμβαναν τον προβλεπόμενο αντίκτυπο από πιο πρόσφατες μεταρρυθμίσεις που εφαρμόστηκαν ή συμφωνήθηκαν το 2001 ή μεταγενέστερα σε μερικές χώρες όπως η Γερμανία, η Πορτογαλία, η Ελλάδα, η Φινλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι δαπάνες για τις δημόσιες συντάξεις ανέρχονταν στο 10,4% του ΑΕΠ το 2000 κατά μέσο όρο, με ποσοστά που κυμαίνονται από 4,6% ως 14,5%. Τα χαμηλά ποσοστά δημόσιων δαπανών για συντάξεις στην Ιρλανδία και στο Ηνωμένο Βασίλειο οφείλονται στο γεγονός ότι τα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα σε αυτές τις χώρες χορηγούν κυρίως κατ' αποκοπή παροχές που αποσκοπούν στην εξασφάλιση ενός ελάχιστου επιπέδου συνταξιοδοτικού εισοδήματος, ενώ επικουρικές συντάξεις χορηγούνται από ιδιωτικά συνταξιοδοτικά συστήματα. Στην Ιρλανδία ο μικρός σχετικά αριθμός των συνταξιούχων εξηγεί το χαμηλό ύψος των δαπανών. Αντίθετα, στις περισσότερες χώρες της ΕΕ, οι δημόσιες συντάξεις έχουν τη μορφή συνταξιοδοτικών συστημάτων που βασίζονται στις αποδοχές και μπορεί να συμπληρώνονται από κατώτατες συντάξεις κατόπιν ελέγχου των πόρων του δικαιούχου ή από επιδόματα κοινωνικής πρόνοιας, με αποτέλεσμα το ποσοστό των δημόσιων συντάξεων να ανέρχεται στο 10% περίπου του ΑΕΠ ή και περισσότερο.

Σύμφωνα με τις προβολές της ομάδας εργασίας για τη γήρανση του πληθυσμού, οι δαπάνες για τις δημόσιες συντάξεις θα αυξηθούν κατά 3 έως 5 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ στα περισσότερα κράτη μέλη κατά τις επόμενες λίγες δεκαετίες σύμφωνα με το σενάριο αναφοράς που υπέθετε ότι δεν θα τροποποιηθούν οι πολιτικές που ίσχυαν το 2000. Οι διαφορές μεταξύ των κρατών μελών στην αναμενόμενη μελλοντική αύξηση των δημοσίων δαπανών είναι μεγάλες. Το Ηνωμένο Βασίλειο

είναι η μόνη χώρα όπου, σύμφωνα με την προβολή, θα μειώνεται το ποσοστό του ΑΕΠ για τις συνταξιοδοτικές δαπάνες ενώ αυξάνεται ο δημογραφικός λόγος εξάρτησης ηλικιωμένων. Σχετικά μικρές αυξήσεις προβλέφθηκαν για την Ιταλία, τη Σουηδία και το Λουξεμβούργο. Στην Ιταλία και τη Σουηδία οι μικρές αυξήσεις οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στην υιοθέτηση των νέων συνταξιοδοτικών συστημάτων προκαθορισμένων εισφορών με στενούς αναλογιστικούς δεσμούς μεταξύ εισφορών και δικαιωμάτων και με μέθοδο υπολογισμού των παροχών η οποία λαμβάνει υπόψη το προσδόκιμο ζωής και την ηλικία συνταξιοδότησης. Οι μεγαλύτερες αυξήσεις προβλέπονται, σύμφωνα με την προβολή, για την Ισπανία (7,9% του ΑΕΠ) και την Ελλάδα (12,2%). Αυτό οφείλεται εν μέρει στην ωρίμανση των συνταξιοδοτικών συστημάτων σε αυτές τις δύο χώρες όπου όλο και περισσότεροι συνταξιούχοι θα έχουν πλήρεις ασφαλιστικές σταδιοδρομίες. Στις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ, οι προβλεπόμενες αυξήσεις κυμαίνονται από 3,7 έως 6,2%, ενώ για το σύνολο της ΕΕ η αύξηση ανέρχεται σε 3,2%.

Πίνακας 8: Δημόσιες συνταξιοδοτικές δαπάνες (συμπεριλαμβανομένων των περισσότερων δημόσιων εισοδημάτων αναπλήρωσης για άτομα ηλικίας 55 ετών και άνω), προ φόρων, ως ποσοστό του ΑΕΠ· οι προβολές βασίζονται στη νομοθεσία που ίσχυε το 2000

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	Ανώτατη αλλαγή
B	10,0	9,9	11,4	13,3	13,7	13,3	*3,7*
DK [1)]	10,5	12,5	13,8	14,5	14,0	13,3	*4,1*
D	11,8	11,2	12,6	15,5	16,6	16,9	*5,0*
GR	12,6	12,6	15,4	19,6	23,8	24,8	*12,2*
E	9,4	8,9	9,9	12,6	16,0	17,3	*7,9*
F	12,1	13,1	15,0	16,0	15,8		*4,0*
IRL [3)]	4,6	5,0	6,7	7,6	8,3	9,0	*4,4*
I	13,8	13,9	14,8	15,7	15,7	14,1	*2,1*
L	7,4	7,5	8,2	9,2	9,5	9,3	*2,2*
NL [4)]	7,9	9,1	11,1	13,1	14,1	13,6	*6,2*
A	14,5	14,9	16,0	18,1	18,3	17,0	*4,2*
P	9,8	11,8	13,1	13,6	13,8	13,2	*4,1*
FIN	11,3	11,6	12,9	14,9	16,0	15,9	*4,7*
S	9,0	9,6	10,7	11,4	11,4	10,7	*2,6*
UK	5,5	5,1	4,9	5,2	5,0	4,4	*-1,1*
EU15	10,4	10,4	11,5	13,0	13,6	13,3	*3,2*

Πηγή: Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής (2001), "Δημοσιονομικές προκλήσεις που δημιουργούνται από τη γήρανση του πληθυσμού: ο αντίκτυπος των δημοσίων δαπανών στις συντάξεις, την υγεία και τη μακροχρόνια περίθαλψη για τους ηλικιωμένους και πιθανοί δείκτες για τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών", EPC/ECOFIN/655/01-EN τελικό.

1) Για τη Δανία, τα αποτελέσματα περιλαμβάνουν τα εκ του νόμου προβλεπόμενα συστήματα επικουρικής σύνταξης της αγοράς εργασίας (ATP, SAP και SP).

2) Νέες προβολές για τη Γερμανία λαμβάνοντας υπόψη την τελευταία συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση. Η Γερμανία επισήμανε ότι οι προβολές βασίζονται στις ίδιες υποθέσεις με αυτές που χρησιμοποιήθηκαν στις προβολές ΕΟΠ· ωστόσο, η κάλυψη των συνταξιοδοτικών δαπανών είναι κάπως διαφορετική.

3) Για την Ιρλανδία, τα αποτελέσματα εκφράζονται ως ποσοστό επί τοις εκατό του ΑΕΠ.

4) Στις Κάτω Χώρες ο δεύτερος άξονας είναι πολύ ανεπτυγμένος. Το γεγονός αυτό έχει άμεση θετική συνέπεια στο δημόσιο συνταξιοδοτικό σύστημα, μειώνοντας την επιβάρυνση από τη γήρανση του πληθυσμού στον πρώτο άξονα. Εντούτοις υπάρχει και μια σημαντική έμμεση συνέπεια: οι φόροι στις μελλοντικές συνταξιοδοτικές παροχές (οι οποίες χορηγούνται από τα ιδιωτικά ταμεία) αναμένεται να είναι ιδιαίτερα υψηλοί και μπορεί να αντισταθμίσουν εν μέρει την αύξηση των δημοσίων συνταξιοδοτικών παροχών.

Στις εθνικές τους εκθέσεις στρατηγικής για τις συντάξεις τα περισσότερα κράτη μέλη θεωρούν τις προβολές της Επιτροπής Οικονομικής Πολιτικής αρκετά ακριβείς στην περιγραφή των αναμενόμενων τάσεων στις δημόσιες συνταξιοδοτικές δαπάνες. Ορισμένα κράτη μέλη έχουν ενημερώσει τις προβολές της Επιτροπής Οικονομικής Πολιτικής, παραδείγματος χάριν προκειμένου να περιλάβουν τις μελλοντικές μεταρρυθμίσεις, ενώ ορισμένα κράτη έχουν υποβάλει επιπρόσθετους εναλλακτικούς υπολογισμούς στις εθνικές τους εκθέσεις στρατηγικής. Όπως ήδη αναφέρθηκε προηγουμένως, οι προβολές της ΕΟΠ δεν περιέλαβαν τον αντίκτυπο των πιο πρόσφατων μεταρρυθμίσεων στη Γερμανία, την Πορτογαλία, την Ελλάδα, τη Φινλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Η Πορτογαλία αναφέρει αναμενόμενη αύξηση των δημόσιων συνταξιοδοτικών δαπανών από το 9,7% του ΑΕΠ το 2000 στο 12,1% του ΑΕΠ το 2050 εφόσον ληφθεί υπόψη ο αντίκτυπος της μεταρρύθμισης του 2002 (ενώ η ΕΟΠ υπολογίζει αύξηση από 9,8% έως 13,2%). Λαμβάνοντας υπόψη τη μεταρρύθμιση του 2002 και στη βάση αναθεωρημένων στοιχείων για τον πληθυσμό και την απασχόληση, η Ελλάδα αναφέρει αναμενόμενη αύξηση από το 12,6% στο 22,6% του ΑΕΠ (ΕΟΠ: από 12,6% στο 24,8%). Το Ηνωμένο Βασίλειο αναφέρει ότι οι δημόσιες συνταξιοδοτικές δαπάνες αναμένεται να παραμείνουν γενικά στα επίπεδα του 2000 εφόσον ληφθεί υπόψη ο αντίκτυπος από τις μεταρρυθμίσεις του 2002 (δηλ. περίπου 5,5% του ΑΕΠ αντί για 4,4% του ΑΕΠ που προβλέπει η ΕΟΠ). Η Φινλανδία θεωρεί ότι η τελευταία μεταρρύθμιση που συμφωνήθηκε τον Οκτώβριο του 2002 θα ενισχύσει τη βάση εισφορών μειώνοντας έτσι την ανάγκη αύξησης του ποσοστού εισφορών επί των μισθών από το 10% που είχε υπολογιστεί παλαιότερα σε μόλις 5% έως το 2050. Η Γερμανία αναμένει αύξηση 4,1% του ΑΕΠ (αντί για 5% των προβολών της ΕΟΠ).

Ορισμένα άλλα κράτη μέλη αναθεώρησαν τις προβολές τους, λαμβάνοντας υπόψη περισσότερο πρόσφατες πληροφορίες, παραδείγματος χάριν σχετικά με την εξέλιξη του πληθυσμού και της απασχόλησης. Ορισμένα κράτη υπέβαλαν επίσης λεπτομερέστερες πληροφορίες για ορισμένα μέρη του συνταξιοδοτικού τους συστήματος, ιδίως όσον αφορά τα συστήματα κοινωνικών ασφαλίσεων προκαθορισμένων εισφορών. Το Βέλγιο περιέλαβε ενημερωμένη προβολή που χρησιμοποιήθηκε στο πρόγραμμα σταθερότητάς του και δίνει σφαιρικότερη εικόνα του αντικτύπου από τη γήρανση του πληθυσμού στο σύνολο των κοινωνικών ασφαλίσεων (+3,4% του ΑΕΠ). Παρ' όλα αυτά, τα αναθεωρημένα στοιχεία ελάχιστα μόνο διαφέρουν, έτσι ώστε μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι σε μεγάλο βαθμό οι προβολές της ΕΟΠ είναι σωστές και παραμένουν μια κατάλληλη βάση για τον έγκυρο υπολογισμό του εύρους των αναμενόμενων αυξήσεων των συνταξιοδοτικών δαπανών.

4.3.2. Οι εισφορές στα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα

Οι παραπάνω προβολές δαπανών υπογραμμίζουν τις οικονομικές πιέσεις που αντιμετωπίζουν τα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα. Εντούτοις, οι χρηματοδοτικές ρυθμίσεις ποικίλλουν από χώρα σε χώρα. Σε όλες τις χώρες το μέρος των δημόσιων συνταξιοδοτικών συστημάτων που αφορά τις αποδοχές χρηματοδοτείται συνήθως από εισφορές που κατεβλήθησαν επί των αποδοχών. Στην Ιρλανδία, τις Κάτω Χώρες και το Ηνωμένο Βασίλειο οι βασικές συντάξεις που συνίστανται σε ένα κατ' αποκοπή ποσό χρηματοδοτούνται από εισφορές και μόνον η Δανία χρηματοδοτεί τις συντάξεις του πρώτου άξονα από φόρους. Οι ελάχιστες συντάξεις που παρέχονται κατόπιν ελέγχου των πόρων του δικαιούχου χρηματοδοτούνται, αντίθετα, σε όλες τις χώρες από φόρους . Γενικά τα εκ του νόμου προβλεπόμενα συστήματα κοινωνικών ασφαλίσεων διαχωρίζονται συνήθως από τον

κρατικό προϋπολογισμό, αλλά μόνο σε λίγες περιπτώσεις η νομοθεσία απαιτεί την κάλυψη των ελλειμμάτων εντός των ίδιων των συστημάτων κοινωνικών ασφαλίσεων. Σημαντικές χρηματοδοτήσεις των συστημάτων κοινωνικών ασφαλίσεων από τον κρατικό προϋπολογισμό είναι συχνές και αντανακλούν επίσης στοιχεία αλληλεγγύης χρηματοδοτούμενα από φόρους στα εκ του νόμου προβλεπόμενα συνταξιοδοτικά συστήματα (π.χ. συμπληρώματα σύνταξης κατόπιν ελέγχου των πόρων του δικαιούχου και καταβολή συνταξιοδοτικών εισφορών για περιόδους ανεργίας, φροντίδας τέκνων κ.τ.λ.).

Στο πλαίσιο των ακολουθούμενων πολιτικών θα εμφανιστούν επιπλέον ανάγκες δημόσιας χρηματοδότησης σε όλες σχεδόν τις χώρες οι οποίες θα απαιτήσουν την αύξηση των εισφορών, την αύξηση της ηλικίας συνταξιοδότησης, τη μείωση των παροχών και μεγαλύτερες μεταφορές πόρων από το γενικό προϋπολογισμό -ή άλλα μέτρα για την υποστήριξη της οικονομικής βιωσιμότητας. Τα κράτη μέλη ανταποκρίνονται με όσο το δυνατό συνολικότερες πολιτικές. Σε αυτό το τμήμα, εντούτοις, οι πολιτικές των κρατών μελών σε σχέση με τα ποσοστά εισφορών εξετάζονται πρώτες.

Μέχρι τώρα περισσότερο αποφασισμένη να αποτρέψει την αύξηση της φορολογίας και των εισφορών φαίνεται η Σουηδία όπου το ποσοστό εισφορών είναι καθορισμένο στο νέο σύστημα και αναγκαίες τροποποιήσεις μπορεί να γίνουν μόνο στην πλευρά των παροχών. Η Ιταλία έχει κινηθεί προς στην ίδια κατεύθυνση με το σύστημα μεταρρυθμίσεων που εφάρμοσε, αλλά η προσαρμογή των παροχών θα εφαρμοστεί πλήρως μόνο μετά μια πολύ μακριά μεταβατική περίοδο. Η Γερμανία είναι αποφασισμένη να διατηρήσει το επίπεδο εισφορών κάτω του 22% και η κυβέρνησή της υποχρεούται να υποβάλει κατάλληλες προτάσεις μέτρων στο Κοινοβούλιο εφόσον οι προβολές 15 ετών δώσουν ενδείξεις ότι αυτός ο στόχος δεν θα επιτευχθεί. Οι Κάτω Χώρες προτίθενται να μην αυξήσουν το ποσοστό εισφορών άνω του 18,25%. Το έλλειμμα του συνταξιοδοτικού συστήματος θα καλυφθεί από μεταφορές από το αποθεματικό ταμείο ή το γενικό προϋπολογισμό. Η προσαρμογή του συνταξιοδοτικού συστήματος του Λουξεμβούργου θα γίνει μέσω του ποσοστού εισφοράς το οποίο εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ενδεχόμενη μείωση του αριθμού των παραμεθόριων εργαζομένων: εάν το σύστημα διατηρήσει σχετικά υψηλά ποσοστά αύξησης του αριθμού όσων καταβάλλουν εισφορές, ο αντίκτυπος από τη γήρανση του πληθυσμού μπορεί να αντισταθμιστεί σε μεγάλο βαθμό. Η οικονομική σταθερότητα του συστήματος του Λουξεμβούργου εξασφαλίζεται εφόσον η οικονομία αναπτύσσεται με ποσοστά 4% περίπου ετησίως χάρη σε εργαζομένους από τις γειτονικές χώρες. Με τις σημερινές τους πολιτικές, η Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο φαίνεται ότι θα χρειαστούν πολύ λίγη ή και καθόλου επιπρόσθετη χρηματοδότηση.

Στις λοιπές χώρες, η στρατηγική που αφορά τα ποσοστά εισφορών δεν είναι πολύ σαφής. Οι εθνικές εκθέσεις στρατηγικής δεν παρέχουν ακριβείς πληροφορίες για την αναμενόμενη εξέλιξη των ποσοστών εισφορών και φαίνεται να υπονοούν ότι τα ποσοστά εισφοράς αποτελούν μια παράμετρο που μπορεί να προσαρμόζεται σύμφωνα με τις οικονομικές ανάγκες. Εντούτοις αυτή η προσαρμογή φαίνεται να είναι δυνατή και με μέσα άλλα πέραν των ποσοστών εισφορών, όπως επιδοτήσεις από τον κεντρικό κρατικό προϋπολογισμό ή περαιτέρω συνταξιοδοτικές μεταρρυθμίσεις. Σε αρκετές χώρες, θα δημιουργηθούν περιθώρια μέσω της μείωσης του δημοσίου χρέους ή/ και της συσσώρευσης αποθεματικών πόρων.

Σε πολλά κράτη μέλη φαίνεται ότι θα χρειαζόταν αύξηση των ποσοστών εισφορών επί των μισθών από 5 έως 10%, κάτι που θα προκαλούσε αύξηση των συνολικών φορολογικών επιβαρύνσεων κατά αρκετές μονάδες του ΑΕΠ. Η Ελλάδα, εντούτοις, αντιμετωπίζει εξαιρετικά σημαντική πρόκληση δεδομένου ότι οι μεταφορές από το γενικό προϋπολογισμό θα έπρεπε να ανέλθουν στο 15,5% του ΑΕΠ έως το 2050. Ο πίνακας 9 κατωτέρω συνοψίζει τις πληροφορίες των εθνικών εκθέσεων στρατηγικής σχετικά με τη χρηματοδότηση των δημόσιων συνταξιοδοτικών συστημάτων.

Πίνακας 9: Ποσοστά εισφορών στα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα

	Ποσοστό εισφοράς, % των μισθών[1]	**Παρατηρήσεις[2]**
B	37,94% (κοινωνική ασφάλιση) Εργοδότης: 24,87% Εργαζόμενος: 13,07%	Οι ελάχιστες συντάξεις κατόπιν ελέγχου των πόρων του δικαιούχου χρηματοδοτούνται από φόρους. Το ποσοστό εισφοράς καλύπτει όλους τους κλάδους των κοινωνικών ασφαλίσεων. Τη στιγμή αυτή το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης παρουσιάζει έλλειμμα. Το 2000 χρειάστηκε επιδότηση ύψους 2,6% του ΑΕΠ από τον κρατικό προϋπολογισμό προς το σύστημα κοινωνικών ασφαλίσεων. Το ποσοστό αυτό θα αυξηθεί στο 5,5% του ΑΕΠ έως το 2050.
DK	223,25 DKK μηνιαίως (2%) Εργοδότης: 2/3 Εργαζόμενος: 1/3	Το ποσοστό εισφοράς καλύπτει τα εκ του νόμου προβλεπόμενα επικουρικά συστήματα ασφαλίσεων (ATP και SP) για το μέσο μισθό ενός εργαζομένου. Η δημόσια σύνταξη γήρατος με κατ' αποκοπή ποσό και οι συντάξεις των δημόσιων υπαλλήλων χρηματοδοτούνται πλήρως από φόρους.
D	19,1% Εργοδότης: 9,55% Εργαζόμενος: 9,55%	Οι επιδοτήσεις από τον ομοσπονδιακό προϋπολογισμό αντιστοιχούσαν στο 37% των συνταξιοδοτικών δαπανών το 2002· το ποσοστό αυτό αναμένεται να μειωθεί στο 31% το 2030. Επιπλέον, οι συντάξεις κοινωνικής πρόνοιας χρηματοδοτούνται από φόρους. Έχει καθορισθεί ως στόχος να μην υπερβαίνει στο μέλλον το ποσοστό εισφοράς το 22%.
GR	20% (εάν έχει ασφαλιστεί πριν από την 31.12.92) Εργοδότης: 13,33% Εργαζόμενος: 6,67% 30% (εάν έχει ασφαλιστεί μετά αυτήν την ημερομηνία) Εργοδότης: 13,33% Εργαζόμενος: 6,67% Κράτος: 10,00%	Το ποσοστό εισφοράς καλύπτει όλους τους κλάδους των κοινωνικών ασφαλίσεων. Οι φορολογικές επιδοτήσεις στη χρηματοδότηση των συντάξεων που βασίζονται σε εισφορές θα έπρεπε να αυξηθούν από το 4,8% του ΑΕΠ που είναι σήμερα στο 15,5% το 2050. Επιπλέον, οι συντάξεις ανασφαλίστων άνω των 65 ετών και οι συντάξεις των δημόσιων υπαλλήλων χρηματοδοτούνται από φόρους.
E	28,3% (κοινωνική ασφάλιση, εκτός από ασφάλιση ασθενείας και παροχές ανεργίας) Εργοδότης: 23,6% Εργαζόμενος: 4,7%	Το ποσοστό εισφοράς καλύπτει τις ανταποδοτικές παροχές γήρατος, αναπηρίας και συντάξεις επιζώντων και παροχές μητρότητας. Ο τομέας κοινωνικών ασφαλίσεων αναμένεται να παρουσιάζει πλεόνασμα έως το 2015, και στη συνέχεια έλλειμμα. Οι κατώτατες συντάξεις κατόπιν ελέγχου των πόρων των δικαιούχων χρηματοδοτούνται από φόρους.
F	14,85% (βασικό συνταξιοδοτικό σύστημα) Εργοδότης: 8,2% Εργαζόμενος: 6,55% 9,5% (εκ του νόμου προβλεπόμενα επικουρικά συστήματα του 1ου άξονα)	Το ποσοστό εισφοράς καλύπτει τις συντάξεις γήρατος και επιζώντων· οι συντάξεις αναπηρίας καλύπτονται από τις εισφορές για την ασφάλιση ασθενείας. Το δημόσιο συνταξιοδοτικό σύστημα παρουσιάζει τη στιγμή αυτή πλεόνασμα (0,2% του ΑΕΠ το 2000) αλλά θα παρουσιάσει έλλειμμα ύψους 3,8% του ΑΕΠ το 2040, γεγονός που θα καταστήσει αναγκαία την αύξηση του ποσοστού εισφοράς κατά 10 %.
IRL	12,5 – 16% (κοινωνική ασφάλιση εκτός από ασφάλιση ασθενείας) Εργοδότης: 8,5- 12% Εργαζόμενος: 4%	Οι συντάξεις κοινωνικής ασφάλισης (με κατ' αποκοπή ποσά) χρηματοδοτούνται μέσω εισφορών. Οι συντάξεις κοινωνικής πρόνοιας κατόπιν ελέγχου των πόρων του δικαιούχου χρηματοδοτούνται από φόρους.
I	32,7% Εργοδότης: 23,81% Εργαζόμενος: 8,89%	Το έλλειμμα του συνταξιοδοτικού συστήματος ανέρχεται τη στιγμή αυτή στο 0,8% του ΑΕΠ, και θα ανέλθει στο 3,0% του ΑΕΠ εάν περιληφθούν οι συντάξεις κοινωνικής πρόνοιας. Το έλλειμμα αναμένεται να αυξηθεί στο 4,5% του ΑΕΠ έως το 2010 και να παραμείνει σε αυτό το επίπεδο έως το 2030.
L	24% Εργοδότης: 8% Εργαζόμενος: 8% Κράτος: 8%	Το ένα τρίτο του ποσοστού εισφοράς χρηματοδοτείται από φόρους, όπως και το εγγυημένο ελάχιστο εισόδημα ηλικιωμένων και οι συντάξεις των δημόσιων υπαλλήλων. Η μελλοντική εξέλιξη του ποσοστού εισφοράς εξαρτάται από τα ποσοστά ανάπτυξης. Προβλέπεται ότι ποσοστό 26% μπορεί να διατηρηθεί για ολόκληρη την περίοδο έως το 2050 με ποσοστό ανάπτυξης 4% ετησίως, αλλά θα έπρεπε να αυξηθεί στο 46% με ποσοστό ανάπτυξης 2%.

	Ποσοστό εισφοράς, % των μισθών[1]	**Παρατηρήσεις[2]**
NL	17,9% (σύνταξη γήρατος) 1,25% (σύστημα επιζώντων) Εργαζόμενος: 19,15%	Έχει καθορισθεί ως στόχος να εξασφαλιστεί ότι το ποσοστό εισφοράς για τη σύνταξη γήρατος δεν θα υπερβεί το 18,25%. Το ποσοστό εισφοράς 17,9% αναμένεται να δημιουργήσει πλεόνασμα έως το 2010. Στη συνέχεια το έλλειμμα θα καλύπτεται από τα αποθεματικά ταμεία και τους φόρους. Επιπλέον το ποσοστό εισφοράς του 1,25% καταβάλλεται για το συνταξιοδοτικό σύστημα επιζώντων και ένα ποσοστό από 7,09-13,93% για τα συνταξιοδοτικά συστήματα αναπηρίας.
A	22,8% Εργοδότης: 12,55% Εργαζόμενος: 10,25%	Οι επιδοτήσεις από φόρους καλύπτουν το 23% των συνταξιοδοτικών δαπανών. Χωρίς μεταφορές από τον προϋπολογισμό το ποσοστό εισφοράς θα ήταν 31% το 2001 και θα έπρεπε να ανέλθει στο 38% το 2050 με τις εφαρμοζόμενες πολιτικές.
P	34,25% (ανταποδοτικές παροχές σε χρήμα) Εργοδότης: 23,25% Εργαζόμενος: 11%	Τα ποσοστά εισφοράς καλύπτουν όλα τις ανταποδοτικές παροχές (συντάξεις, επιδόματα ασθενείας και ανεργία). Η καθολική μη ανταποδοτική κοινωνική σύνταξη κατόπιν ελέγχου των πόρων του δικαιούχου καθώς και άλλες παροχές χρηματοδοτούνται από φόρους (3,3% του ΑΕΠ το 2000). Ο τομέας των κοινωνικών ασφαλίσεων παρουσιάζει τη στιγμή αυτή πλεόνασμα 1,7% του ΑΕΠ, το οποίο αναμένεται να μετατραπεί σε έλλειμμα ύψους 1,5% του ΑΕΠ έως το 2050.
FIN	23,7 – 26,6% (ιδιωτικός τομέας) 27,45 (κρατικός τομέας) (συντάξεις με βάση τις αποδοχές και εθνικές βασικές συντάξεις) Εργοδότης: 17,3 - 19,1% Εργαζόμενος: 2 - 4,9%	Οι συνταξιοδοτικές εισφορές στον ιδιωτικό τομέα, οι οποίες συναρτώνται από τις αποδοχές (21,7%), υπολογίζεται ότι θα αυξηθούν κατά 5% (λαμβάνοντας υπόψη τις μεταρρυθμίσεις το 2002 και της χρήσης των πόρων των αποθεματικών ταμείων). Οι εθνικές βασικές συντάξεις κατόπιν ελέγχου των πόρων (έναντι του συνταξιοδοτικού εισοδήματος) χρηματοδοτούνται εν μέρει από φόρους.
S	18,91% (σύνταξη γήρατος) 1,7% (σύστημα επιζώντων) Εργοδότης: 11,91% Εργαζόμενος: 7%	Το συνταξιοδοτικό σύστημα με βάση τις αποδοχές αποτελεί σύστημα με πλασματικές προκαθορισμένες εισφορές (16%) και ένα συνταξιοδοτικό σύστημα βάσει εισφορών χρηματοδοτούμενο με κεφαλαιοποίηση (2,5%)· αυτά τα ποσοστά πρόκειται να διατηρηθούν σταθερά στο μέλλον. Οι συντάξεις εγγύησης εισοδήματος (ανάλογα με τους πόρους του δικαιούχου, από τις συντάξεις του δημοσίου), οι συντάξεις αναπηρίας και οι συντάξεις επιζώντων καθώς και οι εισφορές κατά τη διακοπή της σταδιοδρομίας χρηματοδοτούνται από φόρους.
UK	21,9% (κοινωνική ασφάλιση εκτός από ασφάλιση ασθενείας) Εργοδότης: 11,9% Εργαζόμενος: 10%	Τα ποσοστά της εισφορών καλύπτουν τη βασική κρατική σύνταξη και την επικουρική σύνταξη στη βάση των αποδοχών (SERPS/State second pension). Οι παροχές εγγύησης ελάχιστου εισοδήματος/πιστώσεων σύνταξης κατόπιν ελέγχου των πόρων του δικαιούχου καθώς και οι συντάξεις των δημόσιων υπαλλήλων χρηματοδοτούνται από φόρους.

1 Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, MISSOC 2002. Τα ποσοστά αφορούν τα γενικά σχέδια κοινωνικής προστασίας του πρώτου άξονα. Σε πολλά κράτη μέλη, υπάρχουν κατώτερα ή ανώτερα επίπεδα αποδοχών που υπόκεινται σε εισφορές. Τα ποσοστά μπορούν επίσης να διαφέρουν για τους αυτοαπασχολουμένους.

2 Οι παρατηρήσεις βασίζονται στις πληροφορίες που περιέχονται στις εθνικές εκθέσεις στρατηγικής.

Οι εισφορές σε επαγγελματικά και ιδιωτικά συνταξιοδοτικά συστήματα πρέπει να προστεθούν σε αυτές προς τα δημόσια συστήματα για να υπολογισθεί η συνολική οικονομική προσπάθεια που απαιτείται για τη χορήγηση σύνταξης. Στη Δανία, παραδείγματος χάριν, το ποσοστό εισφοράς στα επικουρικά επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα κυμαίνεται από 8 έως 16% του μισθού, ενώ στη Σουηδία από 2 έως 15%. Στη Σουηδία, το ποσοστό τείνει να είναι ανώτερο για άτομα με μεγάλες αποδοχές για να εξασφαλισθεί η επαρκής αντικατάσταση των αποδοχών άνω του ανώτατου ποσού εισοδήματος που προβλέπεται στο κανονικό συνταξιοδοτικό σύστημα. Στην Ιρλανδία τα συνήθη ποσοστά εισφορών ανέρχονται στο 11% ενώ στην Ιταλία στο 9,25%.

4.3.3. Γενικά μέτρα για την εξασφάλιση της χρηματοδότησης των δημόσιων συνταξιοδοτικών δαπανών

Όλα τα κράτη μέλη γνωρίζουν τις οικονομικές προκλήσεις που προκαλεί η γήρανση του πληθυσμού και έχουν ήδη καταβάλει προσπάθειες για να εξασφαλίσουν την οικονομική βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών τους συστημάτων. Κατά την

προηγούμενη δεκαετία πραγματοποιήθηκαν μεταρρυθμίσεις στα συνταξιοδοτικά συστήματα πολλών κρατών μελών με σκοπό τον περιορισμό των μελλοντικών συνταξιοδοτικών δαπανών. Πιο πρόσφατα η Σουηδία και η Ιταλία πραγματοποίησαν ένα ριζικό μετασχηματισμό των συνταξιοδοτικών συστημάτων τους σε συστήματα προκαθορισμένων εισφορών με πλασματικό χρόνο ασφάλισης. Άλλες χώρες, όπως η Φινλανδία, η Γερμανία και η Πορτογαλία, τροποποίησαν σημαντικά κατά τα τελευταία χρόνια τις παραμέτρους των συνταξιοδοτικών τους συστημάτων προκειμένου να περιορίσουν την αύξηση των μελλοντικών τους συνταξιοδοτικών δαπανών διατηρώντας συγχρόνως τη βασική διάρθρωση των συνταξιοδοτικών τους συστημάτων. Χώρες όπως η Γαλλία, η Ισπανία και η Αυστρία έχουν αναγνωρίσει την ανάγκη για σημαντικές περαιτέρω μεταρρυθμίσεις και πρόκειται να συντάξουν τις νέες προτάσεις μεταρρύθμισης μέσα σε ένα ή δύο έτη. Μερικά κράτη μέλη, ιδίως το Βέλγιο, η Δανία, η Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο και οι Κάτω Χώρες, έχουν αναπτύξει δραστηριότητες περισσότερο στην οικονομική πλευρά με στόχο τα υγιή δημόσια οικονομικά και τη δημιουργία αποθεματικών για τις αυξανόμενες μελλοντικές δαπάνες χωρίς να προγραμματίζουν καμία σημαντική μεταρρύθμιση του ίδιου του συνταξιοδοτικού συστήματος. Η Ελλάδα πραγματοποίησε ένα σημαντικό βήμα το 2002 μεταρρυθμίζοντας σε βάθος το συνταξιοδοτικό της πλαίσιο και αυξάνοντας την αξιοπιστία του συνταξιοδοτικού της συστήματος, ενώ τα μέτρα για την εξασφάλιση της οικονομικής του βιωσιμότητας έχουν αναβληθεί για μεταγενέστερο στάδιο.

Τα περισσότερα κράτη μέλη θεωρούν τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη συσσώρευση αποθεματικών ως σημαντικά μέσα προετοιμασίας για τις μελλοντικές χρηματοδοτικές ανάγκες που θα προκαλέσει η γήρανση του πληθυσμού. Αρκετά κράτη μέλη υπογραμμίζουν τη δέσμευσή τους για υγιή δημόσια οικονομικά ως βασικό στοιχείο της στρατηγικής για να αντιμετωπίσουν τη γήρανση του πληθυσμού. Επιπλέον, αυτές οι δεσμεύσεις έχουν υπογραμμιστεί συχνά με τη δημιουργία αποθεματικών κεφαλαίων, συχνά εκτός των δημόσιων προϋπολογισμών, οι οποίοι θα επιτρέψουν στις κυβερνήσεις να διατηρήσουν επαρκή συνταξιοδοτικά επίπεδα για τις κοόρτεις της γενεάς με τη θεαματική αύξηση των γεννήσεων μετριάζοντας έτσι την ανάγκη για αύξηση της φορολογίας ή των εισφορών. Επιπλέον, η ανάπτυξη επαγγελματικών και ιδιωτικών συνταξιοδοτικών φορέων παρέχει πρόσθετους πόρους για τη χρηματοδότηση των μελλοντικών συντάξεων. Μακροπρόθεσμα εντούτοις το αυξανόμενο προσδόκιμο ζωής απαιτεί μόνιμες προσαρμογές στις παροχές, στις εισφορές ή στη διάρκεια του επαγγελματικού βίου.

Σημαντικά αποθεματικά για τα εκ του νόμου προβλεπόμενα συνταξιοδοτικά συστήματα υπάρχουν ήδη στο Λουξεμβούργο, τη Σουηδία, τη Δανία και τη Φινλανδία όπου εδώ και πολύ καιρό ισχύουν απαιτήσεις για μερική χρηματοδότηση. Νέα αποθεματικά ταμεία δημιουργήθηκαν πρόσφατα στο Βέλγιο, τις Κάτω Χώρες, την Ισπανία, την Ελλάδα, την Πορτογαλία, τη Γαλλία και την Ιρλανδία. Εντούτοις, οι πόροι που έχουν συσσωρευτεί μέχρι τώρα στα πρόσφατα δημιουργημένα ταμεία είναι χαμηλοί (εκτός από στην Ιρλανδία όπου ανήλθαν στο 8% του ΑΕΠ το 2001). Η γενική πρόθεση είναι να αυξηθούν οι πόροι αυτοί, σε διαφορετικό βαθμό μέσω δέσμευσης για τακτική χρηματοδότηση από τον προϋπολογισμό, προτού να απαιτήσουν οι γηράσκοντες πληθυσμοί την αύξηση των συνταξιοδοτικών δαπανών. Η Ιρλανδία υποχρεούται από τη νομοθεσία της να καταβάλλει το 1% του ΑΕΠ της στο αποθεματικό της κάθε χρόνο. Ομοίως, η Ελλάδα δημιούργησε ένα τέτοιο ταμείο το 2002, με τη δέσμευση να καταβάλλει το 1% του ΑΕΠ της έως το 2015. Στην Ισπανία και την Πορτογαλία τα πλεονάσματα του τομέα κοινωνικών ασφαλίσεων θα

διατίθενται για την αντιμετώπιση των μελλοντικών συνταξιοδοτικών δαπανών (στην Πορτογαλία διατίθεται στο αποθεματικό ταμείο το 2% των ασφαλιστικών εισφορών των εργαζομένων, συν τα οιαδήποτε πλεονάσματα του συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων), ενώ στο Βέλγιο και τις Κάτω Χώρες οι πόροι που εξοικονομήθηκαν από τη μείωση των καταβαλλόμενων τόκων λόγω της μείωσης του δημόσιου χρέους θα διατεθούν σε ειδικό ταμείο για τις συνταξιοδοτικές υποχρεώσεις.

Πίνακας 10: Συνταξιοδοτικά αποθεματικά ταμεία των συστημάτων του πρώτου άξονα ως ποσοστό % του ΑΕΠ

	Έτος	**Αποθεματικά**
B	2001	0,5
DK	2000	25
D	2001	Δεν υπάρχουν
GR	2001	Δεν υπάρχουν
E	2002	1
F	2002	0,8
IRL [1)]	2001	8
I	2001	Δεν υπάρχουν
L	2002	22
NL	2001	3
A	2001	Δεν υπάρχουν
P	2001	5
FIN	1999	60
S	2001	29
UK	2001	Δεν υπάρχουν
Ιρλανδία: ποσοστό % του ΑΕΠ		

Οι Κάτω Χώρες και η Δανία προσδοκούν επίσης να επωφεληθούν από την καθυστερημένη φορολόγηση των ιδιωτικών συντάξεων. Ως αντάλλαγμα για τη δυνατότητα έκπτωσης του φόρου επί των εισφορών σε ιδιωτικά συνταξιοδοτικά συστήματα και για την φοροαπαλλαγή του επενδυτικού εισοδήματος των συστημάτων αυτών κατά την περίοδο συσσώρευσης, οι συνταξιοδοτικές παροχές, όταν καταβάλλονται από το ταμείο, υπόκεινται σε φόρο εισοδήματος. Αυτό το φορολογικό πρότυπο θα αυξήσει τα φορολογικά έσοδα όταν οι πληρωμές των δημοσίων συντάξεων είναι υψηλές, συμβάλλοντας έτσι στην αντιμετώπιση των αυξημένων δημοσίων δαπανών λόγω της γήρανσης του πληθυσμού. Εντούτοις, εξαιτίας του χαμηλότερου μέσου όρου των φορολογικών συντελεστών επί των συντάξεων (είτε εξαιτίας ειδικών φορολογικών κανόνων για τις συντάξεις είτε εξαιτίας του προοδευτικού φόρου εισοδήματος), αυτή η καθυστέρηση στη φορολόγηση αποτελεί καθαρή επιδότηση. Σε άλλα κράτη μέλη, επίσης, ανάλογα με το επίπεδο των συνταξιοδοτικών εισοδημάτων και του τρόπου με τον οποίο αυτά φορολογούνται, οι κυβερνήσεις μπορούν να αναμένουν ότι θα ανακτήσουν ορισμένες από τις αυξημένες δημόσιες και ιδιωτικές συνταξιοδοτικές δαπάνες μέσω φόρων που επιβάλλονται στις συντάξεις, καθιστώντας έτσι τις καθαρές δημόσιες δαπάνες κάπως μικρότερες από τις ακαθάριστες δαπάνες.

Η χρηματοδότηση των δημόσιων συντάξεων δεν έχει εξασφαλισθεί πλήρως ακόμα με τα μέτρα που έχουν ληφθεί για τη μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών

συστημάτων καθαυτών και από τη συσσώρευση πόρων για την αντιμετώπιση των μελλοντικών υποχρεώσεων. Προκειμένου να αποφευχθούν σημαντικές αυξήσεις των εισφορών ή της φορολογίας τα κράτη μέλη δεσμεύτηκαν ότι θα εφαρμόσουν υγιείς μακροοικονομικές και δημόσιες πολιτικές καθώς και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις με σκοπό την επίτευξη σταθερής ανάπτυξης, υψηλότερων ποσοστών απασχόλησης και χαμηλότερου χρέους. Πολλά κράτη μέλη, όπως το Βέλγιο, η Δανία, οι Κάτω Χώρες, η Φινλανδία και η Σουηδία, θεωρούν τη μείωση του δημοσίου χρέους ως ουσιαστική προϋπόθεση για τη στρατηγική της αντιμετώπισης των προκλήσεων από τη γήρανση του πληθυσμού και έχουν θέσει συγκεκριμένους στόχους για την επίτευξη ετήσιων πλεονασμάτων στα δημόσια οικονομικά για τα επόμενα έτη. Επιπλέον όλα τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν τη σημασία της αύξησης των ποσοστών απασχόλησης για την ενίσχυση της βάσης εισφορών καθώς επίσης και για την επίτευξη υγιών δημοσίων οικονομικών. Τέλος, αρκετά κράτη μέλη έχουν δεσμευθεί να πραγματοποιήσουν περαιτέρω μεταρρυθμίσεις στα συνταξιοδοτικά τους συστήματα.

Πίνακας 11: Γενικά κρατικά ελλείμματα και ακαθάριστα χρέη ως ποσοστό % του ΑΕΠ

	Έλλειμμα 2001	**Έλλειμμα 2002**	**Ακαθάριστο έλλειμμα 2001**
B	0.4	-0.4	107.6
DK	3.1	2.0	44.7
D	-2.8	-3.8	59.5
GR	-1.2	-1.3	107.0
E	-0.1	0	57.1
F	-1.4	-2.7	57.3
IRL	1.6	-1.0	36.4
I	-2.2	-2.4	109.9
L	6.1	0.5	5.6
NL	0.1	-0.8	52.8
A	0.2	-1.8	63.2
P	-4.2	-3.4	55.5
FIN	4.9	3.6	43.4
S	4.8	1.4	56.6
UK	0.7	-1.1	39.1
EE	-0.8	-1.9	63
Πηγή: Οικονομικές προβλέψεις της Επιτροπής, Φθινόπωρο 2002			

Εντούτοις, οι τελευταίες εξελίξεις σχετικά με τα δημόσια ελλείμματα και τα χρέη δίνουν την εντύπωση ότι ακόμη και ο ισοσκελισμός του προϋπολογισμού αποτελεί σημαντικότατη πρόκληση για πολλές χώρες και ότι οι περισσότερες χώρες θα πρέπει να καταβάλουν αποφασιστικές προσπάθειες για να εμφανίσουν πλεονάσματα προκειμένου να μειώσουν το δημόσιο χρέος τους ή να δημιουργήσουν αποθεματικά. Μόνον πέντε χώρες (DK, E, L, FIN και S) προβλέπεται να παρουσιάσουν

πλεόνασμα το 2002· πέντε χώρες (B, IRL, NL, A και UK) μετακινούνται από πλεόνασμα που εμφάνιζαν πέρυσι σε έλλειμμα και στις υπόλοιπες χώρες (D, EL, F, I, P) το έλλειμμα προβλέπεται να είναι ακόμα υψηλότερο απ' ό,τι το 2001 με εξαίρεση την Πορτογαλία, η οποία λαμβάνει ήδη μέτρα για να μειώσει το υπερβολικό έλλειμμα και να ισοσκελίσει τον προϋπολογισμό της. Στο σύνολο της ΕΕ, η δημοσιονομική κατάσταση επιδεινώθηκε σημαντικά το 2002, από έλλειμμα 0,8% του ΑΕΠ σε 1,9%. Παρά το γεγονός ότι η επιδείνωση αυτή οφείλεται εν μέρει σε κυκλικές διακυμάνσεις, αντανακλά επίσης την αργή πρόοδο στην εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στα κράτη μέλη και αντιπροσωπεύει οπισθοδρόμηση στις συνταξιοδοτικές στρατηγικές.

Πίνακας 12: Επισκόπηση των εθνικών στρατηγικών για την εξασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων

	Κύρια στοιχεία της στρατηγικής για της εξασφάλιση της βιωσιμότητας των δημόσιων συνταξιοδοτικών συστημάτων	**Παρατηρήσεις**
B	Το κύριο στοιχείο της στρατηγικής είναι η εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών, στη βάση διαρκών δημοσιονομικών πλεονασμάτων και σημαντικής μείωσης του δημόσιου χρέους. Οι πόροι που εξοικονομήθηκαν από τη μείωση των καταβαλλόμενων τόκων θα μεταφερθούν στο "Ταμείο Γήρανσης". Η μείωση των καταβαλλόμενων τόκων αναμένεται να είναι μεγαλύτερη από την αύξηση όλων των δημοσίων δαπανών που αφορούν τη γήρανση του πληθυσμού.	Το έλλειμμα του συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων αναμένεται να αυξηθεί από το 2,6% του ΑΕΠ το 2000 στο 5,5% του ΑΕΠ έως το 2050. Η κατάσταση αυτή μπορεί να αντιμετωπιστεί εφόσον σημαντικά πρωτογενή πλεονάσματα μπορούν να διατηρηθούν για μεγάλο χρονικό διάστημα όπως προβλέπεται στο πρόγραμμα σταθερότητας. Σύμφωνα με πρόσφατες εκτιμήσεις τα δημόσια οικονομικά πρόκειται να παρουσιάσουν έλλειμμα 0,4% του ΑΕΠ το 2002 ενώ το δημόσιο χρέος αντιστοιχεί στο 108% του ΑΕΠ το 2001.
DK	Έχουν τεθεί φιλόδοξοι στόχοι για την εξασφάλιση ετήσιου πλεονάσματος από 1,5% έως 2,5% έως το 2010 με στόχο τη μείωση του δημοσίου χρέους και την αύξηση της απασχόλησης κατά 87.000 άτομα έως το 2010. Δεν προβλέπονται σημαντικές αναθεωρήσεις του συνταξιοδοτικού συστήματος.	Η αύξηση των συνταξιοδοτικών δαπανών (4 % του ΑΕΠ) μπορεί να αντιμετωπιστεί εφόσον επιτευχθούν δημοσιονομικά πλεονάσματα και ενισχυθεί η βάση εισφορών μέσω της αύξησης της απασχόλησης.
D	Η συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση του 2001 αναμένεται να μειώσει την άνοδο των δημοσίων συνταξιοδοτικών δαπανών (που υπολογίζονται στο 4,1 % του ΑΕΠ αντί της προ των μεταρρυθμίσεων αναμενόμενης αύξησης του 5% του ΑΕΠ) ενώ θα αυξηθούν οι επιδοτήσεις σε ιδιωτικά συστήματα συνταξιοδοτικών αποταμιεύσεων. Η κυβέρνηση έχει ως στόχο την ισοσκέλιση του ομοσπονδιακού προϋπολογισμού έως το 2006. Έχει καθορισθεί ανώτατο ποσό για το ποσοστό εισφοράς και η κυβέρνηση είναι υποχρεωμένη να υποβάλει στο Κοινοβούλιο πρόταση για κατάλληλα μέτρα εάν, σύμφωνα με τις προβολές για τα επόμενα 15 έτη, διαφανεί ο κίνδυνος ότι θα χρειαστεί να αυξηθεί το ποσοστό εισφοράς πάνω από το 20% (2020) ή το 22% (2030).	Οι φορολογικές επιδοτήσεις στο συνταξιοδοτικό σύστημα καλύπτουν το 37% των σημερινών συνταξιοδοτικών δαπανών. Σύμφωνα με πρόσφατους υπολογισμούς, το επίπεδο των φορολογικών επιδοτήσεων θα μειωθεί στο 31% περίπου το 2030. Ίσως χρειαστούν επιπλέον μεταρρυθμίσεις. Το έλλειμμα των δημόσιων οικονομικών το 2002 προβλέπεται να αντιστοιχεί στο 3,8% του ΑΕΠ.

	Κύρια στοιχεία της στρατηγικής για της εξασφάλιση της βιωσιμότητας των δημόσιων συνταξιοδοτικών συστημάτων	**Παρατηρήσεις**
GR	Η συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση του 2002 θέσπισε διατάξεις για ένα πιο δίκαιο και πιο αξιόπιστο συνταξιοδοτικό σύστημα (εξίσωση των ποσοστών αναπλήρωσης για διάφορες πληθυσμιακές ομάδες). Τα χρηματοδοτικά μέτρα περιλαμβάνουν τη δημιουργία ενός συνταξιοδοτικού αποθεματικού ταμείου και την ενίσχυση της βάσης εισφορών μέσω π.χ. της παράτασης του απαιτούμενου χρόνου καταβολής εισφορών.	Οι φορολογικές επιδοτήσεις στο συνταξιοδοτικό σύστημα αναμένεται να παραμείνουν κάτω από το επίπεδο του 2000 (4,8% του ΑΕΠ) έως μετά το 2020, αλλά μπορεί να αυξηθούν στη συνέχεια στο 8,4% του ΑΕΠ το 2030 και στο 15,5% του ΑΕΠ το 2050. Χρειάζονται περαιτέρω μεταρρυθμίσεις προκειμένου να εξασφαλισθεί η οικονομική βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος. Το δημοσιονομικό έλλειμμα το 2002 υπολογίζεται στο 1,3% του ΑΕΠ, ενώ το δημόσιο χρέος ανέρχεται στο 107% του ΑΕΠ το 2001.
E	Η δημοσιονομική πειθαρχία αναμένεται να ενισχυθεί σε όλους τους επιμέρους τομείς της γενικής κυβέρνησης χάρη στο νόμο δημοσιονομικής σταθερότητας. Δημιουργήθηκε αποθεματικό ταμείο για την κάλυψη των μελλοντικών συνταξιοδοτικών αναγκών και η βάση εισφορών αναμένεται να ενισχυθεί μέσω της αύξησης της απασχόλησης. Ο τομέας των κοινωνικών ασφαλίσεων αναμένεται να παρουσιάσει πλεόνασμα έως το 2015· από τότε και στο εξής θα γίνει αισθητός ο αντίκτυπος από τη γήρανση του πληθυσμού.	Η αναμενόμενη αύξηση των δημοσίων συνταξιοδοτικών δαπανών μεταξύ 2020 και 2050 είναι μία από τις υψηλότερες στην ΕΕ (μεταξύ 5 και 8 % του ΑΕΠ). Χρειάζονται περαιτέρω μεταρρυθμίσεις προκειμένου να εξασφαλιστεί η οικονομική βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος. Το έλλειμμα των δημόσιων οικονομικών το 2002 εκτιμάται ότι θα ανέλθει στο 1,3% του ΑΕΠ και το δημόσιο χρέος στο 107% του ΑΕΠ το 2001.
F	Δημιουργήθηκε πρόσφατα αποθεματικό ταμείο για την κάλυψη των μελλοντικών συνταξιοδοτικών αναγκών. Η μείωση της ανεργίας θα έχει μικρό μόνον αντίκτυπο στην αναμενόμενη αύξηση των συνταξιοδοτικών δαπανών. Η κυβέρνηση έχει δεσμευθεί να υποβάλει πρόταση συνολικής μεταρρύθμισης πριν από το καλοκαίρι του 2003.	Το συνταξιοδοτικό σύστημα αντιμετωπίζει τον κίνδυνο ελλείμματος από το 2010· το έλλειμμα αυτό προβλέπεται να ανέλθει στο 3,8% του ΑΕΠ το 2040. Οι πόροι του αποθεματικού ταμείου είναι περιορισμένοι (λιγότερο από το 1% του ΑΕΠ) και μπορούν να αντιμετωπίσουν μέρος μόνον της αύξησης των δαπανών λόγω της γήρανσης του πληθυσμού. Η μεταρρύθμιση που ανακοινώθηκε είναι αναγκαία. Το έλλειμμα των δημόσιων οικονομικών εκτιμάται ότι θα ανέλθει στο 2,7% του ΑΕΠ το 2002.
IRL	Το κύριο στοιχείο είναι το γεγονός ότι η κυβέρνηση υποχρεούται από τη νομοθεσία να καταβάλλει κάθε χρόνο το 1% του ΑΕΠ στο συνταξιοδοτικό αποθεματικό ταμείο. Υπολογίζεται ότι τα αποθέματα θα ανέλθουν στο 45% του ΑΕΠ το 2025 και μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνον από το 2026 και μετά.	Φαίνεται οικονομικά βιώσιμο με τα σημερινά επίπεδα των παροχών.

	Κύρια στοιχεία της στρατηγικής για της εξασφάλιση της βιωσιμότητας των δημόσιων συνταξιοδοτικών συστημάτων	**Παρατηρήσεις**
I	Η στρατηγική της κυβέρνησης στηρίζεται στη βελτίωση των συνθηκών για την οικονομική ανάπτυξη και την ανάπτυξη της απασχόλησης· η σταθεροποίηση των συνταξιοδοτικών δαπανών στο σημερινό σχετικά με το ΑΕΠ θα απαιτούσε ρυθμό ανάπτυξης της τάξης του 2-2,2% ετησίως. Η κυβέρνηση υπέβαλε στο κοινοβούλιο πρόταση για πράξη εξουσιοδότησης με στόχο την πραγματοποίηση προετοιμασιών για περαιτέρω μεταρρυθμίσεις, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης των επικουρικών συντάξεων.	Οι φορολογικές επιδοτήσεις στο συνταξιοδοτικό σύστημα ανήλθαν στο 3% του ΑΕΠ το 2000 και αναμένεται να αυξηθούν στο 4,5% ή και περισσότερο μεταξύ 2010 και 2030. Φαίνεται ότι χρειάζονται περαιτέρω μεταρρυθμίσεις. Το δημοσιονομικό έλλειμμα το 2002 υπολογίζεται στο 2,4% του ΑΕΠ ενώ το δημόσιο χρέος στο 110% το 2001.
L	Η στρατηγική στηρίζεται στη μέθοδο χρηματοδότησης για τις δημόσιες συντάξεις. Το ποσοστό εισφοράς καθορίζεται για επταετή περίοδο με τρόπο ώστε να διατηρηθεί το αποθεματικό ταμείο τουλάχιστον σε επίπεδο που υπερβαίνει το 150% των ετήσιων συνταξιοδοτικών πληρωμών.	Φαίνεται βιώσιμο εφόσον η οικονομική ανάπτυξη είναι τουλάχιστον 4% ετησίως. Μια μέτρια ανάπτυξη του 2% ετησίως από το 2000 έως το 2050 θα καθιστούσε αναγκαία την αύξηση του ποσοστού εισφοράς από το 24% στο 46%.
NL	Η στρατηγική της κυβέρνησης βασίζεται στην εξάλειψη του δημοσίου χρέους έως το 2025, στόχος που απαιτεί ετήσιο δημοσιονομικό πλεόνασμα από 1,25 έως 1,75% του ΑΕΠ έως το 2025. Επιπλέον, τα φορολογικά έσοδα από συντάξεις του δευτέρου άξονα αυξάνουν τα συνολικά φορολογικά έσοδα, ιδίως από το 2020 και εξής. Προβλέπεται μεταρρύθμιση του συστήματος συντάξεων αναπηρίας με στόχο τη μείωση της πρόωρης συνταξιοδότησης.	Φαίνεται οικονομικά βιώσιμο, παρά την προβλεπόμενη μεγάλη αύξηση (6 % του ΑΕΠ) των συνταξιοδοτικών δαπανών, εφόσον επιτευχθούν δημοσιονομικά πλεονάσματα. Το δημοσιονομικό έλλειμμα αναμένεται ότι θα ανέλθει στο 0,8% του ΑΕΠ το 2002.
A	Μια πρόταση μεταρρύθμισης των συνταξιοδοτικών συστημάτων έχει προβλεφθεί για το 2003. Επιπλέον, η κυβέρνηση έχει θέσει στόχο την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης, τόσο γενικά όσο και των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας ειδικότερα.	Οι δημόσιες συνταξιοδοτικές δαπάνες αναμένεται να αυξηθούν κατά 4,2% περίπου έως το 2040 (οπότε θα φθάσουν το ανώτατό τους σημείο). Φαίνεται ότι χρειάζονται περαιτέρω μεταρρυθμίσεις. Το δημοσιονομικό έλλειμμα αναμένεται ότι θα ανέλθει στο 1,8% του ΑΕΠ το 2002.
P	Δημιουργήθηκε αποθεματικό ταμείο το 1989 και πραγματοποιήθηκε μεταρρύθμιση των δημόσιων συνταξιοδοτικών συστημάτων το 2002. Τα πλεονάσματα του συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων, τα οποία αναμένεται να συνεχιστούν έως το 2016, καθώς και το 2% από τις εισφορές κοινωνικών ασφαλίσεων των εργαζομένων, θα διατίθενται στο αποθεματικό ταμείο. Τα αποθέματα του ταμείου αναμένεται να είναι αρκετά για να καλύψουν τις αυξανόμενες δαπάνες έως και το 2035 περίπου.	Κατά το 2016 θα σημειωθεί έλλειμμα στον τομέα των κοινωνικών ασφαλίσεων το οποίο θα ανέλθει στο 1,5% του ΑΕΠ το 2050. Μπορεί να χρειασθούν συμπληρωματικά μέτρα. Το δημοσιονομικό έλλειμμα αναμένεται ότι θα ανέλθει στο 3,4% του ΑΕΠ το 2002.
FIN	Η στρατηγική της κυβέρνησης βασίζεται στην εξασφάλιση της οικονομικής ανάπτυξης και της αύξησης της απασχόλησης, στη μείωση του δημοσίου χρέους και στην αύξηση των πόρων του αποθεματικού ταμείου συντάξεων πέρα από τις χρηματοδοτικές απαιτήσεις που προβλέπει η νομοθεσία. Οι απαιτήσεις αυτές ανέρχονται στο ένα τέταρτο περίπου των συνταξιοδοτικών υποχρεώσεων. Σημαντικές μεταρρυθμίσεις του συνταξιοδοτικού συστήματος πραγματοποιήθηκαν το 2001 και το 2002.	Παρά τις πρόσφατες συνταξιοδοτικές μεταρρυθμίσεις και την προβλεπόμενη αύξηση των πόρων του αποθεματικού ταμείου, υπάρχει ανάγκη αύξησης του ποσοστού εισφοράς κατά 5% επί των μισθών. Μπορεί να χρειασθούν συμπληρωματικά μέτρα.

	Κύρια στοιχεία της στρατηγικής για της εξασφάλιση της βιωσιμότητας των δημόσιων συνταξιοδοτικών συστημάτων	**Παρατηρήσεις**
S	Η μεταρρύθμιση του 1998, η οποία θα εφαρμοστεί στο σύνολό της το 2003 θέσπισε ένα διττό σύστημα προκαθορισμένων εισφορών που περιλαμβάνει ένα προχρηματοδοτούμενο μέρος και ένα σύστημα με αναγνώριση πλασματικού χρόνου με καταβολή των ανάλογων εισφορών. Το σύστημα ανταποκρίνεται στις οικονομικές ή δημογραφικές εξελίξεις. Επιπλέον, η κυβέρνηση έχει δεσμευθεί να επιτύχει δημοσιονομικά πλεονάσματα.	Φαίνεται οικονομικά βιώσιμο καθώς οι παροχές προσαρμόζονται αυτομάτως εάν χρειαστεί λόγω των οικονομικών ή δημογραφικών εξελίξεων.
UK	Οι τελευταίες αναθεωρήσεις των δημοσίων συνταξιοδοτικών συστημάτων θα διατηρήσουν σταθερό το ποσοστό των δαπανών επί του ΑΕΠ, ενώ πριν από τις μεταρρυθμίσεις αναμενόταν ότι θα μειωνόταν. Η κυβέρνηση έχει δεσμευθεί να ακολουθήσει πολιτική υγιών δημοσίων οικονομικών και να εξασφαλίσει σταθερές και ασφαλείς συνθήκες για τις αποταμιεύσεις στους επαγγελματικούς και τους ιδιωτικούς συνταξιοδοτικούς φορείς.	Φαίνεται οικονομικά βιώσιμο.

4.3.4. Συμπέρασμα: οικονομική ικανότητα υποστήριξης των δημόσιων συνταξιοδοτικών συστημάτων και των υγιών δημόσιων οικονομικών

Το μέγεθος των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα των κρατών μελών ποικίλλει εξαιτίας πολλών παραγόντων, όπως ο διαφορετικός σχεδιασμός των συνταξιοδοτικών συστημάτων, η ένταση και η φύση των μεταρρυθμίσεων που έχουν πραγματοποιηθεί έως σήμερα, η γενική κατάσταση των δημόσιων οικονομικών και το μέγεθος και ο χρόνος των προβλεπόμενων δημογραφικών αλλαγών. Παρ' όλα αυτά στις εθνικές εκθέσεις στρατηγικής τους όλα τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν τις προκλήσεις και χαράσσουν στρατηγικές για το μέλλον. Στις στρατηγικές που έχει παρουσιάσει κάθε κράτος μέλος αναγνωρίζονται και περιλαμβάνονται τα στοιχεία που συστήνονται στους γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών για την εξασφάλιση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών, δηλαδή η αύξηση των ποσοστών απασχόλησης, η μείωση του δημοσίου χρέους και τη μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, ο σχεδιασμός του συνταξιοδοτικού συστήματος και ιδίως οι μέθοδοι τιμαριθμοποίησης των συντάξεων εξηγούν γιατί η χώρα αυτή δεν αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις στη χρηματοδότηση των δημόσιων συνταξιοδοτικών φορέων. Αυτή η πρόκληση είναι πολύ μικρή και στη Σουηδία χάρη στη συνεκτική μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος. Το σουηδικό συνταξιοδοτικό σύστημα φαίνεται καλά προετοιμασμένο για να αντιμετωπίσει τη γήρανση του πληθυσμού καθώς και άλλες κοινωνικές αλλαγές.

Σε πολλές χώρες έχουν ήδη τεθεί σε εφαρμογή ευρείες στρατηγικές για την αντιμετώπιση των σημαντικών προκλήσεων που προκαλεί η γήρανση του πληθυσμού, όπως μεταρρυθμίσεις στο δημόσιο συνταξιοδοτικό σύστημα, μέτρα για την αύξηση των κινήτρων για εργασία και για να αναβολή της συνταξιοδότησης καθώς και προσπάθειες εφαρμογής υγιών δημόσιων πολιτικών και συσσώρευσης αποθεμάτων ενόψει των αυξανόμενων μελλοντικών δαπανών. Η ομάδα αυτή

περιλαμβάνει χώρες όπως B, DK, IRL, NL, LUX, P και FIN, στις οποίες τα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα φαίνεται ότι πλησιάζουν το στόχο της οικονομικής βιωσιμότητας. Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι, παρά τις σημαντικές αυξήσεις των προβλεπόμενων συνταξιοδοτικών δαπανών, η στρατηγική φαίνεται να εξασφαλίζει ανεκτά όρια στις αυξήσεις των ποσοστών εισφοράς, των επιδοτήσεων από τους κεντρικούς κρατικούς προϋπολογισμούς ή του δημοσίου χρέους, χωρίς σημαντικές μεταρρυθμίσεις των ίδιων των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Εντούτοις η επιτυχία αυτών των στρατηγικών εξαρτάται συχνά σε μεγάλο βαθμό από φιλόδοξους στόχους που καθορίζονται για διάφορες πολιτικές, ιδίως για τα δημόσια οικονομικά και για τις πολιτικές απασχόλησης καθώς και από τις γενικότερες μακροοικονομικές εξελίξεις.

Η Ιταλία πραγματοποίησε ευρείες μεταρρυθμίσεις στο δημόσιο συνταξιοδοτικό της σύστημα ήδη κατά τη δεκαετία του 1990. Εντούτοις πρέπει να αναμένονται σημαντικά ελλείμματα στο μέλλον. Επιπλέον, το υψηλό επίπεδο του δημόσιου χρέους αποτελεί έντονα περιοριστικό παράγοντα, επιβάλλοντας αυστηρότερα όρια και στο συνταξιοδοτικό σύστημα. Για το λόγο αυτό φαίνεται ότι χρειάζονται περαιτέρω μεταρρυθμίσεις. Τι ίδιο συμβαίνει επίσης στη Γερμανία όπου η μεταρρύθμιση του 2001 υπολογίζεται ότι θα μειώσει την προβλεπόμενη αύξηση των δημοσίων συνταξιοδοτικών δαπανών κατά 1% του ΑΕΠ περίπου, αν και η αύξηση αυτή θα παραμείνει άνω της μέσης αύξηση για την ΕΕ. Στην υπόλοιπη ομάδα χωρών, στην οποία περιλαμβάνονται η Ελλάδα, η Ισπανία, η Γαλλία και η Αυστρία, η αναμενόμενη αύξηση των δημοσίων συνταξιοδοτικών δαπανών είναι μεγάλη και άνω του μέσου όρου της ΕΕ. Σε αυτές τις χώρες, οι εξαγγελθείσες μεταρρυθμίσεις είναι πραγματικά απαραίτητες.

Αυτή η ανάλυση επιβεβαιώνει σε μεγάλο βαθμό το γεγονός ότι οι συστάσεις που περιλαμβάνονται στους γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών του 2002 για εννέα κράτη μέλη ήταν ορθές και, στις περισσότερες περιπτώσεις, θα παραμείνουν ορθές. Σε πολλές περιπτώσεις, οι ίδιες εθνικές εκθέσεις στρατηγικής κάνουν λόγο για την ανάγκη μεταρρυθμίσεων και αναφέρουν κάποτε μέτρα που λήφθηκαν εφέτος ήδη, όπως συνέβη στην Πορτογαλία και τη Φινλανδία.

Η οικονομική βιωσιμότητα των δημόσιων συνταξιοδοτικών συστημάτων συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τη βιωσιμότητα του συνόλου των δημόσιων οικονομικών καθώς οι συντάξεις αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα συστατικά στοιχεία των συνολικών κρατικών δαπανών και η χρηματοδότηση των συντάξεων απαιτεί συχνά παρεμβάσεις από τους κεντρικούς κρατικούς προϋπολογισμούς. Σε μερικές χώρες τα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα οργανώνονται σχεδόν αποκλειστικά στο πλαίσιο της κεντρικής κυβέρνησης, ενώ σε ορισμένες άλλες χώρες η διοίκηση των δημόσιων συνταξιοδοτικών συστημάτων οργανώνεται από κοινού για το σύνολο του τομέα των κοινωνικών ασφαλίσεων. Ακόμη και στην περίπτωση όπου οι συντάξεις χρηματοδοτούνται από ειδικές εισφορές και τη διαχείρισή τους αναλαμβάνουν ξεχωριστά ταμεία, οι εισφορές αποτελούν μέρος των συνολικών φορολογικών επιβαρύνσεων και η αύξησή τους θα μπορούσε να θεωρηθεί ισοδύναμη με αύξηση της φορολογίας, εκτός και αν η αύξηση αυτή προσφέρει καλύτερες παροχές. Η επιβάρυνση για την προβλεπόμενη αύξηση των δαπανών θα κατανεμηθεί μεταξύ των εισφορών, των φόρων και των αποθεματικών ταμείων ή θα μεταφερθεί στις μελλοντικές γενεές μέσω της αύξησης του δημοσίου χρέους. Παρά το ότι οι κυβερνήσεις δημιουργούν συνταξιοδοτικά αποθεματικά ταμεία για να καλύψουν τις μελλοντικές υποχρεώσεις, οι επιδοτήσεις από φόρους ή/και δημόσιο δανεισμό αναμένεται να αυξηθούν σε πολλές χώρες όταν επέλθει η γήρανση του πληθυσμού.

Τέλος, υπενθυμίζεται ότι η γήρανση του πληθυσμού έχει επιπτώσεις και σε άλλες δαπάνες σχετικές με τη γήρανση, ιδίως στον τομέα της υγείας και της μακροχρόνιας περίθαλψης, τομείς οι οποίοι χρηματοδοτούνται από φόρους και εισφορές σε όλα τα κράτη μέλη. Επιπλέον η αρχική κατάσταση των δημοσίων οικονομικών και το ύψος του δημοσίου χρέους επηρεάζουν τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών. Η γενική βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών αξιολογείται και θα εξακολουθήσει να αξιολογείται στο πλαίσιο του συμφώνου σταθερότητας και ανάπτυξης στη βάση των πληροφοριών που περιέχονται στα προγράμματα σταθερότητας και σύγκλισης. Σύμφωνα με την τελευταία εκτίμηση, η οποία παρουσιάζεται στην έκθεση για τα δημόσια οικονομικά στην ΟΝΕ το 2002, υπάρχει ο κίνδυνος να εμφανιστούν μακροπρόθεσμες δημοσιονομικές ανισορροπίες στα μισά από τα κράτη μέλη: D, EL, E, F, I, A και P, αν και τα επίπεδα κινδύνου είναι διαφορετικά, όπως διαφορετικές είναι οι αιτίες που προκαλούν αυτούς τους κινδύνους (βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: δημόσια οικονομικά στην ΟΝΕ – 2002).

4.4. Στόχος 7: Η αναπροσαρμογή των παροχών και των εισφορών με ισόρροπο τρόπο

Πρέπει να εξασφαλισθεί ότι τα συνταξιοδοτικά συστήματα και οι μεταρρυθμίσεις θα διατηρήσουν την κατάλληλη ισορροπία μεταξύ του εργατικού δυναμικού και των συνταξιούχων μη δημιουργώντας υπερβολικά βάρη στους πρώτους και διατηρώντας επαρκή επίπεδα σύνταξης για τους δεύτερους.

Στο πλαίσιο του στόχου 3, τα κράτη μέλη παρουσίασαν τις πολιτικές τους που έχουν ως στόχο να εξασφαλισθεί ότι τα συνταξιοδοτικά συστήματα ανταποκρίνονται στους παραδοσιακούς στόχους αλληλεγγύης, δηλ. ότι μπορούν να διαθέτουν ένα αξιοπρεπές μέρος του κοινωνικού πλούτου στους συνταξιούχους και να εξασφαλίζουν την αναδιανομή των εισοδημάτων υπέρ των φτωχότερων ηλικιωμένων. Στο πλαίσιο του στόχου 7, η έννοια της αλληλεγγύης εξετάζεται στα πλαίσια των προσπαθειών που απαιτούνται για να διατηρήσουν την οικονομική ικανότητα υποστήριξης των συνταξιοδοτικών συστημάτων σε μια γηράσκουσα κοινωνία.

Είναι σαφές ότι τα κράτη μέλη επιδιώκουν να αποφύγουν τις οδυνηρές ρυθμίσεις για τα επίπεδα παροχών και τα επίπεδα εισφορών με την αύξηση της απασχόλησης και την τακτοποίηση των δημόσιων οικονομικών τους προτού να γίνει αισθητός ο οικονομικός αντίκτυπος της γήρανσης. Εντούτοις, σε πολλά κράτη μέλη αυτό δεν θα είναι ικανοποιητικό λαμβάνοντας υπόψη τις αυξανόμενες αναλογίες εξάρτησης γήρατος. Σε αυτές τις περιπτώσεις, είναι απαραίτητο να εξασφαλιστεί ότι ο οικονομικός αντίκτυπος της γήρανσης μοιράζεται δίκαια μεταξύ των γενεών. Για το λόγο αυτό ο στόχος 7 καλεί τα κράτη μέλη να αποφύγουν τα δύο άκρα: αφενός την υπερβολική επιβάρυνση του ενεργού πληθυσμού, ιδίως μέσω τις αύξησης των εισφορών και, αφετέρου, τη μείωση των συντάξεων κάτω από ένα επαρκές επίπεδο.

4.4.1. Μείωση της επιβάρυνσης στις μελλοντικές γενιές

Οι περισσότερες εθνικές εκθέσεις στρατηγικής καθιστούν σαφές ότι η αύξηση των συνταξιοδοτικών δαπανών που χρειάζεται λόγω της γήρανσης του πληθυσμού δεν μπορεί να χρηματοδοτηθεί με την αύξηση των εισφορών. Κάτι τέτοιο θα δημιουργούσε υπερβολικά μεγάλη επιβάρυνση στον ενεργό πληθυσμό. Αρκετά κράτη μέλη είναι αποφασισμένα να διατηρήσουν το επίπεδο των εισφορών κάτω από ένα συγκεκριμένο επίπεδο -ορισμένα μάλιστα αποκλείουν κάθε αύξηση των

εισφορών. Η γερμανική νομοθεσία επιβάλλει στην κυβέρνηση να προτείνει κατάλληλα μέτρα εάν υπάρξει κίνδυνος να υπερβούν τα ποσοστά εισφορών το 20% (έως το 2020) ή το 22% (έως το 2030). Το ποσοστό εισφοράς στις Κάτω Χώρες δεν μπορεί να υπερβεί το 18,25%, ενώ η Σουηδία προτίθεται να διατηρήσει το επίπεδο εισφορών στο 18,5%. Η εθνική έκθεση στρατηγικής της Ελλάδας αποκλείει αυξήσεις στις εισφορές.

Αυτές οι δεσμεύσεις καταδεικνύουν την αποφασιστικότητα των κρατών μελών να περιορίσουν το βαθμό στον οποίο οι δημοσιονομικές συνέπειες από τη γήρανση του πληθυσμού θα μετατεθούν στις μελλοντικές γενεές. Ένας τρόπος για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι η μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων με τέτοιο τρόπο ώστε να περιοριστούν οι αυξήσεις των δημοσίων συνταξιοδοτικών δαπανών στο μέλλον. Πολλά κράτη μέλη προσπαθούν να επιτύχουν το στόχο αυτό μέσω τροποποιήσεων των μεθόδων τιμαριθμοποίησης που εφαρμόζονται στις καταβαλλόμενες συντάξεις ή στις προηγούμενες αποδοχές και χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων. Αλλαγές υπέρ μεθόδων υπολογισμού, όπως αυτές που αναφέρουν η Αυστρία και η Φινλανδία (όμοια μέτρα έχουν ληφθεί και στη Γαλλία) μπορούν να έχουν το ίδιο αποτέλεσμα και δεν παρουσιάζονται μόνο ως μέσα για την επίτευξη του στόχου της εξοικονόμησης δαπανών στα συνταξιοδοτικά συστήματα· στο βαθμό που ενισχύουν τα κίνητρα για την καταβολή εισφορών για μακρύτερο διάστημα, αναμένεται να αποτελέσουν ισχυρό κίνητρο για την αύξηση και την παράταση της διάρκειας της απασχόλησης.

Ορισμένα κράτη μέλη περιγράφουν λεπτομερώς τις προσαρμογές που πραγματοποιούν σε συγκεκριμένες πτυχές των συνταξιοδοτικών τους συστημάτων προκειμένου να αποφύγουν τη συσσώρευση υπερβολικού κόστους στο μέλλον διατηρώντας συγχρόνως τον ουσιαστικό ιστό των συστημάτων τους. Η Φινλανδία απαριθμεί μια σειρά μεταρρυθμιστικών μέτρων που εφαρμόστηκαν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, όπως για τις συντάξεις επιζώντων και δημόσιων υπαλλήλων· την αύξηση του κατώτατου ορίου επιλεξιμότητας για πρόωρη συνταξιοδότηση· αλλαγές στον υπολογισμό των συνταξιοδοτήσιμων αποδοχών καθώς και στη μέθοδο τιμαριθμοποίησης. Το συνολικό αποτέλεσμα αυτών των μεταρρυθμίσεων είναι ότι οι συνταξιοδοτικές δαπάνες θα είναι μακροπρόθεσμα σημαντικά χαμηλότερες από ό,τι εάν δεν είχαν πραγματοποιηθεί οι μεταρρυθμίσεις. Η Αυστρία παρουσιάζει όμοιο κατάλογο ο οποίος επικεντρώνεται επίσης στην πρόωρη συνταξιοδότηση και στις συντάξεις επιζώντων καθώς και σε αλλαγές στον τρόπο υπολογισμού με την οποία οι παροχές υπολογίζονται στη βάση των αποδοχών.

Οι κοινωνικές αλλαγές μπορούν να δημιουργήσουν ευκαιρίες για τη μείωση ορισμένων παροχών σε ηλικιωμένους. Χάρη στο γεγονός ότι οι γυναίκες όλο και περισσότερο δικαιούνται δικής τους, επαρκούς σύνταξης η Φινλανδία και η Αυστρία αναμένουν ότι θα μπορέσουν να μειώσουν τις δαπάνες για τις συντάξεις επιζώντων. Την ίδια άποψη έχουν και οι Κάτω Χώρες. Επισημαίνοντας μια μετατόπιση προς την εξατομίκευση των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων, τα κράτη μέλη προωθούν αφενός και προσπαθούν να αξιοποιήσουν αφετέρου την αυξανόμενη απασχόληση ως μέσο για την επίτευξη μιας νέας βιώσιμης ισορροπίας μεταξύ εργασίας και συνταξιοδότησης. Ομοίως, οι μεταρρυθμίσεις στις παροχές της πρόωρης συνταξιοδότησης επιδιώκουν ένα διττό πολιτικό στόχο -μειώνουν την επιβάρυνση στο συνταξιοδοτικό (ή προ-συνταξιοδοτικό) σύστημα αλλά και αυξάνουν τα κίνητρα για να παραμείνουν ενεργοί οι εργαζόμενοι μεγαλύτερης ηλικίας.

Δύο κράτη μέλη, η Σουηδία και η Ιταλία, έθεσαν ως στόχο την περαιτέρω ενίσχυση των δεσμών μεταξύ εισφορών και παροχών και επέλεξαν ένα σύστημα με αναγνώριση (πλασματικού) χρόνου καταβολής των αναλόγων εισφορών. Και στις δύο περιπτώσεις κύριος στόχος αυτών των μεταρρυθμίσεων ήταν η ενίσχυση της αναλογιστικής σχέσης μεταξύ εισφορών και παροχών. Η Σουηδία υποστηρίζει ότι αυτό σημαίνει ότι "το συμβόλαιο μεταξύ των γενεών θα είναι πλέον δικαιότερο από ό,τι μέχρι σήμερα..." . Παροχές ανάλογα με τις εισφορές αποτελούν επίσης τον κανόνα στο δεύτερο άξονα της Δανίας και αναμένεται να διαδραματίσουν σημαντικότερο ρόλο στα συνταξιοδοτικά συστήματα του ΗΒ της Ιρλανδίας και των Κάτω Χωρών. Κινήσεις προς την κατεύθυνση τέτοιων συστημάτων που εξαρτώνται από τις εισφορές αναμένεται να συμβάλουν στην παράταση του επαγγελματικού βίου. Η Σουηδία και η Ιταλία αναφέρουν ότι πρόκειται για σημαντικό στόχο.

Τα συστήματα προκαθορισμένων εισφορών αποτελούν σαφή ποιοτική μετατόπιση στην ισορροπία μεταξύ των γενεών. Εντούτοις, ορισμένοι κίνδυνοι τους οποίους αναλάμβαναν προηγουμένως τα συνταξιοδοτικά συστήματα μεταφέρονται αυτόματα στους δικαιούχους[18]: ο κίνδυνος να μην είναι πλέον αρκετά αποδοτικοί οι πόροι των συνταξιοδοτικών ταμείων καθώς και ο κίνδυνος αυξημένου κόστους καθώς όλο και περισσότερες γενεές συνταξιούχων ζουν και συνταξιοδοτούνται περισσότερα χρόνια. Στη περίπτωση της Σουηδίας, το νέο σύστημα υποστηρίζεται από ανεπτυγμένες πολιτικές ενημέρωσης (που εξετάζονται στο στόχο 11), στόχος των οποίων είναι να συνειδητοποιήσουν οι εργαζόμενοι ενόσω ακόμα εργάζονται τι πρέπει να κάνουν προκειμένου να εξασφαλίσουν μια καλή σύνταξη. Ειδικότερα, η ιδέα της παράτασης της εργασίας παρουσιάζεται σαφώς ως ένας καλός τρόπος για αντιμετωπιστούν οι άλλοι κίνδυνοι.

Παρά την ισχυρή δέσμευση (που αναφέρεται στο στόχο 3) να διατηρήσουν την πολιτική τους των προκαθορισμένων παροχών, οι Κάτω Χώρες αναφέρουν ότι θα επιθυμούσαν να προσαρμόσουν στο μέλλον οι κοινωνικοί εταίροι τις συντάξεις του δευτέρου άξονα για να λάβουν υπόψη την παράταση της διάρκειας ζωής που παρατηρείται σήμερα και προβλέπεται για το μέλλον.

Οι μεταρρυθμίσεις των δημόσιων συνταξιοδοτικών συστημάτων αντανακλώνται σε έναν από τους παράγοντες που ωθούν την αύξηση των μελλοντικών δημόσιων συνταξιοδοτικών δαπανών: την αναλογία παροχών, δηλ. τη μέση σύνταξη σε σχέση με την παραγωγή ανά εργαζόμενο. Σύμφωνα με τις προβολές της Επιτροπής Οικονομικής Πολιτικής για τις δημόσιες συνταξιοδοτικές δαπάνες, η δημογραφική εξάρτηση της τρίτης ηλικίας (η οποία στην περίπτωση αυτή ορίζεται ως ο λόγος των ατόμων από 55 και άνω με τον πληθυσμό ηλικίας από 15 έως 54 ετών) και μόνο θα αύξανε τις δημοσιονομικές δαπάνες (ΕΕ15) κατά 6,4% του ΑΕΠ από το 2000 έως το 2050, σε σχέση με την προβλεπόμενη συνολική αύξηση του 3% περίπου. Η φθίνουσα αναλογία παροχών όπως ορίστηκε ανωτέρω αποτελεί τον κύριο λόγο για τον οποίο οι δημόσιες συνταξιοδοτικές δαπάνες δεν αντανακλούν ακριβώς τις μελλοντικές δημογραφικές τάσεις.

[18] Στα συνταξιοδοτικά συστήματα προκαθορισμένων παροχών υπάρχει η διακριτική ευχέρεια για την πραγματοποίηση αλλαγών, οι δικαιούχοι είναι δηλαδή εκτεθειμένοι σε οικονομικούς κινδύνους.

4.4.2. Η διατήρηση επαρκών συντάξεων

Οι μεταρρυθμίσεις αρχίζουν λοιπόν να μειώνουν την επιβάρυνση που οφείλεται στη γήρανση του πληθυσμού και την οποία θα πρέπει να φέρουν οι μελλοντικοί ενεργοί πληθυσμοί. Εντούτοις, οι στρατηγικές των κρατών μελών δεν στηρίζονται μόνο στη μείωση της μελλοντικής αύξησης των παροχών. Ένα σημαντικό στοιχείο της στρατηγικής τους αποτελείται από την αύξηση των δημοσιονομικών πόρων που θα είναι διαθέσιμοι στο μέλλον. Ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί ιδιαίτερα με τη μείωση του δημοσίου χρέους ή με τη συσσώρευση συνταξιοδοτικών αποθεματικών.

Τα δημόσια συνταξιοδοτικά αποθεματικά ταμεία, όπως προβλέπεται να δημιουργηθούν ή υφίστανται ήδη σε αρκετά κράτη μέλη, αποτελούν μια ιδιαίτερα ορατή προσπάθεια για την αποφυγή της υπερβολικής επιβάρυνσης της επόμενης γενεάς εργαζομένων όταν η γενεά με τη θεαματική αύξηση των γεννήσεων θα έχει συνταξιοδοτηθεί . Η δημιουργία τέτοιων ταμείων αποσκοπεί στην εξασφάλιση της διατήρησης των σημερινών επιπέδων των συντάξεων ή στον περιορισμό της μείωσης των επιπέδων αυτών. Εντούτοις, σε πολλές χώρες αυτά τα ταμεία βρίσκονται σε πολύ πρώιμη φάση ανάπτυξης και τα ποσά των στοιχείων ενεργητικού που έχουν συγκεντρωθεί παραμένουν μάλλον περιορισμένα. Παρ' όλο που η σημασία των ταμείων αυτών αυξάνεται με τον καιρό, οι εθνικές εκθέσεις στρατηγικής δεν περιέχουν συνήθως υπολογισμούς για το μέγεθός τους στο μέλλον. Επιπλέον, οι δεσμεύσεις για τη χρηματοδότηση των ταμείων αυτών σε ορισμένες χώρες περιορίστηκαν στη δημιουργία πλεονάσματος στον τομέα των κοινωνικών ασφαλίσεων, ένα πλεόνασμα που μπορεί να επιτευχθεί μόνον κατά τα επόμενα 10 ή 15 χρόνια.

Παρ' όλο που τα δημόσια συνταξιοδοτικά αποθεματικά ταμεία επιτρέπουν στις δημόσιες συντάξεις να διατηρούνται σε υψηλότερο επίπεδο από ό,τι εάν δεν υπήρχαν, η ανάπτυξη των ιδιωτικών ασφαλιστικών ταμείων συνταξιοδότησης εξασφαλίζει μια επιπρόσθετη σύνταξη η οποία, σε αρκετά κράτη μέλη, θα αντισταθμίσει τη μείωση των δημοσίων συντάξεων. Το οικονομικό βάρος για τη δημιουργία δημόσιων ή ιδιωτικών συνταξιοδοτικών αποθεματικών φέρουν οπωσδήποτε οι μέλλοντες συνταξιούχοι, προκειμένου να μπορέσουν να διατηρηθούν χαμηλότερες οι εισφορές που θα καταβάλλουν οι μελλοντικές γενεές εργαζομένων. Εντούτοις δεν πρέπει να λησμονούμε ότι σε πραγματικούς όρους μόνον οι πόροι που θα παράγουν οι μελλοντικές γενεές εργαζομένων θα μπορούν να κατανέμονται μεταξύ του ενεργού πληθυσμού και των συνταξιούχων, παρ' όλο που, μέσω του πλεονάσματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, τα στοιχεία ενεργητικού των συνταξιοδοτικών αποθεματικών ταμείων θα μπορούσαν να επενδυθούν στο εξωτερικό – κατά προτίμηση σε χώρες χωρίς που δεν αντιμετωπίζουν το πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού – πριν η πολυπληθής γενεά της θεαματικής αύξησης των γεννήσεων της Ευρώπης να αρχίσει να συνταξιοδοτείται. Κάτι τέτοιο θα επέτρεπε αργότερα την ύπαρξη ελλείμματος ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και επομένως την αύξηση των πραγματικών πόρων που μπορούν να κατανεμηθούν μεταξύ του ενεργού πληθυσμού και των συνταξιούχων.

Η κεφαλαιοποίηση μπορεί να αντιμετωπίσει στην καλύτερη περίπτωση το παροδικό δημογραφικό πρόβλημα της γήρανσης που προκαλεί η πολυπληθής γενεά της θεαματικής αύξησης των γεννήσεων. Οι συνέπειες από μια μόνιμη αύξηση του προσδόκιμου ζωής καθιστούν αναγκαία την εξεύρεση μιας περισσότερο μακροπρόθεσμης λύσης η οποία θα εξισορροπεί τη σχέση μεταξύ του χρόνου απασχόλησης και του χρόνου συνταξιοδότησης. Προς το σκοπό αυτό απαιτείται η

επιμήκυνση του επαγγελματικού βίου, στόχος στον οποίο μπορεί να συμβάλει η στενή σύνδεση των εισφορών και των παροχών και η τροποποίηση των παροχών για να ληφθεί υπόψη το προσδόκιμο ζωής, όπως συμβαίνει με τα νέα συνταξιοδοτικά συστήματα της Ιταλίας και της Σουηδίας τα οποία επιτρέπουν παρ' όλα αυτά στα μέλη τους να διατηρούν επαρκή συνταξιοδοτικά επίπεδα αναβάλλοντας τη συνταξιοδότησή τους. Εφόσον δεν υπάρχουν συνταξιοδοτικά συστήματα με τα κατάλληλα κίνητρα για παραμονή στην εργασία και με μηχανισμούς για την τροποποίηση των παροχών ανάλογα με το προσδόκιμο ζωής, θα χρειαστούν ειδικές προσαρμογές των παροχών και των εισφορών.

4.4.3. Συμπέρασμα: Κατανομή του κινδύνου μεταξύ του ενεργού πληθυσμού και των συνταξιούχων

Σύμφωνα με τις εθνικές εκθέσεις στρατηγικής τα περισσότερα κράτη μέλη είναι αποφασισμένα να προλάβουν την υπερβολική επιβάρυνση των μελλοντικών γενεών. Έχουν λάβει μέτρα με σκοπό τη μείωση της αύξησης των συνταξιοδοτικών δαπανών στο μέλλον ή, ιδίως δημιουργώντας συνταξιοδοτικά αποθεματικά ταμεία και μειώνοντας το δημόσιο χρέος, την αύξηση των πόρων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη χρηματοδότηση των συντάξεων στο μέλλον. Εκεί όπου αναμένεται μείωση των δημόσιων συνταξιοδοτικών παροχών σε σχέση με τις αποδοχές, τα κράτη μέλη προωθούν την ανάπτυξη ιδιωτικών ταμείων επικουρικών συντάξεων. Η Ιταλία και η Σουηδία μετέτρεψαν τα δημόσια συνταξιοδοτικά τους συστήματα σε συστήματα με αναγνώριση πλασματικού χρόνου με καταβολή των ανάλογων εισφορών τα οποία εξασφαλίζουν επαρκείς συντάξεις όχι μέσω της αύξησης των εισφορών αλλά μέσω της ευκαιρίας που παρέχουν στους εργαζομένους να αποκτούν επαρκή συνταξιοδοτικά δικαιώματα παραμένοντας επί μακρύτερο χρόνο στην εργασία.

4.5. Στόχος 8: Εξασφάλιση μιας επαρκούς και οικονομικά υγιούς ιδιωτικής σύνταξης

Πρέπει να εξασφαλισθεί μέσω των κατάλληλων ρυθμιστικών πλαισίων και μέσω της χρηστής διαχείρισης ότι τα ιδιωτικά και δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα μπορούν να χορηγούν συντάξεις με την αναγκαία αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα, ασφάλεια και δυνατότητα μεταφοράς των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων.

4.5.1. Σημερινός και προβλεπόμενος ρόλος των επαγγελματικών και ιδιωτικών συντάξεων

Στα περισσότερα κράτη μέλη οι ιδιωτικές συντάξεις έχουν να διαδραματίσουν έναν όλο και σημαντικότερο ρόλο στην εξασφάλιση επαρκούς προστασίας του εισοδήματος στα γηρατειά. Το γεγονός αυτό πρέπει να αντανακλάται σε ένα υγιές ρυθμιστικό πλαίσιο που να εξασφαλίζει υψηλό βαθμό αποτελεσματικότητας, αποδοτικότητας και ασφάλειας αυτών των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών συστημάτων (η δυνατότητα μεταφοράς συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων θα συζητηθεί στο στόχο 9) Επιπλέον, αρκετά κράτη μέλη συσσωρεύουν συνταξιοδοτικά αποθεματικά για τα συστήματά τους του πρώτου άξονα, γεγονός που θέτει το ζήτημα της διαχείρισης αυτών των πόρων.

Η σημασία των ιδιωτικών συντάξεων γήρατος μπορεί να εκτιμηθεί με διαφορετικούς τρόπους. Ο πίνακας 3 (η πρόσβαση σε ιδιωτικά συνταξιοδοτικά συστήματα, βλ. στόχο 2) δίνει ορισμένα στοιχεία για τον αριθμό των ατόμων που καλύπτονται από επικουρικά (κυρίως επαγγελματικά) συνταξιοδοτικά συστήματα ή λαμβάνουν

παροχές από αυτά. Ένα άλλο μέτρο της σημασίας τους είναι το άθροισμα των παροχών που καταβάλλουν τα συστήματα αυτά. Ορισμένα κράτη μέλη έδωσαν πληροφορίες για τις πληρωμές παροχών από τα συστήματα του δεύτερου άξονα. Στο Ηνωμένο Βασίλειο και τις Κάτω Χώρες οι πληρωμές αυτές αντιπροσωπεύουν το 40% περίπου του εισοδήματος των συνταξιούχων, πρόκειται δηλαδή για συνταξιοδοτικές δαπάνες που αντιστοιχούν στο 5-6% περίπου του ΑΕΠ. Στη Δανία και την Ιρλανδία οι συντάξεις του δεύτερου άξονα αντιστοιχούν στο 25-35% περίπου του εισοδήματος των συνταξιούχων, ενώ στο Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και τη Σουηδία τα ποσοστά αυτά κυμαίνονται από 10-25%. Στις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ το ποσοστό συντάξεων του δεύτερου άξονα δεν υπερβαίνει τη στιγμή αυτή το 10% ενώ σε ορισμένες χώρες (GR, F, A) είναι σχεδόν αμελητέο. Η σημασία των συνταξιοδοτικών συστημάτων του δεύτερου άξονα αναμένεται να αυξηθεί στις περισσότερες χώρες καθώς η ανάπτυξη τέτοιων συστημάτων ενθαρρύνεται και όλο και περισσότεροι συνταξιούχοι αποκτούν δικαιώματα πλήρους σταδιοδρομίας. Σε πολλές χώρες (UK, NL, DK, IRL, B και S), η κάλυψη των συνταξιοδοτικών συστημάτων του δεύτερου άξονα είναι ήδη σχετικά υψηλή και παρουσιάζει ανοδικές τάσεις, οδηγώντας έτσι σε σημαντική αύξηση της σημασίας των συνταξιοδοτικών συστημάτων του δεύτερου άξονα στο συνταξιοδοτικό εισόδημα των μελλοντικών συνταξιούχων. Επιπλέον αρκετές χώρες (D, E, GR, P) έχουν λάβει μέτρα για την ενίσχυση των βασικών συνθηκών, όπως των νομοθετικών και εποπτικών διατάξεων για τους ιδιωτικούς συνταξιοδοτικούς φορείς και θέσπισαν φορολογικά κίνητρα ή ενισχύσεις για να προωθήσουν τη συμμετοχή σε συνταξιοδοτικά συστήματα του δεύτερου άξονα και τις αποταμιεύσεις σε ιδιωτικούς ασφαλιστικούς συνταξιοδοτικούς φορείς.

Ο ρόλος των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών ασφαλιστικών φορέων και άλλων μορφών συνταξιοδοτικών αποταμιεύσεων είναι ιδιαίτερα σημαντικός στο Βέλγιο όπου το 45% του πληθυσμού συμμετέχει σε συνταξιοδοτικά συστήματα του τρίτου άξονα χάρη σε φορολογικά κίνητρα υπέρ των ασφαλίσεων ζωής και των αποταμιεύσεων συνταξιοδότησης. Στη Δανία, τις Κάτω Χώρες και το Ηνωμένο Βασίλειο συστήματα του τρίτου άξονα συμβάλλουν επίσης σημαντικά στα συνταξιοδοτικά εισοδήματα. Η γερμανική μεταρρύθμιση του 2001 θέσπισε επιδοτήσεις και φορολογικά κίνητρα για τις αποταμιεύσεις σε ιδιωτικούς συνταξιοδοτικούς φορείς. Το Ηνωμένο Βασίλειο θέσπισε νέα μορφή ιδιωτικής σύνταξης, τη λεγόμενη «Stakeholder Pension» ("σύνταξη δικαιούχων"), το 2001 για να προωθήσει τις ιδιωτικές αποταμιεύσεις και να καταστήσει απλούστερη, ευκολότερη, φτηνότερη και περισσότερο ευέλικτη την εξασφάλιση επαρκούς εισοδήματος από τους συνταξιούχους.

Ένας πιο μακρόπνοος τρόπος μέτρησης της σημασίας των ιδιωτικών συντάξεων είναι η εξέταση του ύψους των πόρων που διαθέτουν τα συστήματα αυτά. Ο πίνακας 13 κατωτέρω περιλαμβάνει πληροφορίες για τους συνταξιοδοτικούς πόρους που διαθέτουν κυρίως τα συνταξιοδοτικά συστήματα του 2ου άξονα στη βάση της έκθεσης της «European Federation for Retirement Provision». Οι πληροφορίες αυτές συμπληρώνονται για πολλές χώρες, με τις πληροφορίες που περιέχουν οι εθνικές αυτές εκθέσεις στρατηγικής. Εντούτοις, τα στοιχεία αυτά δεν πρέπει να θεωρηθούν συγκρίσιμα. Οι ορισμοί, ιδιαίτερα των μορφών ασφάλισης και των αποταμιεύσεων που θα πρέπει να περιληφθούν στον 3ο άξονα, διαφέρουν σημαντικά από ένα κράτος μέλος σε άλλο. Επιπλέον η αξία των πόρων αυτών μπορεί να έχει μεταβληθεί σε σχέση με το έτος κατά το οποίο καταγράφηκαν.

Πίνακας 13: Πόροι που διαθέτουν τα συνταξιοδοτικά ταμεία (% του ΑΕΠ)

	Σύνολο πόρων
B[1)]	15
DK[1)]	80
D	13
GR	-
E	5
F	5
IRL [1,2)]	43
I	22
L	0.2
NL [1)]	166
A	12
P [1)]	12
FIN [1)]	6.5
S	112
UK	91
Πηγή: European Federation for Retirement Provision 1) Πηγή: Εθνική έκθεση στρατηγικής 2) Ιρλανδία: ποσοστό % του ΑΕΠ	

Ενώ η σημασία των ιδιωτικών συντάξεων φαίνεται ότι αυξάνεται σε όλα σχεδόν τα κράτη μέλη, είναι επίσης πιθανό να παραμείνουν οι δημόσιοι συνταξιοδοτικοί φορείς η σημαντικότερη πηγή εισοδήματος για τους ηλικιωμένους στα περισσότερα κράτη μέλη -με την ενδεχόμενη εξαίρεση της Δανίας, των Κάτω Χωρών και της Ιρλανδίας, των τριών χωρών όπου επικρατούν δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα με κατ' αποκοπή ποσά, και του Ηνωμένου Βασιλείου που επιτρέπει τη μη συμμετοχή (opt-out) στο κρατικό συνταξιοδοτικό σύστημα βάσει των αποδοχών. Όμως ακόμα και αν το σύνολο των καταβολών παροχών από τα ιδιωτικά συνταξιοδοτικά συστήματα υπερβεί αυτό το δημοσίων συστημάτων, αναμένεται ότι για μια πολύ μεγάλο ποσοστό, εάν όχι για την πλειονότητα των συνταξιούχων, οι δημόσιες παροχές θα παραμείνουν η σημαντικότερη πηγή εισοδήματος.

Σε χώρες με υψηλά συνταξιοδοτικά επίπεδα από συστήματα του πρώτου άξονα (Γαλλία, Φινλανδία, Αυστρία, Λουξεμβούργο) η ζήτηση για επαγγελματικές συνταξιοδοτικές παροχές είναι τη στιγμή αυτή περιορισμένη. Επίσης και οι κοινωνικοί εταίροι μπορεί να μην ενδιαφέρονται ιδιαίτερα να δημιουργήσουν επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα, ιδίως εάν διαδραματίζουν ήδη σημαντικό ρόλο στη διαχείριση των συνταξιοδοτικών συστημάτων του πρώτου άξονα (όπως συμβαίνει στη Γαλλία και στη Φινλανδία). Η Αυστρία, ωστόσο, μετασχηματίζει το σύστημα καταβολής αποζημίωσης αποχώρησης σε επαγγελματικό συνταξιοδοτικό σύστημα. Στο Λουξεμβούργο επαγγελματικές συντάξεις έχουν αναπτυχθεί κυρίως στις μεγάλες ξένες διεθνείς επιχειρήσεις και στον τραπεζικό τομέα. Ένα νέο νομικό πλαίσιο θεσπίστηκε το 1999 ενώ προετοιμάζεται τη στιγμή αυτή ένας νέος νόμος περί αποταμιεύσεων και συντάξεων. Επιπλέον μια νέα μορφή προσωπικού σχεδίου συνταξιοδότησης θεσπίστηκε το 2002.

Στην Ισπανία, την Ιταλία και την Πορτογαλία τα νομικά πλαίσια σχεδιάστηκαν αρκετά πρόσφατα και τα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα δεν έχουν εξελιχθεί ακόμα σε σημαντικό συστατικό στοιχείο των εθνικών συνταξιοδοτικών

συστημάτων, παρ' όλο που διάφορες πρωτοβουλίες λαμβάνονται τη στιγμή αυτή για την προώθηση της ανάπτυξης τους. Αυτό θα απαιτήσει επίσης την ανάπτυξη μιας αγοράς ετήσιων συνταξιοδοτικών παροχών. Έτσι, στην Ισπανία θεσπίστηκε νέα νομοθεσία τον Ιανουάριο του 2002 για να δώσει ώθηση στην ανάπτυξη των επαγγελματικών συνταξιοδοτικών συστημάτων, ιδιαίτερα στις ΜΜΕ μέσω των συλλογικών διαπραγματεύσεων. Η Ελλάδα, με τη μεταρρύθμιση του 2002, επιθυμεί να μετασχηματίσει τα "επικουρικά ταμεία", τα οποία ανήκουν σήμερα στον πρώτο άξονα, σταδιακά σε συστήματα επαγγελματικής συνταξιοδότησης με κεφαλαιοποίηση.

Στην Ιταλία η ανάπτυξη των ιδιωτικών συντάξεων, επαγγελματικών ή ατομικών, αποτελεί προτεραιότητα για την κυβέρνηση. Τα συστήματα επικουρικών συντάξεων θα πρέπει να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη διατήρηση επαρκών εισοδημάτων για τους συνταξιούχους με το νέο σύστημα με πλασματικό ορισμό των εισφορών. Αναμένεται να αυξηθεί η σημασία των λεγόμενων κλειστών επαγγελματικών συνταξιοδοτικών ταμείων, τα οποία στηρίζονται συνήθως σε τομεακές συλλογικές συμβάσεις, καθώς η συμμετοχή στα "ανοικτά ταμεία", είναι δυνατή μόνον εφόσον δεν υπάρχει κλειστό ταμείο. Στην Πορτογαλία έχει μειωθεί ελαφρά κατά το τελευταίο διάστημα ο αριθμός των μελών των κλειστών συνταξιοδοτικών ταμείων και η κυβέρνηση προτίθεται να δημιουργήσει νέο ρυθμιστικό πλαίσιο προκειμένου να αναπτύξει σημαντικά τις συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις για το δεύτερο και τον τρίτο άξονα.

Αρκετές χώρες ακολουθούν τώρα το παράδειγμα των Κάτω Χωρών, της Δανίας και της Σουηδίας όσον αφορά το σημαντικό ρόλο των τομεακών συλλογικών διαπραγματεύσεων για την ανάπτυξη των επαγγελματικών συνταξιοδοτικών συστημάτων. Το Βέλγιο πραγματοποιεί την αποφασιστικότερη κίνηση προς αυτήν την κατεύθυνση με ένα νόμο περί επικουρικών συντάξεων, ο οποίος συζητείται στο κοινοβούλιο και προσπαθεί επίσης να προωθήσει την ευρεία κάλυψη και κάποια στοιχεία αλληλεγγύης στα συστήματα επικουρικών συντάξεων. Η Ισπανία, η Γερμανία και η Ιταλία περιμένουν επίσης να αυξηθεί η κάλυψη μέσω συλλογικών συμβάσεων. Η Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο είναι υπέρ της εθελοντικής προσέγγισης στις επικουρικές συντάξεις και επικεντρώθηκαν πρόσφατα στο σχεδιασμό περισσότερο προσβάσιμων συνταξιοδοτικών προϊόντων ("stakeholder pensions" στο ΗΒ και "Personal Retirement Savings Accounts" στην Ιρλανδία) και στην απλοποίηση της νομοθεσίας περί των επαγγελματικών συνταξιοδοτικών συστημάτων για να διευκολύνουν τους εργοδότες να προσφέρουν καλούς επαγγελματικούς συνταξιοδοτικούς όρους.

4.5.2. Ρυθμιστικά πλαίσια για τις ιδιωτικές συντάξεις

Χρειάζεται το κατάλληλο πλαίσιο για την ανάπτυξη των ιδιωτικών συντάξεων· το γεγονός ότι οι κρατικές συντάξεις είναι ανεπαρκείς δεν αρκεί για να προκαλέσει την ανάπτυξη των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών συστημάτων. Ένα τέτοιο πλαίσιο περιλαμβάνει κανόνες εποπτείας, κανόνες σχετικά με τις εισφορές, τα εισοδήματα από επενδύσεις και τις παροχές και σαφήνεια σχετικά με τους ρόλους των εργοδοτών και των εργαζομένων και με το πεδίο των συλλογικών διαπραγματεύσεων.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη αυτού του ρυθμιστικού πλαισίου για τις ιδιωτικές συντάξεις. Οι ασφάλειες ζωής καλύπτονται από τους κανόνες εποπτείας των οδηγιών για την ασφάλιση ζωής. Αντίστοιχο

πλαίσιο για τους συνταξιοδοτικούς φορείς -ή ιδρύματα για την παροχή επαγγελματικών συντάξεων- εξετάζεται τη στιγμή αυτή από το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Αυτή η οδηγία αποσκοπεί στην προστασία των δικαιωμάτων των μελλοντικών συνταξιούχων, στο να καταστούν λιγότερο δαπανηρές οι επαγγελματικές συντάξεις και στο να επιτρέπεται η ελεύθερη παροχή επαγγελματικών συνταξιοδοτικών υπηρεσιών και η εγγραφή μελών και από άλλα κράτη.

Στον τομέα του κοινωνικού και του εργατικού δικαίου, η Ευρωπαϊκή Ένωση επιβάλλει την αρχή της ίσης μεταχείρισης μεταξύ ανδρών και των γυναικών στα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα (τέτοιες παροχές θεωρούνται αμοιβές κατά την έννοια του άρθρου 141 της Συνθήκης). Η οδηγία 80/987/ΕΟΚ περί προσεγγίσεων των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη υποχρεώνει τα κράτη μέλη να μεριμνούν ώστε τα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά δικαιώματα να είναι ασφαλή σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω εξωτερικής χρηματοδότησης με τη δημιουργία συνταξιοδοτικού ταμείου ξεχωριστού από τη χρηματοδοτούσα επιχείρηση ή μέσω της ασφάλισης.

Η θέσπιση ενός σύγχρονου ρυθμιστικού πλαισίου για τις επαγγελματικές συντάξεις είναι πολύ πρόσφατη σε πολλά κράτη μέλη. Πολλοί σημαντικοί νόμοι εγκρίθηκαν μόλις κατά τις προηγούμενες 1-2 δεκαετίες και μπορούν να αναμένονται περαιτέρω βελτιώσεις ως αποτέλεσμα της προσεχούς οδηγίας για τους φορείς επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών.

Υπάρχουν διάφορες προσεγγίσεις για τη ρύθμιση των επικουρικών συντάξεων. Μια δυνατότητα, που ακολουθούν παραδείγματος χάριν η Σουηδία, η Δανία και η Γαλλία είναι να απαιτείται από τα ιδρύματα συνταξιοδότησης να συμμορφώνονται με τη νομοθεσία περί ασφαλίσεων η οποία ισχύει εδώ και πολλά χρόνια, ακόμα και σε επίπεδο ΕΕ. Ωστόσο, οι επαγγελματικές συντάξεις είχαν ως αποτέλεσμα την εμφάνιση ειδικών ιδρυμάτων και ρυθμίσεων οι οποίες θα καλύπτονται από τη νέα οδηγία για τα ιδρύματα επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών.

Στο ΗΒ και στην Ιρλανδία τα συνταξιοδοτικά ταμεία καλύπτονται από την αντιμονοπωλιακή νομοθεσία η οποία αναθέτει την ευθύνη για τη διαχείριση των συνταξιοδοτικών συστημάτων σε τρίτο μέρος, νομικά ανεξάρτητο από τον εργοδότη και τα μέλη τους. Καθήκον του διαχειριστή είναι να δρα προς το συμφέρον των μελών ή/και των δικαιούχων ενός επαγγελματικού συνταξιοδοτικού συστήματος. Την κύρια ευθύνη για τη χρηστή διαχείριση του συστήματος φέρουν οι διαχειριστές οι οποίοι αναλαμβάνουν ατομική ευθύνη. Στις Κάτω Χώρες οι κοινωνικοί εταίροι φέρουν την κύρια ευθύνη για τη διαχείριση των επικουρικών συντάξεων - εντός του ρυθμιστικού πλαισίου που ορίζεται από την «Pensions and Savings Funds Guarantee Act» (PSW). Στην Ιταλία μπορούν να δημιουργηθούν "κλειστά ταμεία" από μη κερδοσκοπικές ενώσεις ή ιδρύματα με αυτόνομο νομικό καθεστώς ενώ "ανοικτά ταμεία" μπορούν να δημιουργούνται από ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς ειδικευμένους στη διαχείριση στοιχείων ενεργητικού.

Ένας ιδιαίτερος τύπος επαγγελματικής σύνταξης δεν θα καλυφθεί από την οδηγία για τις δραστηριότητες των ιδρυμάτων παροχής επαγγελματικών συντάξεων διότι δεν ενέχει τη δημιουργία ξεχωριστού ιδρύματος για τη διαχείριση του συνταξιοδοτικού συστήματος. Ορισμένα συνταξιοδοτικά συστήματα αποτελούνται από μια απλή υπόσχεση από τον εργοδότη να καταβάλλει σύνταξη. Οι αντίστοιχες

επιβαρύνσεις καταγράφονται στον ισολογισμό χρήσης ("λογιστικά αποθέματα") και αντιπροσωπεύουν μια βολική πηγή χρηματοδότησης για την επιχείρηση. Τέτοια συνταξιοδοτικά συστήματα υπάρχουν παραδείγματος χάριν στη Γερμανία, τη Φινλανδία, τη Σουηδία, το Λουξεμβούργο και την Ισπανία (όπου καταργούνται σταδιακά εκτός από τις επιχειρήσεις στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών). Η αποζημίωση αποχώρησης που καταβάλλεται στην Ιταλία στηρίζεται επίσης στα λογιστικά αποθέματα, προβλέπεται όμως να μεταπηδήσει η Ιταλία σε χωριστά ταμεία όταν το σύστημα αυτό μετασχηματιστεί σε σύστημα επαγγελματικής σύνταξης. Προκειμένου να εξασφαλιστούν ασφαλείς συντάξεις τα συνταξιοδοτικά αυτά συστήματα πρέπει να υποστηρίζονται από ασφάλιση η οποία μπορεί να εγγυηθεί τη σύνταξη σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη. Υποχρεωτική ασφάλιση αφερεγγυότητας για τα λογιστικά αποθέματα ισχύει στη Γερμανία και το Λουξεμβούργο.

Η ασφάλεια των συνταξιοδοτικών ταμείων εξαρτάται από τη συνετή διαχείριση των στοιχείων του ενεργητικού. Οι επενδύσεις στη χρηματοδοτούσα επιχείρηση του εργοδότη πρέπει να περιορίζονται αυστηρά ή να εξασφαλίζονται μέσω ασφάλισης όπως συμβαίνει με τα λογιστικά αποθεματικά. Διαφορετικά μια αφερεγγυότητα θα μπορούσε να έχει ως συνέπεια να χάσουν οι εργαζόμενοι τόσο τις τρέχουσες αποδοχές τους όσο και τη μελλοντική τους σύνταξη. Στις Κάτω Χώρες τα εταιρικά συνταξιοδοτικά συστήματα επιτρέπεται να επενδύουν κατ' ανώτατο το 10% των στοιχείων του ενεργητικού τους στη χρηματοδοτούσα επιχείρηση. Εκτός από αυτήν την γενική αρχή οι προσεγγίσεις στις επενδυτικές στρατηγικές ποικίλλουν μεταξύ των κρατών μελών. Το ΗΒ, οι Κάτω Χώρες και η Ιρλανδία είναι υπέρ ποιοτικών επενδυτικών αρχών (της λεγόμενης αρχής "του καλού διαχειριστή"), ενώ άλλες, όπως η Γαλλία και το Λουξεμβούργο, προτιμούν να θεσπίζουν ποσοτικά όρια για ορισμένες κατηγορίες στοιχείων του ενεργητικού για να αυξήσουν έτσι την ασφάλεια του κεφαλαίου, αν και ενδεχομένως με τίμημα χαμηλότερες αποδόσεις. Υπάρχει επίσης ο κίνδυνος να υπάρξουν πολιτικές παρεμβάσεις στην οικονομική διαχείριση των συνταξιοδοτικών ταμείων, κάτι που θα οδηγούσε στην τοποθέτηση των κεφαλαίων σε επενδύσεις χαμηλών αποδόσεων. Φαίνεται ότι υπήρξε ένα τέτοιο πρόβλημα στην Ελλάδα όπου η κρατική παρέμβαση στη διαχείριση των πόρων των συνταξιοδοτικών ταμείων αποτέλεσε στόχο συχνών κριτικών με αποτέλεσμα την ψήφιση μιας σειράς νόμων από το 1990 και μετά για να εξασφαλιστεί ότι η διαχείριση των στοιχείων του ενεργητικού θα γίνεται προς όφελος των ασφαλισμένων.

Οι οικονομικοί κίνδυνοι, τους οποίους με κάποιο τρόπο ενέχει κάθε συνταξιοδοτικό σύστημα, μπορούν να κατανέμονται με διαφορετικούς τρόπους μεταξύ όσων καταβάλλουν εισφορές στο σύστημα αυτό αφενός και των δικαιούχων αφετέρου. Συστήματα προκαθορισμένων παροχών, τα οποία συχνά βασίζονται ακόμα στις τελικές αποδοχές, εξασφαλίζουν κάποιο επίπεδο συνταξιοδοτικού εισοδήματος ανάλογα με τις αποδοχές και τη διάρκεια της σταδιοδρομίας. Είναι ευθύνη του συνταξιοδοτικού φορέα -ή του χρηματοδοτούντος εργοδότη- να εξασφαλίσει τη ύπαρξη επαρκών πόρων στο ταμείο για την αντιμετώπιση των συνταξιοδοτικών αναγκών. Εξαιτίας των διακυμάνσεων των τιμών των στοιχείων ενεργητικού, τα συνταξιοδοτικά ταμεία πρέπει είτε να έχουν το δικαίωμα να διατηρούν πλεονάσματα ως περιθώριο ασφαλείας (αυτό μπορεί να περιορίζεται για φορολογικούς λόγους δεδομένου του ότι η αύξηση των εισφορών μειώνει τα φορολογικά εισοδήματα) ή να αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο υποχρηματοδότησης. Τα κράτη μέλη έχουν διαφορετικά επίπεδα ανοχής σχετικά με την αντιμετώπιση της υποχρηματοδότησης.

Στη Δανία, παραδείγματος χάριν, μια επιχείρηση ασφάλισης ζωής ή ένα συνταξιοδοτικό ταμείο που δεν κατορθώνουν να αντεπεξέλθουν στις επενδυτικές προδιαγραφές θα κληθούν από την οικονομική εποπτική αρχή να υποβάλουν σχέδιο εξυγίανσης. Εάν αυτό δεν φέρει αποτελέσματα, το ίδρυμα τίθεται υπό καθεστώς αναγκαστικής διαχείρισης και καταβάλλονται προσπάθειες μεταφοράς των συνταξιοδοτικών ρυθμίσεων σε άλλες εταιρίες ή άλλα συνταξιοδοτικά ταμεία με επαρκή κεφάλαια.

Ο ορισμός της επαρκούς χρηματοδότησης των μελλοντικών υποχρεώσεων εξαρτάται από διάφορες οικονομικές και αναλογιστικές υποθέσεις που επιλέγονται για τον υπολογισμό των τεχνικών αποθεματικών (ή των μελλοντικών υποχρεώσεων) όταν τα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα θα παρέχουν κάλυψη για τους βιομετρικούς κινδύνους ή/και θα εγγυώνται την απόδοση μιας επένδυσης ή ένα συγκεκριμένο επίπεδο παροχών. Το ύψος του (προεξοφλητικού) επιτοκίου αποτελεί σημαντική υπόθεση που χρειάζεται για να υπολογισθεί η αναλογιστική αξία των συσσωρευμένων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων. Η προτεινόμενη οδηγία δεν αποσκοπεί στην εναρμόνιση αυτού του επιτοκίου, αλλά είναι κοινώς αποδεκτό ότι αυτό το ζήτημα πρέπει να παρακολουθείται προσεκτικά. Αντίθετα, η οδηγία θα απαιτήσει πλήρη χρηματοδότηση ανά πάσα στιγμή για τα συνταξιοδοτικά ταμεία που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους διασυνοριακά.

Στην περίπτωση των συνταξιοδοτικών συστημάτων προκαθορισμένων εισφορών, η υποχρέωση του εργοδότη περιορίζεται στην καταβολή συγκεκριμένου ποσού εισφορών σε ένα σύστημα αποταμιεύσεων. Τον κίνδυνο χαμηλών αποδόσεων φέρει πλήρως ο δικαιούχος. Κατά τη στιγμή της συνταξιοδότησής του, προκειμένου να λάβει σύνταξη, το συσσωρευμένο κεφάλαιο σε ένα συνταξιοδοτικό σύστημα προκαθορισμένων εισφορών πρέπει να μετατρέπεται σε κανονικό εισόδημα, το ύψος του οποίου θα εξαρτάται από τα επιτόκια κατά τη στιγμή της αγοράς της ασφάλισης γήρατος. Αυτό, επίσης, ενέχει σημαντικό εισοδηματικό κίνδυνο για το δικαιούχο.

Τέλος, στα ιδιωτικά συνταξιοδοτικά συστήματα τον κίνδυνο του πληθωρισμού φέρει συχνά, τουλάχιστον εν μέρει, ο δικαιούχος, καθώς κατά την περίοδο της συνταξιοδότησής του μπορεί να έχει μειωθεί η πραγματική αξία της σύνταξής του. Οι εθνικές εκθέσεις στρατηγικής των Κάτω Χωρών και της Ιρλανδίας εξηγούν ότι πολλά επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα προσπαθούν μεν να προστατεύσουν τα μέλη τους από τον πληθωρισμό, όμως δεν υποχρεούνται από το νόμο να το κάνουν. Η ικανότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων να αμύνονται κατά των κινδύνων χρηματοοικονομικής αστάθειας ή πληθωρισμού εξαρτάται από τη διαθεσιμότητα των κατάλληλων στοιχείων ενεργητικού όπως τιμαριθμοποιημένα ομόλογα. Συνήθως τα συνταξιοδοτικά ταμεία και οι ασφαλιστές προσαρμόζουν τα χαρτοφυλάκια των στοιχείων του ενεργητικού τους ανάλογα με τις ηλικιακές ομάδες. Όσο περισσότερο πλησιάζουν τη συνταξιοδότηση οι μέλλοντες δικαιούχοι τόσο ασφαλέστερη αναμένεται να είναι η επένδυση (δηλ. πρόκειται συνήθως για μετατόπιση από μετοχές μιας επιχείρησης σε κρατικά ομόλογα). Η μείωση του δημοσίου χρέους μπορεί να έχει συνέπειες για την ικανότητα των συνταξιοδοτικών ταμείων να αντιμετωπίζουν τους οικονομικούς κινδύνους μέσω της επένδυσης σε κρατικά ομόλογα, όμως η δυνατότητα αυτή δεν εξετάστηκε στις εθνικές εκθέσεις στρατηγικής.

Οι εθνικές εκθέσεις στρατηγικής αντιπροσωπεύουν μια πληθώρα εποπτικών οργάνων, ορισμένα από τα οποία δημιουργήθηκαν ή αναδιαρθρώθηκαν μόλις πρόσφατα. Η οδηγία για τις δραστηριότητες των ιδρυμάτων παροχής

επαγγελματικών συντάξεων θα απαιτεί από όλα τα κράτη μέλη να διαθέτουν αποτελεσματικές εποπτικές αρχές.

Η χρηστή διαχείριση των πόρων των συνταξιοδοτικών ταμείων δεν πρέπει να απασχολεί μόνο τους διαχειριστές των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών συστημάτων. Αρκετά κράτη μέλη συσσωρεύουν συνταξιοδοτικά αποθεματικά στα συστήματα κοινωνικών ασφαλίσεων για να αντιμετωπίσουν τις μελλοντικές ανάγκες της πολυπληθούς μεταπολεμικής γενεάς της θεαματικής αύξησης των γεννήσεων. Στη Φινλανδία, οι πόροι αυτοί ανήκουν σε ιδρύματα που διαχειρίζονται το συνταξιοδοτικό σύστημα που βασίζεται στις παροχές. Στα άλλα κράτη μέλη με αποθεματικό ταμείο, η διαχείρισή τους είναι κεντρική αλλά γίνεται συνήθως ξεχωριστά από τον κεντρικό κρατικό προϋπολογισμό. Στην Ιρλανδία το ταμείο ελέγχει και διαχειρίζεται μια επιτροπή ανεξάρτητη από την κυβέρνηση η οποία έχει τη διακριτική ευχέρεια να χαράσσει και να εφαρμόζει μια επενδυτική στρατηγική με στόχο την επίτευξη των καλύτερων δυνατών οικονομικών αποδόσεων, με την επιφύλαξη της συνετής διαχείρισης κινδύνου. Σε ορισμένα κράτη μέλη (π.χ. στην Ισπανία και το Λουξεμβούργο) η διαχείριση του αποθεματικού ταμείου βρίσκεται ακόμα υπό συζήτηση.

4.5.3. Μείωση των διοικητικών δαπανών

Λίγα μόνο κράτη μέλη έδωσαν στοιχεία σχετικά με τις διοικητικές δαπάνες των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Λόγω των οικονομιών κλίμακας και λόγω του ότι δεν υπάρχει ανάγκη για ένα υπερσύγχρονο σύστημα διαχείρισης ενεργητικού, οι διοικητικές δαπάνες έχουν την τάση να είναι πολύ χαμηλότερες στα δημόσια διανεμητικά συνταξιοδοτικά συστήματα απ' ό,τι στα συστήματα ιδιωτικής χρηματοδότησης. Ο ΟΟΣΑ υπολόγισε ότι οι διοικητικές δαπάνες για τα ιδιωτικά συστήματα συνταξιοδότησης ήταν μεταξύ του 10% και του 35% των εισφορών. Στο Βέλγιο, τα τέλη διαχείρισης για τις συντάξεις γήρατος και επιζώντων αντιπροσώπευαν το 1% των συνολικών δαπανών κατά το 2001, ενώ τα τέλη διαχείρισης για τα συστήματα του δεύτερου και του τρίτου άξονα ανέρχονταν στο 4% των συνολικών δαπανών. Στη Φινλανδία, οι συνολικές λειτουργικές δαπάνες του ασφαλιστικού συνταξιοδοτικού συστήματος ήταν 2,7% των εσόδων που προέρχονται από ασφάλιστρα κατά το 2000, συμπεριλαμβανομένων των λειτουργικών δαπανών της εκ του νόμου προβλεπόμενης συνταξιοδοτικής ασφάλισης με βάση τις αποδοχές, της εθνικής ασφάλισης συνταξιοδότησης και της προαιρετικής ασφάλισης για συμπληρωματική σύνταξη. Οι λειτουργικές δαπάνες για την ασφάλιση ζωής ήταν 4,9% περίπου των εσόδων τους από ασφάλιστρα. Στην Ιρλανδία η δαπάνη για τη διαχείριση όλων των ανταποδοτικών συντάξεων γήρατος αντιπροσωπεύει το 1,5% έως 2% των συνολικών πληρωμών, ενώ οι διοικητικές δαπάνες των επαγγελματικών συστημάτων ήταν της τάξης του 5% των εισφορών κατά το 1994, με σημαντικές διαφορές ανάλογα με το είδος, τη δομή και το μέγεθος του συστήματος, καθώς και ανάλογα με το επίπεδο των εισφορών. Στη Γαλλία οι δαπάνες διαχείρισης των εθελοντικών συμπληρωματικών συστημάτων αποτελούν γενικά το 4% των συνολικών δαπανών. Στο ΗΒ, στις διοικητικές δαπάνες για τις συντάξεις δικαιούχων (Stakeholder Pensions) επιβάλλεται από το νόμο ανώτατο όριο 1% της ετήσιας αξίας του ταμείου.

Ωστόσο, υπάρχει ακόμη περιθώριο βελτιώσεων στα δημόσια συστήματα με τη λήψη μέτρων ορθολογικοποίησης (π.χ. συγχώνευση των φορέων συνταξιοδοτικής ασφάλισης). Στην Αυστρία, όπου οι διοικητικές δαπάνες αντιπροσωπεύουν το 1,8% των συνταξιοδοτικών δαπανών, προγραμματίζονται περαιτέρω μειώσεις χάρη στη

δημιουργία μιας κοινής εταιρείας επεξεργασίας δεδομένων για όλους του φορείς κοινωνικής ασφάλισης. Στη Γερμανία η αναλογία των δαπανών διαχείρισης μειώνεται σταθερά κατά τις τρεις τελευταίες δεκαετίες και οι διοικητικές δαπάνες το 2000 αντιπροσώπευαν το 1,6% των συνολικών εσόδων τής εκ του νόμου προβλεπόμενης συνταξιοδοτικής ασφάλισης. Στο Λουξεμβούργο, οι διοικητικές δαπάνες του γενικού συνταξιοδοτικού συστήματος ήταν 1,4% των τρεχουσών δαπανών κατά το 2001.

Στην Ιταλία οι συνολικές δαπάνες διαχείρισης των κλειστών συνταξιοδοτικών ταμείων υπολογίστηκε σε 0,57% της αξίας του ενεργητικού – ποσοστό που αντιπροσωπεύει σημαντική μείωση σε πραγματικές αποδόσεις. Ωστόσο, χάρη στις προσπάθειες των κοινωνικών εταίρων η τάση είναι πτωτική. Επιπλέον, ο νόμος επιτρέπει στα ιδρύματα κοινωνικής ασφάλισης να στηρίζουν αυτού του είδους τα συνταξιοδοτικά ταμεία με τη συγκέντρωση εισφορών και την καταβολή συνταξιοδοτικών παροχών. Οι δαπάνες στα ανοικτά ταμεία είναι πολύ υψηλότερες, όχι όμως τόσο υψηλές όσο στα ιδιωτικά συνταξιοδοτικά συστήματα που λειτουργούν με ασφαλιστήρια συμβόλαια ζωής.

Η ανάγκη για μείωση των διοικητικών δαπανών είναι ευρέως αναγνωρισμένη και αντιμετωπίζεται με διάφορους τρόπους. Οι «συντάξεις δικαιούχων» στο ΗΒ και οι «προσωπικοί λογαριασμοί συνταξιοδοτικής αποταμίευσης» (Personal Retirement Savings Accounts) στην Ιρλανδία αποσκοπούν στο να κάνουν την παροχή ιδιωτικής σύνταξης λιγότερο επαχθή και επομένως πιο προσιτή για τα άτομα με χαμηλά εισοδήματα. Η κυβέρνηση του ΗΒ είναι αποφασισμένη να απλοποιήσει ακόμη περισσότερο το επαγγελματικό και το ατομικό συνταξιοδοτικό σύστημα, ώστε να γίνει πιο εύληπτο και να μειωθούν οι δαπάνες. Ειδικότερα, η έκθεση που εκπονήθηκε από τον Alan Pickering τον Ιούλιο 2002 προτείνει ριζική απλοποίηση της νομοθεσίας περί συντάξεων με σκοπό να μειωθεί ο διοικητικός φόρτος για τα συστήματα και τους εργοδότες.

Η πιο πρόσφατη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος στη Γερμανία εισήγαγε την υποχρέωση για τους φορείς παροχής συμπληρωματικών συντάξεων που χρηματοδοτούνται από το κράτος να παρέχουν στους πελάτες τους γραπτή ενημέρωση σχετικά με την επιβάρυνση για τη διαχείριση πριν υπογράψουν το συμβόλαιο. Παρόμοια υποχρέωση υπάρχει στη Δανία όπου οι εταιρείες ασφάλισης ζωής και τα συνταξιοδοτικά ταμεία είναι υποχρεωμένα να παρέχουν στους ασφαλισμένους επαρκείς πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους πριν εγγραφούν και κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στο σύστημα. Ξεκινώντας από τον Απρίλιο του 2003 τα συστήματα προκαθορισμένων εισφορών (επαγγελματικά, προσωπικά και δικαιούχων) στο ΗΒ θα είναι υποχρεωμένα να δίνουν στα μέλη τους κάθε χρόνο μια εκτίμηση σχετικά με το ποια θα είναι η σύνταξή τους (συμπεριλαμβανομένων των μελλοντικών εισφορών, των ετήσιων ποσοστών κ.λπ). Περισσότερες υποχρεώσεις σχετικά με την ενημέρωση των ασφαλισμένων των συστημάτων αναμένεται να επιβληθούν μετά την εφαρμογή της οδηγίας σχετικά με τα ιδρύματα επαγγελματικών συνταξιοδοτήσεων.

4.5.4. Συμπέρασμα: συνεισφορά των κεφαλοποιητικών συστημάτων στη μελλοντική παροχή συντάξεων

Έχει σημειωθεί αρκετή πρόοδος όσον αφορά τη δημιουργία ενός ρυθμιστικού πλαισίου με ορθή διαχείριση για την παροχή κεφαλαιοποιητικών συντάξεων σε όλη την ΕΕ. Προς την κατεύθυνση αυτή θα συμβάλει η επικείμενη οδηγία για τα

ιδρύματα επαγγελματικών συνταξιοδοτήσεων. Ωστόσο, οι χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι θα αντιμετωπιστούν με διάφορους τρόπους στα κράτη μέλη και απαιτείται περαιτέρω συνεργασία για να επιτευχθεί μεγαλύτερη σύγκλιση. Οι δυσκολίες που παρουσιάζει η διαχείριση των χρηματοοικονομικών κινδύνων, όπως η αστάθεια των κεφαλαιαγορών και ο πληθωρισμός, μπορεί να οδηγήσουν στη μετατόπιση των κινδύνων αυτών όλο και περισσότερο προς την πλευρά των δικαιούχων, με αρνητικές συνέπειες στη μελλοντική επάρκεια των συντάξεων. Πρέπει να υπάρξει παρακολούθηση των εξελίξεων στον τομέα αυτόν και φαίνεται ότι υπάρχει περιθώριο για περισσότερο ενδελεχή ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τον τρόπο επίτευξης της καλύτερης δυνατής ισορροπίας μεταξύ της διαχείρισης των κινδύνων και της επάρκειας των συντάξεων.

Πρόοδος έχει επίσης σημειωθεί και όσον αφορά τη μείωση των δαπανών διαχείρισης. Το γεγονός αυτό μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικά οφέλη όσον αφορά την οικονομική προσιτότητα των ιδιωτικών συστημάτων.

Η συμβολή των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών συστημάτων στη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών είναι μεν έμμεση, αλλά μπορεί να είναι πολύ σημαντική σε πολλά κράτη μέλη. Στο ΗΒ, για παράδειγμα, το κόστος του προγράμματος «πίστωση σύνταξης» (pension credit) θα εξαρτάται από το βαθμό στον οποίο τα ιδιωτικά συστήματα θα ανεβάζουν τα εισοδήματα πάνω από τα επίπεδα που εγγυάται η πίστωση σύνταξης. Η Γερμανία μπόρεσε να μειώσει ελαφρά τα ποσοστά αναπλήρωσης στο δημόσιο σύστημα υποστηρίζοντας την ανάπτυξη ιδιωτικού συστήματος το οποίο προσφέρει τη δυνατότητα αποζημίωσης για τις συνέπειες της μεταρρύθμισης αυτής. Σε άλλα κράτη μέλη η επιτυχία των ιδιωτικών συστημάτων μπορεί να συμβάλει στη μείωση των πιέσεων για αυξημένες δαπάνες σε σχέση με τις κρατικές συντάξεις και να δώσει στις κυβερνήσεις μεγαλύτερη ελευθερία ώστε να αναχαιτίσουν τη μελλοντική αύξηση των δαπανών στα δημόσια συστήματα.

5. ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ: ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ

Τα συνταξιοδοτικά συστήματα πρέπει να εξελιχθούν ώστε να μπορέσουν να παρακολουθήσουν τις αλλαγές που συμβαίνουν στην κοινωνία και στην αγορά εργασίας. Οι διατάξεις των συνταξιοδοτικών συστημάτων σε πολλές περιπτώσεις είχαν σχεδιαστεί για ένα διαφορετικό κοινωνικό πλαίσιο και για να ανταποκρίνονται σε διαφορετικές ανάγκες και φιλοδοξίες. Ωστόσο, εάν βασίζονται σε ξεπερασμένες παραδοχές, όσον αφορά τα πρότυπα της οικογένειας και της απασχόλησης, θα είναι όλο και περισσότερα τα άτομα εκείνα στα οποία θα αδυνατούν να προσφέρουν τις απαιτούμενες συνταξιοδοτικές παροχές και θα διατρέχουν τον κίνδυνο να δημιουργήσουν αντικίνητρα.

Τα παραδοσιακά συνταξιοδοτικά συστήματα είναι πολύ καλά προσαρμοσμένα στις σταδιοδρομίες που διαρκούν μια ολόκληρη ζωή με καθεστώς πλήρους απασχόλησης και στον ίδιο εργοδότη. Η κατάσταση αυτή δεν αντικατοπτρίζει τις απαιτήσεις των σύγχρονων αγορών εργασίας, ούτε τις φιλοδοξίες των ατόμων. Τα συνταξιοδοτικά συστήματα δεν πρέπει να τιμωρούν τις ευέλικτες μορφές απασχόλησης και την επαγγελματική κινητικότητα.

Η καλή κάλυψη των ευέλικτων μορφών απασχόλησης από συνταξιοδοτικής άποψης, θα συμβάλει επίσης στην επίτευξη μεγαλύτερης ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, αφού οι γυναίκες υπερεκπροσωπούνται τόσο μεταξύ των εργαζομένων με μερική απασχόληση, όσο και μεταξύ εκείνων που διακόπτουν τη σταδιοδρομία τους για οικογενειακούς λόγους. Σε ορισμένες χώρες η ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών δεν έχει επιτευχθεί ακόμη όσον αφορά τη νομοθεσία για τις συντάξεις, κυρίως σε σχέση με τις ηλικίες συνταξιοδότησης και τα επιδόματα επιζώντων.

Τέλος, ο εκσυγχρονισμός των συνταξιοδοτικών συστημάτων απαιτεί περισσότερη διαφάνεια. Οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της πολιτικής χρειάζονται σαφείς πληροφορίες σχετικά με τις μελλοντικές προκλήσεις και τις επιλογές πολιτικής που έχουν στη διάθεσή τους. Πρέπει να επιδιώξουν ευρεία συναίνεση όσον αφορά τα μέτρα της μεταρρύθμισης, ώστε να αποφευχθούν οι συχνές και απρόσμενες αλλαγές πολιτικής. Με τον τρόπο αυτό θα βελτιωθεί και η ενημέρωση των ατόμων σχετικά με το τι μπορεί να περιμένουν από το συνταξιοδοτικό τους σύστημα – και ποιες επιπλέον προσπάθειες μπορεί να απαιτείται να καταβάλουν οι ίδιοι οι ασφαλισμένοι για να επιτύχουν το επιθυμητό βιοτικό επίπεδο μετά τη συνταξιοδότηση.

5.1. Στόχος 9: προσαρμογή σε περισσότερο ευέλικτα πρότυπα απασχόλησης και σταδιοδρομίας

Να εξασφαλιστεί ότι τα συνταξιοδοτικά συστήματα είναι συμβατά με τις απαιτήσεις για ευελιξία και ασφάλεια στην αγορά εργασίας· ότι, με την επιφύλαξη της συνοχής των φορολογικών συστημάτων των κρατών μελών, η κινητικότητα στην αγορά εργασίας, στο εσωτερικό των κρατών μελών και πέραν των συνόρων τους, καθώς και οι άτυπες μορφές απασχόλησης δεν έχουν αρνητική επίδραση στα συνταξιοδοτικά δικαιώματα των ατόμων και ότι τα συνταξιοδοτικά συστήματα δεν αποθαρρύνουν την αυτοαπασχόληση.

Πολλά συνταξιοδοτικά συστήματα έχουν προσαρμοστεί καλά στα τυπικά πρότυπα απασχόλησης – πλήρες ωράριο και σταδιοδρομίες καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής –, συνήθως όμως δεν εξυπηρετούν τόσο καλά τους εργαζόμενους στο πλαίσιο άτυπης

απασχόλησης ή τους εργαζόμενους που διακόπτουν τη σταδιοδρομία τους ή που δεν έχουν γραμμική σταδιοδρομία. Τόσο τα εκ του νόμου προβλεπόμενα συνταξιοδοτικά συστήματα όσο και τα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα πρέπει να προσαρμοστούν σε περισσότερο ευέλικτες μορφές απασχόλησης και σε μεγαλύτερη κινητικότητα, βελτιώνοντας την πρόσβαση στα συνταξιοδοτικά δικαιώματα και τη δυνατότητα μεταφοράς τους.

5.1.1. Πρόσβαση στα συνταξιοδοτικά δικαιώματα

Τα συνταξιοδοτικά συστήματα του πρώτου άξονα είναι πρακτικά καθολικά σε όλα τα κράτη μέλη, αν και μπορεί να υπάρχουν ξεχωριστά συστήματα για ορισμένες κατηγορίες εργαζομένων. Ειδικότερα, οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι αυτοαπασχολούμενοι και οι αγρότες καλύπτονται από ειδικά συστήματα σε πολλά κράτη μέλη. Στις εκθέσεις εθνικής στρατηγικής αναφέρθηκαν κάποιες προσαρμογές στα συστήματα του πρώτου άξονα που αποσκοπούν στην κάλυψη των εργαζομένων στο πλαίσιο άτυπης απασχόλησης. Πολλές από αυτές έχουν ως επίκεντρό τους τους 'νέους αυτοαπασχολούμενους', άτομα που δεν είναι υπάλληλοι, αλλά παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε μία μόνο εταιρεία. Η Αυστρία σε αυτήν την ομάδα εργαζομένων αναγνώρισε ίσα δικαιώματα με άλλους αυτοαπασχολούμενους εκτός του αγροτικού τομέα. Η Γερμανία συμπεριέλαβε τους αυτοαπασχολούμενους που δεν απασχολούν μισθωτούς στο εκ του νόμου προβλεπόμενο συνταξιοδοτικό σύστημα και καθιέρωσε ελέγχους για τον εντοπισμό «ψευδο-αυτοαπασχολούμενων» που προσπαθούν να αποφύγουν τις υποχρεώσεις της κοινωνικής ασφάλισης. Στην Ιταλία καθιερώθηκε ένα εκ του νόμου προβλεπόμενο σύστημα για τους εργαζόμενους στο πλαίσιο άτυπης απασχόλησης (τους επονομαζόμενους *'parasubordinati',* ευέλικτες εργασιακές σχέσεις με ομοιότητες προς την αυτοαπασχόληση, που χαρακτηρίζονται από στενή και συνεχή σχέση με μία εταιρεία) μέσα στο πλαίσιο του εκ του νόμου προβλεπόμενου συστήματος κοινωνικής ασφάλισης INPS το 1996, το οποίο καλύπτει 2 εκατ. περίπου εργαζόμενους και έχει καθαρά έσοδα σχεδόν 11 δισεκατ. ευρώ.

Ένα ενδιαφέρον χαρακτηριστικό του ισπανικού συστήματος είναι το γεγονός ότι οι αυτοαπασχολούμενοι μπορούν να επιλέξουν ελεύθερα τη βάση των εισφορών μεταξύ του ελάχιστου και του μέγιστου ποσού που καθορίζεται κάθε χρόνο από τον κρατικό προϋπολογισμό. Το μέτρο αυτό ανταποκρίνεται στη δυσκολία προσδιορισμού του πραγματικού εισοδήματος των αυτοαπασχολούμενων. Ωστόσο, για τους αυτοαπασχολούμενους ηλικίας άνω των 50 ετών η επιλογή είναι πιο περιορισμένη ώστε να αποφευχθεί η καταβολή υψηλών εισφορών μόνο κατά τη διάρκεια των ετών που μετρούν για τον υπολογισμό του συνταξιοδοτικού δικαιώματος.

Στην Αυστρία και στη Γερμανία η κάλυψη των περιθωριακών εργαζόμενων με μερική απασχόληση διευρύνθηκε. Οι εργαζόμενοι αυτοί παλαιότερα εξαιρούνταν από την υποχρέωση κοινωνικής ασφάλισης και δεν απολάμβαναν κανενός δικαιώματος συνταξιοδότησης. Στην Αυστρία, στους εργαζόμενους αυτούς προσφέρθηκε προαιρετική αυτασφάλιση χαμηλού κόστους μέσα στο πλαίσιο του συστήματος ασφάλισης υγείας και συνταξιοδότησης. Σε άλλα κράτη μέλη οι περιθωριακοί εργαζόμενοι είναι υποχρεωμένοι να συνεισφέρουν, αλλά δεν κερδίζουν απαραίτητα και δικαιώματα σε παροχές. Για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα αυτό, πολλές χώρες έκαναν λιγότερο αυστηρές τις προϋποθέσεις θεμελίωσης δικαιωμάτων, ιδίως για τους απασχολούμενους με μερική απασχόληση και τους περιθωριακούς εργαζόμενους. Στη Γαλλία, 200 ώρες εργασίες αμειβόμενες

με τον κατώτατο μισθό (που αντιστοιχούν με πέντε εβδομάδες εργασίας πλήρους απασχόλησης) αρκούν για την απόκτηση ενός τριμήνου ασφάλισης. Εάν το εισόδημα από βραχυχρόνια ή άλλη σύμβαση άτυπης απασχόλησης υπερβαίνει τα €690,97 ετησίως (κατά το 2002) οι εργαζόμενοι στη Φινλανδία καλύπτονται από συνταξιοδοτική ασφάλιση και θεμελιώνουν δικαιώματα συνταξιοδότησης.

Μια εξαίρεση στη γενική αυτή τάση βελτίωσης της κάλυψης των εργαζόμενων στο πλαίσιο άτυπης απασχόλησης από τα εκ του νόμου προβλεπόμενα συστήματα είναι η Πορτογαλία, όπου πρόσφατα εισήχθησαν νέες αυστηρότερες προϋποθέσεις θεμελίωσης δικαιωμάτων (120 ημέρες απασχόλησης ανά έτος έναντι μιας ημέρας ανά έτος). Το μέτρο αυτό συμβάλλει στην αποφυγή των καταχρήσεων, αλλά ταυτόχρονα επηρεάζει αρνητικά τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα των μερικώς, των προσωρινά και των εποχιακά απασχολούμενων. Η Ιταλία αναφέρει ότι η αλλαγή από εργασία πλήρους απασχόλησης σε εργασία μερικής απασχόλησης εξακολουθεί να επιδρά αρνητικά στη συνταξιοδότηση.

Η συνταξιοδοτική κάλυψη του πρώτου άξονα για τους εργαζόμενους στο πλαίσιο άτυπης απασχόλησης είναι στο σύνολό της ικανοποιητική και μάλιστα ενέχει μεγάλο βαθμό αλληλεγγύης προς τις ομάδες αυτές, ιδίως μέσω των μηχανισμών που αναφέρθηκαν στους στόχους 1 και 3. Αντίθετα, η κατάσταση είναι λιγότερο ευνοϊκή όσον αφορά τις επαγγελματικές συντάξεις.

Πολλά κράτη μέλη παρ' όλ' αυτά καταβάλλουν προσπάθειες για να βελτιώσουν την πρόσβαση στα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα. Στις Κάτω Χώρες, με βάση τη νομοθεσία που τέθηκε σε εφαρμογή το 1994 είναι παράνομο να εξαιρούνται οι εργαζόμενοι με μερική απασχόληση από τα συμπληρωματικά συνταξιοδοτικά συστήματα· σύμφωνα με τη νομοθεσία οι εργαζόμενοι με σύμβαση προσωρινής απασχόλησης δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται λιγότερο ευνοϊκά από τους εργαζόμενους με σύμβαση μόνιμης απασχόλησης. Οι συλλογικές κλαδικές συμβάσεις όσον αφορά τις επαγγελματικές συντάξεις φαίνεται να αποτελούν ένα καλό μέσο για την εξασφάλιση της πλήρους κάλυψης, συμπεριλαμβανομένων και των κλάδων στους οποίους κυριαρχούν οι ΜΜΕ, οι οποίοι κανονικά δεν προσφέρουν πρόσβαση στα επαγγελματικά συστήματα. Αυτού του είδους οι συλλογικές συμβάσεις προσφέρουν επίσης δυνατότητα εισαγωγής μηχανισμών αλληλεγγύης στο δεύτερο άξονα, όπως προβλέπεται από τη μεταρρύθμιση που παρουσιάστηκε πρόσφατα στο Βέλγιο και η οποία αποσκοπεί στην ενθάρρυνση της ανάπτυξης επαγγελματικών συστημάτων. Ο στόχος είναι να εξασφαλιστεί η κάλυψη των περιόδων διακοπής της σταδιοδρομίας, που οφείλονται σε ανεργία ή σε ασθένεια, μέσα στο πλαίσιο των συστημάτων αυτών.

5.1.2. Δυνατότητα μεταφοράς των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων

Η δυνατότητα μεταφοράς των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων που συνδέονται με τον πρώτο άξονα δεν αποτελεί πρόβλημα στις χώρες που διαθέτουν ενιαίο σύστημα συνταξιοδότησης. Η αλλαγή απασχόλησης δεν απαιτεί εγγραφή σε άλλο σύστημα συνταξιοδότησης. Στις χώρες που υπάρχουν διαφορετικά εκ του νόμου προβλεπόμενα συστήματα για συγκεκριμένες κατηγορίες εργαζομένων, συνήθως έχουν συναφθεί συμφωνίες συντονισμού μεταξύ των συστημάτων ώστε να προστατεύονται τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα των εργαζομένων με κινητικότητα. Οι συμφωνίες αυτές αναφέρονται, για παράδειγμα, στις εκθέσεις εθνικής στρατηγικής της Γαλλίας και του Λουξεμβούργου. Ωστόσο, προβλήματα φαίνεται να υπάρχουν στην Ελλάδα όσον αφορά την κινητικότητα μεταξύ των διαφόρων

επικουρικών ταμείων, ιδίως όταν ένας εργαζόμενος μετακινείται από ένα γενναιόδωρο ταμείο (συνήθως του δημόσιου τομέα) σε ένα λιγότερο γενναιόδωρο ταμείο πριν αποκτήσει πλήρη δικαιώματα. Πολλές εκθέσεις εθνικής στρατηγικής αναφέρονται επίσης στον κανονισμό 1408/71 της ΕΕ, ο οποίος εγγυάται τα δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης των διακινούμενων εργαζομένων. Οι διακινούμενοι εργαζόμενοι τρίτων χωρών συχνά καλύπτονται από διμερείς συμφωνίες κοινωνικής ασφάλισης.

Σοβαρά προβλήματα σχετικά με τη δυνατότητα μεταφοράς των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων προκύπτουν συχνά στο δεύτερο άξονα. Όλα τα κράτη μέλη στα οποία τα συνταξιοδοτικά συστήματα του δεύτερου άξονα είναι καλά ανεπτυγμένα (π.χ. Δανία, Ιρλανδία, Κάτω Χώρες, Σουηδία και Ηνωμένο Βασίλειο) επιδιώκουν να εξασφαλίσουν την ελαχιστοποίηση των εμποδίων που τίθενται στην κινητικότητα είτε με νομοθετικά μέσα είτε με συμφωνίες των κοινωνικών εταίρων. Πρόκειται για μείωση των μέγιστων περιόδων που απαιτούνται για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων (χρόνος απόκτησης εγγυημένου δικαιώματος για σύνταξη), οι οποίες είναι γενικά εννέα μήνες στη Δανία, ένας χρόνος στο Βέλγιο και δύο χρόνια στην Ιρλανδία και στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Τα δικαιώματα που έχουν θεμελιωθεί μπορούν είτε να παραμείνουν στο προηγούμενο συνταξιοδοτικό σύστημα είτε να μεταφερθούν στο σύστημα του νέου εργοδότη. Στην περίπτωση διατήρησης, είναι σημαντικό ότι τα δικαιώματα αυτά είναι προστατευμένα έναντι του πληθωρισμού. Το ΗΒ απαιτεί την προσαρμογή τους σε σχέση με τον πληθωρισμό με ανώτατο όριο το 5%. Με δεδομένο ότι οι αμοιβές αυξάνονται συνήθως ταχύτερα από τις τιμές, ο μηχανισμός αυτός έχει ως αποτέλεσμα ο εργαζόμενος που αλλάζει θέσεις απασχόλησης να είναι λιγότερο ευνοημένος από έναν άλλον εργαζόμενο που κερδίζει την ίδια αμοιβή, αλλά έχει αδιάλειπτη σταδιοδρομία στον ίδιο εργοδότη. Στις Κάτω Χώρες και στο Ηνωμένο Βασίλειο οι εργαζόμενοι έχουν το δικαίωμα να μεταφέρουν την κεφαλαιακή αξία του συνταξιοδοτικού τους δικαιώματος στο νέο σύστημα (με την προϋπόθεση ότι το νέο σύστημα ανταποκρίνεται σε ορισμένες απαιτήσεις ποιότητας). Εάν δεν γίνει μεταφορά, τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα παραμένουν στον προηγούμενο εργοδότη μέχρι τη συνταξιοδότηση του εργαζόμενου. Τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα που έχουν διατηρηθεί πρέπει να προσαρμόζονται κατά τον ίδιο τρόπο που προσαρμόζονται οι συντάξεις που καταβάλλονται από το σύστημα.

Ορισμένες χώρες, στις οποίες τα συμπληρωματικά συνταξιοδοτικά συστήματα δεν είναι πολύ συνηθισμένα, πρέπει να λάβουν μέτρα για να αντιμετωπίσουν το θέμα της δυνατότητας μεταφοράς και κατά συνέπεια να κάνουν ελκυστικότερα τα συμπληρωματικά συνταξιοδοτικά συστήματα. Στην Πορτογαλία το 54% των συνταξιοδοτικών ταμείων δεν εγγυώνται κανένα συνταξιοδοτικό δικαίωμα, εάν ο εργαζόμενος εγκαταλείψει το σύστημα πριν συνταξιοδοτηθεί. Στην Ιταλία απαιτούνται πέντε χρόνια συμμετοχής σ' ένα ταμείο για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος και για να υπάρχει η δυνατότητα μεταφοράς του σε άλλο ταμείο (ωστόσο, η μεταφορά σε άλλο ταμείο είναι δυνατή μετά από τρία χρόνια ασφάλισης εάν το ταμείο προϋπήρχε επί περισσότερο από πέντε χρόνια).

Τα μέτρα για τη βελτίωση της δυνατότητας μεταφοράς των επαγγελματικών συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων έχει γίνει αποδεκτό ότι αποτελούν αναγκαία συνέπεια των μεταρρυθμίσεων που αποσκοπούν στην προώθηση των συνταξιοδοτικών συστημάτων του δεύτερου άξονα. Η Ισπανία, η Ιταλία και η Πορτογαλία έχουν ανακοινώσει ότι σχεδιάζουν να ασχοληθούν με το θέμα της δυνατότητας μεταφοράς.

Μέσα στο πλαίσιο της τελευταίας μεταρρύθμισης των συντάξεων, η Γερμανία μείωσε στο μισό το ανώτατο όριο της περιόδου που απαιτείται από το νόμο για τη θεμελίωση δικαιώματος στα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα (από δέκα σε πέντε έτη) και εξασφάλισε την άμεση θεμελίωση δικαιώματος επαγγελματικής σύνταξης με βάση τις εισφορές του εργαζομένου. Επιπλέον, το όριο ηλικίας κατά το οποίο μπορεί να αποκτηθεί δικαίωμα επαγγελματικής σύνταξης μειώθηκε στα 30 έτη. Στο Βέλγιο η μεταρρύθμιση που προτάθηκε πρόσφατα για το δεύτερο άξονα θα βελτιώσει σε σημαντικό βαθμό τη δυνατότητα μεταφοράς των δικαιωμάτων συμπληρωματικής σύνταξης, προσφέροντας στο δικαιούχο την επιλογή να διατηρήσει τα αποκτηθέντα στο προηγούμενο σύστημα δικαιώματα ή να τα μεταφέρει στο σύστημα του νέου εργοδότη.

Προβλήματα σε σχέση με τη δυνατότητα μεταφοράς κανονικά δεν προκύπτουν στα συστήματα προκαθορισμένων εισφορών ή στα ατομικά συνταξιοδοτικά προγράμματα. Στην περίπτωση των συστημάτων προκαθορισμένων εισφορών κάθε μέλος διαθέτει έναν ατομικό λογαριασμό με ένα ποσό το οποίο μπορεί εύκολα να διατηρηθεί ή να μεταφερθεί σε άλλο σύστημα του ίδιου τύπου. Ωστόσο, το μειονέκτημα των συστημάτων προκαθορισμένων εισφορών είναι ότι οι δικαιούχοι αναλαμβάνουν όλο το βάρος του επενδυτικού κινδύνου και έτσι η αβεβαιότητά τους σε σχέση με το εισόδημα που θα έχουν στο μέλλον από τη σύνταξή τους είναι μεγαλύτερη. Τα ατομικά συνταξιοδοτικά προγράμματα δεν εξαρτώνται από την εργασιακή σχέση, αλλά αποτελούν απλώς μια επιλογή με την προϋπόθεση ότι οι εργοδότες δέχονται να καταβάλουν τις εισφορές τους στο ατομικό πρόγραμμα και όχι στο εταιρικό σύστημα. Επιπλέον, τα ατομικά συνταξιοδοτικά προγράμματα κοστίζουν γενικά ακριβότερα από τα συλλογικά συστήματα του δεύτερου άξονα και απομένει να αποδειχτεί εάν τα νέα προϊόντα που εφαρμόστηκαν στο ΗΒ (Stakeholder Pensions - συντάξεις δικαιούχων) και στην Ιρλανδία (Personal Retirement Savings Accounts - προσωπικοί λογαριασμοί συνταξιοδοτικής αποταμίευσης) μπορούν να ξεπεράσουν τα μειονεκτήματα αυτά. Εν πάση περιπτώσει, το πιθανότερο εξακολουθεί να είναι ότι οι εργαζόμενοι που αλλάζουν συχνά εργασία και, κατά συνέπεια, ανήκουν σε διάφορα συστήματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας τους, θα έχουν γενικά περιορισμένα συνταξιοδοτικά δικαιώματα όταν συνταξιοδοτούνται.

Το θέμα της δυνατότητας μεταφοράς θα παραμείνει επομένως στην πολιτική ημερήσια διάταξη, και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η Επιτροπή πρόσφατα πραγματοποίησε διαβουλεύσεις με τους κοινωνικούς εταίρους σχετικά με το θέμα της δυνατότητας μεταφοράς των δικαιωμάτων συμπληρωματικής σύνταξης (*Βελτίωση της δυνατότητας μεταφοράς των δικαιωμάτων συμπληρωματικής σύνταξης*, πρώτο στάδιο διαβουλεύσεων με τους ευρωπαίους κοινωνικούς εταίρους SEC/2002/597 της 27/05/2002). Ένα δεύτερο στάδιο διαβουλεύσεων θα πραγματοποιηθεί κατά τη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του 2003 πριν αποφασιστεί εάν θα γίνουν ενέργειες σε επίπεδο ΕΕ.

5.1.3. Συμπέρασμα: Πρέπει να γίνουν βελτιώσεις στα συνταξιοδοτικά συστήματα του δεύτερου άξονα

Τα εκ του νόμου προβλεπόμενα συστήματα, γενικά, ανταποκρίνονται ικανοποιητικά στην πρόκληση για παροχή συντάξεων στους εργαζόμενους στο πλαίσιο άτυπης απασχόλησης και στους εργαζόμενους που χαρακτηρίζονται από κινητικότητα. Αντίθετα, τα συστήματα του δεύτερου άξονα εξακολουθούν να παρουσιάζουν προβλήματα και στις δύο περιπτώσεις. Παρ' όλ' αυτά, τα κράτη μέλη τα οποία

προωθούν τα συστήματα αυτά εργάζονται προς την κατεύθυνση της αντιμετώπισης των δυσκολιών αυτών. Οι ενέργειες σε επίπεδο ΕΕ για τη διευκόλυνση της διασυνοριακής μεταφοράς των δικαιωμάτων επαγγελματικής σύνταξης συνεχίζονται.

5.2. Στόχος 10: εκπλήρωση των στόχων για μεγαλύτερη ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών

Αναθεώρηση των διατάξεων για τις συντάξεις με στόχο να εξασφαλιστεί η αρχή της ίσης μεταχείρισης γυναικών και ανδρών, λαμβανομένων υπόψη των υποχρεώσεων που επιβάλλει το δίκαιο της ΕΕ.

Οι γυναίκες αποτελούν την πλειονότητα των ηλικιωμένων ατόμων – το 60% σχεδόν των ατόμων πάνω από 65 ετών και τα δύο τρίτα σχεδόν των ατόμων πάνω από 75 ετών. Ωστόσο, τα συνταξιοδοτικά συστήματα δεν έχουν προσαρμοστεί ιδιαίτερα στις μεταβαλλόμενες ανάγκες των γυναικών. Τα περισσότερα συνταξιοδοτικά συστήματα είχαν σχεδιαστεί για άνδρες που εργάζονταν με καθεστώς πλήρους απασχόλησης, χωρίς διακοπές στη σταδιοδρομία τους και οι οποίοι αποτελούσαν το μόνο στήριγμα της οικογένειας. Οι ανάγκες των γυναικών καλύπτονταν από το εισόδημα του συζύγου τους ή, μετά το θάνατό του, από τις συντάξεις χηρείας που συμπληρώνονταν από τα επιδόματα τέκνων. Η προσέγγιση αυτή υπάρχει ακόμη στις βασικές αρχές πολλών συνταξιοδοτικών συστημάτων, παρά το γεγονός ότι πολλά κράτη μέλη προσαρμόζουν προοδευτικά τα συστήματά τους στην υπάρχουσα κοινοτική νομοθεσία και με βάση το υψηλότερο ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας και των στόχων για μεγαλύτερη ισότητα των φύλων.

5.2.1. Διαφορές στη συνταξιοδοτική κατάσταση ανδρών και γυναικών

Επειδή τα συνταξιοδοτικά συστήματα δεν έχουν σχεδιαστεί μόνο για να προσφέρουν μία καθολική κατ' αποκοπή σύνταξη, αλλά για να αντικαταστήσουν το δεδουλευμένο εισόδημα και να διατηρήσουν το βιοτικό επίπεδο που επετεύχθη κατά τη διάρκεια του επαγγελματικού βίου, οι διαφορές στην απασχόληση μεταξύ ανδρών και γυναικών είναι αναπόφευκτο να αντικατοπτρίζονται στα συνταξιοδοτικά δικαιώματα. Τα σημερινά ποσοστά απασχόλησης των γυναικών εξακολουθούν να είναι πολύ χαμηλότερα από τα αντίστοιχα ποσοστά των ανδρών με μια μακροπρόθεσμη τάση για περιορισμό των διαφορών. Η διαφορά είναι μεγαλύτερη μεταξύ των μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων και μικρότερη μεταξύ των νεότερων ηλικιακών ομάδων. Με αποτέλεσμα, οι γυναίκες που έχουν συνταξιοδοτηθεί σήμερα ή που πλησιάζουν σε ηλικία συνταξιοδότησης να έχουν εργαστεί λιγότερο χρόνο από τους άνδρες και να έχουν μικρότερα εισοδήματα. Επιπλέον, έχουν πολύ περισσότερες πιθανότητες από τους άνδρες να έχουν εργαστεί με καθεστώς μερικής απασχόλησης και σε επιχειρήσεις που δεν προσέφεραν συμπληρωματικές συντάξεις.

Αυτές οι διαφορές στο ιστορικό της απασχόλησης ανδρών και γυναικών αντικατοπτρίζονται στις σημερινές συντάξεις. Η διαφορά μεταξύ των συντάξεων ανδρών και γυναικών μπορεί να είναι μεγαλύτερη από τη διαφορά των αμοιβών[19]. Έτσι η Φινλανδία αναφέρει ότι κατά το 2000 η συνολική μέση σύνταξη μιας γυναίκας ήταν 841 ευρώ, ενώ η μέση σύνταξη ενός άνδρα ήταν 1151 ευρώ, γεγονός

[19] Πρέπει να σημειωθεί ότι η σύγκριση του επιπέδου των συντάξεων ανδρών και γυναικών αφορά το ατομικό δικαίωμα. Η πραγματική κατάσταση του εισοδήματος εξαρτάται επίσης και από τα παράγωγα δικαιώματα.

που σημαίνει ότι το ποσοστό της διαφοράς των συντάξεων ήταν 27 %[20] ενώ το ποσοστό της διαφοράς των αμοιβών ήταν 20% μόνο. Στην Ισπανία η μέση ανταποδοτική σύνταξη ήταν 405 ευρώ για τις γυναίκες και 650 ευρώ για τους άνδρες κατά το 2001, διαφορά 37 % (η διαφορά των αμοιβών βασίζεται σε στοιχεία του πάνελ νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για το 1998: 14%). Στην Αυστρία, η μέση σύνταξη του εκ του νόμου προβλεπόμενου συστήματος ήταν 734 ευρώ για τις γυναίκες και 1334 ευρώ για τους άνδρες κατά το 2000, διαφορά 45% (διαφορά αμοιβών: 21%). Στη Γαλλία η μέση μηνιαία σύνταξη για τους άνδρες το 1997 ήταν 1342 ευρώ ενώ των γυναικών ήταν 767 ευρώ, διαφορά 43% (διαφορά αμοιβών: 11%). Στο ΗΒ το 2001 η διαφορά ήταν 16% (οι άνδρες ελάμβαναν £183 την εβδομάδα και οι γυναίκες £153) – ενώ η διαφορά αμοιβών ήταν 24% – και η διαφορά αυτή προκύπτει κυρίως από τις παροχές των επαγγελματικών συντάξεων οι οποίες έχουν την τάση να είναι πολύ χαμηλότερες για τις γυναίκες.

Τα χαμηλά αυτά συνταξιοδοτικά δικαιώματα αυξάνουν τον κίνδυνο της φτώχειας που διατρέχουν οι γυναίκες, ιδίως όταν ζουν μόνες και δεν έχουν άλλες πηγές εισοδήματος, όπως ένα παράγωγο δικαίωμα (σύνταξη επιζώντων). Ο κίνδυνος της φτώχειας στα τέλη της δεκαετίας του 1990 ήταν πράγματι υψηλότερος για τις ηλικιωμένες γυναίκες σε σύγκριση με τους ηλικιωμένους άνδρες στα περισσότερα κράτη μέλη (βλ. διάγραμμα 14 στο στόχο 1). Μόνο στην Ισπανία και στις Κάτω Χώρες ο κίνδυνος της φτώχειας ήταν μικρότερος για τις γυναίκες απ' ό,τι για τους άνδρες, και στο Βέλγιο η διαφορά ήταν πολύ μικρή. Ωστόσο, οι διαφορές είναι γενικά μεγαλύτερες για τους ηλικιωμένους που ζουν μόνοι τους.

Πολλά από τα μέτρα που έχουν σχεδιαστεί για να ενισχύσουν την επάρκεια των συνταξιοδοτικών συστημάτων θα έπρεπε να ευνοούν ιδίως τις γυναίκες, επειδή εκείνες εξαρτώνται συχνότερα απ' ό,τι οι άνδρες από τα εγγυημένα ελάχιστα εισοδήματα. Οι γυναίκες είναι επίσης οι κύριοι δικαιούχοι συνυπολογισμού σύνταξης για την ανατροφή παιδιών ή για τη φροντίδα συγγενών.

Η αύξηση της παροχής συντάξεων από τα συστήματα του τρίτου άξονα αποτελεί μια νέα πρόκληση. Η διατήρηση και η βελτίωση των επιπέδων για τις γυναίκες θα απαιτήσει υψηλότερη συμμετοχή στην αγορά εργασίας. Η πρόσβαση στα συστήματα του δεύτερου και του τρίτου άξονα βελτιώνεται, αλλά τα χαρακτηριστικά της αλληλεγγύης (π.χ. συνυπολογισμός σύνταξης για τη γονική άδεια) εξακολουθούν να είναι σπάνια στα συστήματα αυτά και οι γυναίκες μπορεί να τιμωρούνται λόγω του μεγαλύτερου προσδόκιμου της ζωής τους (κατά τέσσερα έτη περίπου) το οποίο μεταφράζεται σε μικρότερο ασφάλισμα.

[20] Η διαφορά των συντάξεων είναι η διαφορά μεταξύ του μέσου όρου των συντάξεων των ανδρών και των γυναικών εκφρασμένη σε ποσοστό της μέσης σύνταξης ενός άνδρα.

Διάγραμμα 20

Προσδόκιμο ζωής στην ηλικία των 65 ετών (1999)

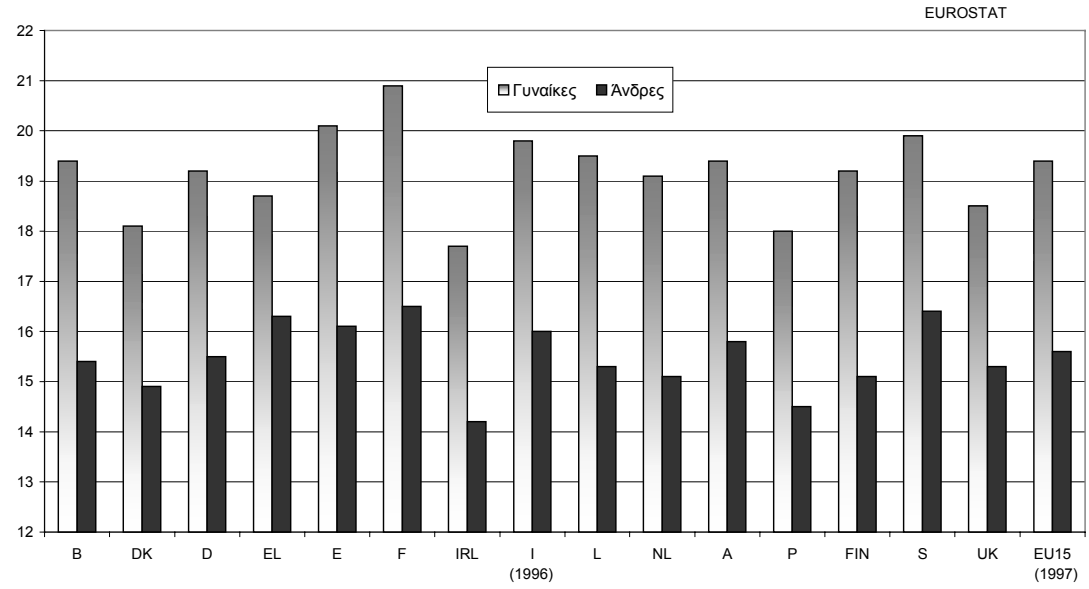

Πηγή: Demographic statistics, EUROSTAT

5.2.2. Οι διαφορές των φύλων στη νομοθεσία περί συντάξεων

Η κοινοτική νομοθεσία απαιτεί να υπάρχει ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών στα θέματα της εκ του νόμου προβλεπόμενης κοινωνικής ασφάλισης, αλλά επιτρέπει ορισμένες εξαιρέσεις σχετικά με την ηλικία συνταξιοδότησης, τις παροχές επιζώντων και τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα για την ανατροφή παιδιών (οδηγία 79/7). Οι παρεκκλίσεις αυτές έχουν ερμηνευτεί πολύ αυστηρά από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Η οδηγία είναι σαφές ότι θεωρεί τις εξαιρέσεις αυτές μεταβατικές και απαιτεί από τα κράτη μέλη να εξετάζουν περιοδικά, υπό το φως των κοινωνικών εξελίξεων, εάν οι παρεκκλίσεις αυτές από την αρχή της ίσης μεταχείρισης εξακολουθούν να αιτιολογούνται. Στον τομέα των επαγγελματικών συντάξεων, με την οδηγία 96/97/ΕΚ τροποποιήθηκε η οδηγία 86/378/ΕΚ ώστε να ευθυγραμμιστεί με το άρθρο 141 όπως ερμηνεύτηκε από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Περιορίζει επίσης τις πιθανές παρεκκλίσεις συγκριτικά με την οδηγία 79/7 επειδή το άρθρο 141 της Συνθήκης απαιτεί γυναίκες και άνδρες να λαμβάνουν ίση αμοιβή για ίση εργασία. Αυτό σημαίνει όχι μόνο την άμεση αμοιβή, αλλά και άλλες μορφές αποζημίωσης όπως είναι οι επαγγελματικές συντάξεις.

Τα κράτη μέλη γενικά καταβάλλουν προσπάθειες για να επιτύχουν την πλήρη ίση μεταχείριση στη νομοθεσία τους περί συντάξεων, αν και ορισμένα από αυτά δεν έχουν μεταφέρει ακόμη πλήρως την απαίτηση αυτή στις διάφορες διατάξεις τους. Στη σουηδική έκθεση τονίζεται η σπουδαιότητα του σημείου αυτού, υποστηρίζοντας ότι εάν οι διατάξεις των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης επιβραβεύουν τις διαφορές των φύλων που υπάρχουν στην αγορά εργασίας, το μόνο που θα επιτύχουν θα είναι να ενισχύουν τους παραδοσιακούς ρόλους των δύο φύλων. Η προσφορά υψηλότερων παροχών επιζώντων ή επιδομάτων και συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων για την ανατροφή των παιδιών στις γυναίκες απ' ό,τι στους άνδρες είναι δυνατόν να λειτουργήσει ως οικονομικό κίνητρο για τη διατήρηση των παραδοσιακών ρόλων

των φύλων και να αποθαρρύνει τους άνδρες που θα επιθυμούσαν να κάνουν μια διακοπή στη σταδιοδρομία τους.

Η εξίσωση των ηλικιών συνταξιοδότησης ανδρών και γυναικών στα επαγγελματικά ή σε άλλα αντίστοιχα συστήματα επιτυγχάνεται με την αύξηση της ηλικίας συνταξιοδότησης των γυναικών στο επίπεδο της ηλικίας συνταξιοδότησης των ανδρών. Έτσι, θα αυξηθούν σημαντικά τα ποσοστά απασχόλησης των μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων και θα μειωθούν οι μελλοντικές δαπάνες για τις συντάξεις. Όσον αφορά την ηλικία συνταξιοδότησης το Βέλγιο σκοπεύει να επιτύχει την ισότητα το 2009, το ΗΒ το 2020 και η Αυστρία το 2033. Ορισμένα κράτη μέλη, μεταξύ των οποίων η Σουηδία, η Ιταλία και η Ισπανία, προσφέρουν ευέλικτες ευκαιρίες συνταξιοδότησης, οι οποίες δίνουν τη δυνατότητα σε εργαζόμενους με μικρότερη σταδιοδρομία – επομένως και σε πολλές γυναίκες – να αποκτήσουν πλήρη σύνταξη.

Με την προοδευτική εφαρμογή του νέου συστήματος συντάξεων στην Ιταλία, η ίδια ευέλικτη ηλικία συνταξιοδότησης θα ισχύει για άνδρες και γυναίκες. Ωστόσο, οι μητέρες θα έχουν την επιλογή να συνταξιοδοτηθούν έως και ένα χρόνο ενωρίτερα (με τρία ή περισσότερα παιδιά) ή να λάβουν υψηλότερη σύνταξη ίση με έως και δύο επιπλέον έτη απασχόλησης (με τρία ή περισσότερα παιδιά). Διάφορες άλλες παροχές ή πλεονεκτήματα που συνδέονται με την ηλικία συνταξιοδότησης ή την ιδιότητα του συνταξιούχου επίσης θα πρέπει να εξισωθούν (ιδίως οι παροχές αναπηρίας και τα πλεονεκτήματα που προσφέρονται στους συνταξιούχους, όπως για παράδειγμα τα μειωμένα κόμιστρα στα μέσα μεταφοράς).

Μία ακόμη διάκριση μεταξύ ανδρών και γυναικών η οποία είναι αποδεκτή από την οδηγία 79/7 αφορά την αποζημίωση για την ανατροφή των παιδιών. Η Αυστρία, η Γερμανία, η Ελλάδα, η Γαλλία, η Ιρλανδία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο, το ΗΒ και πολύ πρόσφατα η Σουηδία χρησιμοποιούν τη δυνατότητα αυτή. Όπως διατυπώθηκε πρόσφατα από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, η δυνατότητα αυτή πρέπει να προσφέρεται σε ίση βάση σε άνδρες και γυναίκες στα συστήματα του δημόσιου τομέα. Η ίση μεταχείριση μητέρων και πατέρων πρέπει να εφαρμοστεί στα συστήματα στα οποία οι συντάξεις θεωρούνται αμοιβή, και ορισμένα συστήματα του δημόσιου τομέα θα πρέπει να προσαρμοστούν ανάλογα.

Η Γαλλία προσφέρει περιόδους εισφορών στις μητέρες ανεξάρτητα από το εάν διέκοψαν ή όχι τη σταδιοδρομία τους για να τις ανταμείψει για το βάρος των επαγγελματικών και οικογενειακών τους υποχρεώσεων. Το Λουξεμβούργο έχει εισαγάγει τα «baby years» (τουλάχιστον δύο έτη) για τον έναν από τους δύο γονείς. Στη Γερμανία πίστωση σύνταξης για τη φροντίδα των παιδιών μπορεί δοθεί είτε στον πατέρα είτε στη μητέρα και εναπόκειται στους γονείς να δηλώσουν σε ποιον από τους δύο θα πιστωθούν αυτά τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα. Ωστόσο, εάν δεν γίνουν ταυτόχρονα δηλώσεις και από τους δύο γονείς οι συντάξιμες περίοδοι για τη φροντίδα των παιδιών πιστώνονται στη μητέρα. Στη Σουηδία προσφέρονται στο γονέα με το χαμηλότερο εισόδημα, εάν οι γονείς δεν δηλώσουν σε ποιον από τους δύο θα πιστωθεί η συντάξιμη περίοδος.

5.2.3. Μέτρα για την προώθηση μεγαλύτερης ισότητας μεταξύ των φύλων στα συνταξιοδοτικά συστήματα

Ένας βασικός λόγος για τη μικρότερη επαγγελματική σταδιοδρομία των γυναικών είναι το γεγονός ότι αναλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος των ευθυνών της φροντίδας

και του νοικοκυριού. Η ανατροφή των παιδιών πολλές φορές σημαίνει επαγγελματικές θυσίες για το γονέα που αναλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος των ευθυνών – συνήθως τη μητέρα η οποία, ως αποτέλεσμα, θα έχει μειωμένα συνταξιοδοτικά δικαιώματα. Πολλά εκ του νόμου προβλεπόμενα συνταξιοδοτικά συστήματα αναγνωρίζουν τις διακοπές στη σταδιοδρομία για την ανατροφή των παιδιών πιστώνοντας συνταξιοδοτικά δικαιώματα ή μετρώντας τα χρόνια αυτά στο σύνολο των ετών που απαιτείται για την απόκτηση δικαιώματος σύνταξης. Οι πιστώσεις αυτές συνήθως υπολογίζονται με βάση τις ελάχιστες συντάξεις. Ορισμένα επαγγελματικά συστήματα με ισχυρότερα στοιχεία αλληλεγγύης πιστώνουν συντάξιμες περιόδους γι' αυτά τα χρονικά διαστήματα, αλλά είναι υποχρεωμένα να εφαρμόζουν αυστηρά ίσους όρους για άνδρες και γυναίκες προκειμένου να τηρούν το άρθρο 141 της Συνθήκης (ίσες αμοιβές για άνδρες και γυναίκες).

Οι ρυθμίσεις που αφορούν τις άδειες, όπως είναι για παράδειγμα οι γονικές άδειες, αποτελούν ένα σημαντικό μέσο το οποίο προσφέρει τη δυνατότητα σε γυναίκες και άνδρες να συνδυάσουν τις επαγγελματικές και οικογενειακές τους υποχρεώσεις. Οι διατάξεις που αφορούν τα επιδόματα και την πίστωση σύνταξης είναι πολύ διαφορετικές μεταξύ των κρατών μελών. Έντεκα κράτη μέλη λαμβάνουν υπόψη με τον ένα ή τον άλλο τρόπο τις περιόδους αδειών για τον υπολογισμό της ελάχιστης σύνταξης. Η γενναιόδωρη υποστήριξη μέσω των άμεσων επιδομάτων σε χρήμα ή της πίστωσης σύνταξης μπορεί, αφενός, να ενθαρρύνει τους πατέρες για να παίρνουν γονική άδεια, αφετέρου όμως, όταν συνδέονται με μακρόχρονη διακοπή της σταδιοδρομίας μπορεί να έχουν αρνητικό αντίκτυπο στη συνολική απασχόληση και να θέτουν σε κίνδυνο τις ευκαιρίες της μητέρας για να συνεχίσει τη σταδιοδρομία της.

Από την άποψη των ίσων ευκαιριών στην αγορά εργασίας, μπορεί να είναι αποτελεσματικότερο να αναδιατεθούν ορισμένοι πόροι από το γενναιόδωρο πλήρες επίδομα άδειας στο συνδυασμό φροντίδας και εργασίας και στην ανάπτυξη υπηρεσιών φροντίδας των παιδιών, όπως προτείνουν ορισμένα κράτη μέλη. Ορισμένα κράτη μέλη προσφέρουν ρυθμίσεις μερικής απασχόλησης. Το Λουξεμβούργο για παράδειγμα προσφέρει επίδομα γονικής άδειας 1650 ευρώ το μήνα, ή 825 ευρώ για γονέα ο οποίος εργάζεται με μερική απασχόληση, και πιστώνει τις συνταξιοδοτικές εισφορές ασφάλισης για την περίοδο αυτή. Η Γαλλία αυτή τη στιγμή συζητά ένα επίδομα «ελεύθερης επιλογής» το οποίο θα αντικαταστήσει τα διάφορα υπάρχοντα επιδόματα και το οποίο οι γονείς θα μπορούν να χρησιμοποιούν είτε για να μένουν στο σπίτι είτε για να πληρώνουν υπηρεσίες για τη φροντίδα των παιδιών.

Λόγω της μικρότερης συμμετοχής στην αγορά εργασίας και των χαμηλότερων εισοδημάτων των γυναικών, οι παροχές επιζώντων εξακολουθούν να αποτελούν ένα σημαντικό μέσο το οποίο εξασφαλίζει ένα ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο για τις ηλικιωμένες γυναίκες. Πολλές χώρες (Αυστρία, Γερμανία, Κάτω Χώρες, Σουηδία, ΗΒ) μειώνουν με διάφορους τρόπους αυτές τις παροχές καθώς οι γυναίκες εξαρτώνται όλο και λιγότερο από αυτές είτε λόγω του ότι η κατάστασή τους όσον αφορά την απασχόληση, κατά συνέπεια και τις εισφορές, βελτιώνεται, είτε λόγω άλλων μέτρων πολιτικής με τα οποία αυξάνονται τα ατομικά συνταξιοδοτικά τους δικαιώματα. Έτσι η Γερμανία μείωσε τις συντάξεις επιζώντων από 60% σε 55% της σύνταξης του συζύγου, ενώ ταυτόχρονα αύξησε την πίστωση σύνταξης για την ανατροφή των παιδιών.

Στην ελληνική έκθεση τονίζεται ότι οι όροι που συνδέονται με τις παροχές επιζώντων μπορεί να έχουν αρνητικά αποτελέσματα, αφού εξασφαλίζουν στις παντρεμένες γυναίκες υψηλότερα εισοδήματα μέσω των παράγωγων δικαιωμάτων από τη σύνταξη του συζύγου τους, από τα εισοδήματα που θα μπορούσαν να κερδίσουν μέσω της δικής τους εργασίας. Είναι πιθανόν και άλλα συστήματα παροχών επιζώντων να επηρεάζουν με ανεπιθύμητο τρόπο την προσωπική επιλογή των ατόμων όσον αφορά την απασχόληση ή την απόφαση για ένα νέο γάμο, αλλά το ζήτημα αυτό δεν εξετάζεται στις υπόλοιπες εθνικές εκθέσεις στρατηγικής.

Στη Σουηδία όπου το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό είναι υψηλό εδώ και πολύ καιρό, δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στα ατομικά σε σύγκριση με τα παράγωγα δικαιώματα. Στην απόκτηση ατομικών συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων συμβάλλει η πίστωση σύνταξης για τα χρονικά διαστήματα που αφιερώνονται στη φροντίδα των παιδιών. Οι συντάξεις επιζώντων χορηγούνται με ίσους όρους για τους άνδρες και τις γυναίκες από το 1990, και έχουν τη μορφή μιας «σύνταξης αναπροσαρμογής» η οποία παρέχει *'λογική οικονομική υποστήριξη για μια ορισμένη περίοδο που ακολουθεί το θάνατο του συντρόφου'*. Για τις επιζώσες συζύγους ηλικίας κάτω των 65 ετών η περίοδος αυτή περιορίζεται στους 10 μήνες (θα αυξηθούν σε 12 από το 2005). Ωστόσο, αυτή η σύνταξη αναπροσαρμογής χορηγείται πάντοτε μέχρις ότου το μικρότερο παιδί να συμπληρώσει την ηλικία των 12 ετών. Η σύνταξη χηρείας η οποία καταβάλλεται μόνο στις γυναίκες εξακολουθεί να υπάρχει, αλλά θα καταργηθεί προοδευτικά και μακροπρόθεσμα. Γενικά, οι χήρες που παντρεύτηκαν πριν το 1990 θα δικαιούνται τη σύνταξη αυτή. Τα συστήματα επαγγελματικών συντάξεων προσφέρουν συνήθως παροχές επιζώντων.

Στη σουηδική έκθεση εθνικής στρατηγικής δεν σχολιάζεται ο κοινωνικός αντίκτυπος της κατάργησης των παροχών επιζώντων, αλλά ο θάνατος του ή της συζύγου είναι πιθανόν να έχει ως αποτέλεσμα σημαντική μείωση του βιοτικού επιπέδου του επιζώντος ή της επιζώσης συζύγου. Αξίζει να σημειωθεί ότι στη Σουηδία υπήρχε μεγάλη διαφορά μεταξύ ανδρών και γυναικών στο σχετικό εισόδημα των ατόμων άνω των 65 ετών σε σύγκριση με τα άτομα ηλικίας 0-64 (βλ. διάγραμμα 17 στο στόχο 2). Η Σουηδία χορηγεί ατομικά κεφαλαιοποιητικά συνταξιοδοτικά δικαιώματα (το κεφαλαιοποιητικό τμήμα του νέου σουηδικού συνταξιοδοτικού συστήματος χρηματοδοτήθηκε από 2,5 ποσοστιαίες μονάδες των εισφορών) που μεταφέρονται στον ένα σύζυγο. Αυτό αποφασίζεται κάθε χρόνο για το σύνολο των κεφαλαιοποιητικών συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων που αποκτήθηκαν κατά τη διάρκεια του συγκεκριμένου χρόνου. Ωστόσο, πολύ λίγα άτομα χρησιμοποιούν την επιλογή αυτή και η επιβάρυνση για τη μεταφορά αυτή ανέρχεται σε 14%.

Ένα πολύ σημαντικό θέμα είναι το μοίρασμα των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων στην περίπτωση διάλυσης της οικογένειας. Στη βρετανική έκθεση αναφέρεται ότι *'για πολλές παντρεμένες γυναίκες, η ανάληψη των ευθυνών της φροντίδας και του νοικοκυριού έδωσε τη δυνατότητα στους συζύγους τους να εργαστούν και να δημιουργήσουν μια αξιοπρεπή σύνταξη. Επομένως, στη σύνταξη του συζύγου αντικατοπτρίζεται η συνεισφορά και των δύο στο γάμο'*. Από το Δεκέμβριο του 2001 η αξία των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων είναι δυνατόν να μοιραστεί κατά τη διαδικασία του διαζυγίου, χωρίς όμως αυτό να είναι υποχρεωτικό. Το μοίρασμα της σύνταξης είναι επίσης εφικτό στη Δανία, στην Ιρλανδία, στη Γερμανία, ενώ στις Κάτω Χώρες είναι υποχρεωτικό. Η Γερμανία έχει επίσης εισαγάγει τη δυνατότητα μοιράσματος των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων για τους συζύγους που εξακολουθούν να ζουν μαζί, ως μέσο για την εξατομίκευση των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων. Ανάλογες λύσεις συζητούνται αυτή τη στιγμή στην Αυστρία.

5.2.4. Συμπέρασμα: αντίκτυπος των συνταξιοδοτικών συστημάτων στην ισότητα των φύλων

Τα κράτη μέλη προσαρμόζουν σταδιακά τα συνταξιοδοτικά τους συστήματα στους νέους κοινωνικούς και οικονομικούς ρόλους των ανδρών και των γυναικών. Περνούν από την άμεση διάκριση στη νομοθεσία περί συντάξεων υπέρ των εξαρτώμενων νοικοκυρών σε νέους κανόνες, σκοπός των οποίων είναι να διευκολύνουν το συνδυασμό των οικογενειακών και επαγγελματικών υποχρεώσεων και για τους δύο συζύγους. Ωστόσο, παρά τη λήψη των μέτρων αυτών και την αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, για πολύ καιρό ακόμη θα εξακολουθήσουν να υπάρχουν σημαντικές διαφορές στα συνταξιοδοτικά δικαιώματα ανδρών και γυναικών. Πρέπει να γίνουν κι άλλες αξιολογήσεις για να εκτιμηθεί ο αντίκτυπος των πρόσφατων μεταρρυθμίσεων στη σχετική κατάσταση ανδρών και γυναικών.

Η ενίσχυση των εγγυήσεων του ελάχιστου εισοδήματος είναι δυνατόν να αναμένεται ότι θα μειώσει τον κίνδυνο της φτώχειας, ενώ η πίστωση σύνταξης για τα χρονικά διαστήματα φροντίδας παιδιών ή ηλικιωμένων συγγενών θα αυξήσει τα ατομικά δικαιώματα. Οι παροχές επιζώντων, αντίθετα, τείνουν να μειωθούν, αντικατοπτρίζοντας την εξέλιξη υπέρ των ατομικών δικαιωμάτων, η οποία οφείλεται στην αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό. Η όλο και μεγαλύτερη σημασία της παροχής συμπληρωματικών συντάξεων μπορεί να έχει αρνητικό αντίκτυπο στην ισότητα ανδρών και γυναικών, παρόλο που η πρόσβαση στα επαγγελματικά συστήματα συνταξιοδότησης βελτιώνεται σε πολλά κράτη μέλη. Αν και είναι σαφές ότι οι γυναίκες έχουν δικαίωμα στις ίδιες συνταξιοδοτικές παροχές με τους άνδρες στα επαγγελματικά συστήματα προκαθορισμένων παροχών, στα ιδιωτικά συστήματα προκαθορισμένων εισφορών οι γυναίκες μπορεί να λαμβάνουν χαμηλότερες συνταξιοδοτικές παροχές λόγω της χρήσης ειδικών για κάθε φύλο αναλογιστικών παραγόντων (που αντικατοπτρίζουν το μεγαλύτερο προσδόκιμο ζωής των γυναικών). Ωστόσο, στα δημόσια συστήματα προκαθορισμένων εισφορών (Σουηδία, Ιταλία), θα χρησιμοποιηθούν ενιαίοι αναλογιστικοί παράγοντες και για τα δύο φύλα, έτσι ώστε γυναίκες και άνδρες να λαμβάνουν την ίδια ετήσια σύνταξη για ταυτόσημα ποσά εισφορών. Οι Κάτω Χώρες εισήγαγαν την υποχρέωση για ίσες παροχές προς άνδρες και γυναίκες ακόμη και στα συστήματα προκαθορισμένων εισφορών, η οποία θα τεθεί σε εφαρμογή το 2005.

Ο στόχος της Λισσαβώνας για αύξηση του ποσοστού απασχόλησης των γυναικών στο 60% παραμένει πολύ πιο κάτω από το ποσοστό απασχόλησης των ανδρών. Ωστόσο, η επίτευξη του στόχου αυτού θα βελτιώσει ασφαλώς τα μελλοντικά συνταξιοδοτικά δικαιώματα των γυναικών. Η περαιτέρω πρόοδος θα απαιτήσει συνδυασμένες προσπάθειες σε τρεις κύριους τομείς της πολιτικής, την κοινωνική προστασία, την απασχόληση και τις οικογενειακές υποθέσεις, προσπάθειες οι οποίες θα πρέπει να στοχεύουν σε καλύτερη κατανομή των δικαιωμάτων και των ευθυνών στο εσωτερικό της οικογένειας, καλύτερη κατανομή της αμειβόμενης και της μη αμειβόμενης εργασίας μεταξύ των ανδρών και των γυναικών, καλύτερες ανταμοιβές για τις ευθύνες φροντίδας τόσο για τις γυναίκες όσο και για τους άνδρες, και σε καλύτερη επαγγελματική παροχή υπηρεσιών φροντίδας ως εναλλακτική λύση στη διακοπή της σταδιοδρομίας.

5.3. Στόχος 11: απόδειξη της ικανότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων να ανταποκριθούν στις προκλήσεις

Να αποκτήσουν τα συνταξιοδοτικά συστήματα περισσότερη διαφάνεια και ικανότητα προσαρμογής στις μεταβαλλόμενες συνθήκες, ώστε οι πολίτες να συνεχίσουν να τα εμπιστεύονται. Ανάπτυξη αξιόπιστης και εύληπτης ενημέρωσης σχετικά με τις μακροπρόθεσμες προοπτικές των συνταξιοδοτικών συστημάτων, ιδίως όσον αφορά την πιθανή εξέλιξη των επιπέδων των παροχών και των ποσοστών των εισφορών. Προώθηση της ευρύτερης δυνατής συναίνεσης για τις συνταξιοδοτικές πολιτικές και μεταρρυθμίσεις. Βελτίωση της μεθοδολογικής βάσης για αποτελεσματική παρακολούθηση των συνταξιοδοτικών πολιτικών και μεταρρυθμίσεων.

Η επίτευξη των δέκα κοινών στόχων που εξετάστηκαν έως τώρα θα διασφαλίσει το μέλλον των ευρωπαϊκών συνταξιοδοτικών συστημάτων. Ωστόσο, το έργο αυτό δεν εξαρτάται μόνο από τους τεχνοκράτες. Χωρίς αποφασισμένη πολιτική ηγεσία και ισχυρή λαϊκή υποστήριξη των αναγκαίων μεταρρυθμίσεων δεν θα οικοδομηθούν στέρεα συνταξιοδοτικά συστήματα. Η δημιουργία ασφαλών και βιώσιμων συντάξεων αποτελεί ιδιαίτερη πρόκληση για τη διακυβέρνηση. Τα ζητήματα είναι πολύπλοκα, ο αντίκτυπος των αλλαγών είναι αργός και δεν ακολουθεί τον κανονικό ρυθμό των πολιτικών αλλαγών, αλλά οι συνέπειές τους στη ζωή των πολιτών είναι βαθιές. Η σύνταξη και η δημοσίευση των εθνικών εκθέσεων στρατηγικής πρέπει να συμβάλουν στην ανοικτή και αναγκαία συζήτηση για τη μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Ωστόσο, μια ορθολογική συζήτηση πρέπει να βασίζεται στη σωστή ενημέρωση σχετικά με την τρέχουσα και τη μελλοντική κατάσταση των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Αυτή πρέπει να είναι η βάση για την επίτευξη ευρείας συναίνεσης, η οποία είναι απαραίτητη για να αποφευχθούν οι συχνές μεταστροφές μετά από κάθε εκλογή. Οι υπεύθυνοι για τη χάραξη των πολιτικών πρέπει να επιδιώξουν να δώσουν στους πολίτες μια σαφή εικόνα του τι μπορεί να περιμένουν από τα συνταξιοδοτικά τους συστήματα – και του τι πρέπει να κάνουν οι ίδιοι για να προετοιμαστούν για τη συνταξιοδότησή τους.

5.3.1. Παρακολούθηση των συνταξιοδοτικών συστημάτων

Οι μηχανισμοί για την παρακολούθηση της συνολικής οικονομικής κατάστασης των συνταξιοδοτικών συστημάτων, αλλά όλο και περισσότερο και του αντικτύπου τους στην κοινωνική κατάσταση, έχουν βελτιωθεί σημαντικά σε πολλά κράτη μέλη.

Ορισμένες χώρες έχουν εισαγάγει την υποχρέωση υποβολής εκθέσεων όσον αφορά τα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα. Η γερμανική κυβέρνηση οφείλει να υποβάλει ετήσια έκθεση για τη συνταξιοδοτική ασφάλιση στο νομοθέτη. Η έκθεση αυτή πρέπει να περιλαμβάνει προβολές όσον αφορά τα απαιτούμενα επίπεδα εισφορών για τα επόμενα 15 έτη. Μία φορά για κάθε νομοθετικό σώμα η έκθεση πρέπει επίσης να περιλαμβάνει έρευνα για την κατάσταση του εισοδήματος των συνταξιούχων. Στην Ιρλανδία, οι αναλογιστικές επισκοπήσεις του Ταμείου Κοινωνικής Ασφάλισης είναι υποχρεωτικό να υποβάλονται κάθε πενταετία και η πρώτη έκθεση καλύπτει την περίοδο από το 2001 έως το 2056. Επιπλέον, η τριμηνιαία εθνική έκθεση για τα νοικοκυριά έχει προσαρμοστεί ώστε να καταγράφει τις βελτιώσεις στην κάλυψη των επαγγελματικών συντάξεων (η κυβέρνηση έχει θέσει ως στόχο να καλύψει το 70% των ατόμων ηλικίας άνω των 30 ετών και πρέπει να επανεξετάσει την κατάσταση έως το 2005).

Η τακτική παρακολούθηση των βασικών παραμέτρων ενός συνταξιοδοτικού συστήματος αποτελεί προϋπόθεση για τους σχετικά αυτόματους μηχανισμούς προσαρμογής. Η Σουηδία και η Ιταλία έχουν προχωρήσει περισσότερο προς αυτή την κατεύθυνση, καθορίζοντας το ποσοστό εισφοράς και ενσωματώνοντας στο σύστημα αυτόματους μηχανισμούς σταθεροποίησης οι οποίοι προσαρμόζουν τις παροχές καθώς το προσδόκιμο ζωής ανεβαίνει ή όταν ο αριθμός των ασφαλισμένων μειώνεται. Το σύστημα παρακολουθείται μέσω των εκθέσεων τις οποίες είναι υποχρεωμένο να υποβάλει κάθε χρόνο το Εθνικό Συμβούλιο Κοινωνικής Ασφάλισης. Στην περίπτωση της Γερμανίας, εάν οι προβολές οι οποίες προαναφέρονται δείξουν ότι οι στόχοι όσον αφορά τα ποσοστά εισφορών ή τα επίπεδα παροχών δεν θα επιτευχθούν, η κυβέρνηση είναι υποχρεωμένη να προτείνει προσαρμογές.

Η Ελλάδα και η Γαλλία τονίζουν ότι η πολυπλοκότητα των συστημάτων τους δυσχεραίνει την παροχή σωστής ενημέρωσης σχετικά με τις μελλοντικές προοπτικές των συστημάτων τους. Παρ' όλ' αυτά, η Γαλλία έχει αναπτύξει διάφορα στατιστικά εργαλεία τα οποία επιτρέπουν μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες προσομοιώσεις του συνταξιοδοτικού συστήματος γενικά και οι πληροφορίες από τα διάφορα συστήματα συγκεντρώνονται σε κεντρικό επίπεδο. Η Φινλανδία επίσης εξετάζει τη βελτίωση της συλλογής εναρμονισμένων στοιχείων από τα συνταξιοδοτικά ιδρύματα και τα πρώτα αποτελέσματα θα δημοσιευτούν το 2003. Το HB αυτή τη στιγμή αναπτύσσει ένα νέο δυναμικό μοντέλο μικροπροσομοίωσης για τη μακροπρόθεσμη ανάλυση της συνταξιοδοτικής πολιτικής. Έτσι θα εκτιμηθεί η εισοδηματική κατάσταση των συνταξιούχων βάσει διαφόρων παραδοχών σχετικά με τα δημόσια και τα ιδιωτικά συστήματα συνταξιοδότησης και τις οικονομικές παραμέτρους, συνδυάζοντας έτσι τις οικονομικές και τις κοινωνικές πτυχές.

Όσον αφορά την ενημέρωση σχετικά με τα ιδιωτικά συστήματα συνταξιοδότησης, η ολλανδική έκθεση εθνικής στρατηγικής εξηγεί ότι από το 1994 η ελεγκτική αρχή PVK έχει υποχρεωθεί να συλλέγει ετήσια στοιχεία σχετικά με τις συμπληρωματικές συντάξεις, συμπεριλαμβανομένης της κάλυψης και των παροχών που προσφέρονται. Στη Δανία, όπου κυριαρχούν τα συστήματα προκαθορισμένων εισφορών, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στα στοιχεία που αφορούν την οικονομική επίδοση. Η δανική αρχή οικονομικού ελέγχου δημοσιεύει συγκρίσιμους οικονομικούς δείκτες που καλύπτουν τις διοικητικές δαπάνες των συστημάτων και τις αποδόσεις με βάση τα στοιχεία του ενεργητικού.

Σε ορισμένες χώρες ανατέθηκε η εκπόνηση συγκεκριμένων μελετών με σκοπό να αποτελέσουν τη βάση των συζητήσεων για τις μεταρρυθμίσεις. Στις Κάτω Χώρες το κεντρικό γραφείο προγραμματισμού δημοσίευσε μια σημαντική οικονομική ανάλυση σχετικά με τον αντίκτυπο της γήρανσης στα οικονομικά του κράτους, στην υγειονομική περίθαλψη και στις συντάξεις, στην οποία βασίστηκε η χάραξη της πολιτικής. Προτάθηκε η ανάλυση αυτή να επικαιροποιείται κάθε τέσσερα χρόνια.

Η Φινλανδία ήταν η μόνη χώρα η οποία ανέφερε τη διεξαγωγή δημοσκοπήσεων για τη μέτρηση της εμπιστοσύνης του κοινού στο συνταξιοδοτικό σύστημα. Οι δημοσκοπήσεις αυτές πραγματοποιούνται κατά καιρούς με σκοπό την παρακολούθηση της γνώμης του κοινού για το συνταξιοδοτικό σύστημα. Η τελευταία πραγματοποιήθηκε στα τέλη του 2001 και έδειξε αύξηση της εμπιστοσύνης.

Παρόλο που στα περισσότερο κράτη μέλη υπάρχει ασφαλώς περιθώριο βελτίωσης, μόνο η Ελλάδα παρουσιάζει μια πολύ κρίσιμη αξιολόγηση της κατάστασής της σε σχέση με την παρακολούθηση του συνταξιοδοτικού συστήματος. Η δημιουργία εμπιστοσύνης προς το σύστημα είναι το κεντρικό θέμα της ελληνικής έκθεσης, στην οποία τονίζεται η ανάγκη να γίνουν διαρθρωτικές αλλαγές για να μπορέσει να εφαρμοστεί το είδος των πολιτικών ενημέρωσης που προβλέπεται από το στόχο αυτό. Η διαφάνεια παρεμποδίζεται από τον κερματισμό του συστήματος και την πολυπλοκότητα της νομοθεσίας. Επιπλέον, αναφέρει ότι πολλά ταμεία δεν συμμορφώνονται με την υποχρέωση να πραγματοποιούν αναλογιστικές μελέτες κάθε πέντε χρόνια. Η κατάσταση μπορεί να βελτιωθεί με την ενοποίηση των ταμείων σε μεγαλύτερες μονάδες και τη δημιουργία μιας εθνικής αναλογιστικής αρχής.

5.3.2. Μηχανισμοί για την επίτευξη πολιτικής συναίνεσης

Τα μέτρα που προαναφέρθηκαν θα συμβάλουν στο να γίνει μια συζήτηση για την πολιτική σε σωστές βάσεις στα κράτη μέλη και να ενισχυθεί ενδεχομένως η συναίνεση για τις απαιτούμενες ενέργειες πολιτικής. Η ανάγκη για την επίτευξη συναίνεσης είναι ευρέως αναγνωρισμένη και πολλά κράτη μέλη αναφέρθηκαν στις δομές στις οποίες συμμετέχουν όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη για τη χάραξη της πολιτικής.

Πολλές εκθέσεις εθνικής στρατηγικής τονίζουν τον πρωταρχικό ρόλο των κοινωνικών εταίρων. Αυτό είναι προφανές στην περίπτωση των συστημάτων επαγγελματικών συντάξεων που βασίζονται στις συλλογικές συμβάσεις (όπως στη Δανία και στις Κάτω Χώρες). Ωστόσο, ακόμη και σε ορισμένα εκ του νόμου προβλεπόμενα συστήματα αποτελούν πολύ σημαντικούς παράγοντες. Στη Φινλανδία το μέλλον του συνταξιοδοτικού συστήματος που εξαρτάται από τα εισοδήματα έχει διαμορφωθεί μέσω των διαπραγματεύσεων με τους κοινωνικούς εταίρους, οι οποίες στη συνέχεια μεταφράζονται σε νομοθεσία από το Κοινοβούλιο. Οι κοινωνικοί εταίροι εκπροσωπούνται επίσης σε πολλά συμβουλευτικά όργανα που υπάρχουν σε όλη την ΕΕ.

Δύο χώρες επέμειναν ιδιαίτερα στις διακομματικές συμφωνίες. Η Σουηδία εξηγεί ότι το νέο συνταξιοδοτικό σύστημα είναι το αποτέλεσμα της δουλειάς που έγινε από εκπροσώπους όλων των κομμάτων από το 1991 έως το 1994. Πέντε από τα επτά κόμματα που εκπροσωπούνται στο *Riksdag* υποστήριξαν την πρόταση μεταρρύθμισης και συνεργάστηκαν σε μια ομάδα υλοποίησης η οποία προετοίμασε την έγκριση της μεταρρύθμισης το 1998 και συνεχίζει να παρακολουθεί την εφαρμογή της. Το ισπανικό ‘σύμφωνο του Τολέδο’ είναι μια σειρά συστάσεων που εξέδωσε το Κοινοβούλιο το 1995 μετά από συνεργασία με εμπειρογνώμονες σε μια κοινοβουλευτική επιτροπή την οποία αποτελούσαν εκπρόσωποι κομμάτων όλου του πολιτικού φάσματος. Ωστόσο, αντίθετα από τη Σουηδία, οι συστάσεις που εξέδωσε το Κοινοβούλιο δεν μεταφράστηκαν άμεσα σε κυβερνητική πολιτική, αλλά υποβλήθηκαν πρώτα στις κυριότερες συνδικαλιστικές οργανώσεις, με τις οποίες η κυβέρνηση κατέληξε σε συμφωνία τον Οκτώβριο του 1996. Μια νέα συμφωνία μεταξύ της κυβέρνησης και των κοινωνικών εταίρων εφαρμόστηκε τον Απρίλιο του 2001 για τη χρονική περίοδο έως το 2004 και κάλυψε ιδιαιτέρως τις κατώτατες συντάξεις, το συνταξιοδοτικό αποθεματικό ταμείο και την ευέλικτη συνταξιοδότηση.

Η συνεργασία και η συναίνεση θεωρούνται ως ένα από τα ουσιαστικότερα στοιχεία της χάραξης και εφαρμογής της πολιτικής στην Ιρλανδία, όπου η συνταξιοδοτική στρατηγική βασίζεται σε εκτεταμένες διαβουλεύσεις και συμφωνίες με τους

κοινωνικούς εταίρους, τις ομάδες εκπροσώπων και τη βιομηχανία, και οι στόχοι έχουν ενσωματωθεί στις εθνικές συμφωνίες εταιρικής σχέσης. Η προσέγγιση του ΗΒ είναι λιγότερο θεσμική απ' ό,τι στα περισσότερα άλλα κράτη μέλη: οι μεταρρυθμίσεις προετοιμάζονται σε συμβουλευτικά έγγραφα, τα οποία χρησιμοποιούνται ως βάση σε συζητήσεις με ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερομένων πλευρών, μεταξύ των οποίων και οι εκπρόσωποι εργοδοτών και εργαζομένων, αλλά και οι οργανώσεις συνταξιούχων και οι φορείς παροχής συντάξεων.

5.3.3. Ενημέρωση των δικαιούχων

Η ενημέρωση των δικαιούχων σχετικά με τα αποκτηθέντα δικαιώματα και τα μελλοντικά επίπεδα σύνταξης αποτελεί πολύ μεγάλη δέσμευση. Παρά το γεγονός ότι οι πληροφορίες αυτές δεν είναι δυνατόν, με επίσημους όρους, να έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα, δημιουργούν ωστόσο προσδοκίες και αναγκάζουν τους υπεύθυνους για ένα συνταξιοδοτικό σύστημα να επιδιώξουν να παραδώσουν τα αναμενόμενα οφέλη. Επομένως, η καλύτερη ενημέρωση των δικαιούχων μπορεί να θεωρηθεί και ως μια ένδειξη για το γεγονός ότι οι κυβερνήσεις και οι υπεύθυνοι για τα συνταξιοδοτικά συστήματα είναι πεπεισμένοι για την ικανότητά τους να εξασφαλίσουν ένα καλό εισόδημα στο μέλλον.

Τα κράτη μέλη ανέφεραν σημαντικές βελτιώσεις στην ενημέρωση των δικαιούχων σχετικά με τα προβλεπόμενα από το νόμο συνταξιοδοτικά τους δικαιώματα. Ενώ η παραδοσιακή τάση φαίνεται να είναι η παροχή πληροφοριών μόνο εφόσον ζητηθούν και κυρίως στα άτομα τα οποία πλησιάζουν στην ηλικία συνταξιοδότησης, η νέα τάση είναι σαφώς η τακτική ενημέρωση σχετικά με τα δεδουλευμένα συνταξιοδοτικά δικαιώματα όλων των ασφαλισμένων του συστήματος. Η Σουηδία είναι πρωτοπόρος της προσέγγισης αυτής με τον 'πορτοκαλί φάκελο των συντάξεων' ο οποίος αποστέλλεται, από το 1999, κάθε χρόνο σε όλους τους ασφαλισμένους του δημόσιου συνταξιοδοτικού συστήματος. Ο φάκελος περιέχει πληροφορίες σχετικά με τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα που απέκτησε ο ασφαλισμένος κατά τη διάρκεια του προηγούμενου έτους, το συνολικό συσσωρευμένο πλασματικό συνταξιοδοτικό κεφάλαιο και μία πρόβλεψη για τη μελλοντική σύνταξη με βάση διάφορες παραδοχές οικονομικής μεγέθυνσης, ποσοστών απόδοσης και ηλικίας συνταξιοδότησης.

Η Γερμανία θα ακολουθήσει παρόμοια τακτική από το 2004 και μετά, οπότε τα ιδρύματα της εκ του νόμου προβλεπόμενης συνταξιοδοτικής ασφάλισης θα πρέπει να στέλνουν κάθε χρόνο 'ενημερωτική κατάσταση σύνταξης' σε όλους τους ασφαλισμένους άνω των 27 ετών. Η κατάσταση αυτή καλύπτει τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα που έχουν αποκτηθεί έως τη συγκεκριμένη ημερομηνία και το ποσό σύνταξης που θα μπορούσε να καταβληθεί σε περίπτωση ανικανότητας. Επιπλέον, περιλαμβάνεται εκτίμηση της μελλοντικής σύνταξης γήρατος, με βάση την παραδοχή ότι η τρέχουσα απασχόληση συνεχίζεται έως την ηλικία της συνταξιοδότησης. Στους ασφαλισμένους ηλικίας άνω των 54 ετών θα αποστέλλεται ανά τριετία μία κατάσταση σύνταξης με πληροφορίες σχετικά με το ποσό της σύνταξης σύμφωνα με την τρέχουσα νομοθεσία.

Στη Φινλανδία, τα συνταξιοδοτικά στοιχεία αποστέλλονται σε διάστημα 12 μηνών από τη λήξη ενός συμβολαίου απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα. Οι δημοτικοί υπάλληλοι ηλικίας άνω των 35 ετών λαμβάνουν μία κατάσταση με τα στοιχεία αυτά κάθε πέντε χρόνια. Νέα νομοθεσία που τέθηκε σε ισχύ το 2000 στην Πορτογαλία

καθιερώνει την υποχρέωση να παρέχονται τακτικά πληροφορίες στους ασφαλισμένους σχετικά με τα συνταξιοδοτικά τους δικαιώματα.

Πολλές εκθέσεις εθνικής στρατηγικής παρουσιάζουν πρωτοβουλίες που έχουν ως στόχο τους να επιτραπεί η πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με τη σύνταξη μέσω του Διαδικτύου. Οι πληροφορίες αυτές μπορεί να είναι γενικές σχετικά με την τρέχουσα νομοθεσία (Αυστρία) ή ειδικές σχετικά με τη συνταξιοδοτική κατάσταση ενός ατόμου (Φινλανδία, Δανία, Πορτογαλία). Οι ασφαλισμένοι του γενικού συνταξιοδοτικού συστήματος στη Γαλλία έχουν δικαίωμα από το νόμο σε εξατομικευμένες πληροφορίες σχετικά με τα συνταξιοδοτικά τους δικαιώματα μόλις φτάσουν την ηλικία των 58 ετών. Μέσω του Διαδικτύου προσφέρονται προσομοιώσεις συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων που βασίζονται σε τυπικές περιπτώσεις.

Η καλύτερη πρόσβαση στις πληροφορίες δεν αφορά μόνο τα εκ του νόμου προβλεπόμενα συστήματα. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η νομοθεσία σχετικά με την ενημέρωση μπορεί να είναι πιο προχωρημένη για τα ιδιωτικά συνταξιοδοτικά συστήματα σε σύγκριση με τα δημόσια. Το Βέλγιο απαιτεί από τους εργοδότες να παρέχουν ετήσια ενημέρωση σχετικά με τα αποκτηθέντα έως τη συγκεκριμένη ημερομηνία δικαιώματα και σχετικά με την ημερομηνία κατά την οποία θα καταβληθούν. Η Δανία έχει ήδη επιβάλει την υποχρέωση ενημέρωσης στις εταιρείες ασφαλειών ζωής και στα κλαδικά συνταξιοδοτικά ταμεία και σχεδιάζει να την επεκτείνει στα εταιρικά συνταξιοδοτικά συστήματα. Ο ιστοχώρος *PensionsInfo* είναι κοινή πρωτοβουλία των δημόσιων αρχών και των ιδιωτικών φορέων παροχής συντάξεων και έχει ως στόχο του να παρέχει στους δικαιούχους μια συνολική εικόνα της συνταξιοδοτικής τους κατάστασης. Οι κάτοχοι προσωπικών λογαριασμών συνταξιοδοτικής αποταμίευσης στην Ιρλανδία θα έχουν δικαίωμα τακτικών ενημερώσεων σχετικά με την τρέχουσα αξία και την αξία σε προβολή των παροχών που μπορούν να περιμένουν. Οι ασφαλισμένοι των επαγγελματικών συνταξιοδοτικών συστημάτων στο Λουξεμβούργο δικαιούνται τακτική ενημέρωση για τις μελλοντικές συνταξιοδοτικές παροχές που θα λάβουν στο τέλος της σταδιοδρομίας τους και για τα κατοχυρωμένα δικαιώματα στην περίπτωση αλλαγής θέσης απασχόλησης ή αφερεγγυότητας του εργοδότη. Η βρετανική κυβέρνηση συνεργάζεται με τους εργοδότες και τους φορείς παροχής συντάξεων με σκοπό να προσφέρει, σε εθελοντική βάση, ‘συνδυασμένες προβλέψεις συντάξεων’ που θα καλύπτουν τα κρατικά και τα ιδιωτικά συνταξιοδοτικά δικαιώματα. Επιπλέον, τα συστήματα προκαθορισμένων εισφορών θα υποχρεωθούν, από τον Απρίλιο του 2003, να παρέχουν στους ασφαλισμένους τους ετησίως μια εικόνα της μελλοντικής τους σύνταξης βάσει διαφόρων παραδοχών.

Η καλύτερη ατομική ενημέρωση θα ευαισθητοποιήσει περισσότερο τους πολίτες σχετικά με τα συνταξιοδοτικά ζητήματα, αλλά δεν θα τους δώσει κατ’ ανάγκη τη δυνατότητα να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα, εάν πιστεύουν ότι πρέπει να κάνουν περισσότερα για να φροντίσουν για τη σύνταξή τους. Το ΗΒ έχει ξεκινήσει μια ‘διαφημιστική εκστρατεία για την εκπαίδευση σε θέματα συντάξεων’ με σκοπό την ευαισθητοποίηση των πολιτών σχετικά με την ανάγκη αποταμίευσης για τη σύνταξη και τις διαθέσιμες επιλογές.

5.3.4. Συμπέρασμα: η ενημέρωση ως κινητήριος δύναμη για την αλλαγή

Ο στόχος 11 πιθανόν να φαίνεται ότι έχει δευτερεύουσα σημασία συγκριτικά με τους προηγούμενους 10 στόχους, αλλά μπορεί να έχει πολύ σοβαρό αντίκτυπο στο μέλλον

των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Η επίτευξη υψηλού βαθμού συναίνεσης αποτελεί όρο εκ των ων ουκ άνευ για την επιτυχημένη εισαγωγή των μεταρρυθμίσεων. Οι περισσότερες από τις προσπάθειες μεταρρυθμίσεων που απαριθμήστηκαν εδώ περιλαμβάνουν και τη δημιουργία μόνιμων μηχανισμών τόσο για την εξασφάλιση της συνέχειας όσο και για τη δημιουργία μιας βάσης στην οποία θα μπορέσουν να στηριχτούν, εάν χρειαστεί, οι περαιτέρω συζητήσεις για τις μεταρρυθμίσεις. Η ενημέρωση υψηλής ποιότητας σχετικά με τα συνταξιοδοτικά συστήματα, τόσο των υπεύθυνων για τη χάραξη της πολιτικής όσο και των πολιτών, πρέπει να διευκολύνει την επίτευξη της απαιτούμενης ευρείας συναίνεσης για τις μεταρρυθμίσεις – και θα μπορούσε, για παράδειγμα, να αυξήσει την υποστήριξη για αυτόματους μηχανισμούς σταθεροποίησης, εάν γίνουν αποδεκτοί οι κίνδυνοι.

Η τακτική ενημέρωση των ατόμων σχετικά με τα συνταξιοδοτικά τους δικαιώματα δημιουργεί ένα αίσθημα ιδιοκτησίας και επιτρέπει στον καθένα να αναλάβει την ευθύνη της δικής του σύνταξης. Θα μπορούσε να αλλάξει την ίδια τη φύση ορισμένων συνταξιοδοτικών συστημάτων στα οποία η απόκτηση δικαιωμάτων είναι πιο γραμμική και στενότερα συνδεδεμένη με τις εισφορές ή άλλες προσπάθειες που είναι δυνατόν να ανταμειφθούν μέσω των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων (π.χ. ευθύνες φροντίδας).

Είναι σαφές ότι ο βαθμός στον οποίο είναι δυνατόν να παρασχεθεί σωστή ενημέρωση εξαρτάται πάρα πολύ από τη φύση του συστήματος. Έτσι οι προσεγγίσεις οι οποίες έχουν αναπτυχθεί στο πολύ ολοκληρωμένο σουηδικό σύστημα ή σχεδιάζονται για το γερμανικό σύστημα, δεν είναι ίσως δυνατόν να μεταφερθούν εύκολα στα άλλα συστήματα. Παρ' όλ' αυτά, είναι σαφές ότι τα κράτη μέλη προσδίδουν πολύ μεγάλη σημασία στο θέμα αυτό και οι δυνατότητες ανταλλαγής ορθών πρακτικών στο συγκεκριμένο τομέα είναι τεράστιες.

6. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΠΟΜΕΝΑ ΒΗΜΑΤΑ

6.1. Επίτευξη των κοινών στόχων

Οι εκθέσεις εθνικής στρατηγικής παρουσιάζουν πολλές θετικές εξελίξεις όσον αφορά τους κοινούς στόχους. Αποδεικνύουν την αποφασιστικότητα των κρατών μελών να αντιμετωπίσουν τις οικονομικές προκλήσεις χωρίς να υπονομευθούν οι κοινοί στόχοι των συνταξιοδοτικών συστημάτων τους. Η ισορροπία αυτή μεταξύ κοινωνικού και οικονομικού συμφέροντος έχει πρωταρχική σημασία για την πολιτική επιτυχία των συνταξιοδοτικών μεταρρυθμίσεων.

Επάρκεια των συντάξεων

Πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού – Όλα τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν, μέσω της εκ του νόμου προβλεπόμενης συνταξιοδοτικής ασφάλισης, ότι οι άνθρωποι κερδίζουν γενικά συνταξιοδοτικά δικαιώματα, συμβάλλοντας έτσι στην οικονομική τους ανεξαρτησία όταν συνταξιοδοτηθούν. Επιπλέον, έχουν διατάξεις οι οποίες προσφέρουν ένα ελάχιστο επίπεδο εισοδήματος στους ηλικιωμένους οι οποίοι, για τον οποιοδήποτε λόγο, δεν έχουν αποκτήσει οι ίδιοι επαρκή συνταξιοδοτικά δικαιώματα. Χάρη στα συνταξιοδοτικά συστήματα, τα γηρατειά δεν είναι πλέον συνώνυμα με τη φτώχεια για μεγάλη μερίδα του πληθυσμού. Τα στοιχεία για το εισόδημα από το πάνελ νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ECHP) δείχνουν ότι, το 1998, ο κίνδυνος της φτώχειας (δηλ. η διαβίωση με εισόδημα μικρότερο του 60 % του μέσου εισοδήματος) για τα άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών ήταν ελαφρά μόνο υψηλότερος απ' ό,τι για τα άτομα ηλικίας κάτω των 65 ετών. Ωστόσο, σε ορισμένες χώρες, ο κίνδυνος της φτώχειας εξακολουθεί να είναι υψηλότερος για τα ηλικιωμένα άτομα και ιδίως για τις ηλικιωμένες γυναίκες. Οι εκθέσεις εθνικής στρατηγικής παρουσιάζουν μια σειρά μέτρων για τη μείωση του κινδύνου της φτώχειας, στα οποία συμπεριλαμβάνεται η εξασφάλιση ενός ελάχιστου εισοδήματος και διάφορες παροχές σε χρήμα και σε είδος. Επιπλέον, οι μελλοντικοί συνταξιούχοι, και ιδιαίτερα οι γυναίκες, μπορούν να αποκτήσουν περισσότερα συνταξιοδοτικά δικαιώματα κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής τους ζωής.

Δυνατότητα διατήρησης του βιοτικού επιπέδου – Τα συνταξιοδοτικά συστήματα που συνδέονται με το εισόδημα (πρώτος άξονας), τα ιδιωτικά επαγγελματικά συστήματα (δεύτερος άξονας) και τα συστήματα ατομικής συνταξιοδότησης (τρίτος άξονας) προσφέρουν καλές ευκαιρίες στους περισσότερους Ευρωπαίους για να διατηρήσουν το βιοτικό τους επίπεδο μετά τη συνταξιοδότηση. Αυτό αντικατοπτρίζεται στο επίπεδο του μέσου εισοδήματος των ατόμων άνω των 65 ετών το οποίο πλησίαζε το 90 % του μέσου εισοδήματος των ατόμων κάτω των 65 ετών. Το μεγαλύτερο μέρος των εισοδημάτων από συντάξεις παρέχεται από τα συστήματα του πρώτου άξονα, τα οποία αναμένεται ότι θα εξακολουθήσουν να αποτελούν τη σημαντικότερη πηγή εισοδήματος για τους ηλικιωμένους στα περισσότερα κράτη μέλη. Ωστόσο, οι εκθέσεις εθνικής στρατηγικής παρουσιάζουν ένα ευρύ φάσμα συνταξιοδοτικών μεταρρυθμίσεων που έχουν εφαρμοστεί με σκοπό να συγκρατήσουν τη μελλοντική αύξηση των δημόσιων δαπανών για τις συντάξεις, αφήνοντας μεγαλύτερο πεδίο δράσης στα ιδιωτικά συστήματα. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ένα σημαντικό μέσο για να διατηρηθεί η επάρκεια των συντάξεων στο μέλλον είναι να επιτραπεί στους ασφαλισμένους να κερδίζουν πρόσθετα συνταξιοδοτικά δικαιώματα αναβάλλοντας τη συνταξιοδότησή τους. Σε πολλά κράτη μέλη αναπτύσσονται επίσης τα επαγγελματικά και προσωπικά συστήματα

συνταξιοδότησης, ώστε τα χαμηλότερα εισοδήματα από τα συστήματα του πρώτου άξονα να μπορούν να αντικατασταθούν από τις υψηλότερες παροχές των ιδιωτικών συστημάτων. Βέβαια, τα εθελοντικά ιδιωτικά συστήματα δεν αναμένεται να καλύψουν αυτόματα τη διαφορά από τον περιορισμό των δημόσιων συστημάτων. Γι' αυτό ένας όλο και μεγαλύτερος αριθμός χωρών επιτρέπει στους κοινωνικούς εταίρους να δημιουργήσουν κλαδικά συνταξιοδοτικά συστήματα με βάση τις υποχρεωτικές συλλογικές συμβάσεις που επιτρέπουν την επίτευξη υψηλών ποσοστών κάλυψης.

Προώθηση της αλληλεγγύης – Τα κράτη μέλη ενσωματώνουν ισχυρά στοιχεία αναδιανομής στα συστήματά τους του πρώτου άξονα, ιδίως με τη μορφή της εγγύησης ενός ελάχιστου επιπέδου σύνταξης ή της πίστωσης σύνταξης για χρονικά διαστήματα χωρίς συντάξιμο εισόδημα (π.χ. ανεργία, σπουδές, γονική άδεια κ.λπ.) Αυτό δεν είναι ασύμβατο με την ενίσχυση της σχέσης εισφορών και παροχών, ειδικά εάν τα στοιχεία αλληλεγγύης χρηματοδοτούνται από το γενικό προϋπολογισμό. Ισχυρά στοιχεία αλληλεγγύης υπάρχουν επίσης στα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα που βασίζονται στις συλλογικές συμβάσεις. Η τελευταία έρευνα για τα εισοδήματα διαπιστώνει, για την ΕΕ γενικά, κάπως μικρότερες διαφορές εισοδήματος μεταξύ των ηλικιωμένων απ' ό,τι μεταξύ του πληθυσμού γενικά.

Οικονομική βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων

Αύξηση των επιπέδων απασχόλησης – Όλα τα κράτη μέλη θεωρούν ότι σημαντικό στοιχείο της μακροπρόθεσμης στρατηγικής τους για τη βιωσιμότητα των συντάξεων, είναι οι προσπάθειές τους για αύξηση της απασχόλησης. Τα υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης σημαίνουν ότι περισσότεροι άνθρωποι μοιράζονται το βάρος της χρηματοδότησης των παροχών και ότι έτσι τα επίπεδα των παροχών είναι δυνατόν να διατηρηθούν. Οι προβολές των δημόσιων δαπανών για τις συντάξεις[21] δείχνουν ότι, εάν επιτυγχάνονταν οι στόχοι της Λισσαβώνας για την απασχόληση, με συνεχή αύξηση της απασχόλησης πέρα από το 2010, η αύξηση των δημόσιων δαπανών για τις συντάξεις ως ποσοστό του ΑΕγχΠ θα μπορούσε να μειωθεί κατά το ένα τρίτο περίπου το 2050, σε σχέση με το σενάριο αναφοράς των αμετάβλητων πολιτικών. Αυτό σημαίνει ότι μόνο τα υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης δεν θα λύσουν το πρόβλημα της βιωσιμότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων.

Παράταση του επαγγελματικού βίου – Σήμερα, οι περισσότεροι Ευρωπαίοι συνταξιοδοτούνται πριν φτάσουν την εκ του νόμου προβλεπόμενη ηλικία συνταξιοδότησης. Εάν ήταν δυνατόν να αυξηθεί κατά ένα έτος η πραγματική ηλικία συνταξιοδότησης, χωρίς να αυξηθούν τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα, η αναμενόμενη αύξηση των δαπανών για τις συντάξεις θα μειωνόταν κατά 0,6-1 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕγχΠ το 2050. Αυτό σημαίνει ότι η κατά ένα χρόνο αύξηση της πραγματικής ηλικίας συνταξιοδότησης θα απορροφούσε το 20% περίπου της μέσης αναμενόμενης αύξησης των συνταξιοδοτικών δαπανών το 2050. Τα κράτη μέλη έχουν δεσμευτεί να περιορίσουν τις πρόωρες συνταξιοδοτήσεις και βρίσκονται σε διαδικασία μεταρρύθμισης των συστημάτων πρόωρης συνταξιοδότησης και των πολιτικών για την αγορά εργασίας και προώθησης της παράτασης του επαγγελματικού βίου[22]. Ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις, ο ρυθμός των

---

21 Πραγματοποιήθηκαν από τα κράτη μέλη το 2001 υπό την αιγίδα της επιτροπής οικονομικής πολιτικής.

22 Κοινή έκθεση στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης σχετικά με την αύξηση της συμμετοχής του εργατικού δυναμικού και την προώθηση της παράτασης του επαγγελματικού βίου.

μεταρρυθμίσεων είναι πολύ αργός για να επιτευχθούν οι στόχοι της Στοκχόλμης και της Βαρκελώνης σχετικά με τα ποσοστά απασχόλησης των μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων (50% έως το 2010 σε σύγκριση με 38,5% σήμερα) και να αυξηθεί κατά έως και πέντε χρόνια η πραγματική ηλικία συνταξιοδότησης μέχρι το 2010.

Βιώσιμα συνταξιοδοτικά συστήματα μέσα σ' ένα πλαίσιο ορθής διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών – Ορισμένα κράτη μέλη έχουν εφαρμόσει ή εφαρμόζουν συνολικές στρατηγικές για να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων και των δημόσιων οικονομικών γενικά, σύμφωνα με την τρισκελή στρατηγική (αύξηση των ποσοστών απασχόλησης, μείωση των επιπέδων δημόσιου χρέους και μεταρρύθμιση των ίδιων των συνταξιοδοτικών συστημάτων) που περιλαμβάνεται στους γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών. Ωστόσο, οι προβολές για τα περισσότερα κράτη μέλη δείχνουν μεγάλη αύξηση των δαπανών για τις δημόσιες συντάξεις και, επιπλέον, ορισμένες χώρες παρεμποδίζονται από τα υψηλά ποσοστά χρέους και την ανάγκη για ενοποίηση του προϋπολογισμού. Απαιτούνται περισσότερες μεταρρυθμίσεις και στους τρεις τομείς, ιδίως περαιτέρω συνταξιοδοτικές μεταρρυθμίσεις σε εκείνα τα κράτη μέλη τα οποία δεν έχουν ακόμη διασφαλίσει τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Αυτό το τονίστηκε στους γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών για το 2002, όπου υπογραμμίστηκε η ανάγκη μεταρρύθμισης των συνταξιοδοτικών συστημάτων για να τεθούν "σε γερές οικονομικές βάσεις" και έγιναν συγκεκριμένες συστάσεις με το σκοπό αυτό σε μεγάλο αριθμό κρατών μελών.

Προσαρμογή των παροχών και των εισφορών με ισόρροπο τρόπο – Αν και τα κράτη μέλη έχουν δεσμευτεί να διατηρήσουν επαρκή παροχή συντάξεων παρά τη δημογραφική γήρανση, παράλληλα διαπιστώνουν ότι αυτό δεν είναι δυνατόν να επιτευχθεί με την υπερφόρτωση των μελλοντικών ενεργών γενεών. Για να προληφθούν οι αρνητικές συνέπειες στην απασχόληση, πρέπει να ληφθεί μέριμνα ώστε να αποφευχθεί η αύξηση της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης, ειδικά στην εργασία, και να επιτευχθεί η βιώσιμη ισορροπία μεταξύ της φορολόγησης της εργασίας, αφενός, και των άλλων μορφών φορολογίας, συμπεριλαμβανομένου του κεφαλαίου, αφετέρου. Κανένα κράτος μέλος δεν προβλέπει η αύξηση των δαπανών για τις συντάξεις να χρηματοδοτηθεί αποκλειστικά από την αύξηση των ποσοστών εισφοράς. Πολλά κράτη μέλη έχουν ορίσει ένα ανώτατο όριο για τα ποσοστά εισφοράς. Στην περίπτωση των νέων συνταξιοδοτικών συστημάτων προκαθορισμένων εισφορών με πλασματικό χρόνο ασφάλισης, οι παροχές προσαρμόζονται αυτόματα για να διατηρηθεί η οικονομική ισορροπία των συστημάτων, κυρίως λαμβανομένης υπόψη της αύξησης του προσδόκιμου ζωής. Ενόψει του οικονομικού αντικτύπου που θα έχει η συνταξιοδότηση της γενεάς με τη θεαματική αύξηση των γεννήσεων (baby-boom) στα συνταξιοδοτικά συστήματα κατά τις επόμενες δεκαετίες, πολλά κράτη μέλη έχουν δημιουργήσει αποθεματικά ταμεία στα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα, τα οποία θα τους επιτρέψουν να αποφύγουν τις μεγάλες αυξήσεις στις εισφορές. Ορισμένες χώρες πιστεύουν ότι θα μπορέσουν να αντεπεξέλθουν σε μεγαλύτερες μεταφορές από το γενικό τους προϋπολογισμό προς τα δημόσια συνταξιοδοτικά τους συστήματα χάρη στη μείωση του χρέους κατά τη διάρκεια των επόμενων ετών και κατά συνέπεια στις μειωμένες καταβολές τόκων στο μέλλον – ή χάρη στην αύξηση των εσόδων από φόρους από τις μελλοντικές παροχές συντάξεων που υπόκεινται σε φορολόγηση με μελλοντική εξόφληση. Πολλά κράτη μέλη έχουν λάβει μέτρα για να μειώσουν σταδιακά τα ποσοστά αναπλήρωσης στα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα, ενώ ταυτόχρονα

δημιουργούν καλύτερες ευκαιρίες για την παροχή συμπληρωματικών ιδιωτικών συντάξεων.

Εξασφάλιση επάρκειας και ορθής οικονομικής διαχείρισης των κεφαλαιοποιητικών συνταξιοδοτικών συστημάτων – Η οικονομική βιωσιμότητα δεν είναι πρόβλημα μόνο για τα δημόσια διανεμητικά συστήματα. Τα κεφαλαιοποιητικά συνταξιοδοτικά συστήματα εξαρτώνται από την επίδοση των χρηματοπιστωτικών αγορών. Οι κίνδυνοι που διατρέχουν τα κεφαλαιοποιητικά συνταξιοδοτικά συστήματα είναι δυνατόν να μειωθούν σε σημαντικό βαθμό με την αποτελεσματική επίβλεψη και τη συνετή διαχείριση του ενεργητικού. Σημαντική πρόοδος έχει σημειωθεί προς την κατεύθυνση ρυθμιστικών πλαισίων ορθής διαχείρισης για τα κεφαλαιοποιητικά συνταξιοδοτικά συστήματα σε όλη την ΕΕ. Από την άποψη αυτή, η οδηγία σχετικά με τα ιδρύματα επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών, που συζητείται αυτή τη στιγμή στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, πρόκειται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο. Πρόοδος έχει επίσης σημειωθεί όσον αφορά τη μείωση των εξόδων διαχείρισης για τα ιδιωτικά συστήματα, τα οποία είναι συνήθως υψηλότερα από εκείνα των δημόσιων συστημάτων. Αυτό μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα σημαντικά οφέλη σε σχέση με τις οικονομικές δυνατότητες των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών συστημάτων και επομένως να οδηγήσει σε καλύτερη πρόσβαση σε αυτά.

Εκσυγχρονισμός των συνταξιοδοτικών συστημάτων

Προσαρμογή σε περισσότερο ευέλικτα πρότυπα απασχόλησης και σταδιοδρομίας – Τα εκ του νόμου προβλεπόμενα συστήματα, σε γενικές γραμμές, ανταποκρίνονται ικανοποιητικά στην πρόκληση για παροχή συντάξεων στους εργαζόμενους στο πλαίσιο άτυπης απασχόλησης (μερική απασχόληση, προσωρινή εργασία, αυτοαπασχολούμενοι) και στους εργαζόμενους που χαρακτηρίζονται από κινητικότητα. Αντίθετα, τα συστήματα του δεύτερου άξονα εξακολουθούν να παρουσιάζουν προβλήματα και στις δύο περιπτώσεις. Τα κράτη μέλη που διαθέτουν πολύ ανεπτυγμένα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα έχουν συνειδητοποιήσει τα προβλήματα και έχουν αρχίσει να τα αντιμετωπίζουν με νομοθετικά μέτρα ή συλλογικές διαπραγματεύσεις. Ωστόσο, παρά τις βελτιώσεις που έχουν επιτύχει πολλά κράτη μέλη, η κατάσταση δεν μπορεί ακόμη να θεωρηθεί ικανοποιητική: οι εργαζόμενοι στο πλαίσιο άτυπης απασχόλησης εξακολουθούν να μην καλύπτονται τόσο καλά από τα επαγγελματικά συστήματα και, σε πολλά κράτη μέλη, οι εργαζόμενοι που αλλάζουν θέσεις απασχόλησης ολοκληρώνουν συνήθως τη σταδιοδρομία τους με λιγότερα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά δικαιώματα σε σύγκριση με τους εργαζόμενους που παραμένουν στον ίδιο εργοδότη.

Εκπλήρωση των στόχων για μεγαλύτερη ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών – Τα κράτη μέλη προσαρμόζουν σταδιακά τα συνταξιοδοτικά τους συστήματα στους εξελισσόμενους κοινωνικούς και οικονομικούς ρόλους των ανδρών και των γυναικών. Περνούν από την άμεση διάκριση στη νομοθεσία περί συντάξεων υπέρ των εξαρτώμενων νοικοκυρών σε νέους κανόνες, σκοπός των οποίων είναι να διευκολύνουν το συνδυασμό των οικογενειακών και επαγγελματικών υποχρεώσεων και για τους δύο συζύγους. Ωστόσο, παρά τη λήψη των μέτρων αυτών και την αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, για πολύ καιρό ακόμη θα εξακολουθήσουν να υπάρχουν σημαντικές διαφορές στα συνταξιοδοτικά δικαιώματα ανδρών και γυναικών. Πρέπει να γίνουν κι άλλες αξιολογήσεις για να εκτιμηθεί ο αντίκτυπος των πρόσφατων μεταρρυθμίσεων και

ιδίως της ανάπτυξης συμπληρωματικών συνταξιοδοτικών συστημάτων στη σχετική κατάσταση ανδρών και γυναικών.

Απόδειξη της ικανότητας των συνταξιοδοτικών συστημάτων να ανταποκριθούν στις προκλήσεις – Τα περισσότερα κράτη μέλη καταβάλλουν προσπάθειες για να βελτιώσουν τη διαφάνεια των συνταξιοδοτικών τους συστημάτων, μέσω της συστηματικής ενημέρωσης των ασφαλισμένων για τα δικαιώματά τους και μέσω της τακτικής παρακολούθησης της συνολικής επίδοσης και της βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος συνολικά. Αυτό είναι σημαντικό τόσο γιατί επιτρέπει στα άτομα να σχεδιάσουν τη συνταξιοδότησή τους και λάβουν μέτρα ώστε να επιτύχουν το επιθυμητό βιοτικό επίπεδο, όσο και γιατί εγγυάται τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα και σταθερότητα του συστήματος και κατά συνέπεια και την εμπιστοσύνη των πολιτών στο μέλλον των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Η ενημέρωση υψηλής ποιότητας σχετικά με τα συνταξιοδοτικά συστήματα, τόσο των υπεύθυνων για τη χάραξη της πολιτικής όσο και των πολιτών, πρέπει να διευκολύνει την επίτευξη της απαιτούμενης ευρείας συναίνεσης για τις μεταρρυθμίσεις. Η τακτική ενημέρωση των ατόμων σχετικά με τα συνταξιοδοτικά τους δικαιώματα δημιουργεί ένα αίσθημα ιδιοκτησίας και επιτρέπει στον καθένα να αναλάβει την ευθύνη της δικής του σύνταξης. Θα μπορούσε να αλλάξει την ίδια τη φύση ορισμένων συνταξιοδοτικών συστημάτων στα οποία η απόκτηση δικαιωμάτων είναι πιο γραμμική και στενότερα συνδεδεμένη με τις εισφορές ή άλλες προσπάθειες που είναι δυνατόν να ανταμειφθούν μέσω των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων (π.χ. ευθύνες φροντίδας).

***

Πρέπει να διατηρηθεί η κεκτημένη ταχύτητα της διαδικασίας μεταρρυθμίσεων για να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα των επαρκών συντάξεων. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές πρέπει να αντιμετωπιστούν μέσα στο πλαίσιο των συντονισμένων προσπαθειών των κρατών μελών για να εφαρμόσουν τη στρατηγική ανάπτυξης που απαιτείται από τη σύνοδο κορυφής της Λισσαβώνας, συμπεριλαμβανομένων των διαρθρωτικών και φορολογικών μεταρρυθμίσεων και των καλύτερων και παραγωγικότερων δημόσιων επενδύσεων. Στα περισσότερα κράτη μέλη η γήρανση του πληθυσμού θα αρχίσει να εμφανίζει τις συνέπειές της μέσα στα επόμενα δέκα χρόνια. Αποτελεί επομένως επείγουσα ανάγκη να τεθούν σε εφαρμογή αξιόπιστες και αποτελεσματικές στρατηγικές και να δοθεί σαφής εικόνα στους πολίτες σχετικά με το τι μπορούν να περιμένουν από τα συνταξιοδοτικά τους συστήματα και τι πρέπει να κάνουν για να επιτύχουν ένα επαρκές βιοτικό επίπεδο κατά τη συνταξιοδότησή τους.

6.2. Μεγαλύτερη συνεργασία σε επίπεδο ΕΕ

Η συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση είναι μία συνεχής σχεδόν διαδικασία στις περισσότερες χώρες και ο αντίκτυπος των περασμένων μεταρρυθμίσεων πρέπει να αξιολογηθεί για να ελεγχθεί εάν υλοποιήθηκαν τα επιθυμητά αποτελέσματα σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Αυτή η πρώτη συνολική ανταλλαγή πληροφοριών θα πρέπει επομένως να συνεχιστεί με διάφορους τρόπους.

Μία προτεραιότητα θα πρέπει να είναι η εργασία επάνω σε κοινούς δείκτες, ώστε να μετρηθεί ο βαθμός στον οποίο επιτυγχάνονται οι κοινοί στόχοι. Για το σκοπό αυτό βρίσκονται σε εξέλιξη οι εργασίες της υποομάδας «Δείκτες» της επιτροπής κοινωνικής προστασίας, καθώς και οι εργασίες της ομάδας εργασίας «Γήρανση» της επιτροπής οικονομικής πολιτικής, όσον αφορά την οικονομική βιωσιμότητα.

Επίκεντρο των δεικτών δεν θα πρέπει να είναι μόνο το παρόν ή το πρόσφατο παρελθόν (τα στοιχεία του ECHP απεικονίζουν την κατάσταση για τα τελευταία τέσσερα έως πέντε χρόνια). Όσο αυτό είναι δυνατόν πρέπει να συμπεριλάβουν προβολές σχετικά με τη μελλοντική κατάσταση, όπως συμβαίνει με τους δείκτες για τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα που χρησιμοποιούνται μέσα στο πλαίσιο της αξιολόγησης των προγραμμάτων σταθερότητας και σύγκλισης. Άλλα σχετικά παραδείγματα είναι οι προβολές δαπανών που έχουν πραγματοποιηθεί στο εσωτερικό της ομάδας εργασίας «Γήρανση», ή η προσπάθεια υπολογισμού των πιθανών ποσοστών αναπλήρωσης από την υποομάδα «Δείκτες» της επιτροπής κοινωνικής προστασίας. Εκτός από τους δείκτες που συνδέονται με μεμονωμένους στόχους, θα ήταν ίσως επίσης χρήσιμο να αξιολογείται κατά τακτά χρονικά διαστήματα η συνολική εμπιστοσύνη προς τα συνταξιοδοτικά συστήματα, όπως γίνεται στη Φινλανδία.

Τα πιο πρόσφατα στοιχεία του ECHP αναφέρονται στην κατάσταση του εισοδήματος κατά το 1998, δηλαδή πριν εφαρμοστούν πολλές από τις σημαντικές μεταρρυθμίσεις που παρουσιάζονται στις εθνικές εκθέσεις στρατηγικής, και σύμφωνα με αυτά το 20% περίπου των ηλικιωμένων Ευρωπαίων διέτρεχαν κίνδυνο φτώχειας. Η βελτίωση της ποιότητας των στοιχείων σχετικά με το εισόδημα και της επικαιρότητάς τους πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα, για να γίνει δυνατή η σωστή παρακολούθηση της επάρκειας. Επιπλέον, απαιτείται να καταβληθούν προσπάθειες σχετικά με τους δείκτες που περιγράφουν τη μελλοντική επάρκεια όπως προσδιορίζεται κυρίως από τις μεταρρυθμίσεις των συνταξιοδοτικών συστημάτων και την ανάπτυξη των συστημάτων του δεύτερου άξονα.

Οι εκθέσεις εθνικής στρατηγικής και η πρώτη αξιολόγηση από ομότιμους σχετικά με τις συντάξεις η οποία έγινε με βάση τις εκθέσεις αυτές στις 23-24 Οκτωβρίου 2002 επιβεβαιώνουν ότι υπάρχει ευρύ πεδίο ανταλλαγής απόψεων και γνώσεων. Αυτές οι ανταλλαγές πληροφοριών και εμπειριών είναι δυνατόν να γίνουν ακόμη πιο λεπτομερείς εάν επικεντρωθούν σε συγκεκριμένα θέματα.

Αυτή η συνεργασία για τις συντάξεις θα πρέπει να επεκταθεί και στα νέα κράτη μέλη. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτενμπεργκ κάλεσε τις υποψήφιες χώρες να μεταφέρουν τους οικονομικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς στόχους της Ένωσης στις εθνικές τους πολιτικές. Η δημιουργία επαρκών, βιώσιμων και σύγχρονων συνταξιοδοτικών συστημάτων αποτελεί τμήμα των στόχων αυτών που πρέπει να μεταφερθεί στις εθνικές πολιτικές, και το Συμβούλιο και η Επιτροπή ενθαρρύνουν τις υποψήφιες χώρες να αξιοποιήσουν για το σκοπό αυτόν την εμπειρία των κρατών μελών που παρουσιάζεται στην έκθεση αυτή.

Ειδικότερα, οι υποψήφιες χώρες θα μπορούσαν να κληθούν να προετοιμάσουν τις δικές τους εθνικές εκθέσεις στρατηγικής με βάση τους 11 κοινούς στόχους. Προπαρασκευαστικές συναντήσεις με την Επιτροπή θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν προς το τέλος της άνοιξης ή στις αρχές του καλοκαιριού, έτσι ώστε οι υποψήφιες χώρες να μπορέσουν να αναπτύξουν τη στρατηγική τους και να υποβάλουν τις εκθέσεις τους αμέσως μόλις ενταχθούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τέλος, πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι η κοινή έκθεση της επιτροπής κοινωνικής προστασίας και της επιτροπής οικονομικής πολιτικής σχετικά με τους στόχους και τις μεθόδους εργασίας στον τομέα των συντάξεων, που υποβλήθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν το Δεκέμβριο του 2001 ζητά από την Επιτροπή και το Συμβούλιο να αξιολογήσουν, πριν από το τέλος του 2004, τους στόχους και τις

μεθόδους εργασίας και να αποφασίσουν για τους στόχους, τις μεθόδους και το χρονοδιάγραμμα ώστε να συνεχιστεί ο συντονισμός αυτός σχετικά με τις συντάξεις. Αυτό θα γίνει λαμβάνοντας υπόψη και τις εκθέσεις των νέων κρατών μελών, καθώς και τις τυχόν επικαιροποιήσεις των εκθέσεων στρατηγικής που υποβλήθηκαν από τα σημερινά 15 κράτη μέλη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ – ΣΥΝΟΨΕΙΣ ΧΩΡΩΝ

Στο παρόν μέρος παρουσιάζονται εν συντομία για κάθε κράτος μέλος τα βασικά χαρακτηριστικά του συνταξιοδοτικού συστήματος, οι μείζονες προκλήσεις που αντιμετωπίζει και τα μεταρρυθμιστικά μέτρα που έχουν ληφθεί έως σήμερα για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων. Επιπλέον, παρουσιάζονται κάποια στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης σχετικά με την εισοδηματική κατάσταση των συνταξιούχων, τα ισχύοντα επίπεδα και τις προβλεπόμενες τάσεις των δημόσιων δαπανών για συντάξεις ως ποσοστό του ΑΕγχΠ και την εμβέλεια των δράσεων πολιτικής για την ενίσχυση της οικονομικής βιωσιμότητας της συνταξιοδοτικής κάλυψης.

Αναπόφευκτα, αυτά τα στατιστικά στοιχεία δεν δίνουν μία πλήρη εικόνα, αποτελούν ωστόσο χρήσιμο εργαλείο για την καλύτερη κατανόηση της κατάστασης των συνταξιούχων και των συνταξιοδοτικών συστημάτων στα κράτη μέλη. Ένα ολοκληρωμένο σύνολο κοινών δεικτών βρίσκεται ακόμη στο στάδιο της επεξεργασίας στο πλαίσιο της υπο-ομάδας δεικτών της Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας και της ομάδας εργασίας για τη γήρανση του πληθυσμού και αποτελεί έργο μείζονος σημασίας. Τα δεδομένα των πινάκων δεν θα πρέπει, συνεπώς, να χρησιμοποιηθούν ως δείκτες για την κατάρτιση καταλόγου αξιολόγησης των επιδόσεων κάθε χώρας.

Οι προβλέψεις για τις δημόσιες δαπάνες για συντάξεις έως το έτος 2050 είναι η πρώτη απόπειρα τέτοιου είδους σε επίπεδο ΕΕ. Είναι, πρώτα απ' όλα, εκτιμήσεις του αντικτύπου της γήρανσης του πληθυσμού στις δημόσιες δαπάνες για συντάξεις. Όπως ισχύει για κάθε άσκηση που καλύπτει πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα, τα αποτελέσματα των προβλέψεων πρέπει να ερμηνεύονται προσεκτικά.

Στόχος των προβλέψεων αυτών ήταν να εξεταστεί, σε συγκρίσιμη βάση σε όλες τις χώρες της ΕΕ, η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών. Το Συμβούλιο ECOFIN αποφάσισε ότι αυτή η άσκηση θα επαναληφθεί, πιθανόν το 2005, όταν θα είναι διαθέσιμα τα στοιχεία νέας απογραφής, παρέχοντας μια σταθερή βάση για νέες προβλέψεις σχετικά με τον πληθυσμό. Επίσης, προβλέπονται περαιτέρω βελτιώσεις στη μεθοδολογία των προβλέψεων για τις δαπάνες. Σε αυτές περιλαμβάνονται, για παράδειγμα, η λήψη υπόψη των μελλοντικών εσόδων και άλλα είδη κοινωνικών δαπανών που ενδέχεται να επηρεαστούν από δημογραφικές αλλαγές (κυρίως η υγειονομική και η μακροχρόνια περίθαλψη). Τα ζητήματα αυτά εξετάζονται από την ομάδα εργασίας για τη γήρανση του πληθυσμού της Επιτροπής Οικονομικής Πολιτικής.

Επιπλέον, οι εν λόγω προβλέψεις επικεντρώνονται στις δημόσιες δαπάνες για συντάξεις, περιλαμβάνοντας τα επιδόματα γήρατος κατόπιν ελέγχου των πόρων, αλλά μη καλύπτοντας τις ιδιωτικές συντάξεις. Πρέπει να σημειωθεί ότι σε κάποια κράτη μέλη ο βαθμός ιδιωτικής συνταξιοδοτικής κάλυψης είναι πολύ μεγαλύτερος από ό,τι σε άλλα. Όσον αφορά το μελλοντικό βιοτικό επίπεδο μεγαλύτερων σε ηλικία ανθρώπων, εξακολουθεί να βρίσκεται σε εξέλιξη εργασία σχετική με τους δείκτες που περιγράφουν τη μελλοντική εξέλιξη των ποσοστών αναπλήρωσης εισοδήματος για τους συνταξιούχους σε μία σειρά υποθετικών περιπτώσεων, πιθανόν και με τη χρησιμοποίηση τεχνικών μικροπροσομοίωσης.

Στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης για την κοινή έκθεση σχετικά με τις συντάξεις: Μεθοδολογική σημείωση

Τα ποσοστά κινδύνου φτώχειας ορίζονται ως το ποσοστό ατόμων με ισοδύναμο διαθέσιμου εισοδήματος κάτω του κατωφλίου του κινδύνου φτώχειας. Το ισοδύναμο διαθέσιμου εισοδήματος ορίζεται ως το συνολικό διαθέσιμο εισόδημα του νοικοκυριού διαιρούμενο με το «ισοδύναμο μέγεθός» του, προκειμένου να ληφθεί υπόψη το μέγεθος και η σύνθεσή του[23]. Το κατώφλι του κινδύνου φτώχειας καθορίζεται στο 50% και 60% του εθνικού διάμεσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος. Πρέπει να σημειωθεί ότι το εισόδημα που προκύπτει από την ιδιοκατοίκηση ή τη στέγαση σε κατοικία με ενοίκιο χαμηλότερο από τα ισχύοντα στην αγορά – δηλαδή τεκμαρτό ενοίκιο – δεν περιλαμβάνεται στον ορισμό του εισοδήματος. Η ενσωμάτωση του εν λόγω στοιχείου θα μπορούσε να επιφέρει σημαντική διαφορά στη μέτρηση των ποσοστών του κινδύνου φτώχειας. *Πηγή*: Πάνελ νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ECHP), στοιχεία 1999 (έκδοση UDB, Δεκέμβριος 2002. Τα στοιχεία για το HB είναι προσωρινά· οι συντελεστές των ισπανικών στοιχείων θα αναθεωρηθούν). Τα στοιχεία αναφέρονται σε κοινωνικές και δημογραφικές συνθήκες ατόμων το 1999 και στην εισοδηματική τους κατάσταση το προηγούμενο έτος, το 1998, εφόσον, στο ECHP, το ετήσιο εισόδημα, το οποίο προκύπτει βάσει του συνόλου των στοιχείων που αφορούν το εισόδημα σε ατομικό επίπεδο και σε επίπεδο νοικοκυριού, αναφέρεται στο έτος που προηγείται της έρευνας.

Η ανισότητα της κατανομής εισοδήματος (ή αναλογία πεμπτημορίων εισοδήματος) ορίζεται ως η αναλογία του συνολικού εισοδήματος που λαμβάνει το 20% των ατόμων με το υψηλότερο εισόδημα εντός δεδομένου τμήματος του πληθυσμού (ανώτατο πεμπτημόριο) προς το εισόδημα που λαμβάνει το 20% του ίδιου πληθυσμού με το χαμηλότερο εισόδημα (κατώτατο πεμπτημόριο). Το εισόδημα πρέπει να νοείται ως ισοδύναμο διαθέσιμου εισοδήματος και ορίζεται ως το συνολικό διαθέσιμο εισόδημα του νοικοκυριού διαιρούμενο με το «ισοδύναμο μέγεθός» του. Ο ορισμός του εισοδήματος δεν περιλαμβάνει το τεκμαρτό ενοίκιο. *Πηγή*: Πάνελ νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ECHP), στοιχεία 1999. Τα στοιχεία αναφέρονται σε κοινωνικές και δημογραφικές συνθήκες των ατόμων το 1999 και στην εισοδηματική τους κατάσταση το προηγούμενο έτος, το 1998, εφόσον, στο ECHP, το ετήσιο εισόδημα, το οποίο προκύπτει βάσει του συνόλου των στοιχείων που αφορούν το εισόδημα σε ατομικό επίπεδο και σε επίπεδο νοικοκυριού, αναφέρεται στο έτος που προηγείται της έρευνας.

Για το δείκτη σχετικά με το **εισόδημα ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω ως ποσοστό του εισοδήματος ατόμων ηλικίας 0-64**, το εισόδημα νοείται επίσης ως ισοδύναμο διαθέσιμου εισοδήματος, όπως ορίστηκε παραπάνω.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την εξέλιξη των δημοσίων δαπανών για συντάξεις (2000-2050): η προβλεπόμενη συνολική αύξηση των δημόσιων δαπανών για συντάξεις μεταξύ 2000 και 2050, εκφραζόμενη ως ποσοστό του ΑΕγχΠ, αναλύεται στους βασικούς καθοριστικούς της παράγοντες. Το αλγεβρικό σύνολο των εισφορών αυτών, συν το υπόλοιπο, αντιστοιχεί στο σύνολο.

Οι προβλέψεις αυτές παρέχουν εκτιμήσεις του αντίκτυπου της γήρανσης του πληθυσμού στις δημόσιες δαπάνες για συντάξεις. Το σενάριο αναφοράς, τα

[23] Για τα στοιχεία χρησιμοποιείται την τροποποιημένη κλίμακα του ΟΟΣΑ, στην οποία ο συντελεστής για το μεγαλύτερο σε ηλικία ενήλικο άτομο είναι 1,0, 0,5 για τα λοιπά μέλη του νοικοκυριού 14 και άνω ετών και 0,3 για κάθε παιδί κάτω των 14 ετών.

αποτελέσματα του οποίου παρουσιάζονται στους πίνακες, προϋποθέτει ότι οι πολιτικές που ακολουθούνται στο συνταξιοδοτικό σύστημα παραμένουν αμετάβλητες. Οι βασικές υποθέσεις για την εξέλιξη του πληθυσμού και των μακροοικονομικών μεγεθών έτυχαν συμφωνίας στο πλαίσιο της ομάδας εργασίας για τη γήρανση του πληθυσμού της ΕΟΠ, ενώ αναγνωρίστηκε ότι τέτοιοι υπολογισμοί που καλύπτουν πολύ μεγάλη χρονική περίοδο χαρακτηρίζονται εγγενώς από σημαντικό βαθμό αβεβαιότητας. Πραγματοποιήθηκαν ορισμένες αναλύσεις ευαισθησίας προκειμένου να ελεγχθεί ο αντίκτυπος των διάφορων υποθέσεων επί των αποτελεσμάτων. Συνολικά, οι έλεγχοι αυτοί επέτρεψαν να συναχθεί το συμπέρασμα ότι τα αποτελέσματα του σεναρίου αναφοράς είναι εύρωστα και αντιπροσωπεύουν ικανοποιητικά το μέγεθος της επικείμενης δημογραφικής πρόκλησης. Επιπλέον, ακόμη και αν οι αριθμοί για τις «δημόσιες συντάξεις» σε αυτούς τους υπολογισμούς αναφέρονται στο σύνολο των δημοσίων εσόδων για τα μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα και όχι μόνο στις συντάξεις γήρατος, η κάλυψη των προβλέψεων μπορεί να διαφέρει ελαφρώς από χώρα σε χώρα. Επιπλέον, οι πολύ πρόσφατες μεταρρυθμίσεις σε κάποια κράτη μέλη δεν αντικατοπτρίζονται στις προβλέψεις, αλλά το κείμενο των συνόψεων ανά χώρα παρουσιάζει τα στοιχεία αυτών των μεταρρυθμίσεων και όπου αυτό είναι δυνατόν τον πιθανό αντίκτυπο στις αναμενόμενες δαπάνες για συντάξεις.

Το σύνολο των «δαπανών για συντάξεις» σύμφωνα με τον ορισμό του ευρωπαϊκού συστήματος ολοκληρωμένων στατιστικών για την κοινωνική προστασία (ESSPROS) υπερβαίνει εκείνο των δημοσίων δαπανών ώστε να συμπεριλάβει και τις δαπάνες ιδιωτικών συστημάτων κοινωνικής προστασίας. Στις «δαπάνες για συντάξεις» περιλαμβάνονται επτά διαφορετικές κατηγορίες παροχών, όπως ορίζονται στο εγχειρίδιο του ESSPROS του 1996: σύνταξη αναπηρίας, επίδομα πρόωρης συνταξιοδότησης λόγω μειωμένης ικανότητας προς εργασία, σύνταξη γήρατος, προσύνταξη γήρατος, μερική σύνταξη, σύνταξη επιζώντων και επίδομα πρόωρης συνταξιοδότησης οφειλόμενης στην αγορά εργασίας. Μερικές από αυτές τις παροχές (π.χ. συντάξεις αναπηρίας) μπορεί να καταβάλλονται σε άτομα που δεν έχουν φθάσει στην κανονική ηλικία συνταξιοδότησης.

ΒΕΛΓΙΟ

Βασικά χαρακτηριστικά του συνταξιοδοτικού συστήματος

Ο πρώτος άξονας του διανεμητικού συνταξιοδοτικού συστήματος που εξαρτάται από τις αποδοχές αποτελείται από ένα γενικό υποχρεωτικό πρόγραμμα που καλύπτει όλους τους μισθωτούς στον ιδιωτικό τομέα (περίπου 70% των συνταξιούχων λαμβάνουν παροχές από αυτό το πρόγραμμα), ένα πρόγραμμα για αυτοαπασχολούμενους (ελευθέρια επαγγέλματα, αγρότες, έμποροι, τεχνίτες) και ένα πρόγραμμα για τους δημόσιους υπαλλήλους. Η χρηματοδότηση και οι μέθοδοι υπολογισμού των παροχών διαφέρουν μεταξύ των συστημάτων. Από το 1995, θεσπίστηκε η συνολική χρηματοοικονομική διαχείριση της κοινωνικής ασφάλισης. Η χρηματοδότηση των διαφόρων κλάδων της κοινωνικής ασφάλισης στηρίζεται στις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης και σε μεταφορές από κρατικούς πόρους. Από το 1995, ένα ετησίως καθοριζόμενο ποσοστό του φόρου προστιθέμενης αξίας δεσμεύτηκε για την κοινωνική ασφάλιση (25% το 2002). Οι συνολικές εισφορές κοινωνικής ασφάλισης αναλογούν επί του παρόντος στο 37,9% του μισθού (το 24,9% καταβάλλεται από τον εργοδότη και το 13% από τον απασχολούμενο).

Οι συντάξεις στον ιδιωτικό τομέα υπολογίζονται βάσει πλήρους ασφαλιστικής σταδιοδρομίας, έως και 45 έτη εισφορών, με τους ίδιους συντελεστές υπολογισμού για άνδρες και γυναίκες, δηλαδή 60% (για άγαμους) ή 75% (για αρχηγό οικογένειας) των αποδοχών κατά τη διάρκεια της πλήρους ασφαλιστικής σταδιοδρομίας. Βάσει του συστήματος για τους δημόσιους υπαλλήλους, οι συντάξεις υπολογίζονται σύμφωνα με το μέσο εισόδημα των τελευταίων πέντε ετών. Η πρόωρη συνταξιοδότηση είναι δυνατή από την ηλικία των 60 ετών, υπό τον όρο ο δικαιούχος να έχει συγκεντρώσει 35 έτη εισφορών (αυτό θα εφαρμοστεί από το 2005, ενώ η ελάχιστη ασφαλιστική σταδιοδρομία ήταν τα 20 έτη το 1997).

Οι ρυθμίσεις του δεύτερου άξονα αναφορικά με τις συντάξεις έχουν τη μορφή εθελούσιων εταιρικών συνταξιοδοτικών ταμείων που συστήνονται τελείως αυτόνομα με πρωτοβουλία του εργοδότη. Τα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά δικαιώματα θεμελιώνονται κατόπιν συμμετοχής ενός έτους στο συνταξιοδοτικό ταμείο και είναι μεταβιβάσιμα στο ταμείο του νέου εργοδότη. Το ποσοστό συμμετοχής στα συνταξιοδοτικά συστήματα δεύτερου άξονα ήταν 35% για το 1999, αλλά μόνο 8,3% αποκλειστικά για τους αυτοαπασχολούμενους.

Η συνταξιοδοτική κάλυψη τρίτου άξονα έχει τη μορφή συνταξιοδοτικών αποταμιεύσεων ή ασφάλειας ζωής. Το 44,4% του συνολικού πληθυσμού συμμετέχει σε συνταξιοδοτικούς λογαριασμούς τρίτου άξονα, λόγω φορολογικών πλεονεκτημάτων. Έτσι, το ποσοστό συμμετοχής στα συνταξιοδοτικά συστήματα του τρίτου άξονα υπερβαίνει αυτό του δεύτερου.

Περίπου 90% των συνταξιούχων δικαιούται την ελάχιστη σύνταξη ή μεγαλύτερη. Τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (άνω των 62 ή των 65 ετών από το 2009 και εξής) με ανεπαρκές εισόδημα προστατεύονται από ένα πρόγραμμα κοινωνικής ενίσχυσης για τους ηλικιωμένους, το GRAPA (Garantie de Ressources aux Personnes Agées – εγγυημένο εισόδημα για τους ηλικιωμένους).

Προκλήσεις

Ο κίνδυνος φτώχειας μεταξύ των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας πλησιάζει τον μέσο όρο της ΕΕ, αλλά είναι κάπως υψηλότερος από ό,τι ισχύει για τον πληθυσμό του Βελγίου κάτω των 65 ετών. Η κάλυψη πρώτου άξονα για τον ιδιωτικό τομέα μόνο εγγυάται χαμηλά ποσοστά

αναπλήρωσης, καθώς οι συντάξεις υπολογίζονται βάσει των αποδοχών κατά τη διάρκεια του συνόλου της εργασιακής ζωής, με ένα όριο. Οι προηγούμενες αποδοχές τιμαριθμοποιούνται με βάση ένα δείκτη τιμών για τον υπολογισμό της σύνταξης. Το γεγονός ότι οι συντάξεις που καταβάλλονται στον ιδιωτικό τομέα συνδέονται περισσότερο με τις τιμές παρά με τα ημερομίσθια μπορεί να συνεπάγεται σταδιακή μείωση της σύνταξης του δικαιούχου τα έτη μετά τη συνταξιοδότηση. Κάτι τέτοιο μπορεί να προληφθεί με περιοδικές πρόσθετες προσαρμογές. Παρά την αντισταθμιστική επίδραση των συντάξεων του πρώτου άξονα, η εισοδηματική ανισότητα μεταξύ των συνταξιούχων είναι υψηλή σε σύγκριση με άλλα κράτη μέλη και, ακόμα πιο αισθητή, σε σύγκριση με τον πληθυσμό του Βελγίου κάτω των 65 ετών.

Η αναμενόμενη άνοδος του λόγου εξάρτησης ηλικιωμένων είναι κάπως χαμηλότερη στο Βέλγιο από ό,τι στο σύνολο της ΕΕ. Ωστόσο, λόγω του χαμηλού ποσοστού απασχόλησης, η πραγματική εξάρτηση από μεταβιβάσεις εισοδήματος είναι πολύ υψηλή: το 2000, σε κάθε 100 άτομα με αμειβόμενη επαγγελματική δραστηριότητα αντιστοιχούσαν περίπου 86 που δικαιούνταν αντισταθμιστικό εισόδημα και το 43 % αυτών ήταν κάτω των 65 ετών. Αυτό αντικατοπτρίζει ιδιαίτερα ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά απασχόλησης εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας (26,3% το 2001) στην ΕΕ.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Επιτροπής Οικονομικής Πολιτικής, οι δημόσιες δαπάνες για συντάξεις (συμπεριλαμβανομένων των συντάξεων γήρατος, αναπηρίας και της πρόωρης συνταξιοδότησης) αναμένεται να αυξηθούν από το 10,4% του ΑΕγχΠ το 2000 στο 13,4% το 2050. Το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, περιλαμβανομένων των δημοσίων συντάξεων, χρηματοδοτείται μερικώς από μεταφορές από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση. Σύμφωνα με τις εθνικές προβλέψεις (βλέπε πίνακα κατωτέρω), η αύξηση που παρατηρείται στις εν λόγω μεταφορές αναμένεται να χρηματοδοτηθεί από τη μείωση στις καταβολές τόκων και από συσσωρευμένα δημοσιονομικά πλεονάσματα.

Δημοσιονομικό κόστος της γήρανσης και των δημόσιων οικονομικών:

ύψος το 2000 και προβλέψεις (2000-2005) σε % του ΑΕγχΠ

Δημοσιονομικό κόστος της γήρανσης	2000	2050	Αλλαγή 2000-50	Δημόσια οικονομικά	2000	2050	Αλλαγή 2000-50
Συντάξεις	8,7	11,8	3,1	Πρωτογενές πλεόνασμα (καμία αλλαγή στην πολιτική)	7	1,6	-5,5
Υγειονομική περίθαλψη	6,2	9,3	3,1	- Δημοσιονομικό κόστος της γήρανσης			-3,4
Άλλες δαπάνες κοινωνικής ασφάλισης	7,3	5,0	-2,2	- Άλλοι παράγοντες (φορολογική μεταρρύθμιση,…)			-2,1
Εκπαίδευση (μισθός)	4,3	3,7	-0,5	Τόκοι του δημόσιου χρέους	7	1,2	-5,8
Σύνολο	26,4	29,8	3,4	Ισοζύγιο προϋπολογισμού	0	-1,2	-1,2
				Δημόσιο χρέος	112,9	21,7	-91,2

Απαιτούνται περαιτέρω ρυθμίσεις του συνταξιοδοτικού συστήματος προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες ιδιαίτερα των εργαζόμενων στο πλαίσιο άτυπης απασχόλησης και των αυτοαπασχολούμενων. Η έκθεση εθνικής στρατηγικής τονίζει επίσης την ανάγκη για περαιτέρω βελτιώσεις στη διαφάνεια του συστήματος και στην παρεχόμενη ενημέρωση προς τους δικαιούχους.

Αντιμετώπιση των προκλήσεων

Η κυβέρνηση αντιμετωπίζει το ζήτημα του κινδύνου φτώχειας με την αύξηση της ελάχιστης σύνταξης για μισθωτούς που θεσπίστηκε το 1980. Για την κατώτατη αυτή σύνταξη προϋπόθεση είναι η πλήρης απασχόληση για 30 έτη, δηλαδή 2/3 της εργασιακής ζωής που απαιτείται για πλήρη σύνταξη. Η μεταρρύθμιση του 1997 θέσπισε ένα «ελάχιστο δικαίωμα

ανά έτος εργασιακής ζωής», υπό τον όρο ότι το άτομο έχει εργαστεί για τουλάχιστον 15 έτη. Το ελάχιστο δικαίωμα εξασφαλίζεται για κάθε έτος εργασιακής ζωής αναλογώντας σε 1/3 τουλάχιστον της πλήρους απασχόλησης. Το εγγυημένο ποσό συνδέεται κατ' αυτόν τον τρόπο με τον κατώτατο μισθό.

Η ελάχιστη σύνταξη που ισχύει για τους αυτοαπασχολούμενους μεταρρυθμίστηκε το 1994, προκειμένου να ευθυγραμμιστεί με το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα για τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, παρόλο που το κατώτατο ποσό που ισχύει για τους αυτοαπασχολούμενους παραμένει χαμηλότερο από αυτό που ισχύει για τους μισθωτούς. Επί του παρόντος αναθεωρείται η κατάσταση. Το 2001, εκσυγχρονίστηκε το σύστημα κοινωνικής βοήθειας με βάση τους πόρους του ενδιαφερομένου για εκείνους τους ηλικιωμένους που δεν διαθέτουν τα επαρκή προς το ζην μέσα (GRAPA), ειδικά όσον αφορά την εξατομίκευση των δικαιωμάτων.

Προκειμένου να μειωθεί το χάσμα μεταξύ των τελικών αποδοχών και των συνταξιοδοτικών παροχών, η κυβέρνηση δεσμεύτηκε να αναπτύξει ευρέως τα συνταξιοδοτικά συστήματα δεύτερου άξονα, τόσο για τους μισθωτούς όσο και για τους αυτοαπασχολούμενους. Για το σκοπό αυτό, υπέβαλε σχέδιο νόμου στο Κοινοβούλιο. Τα συστήματα αυτά θα βασίζονται σε συλλογικές συμφωνίες και αναμένεται να περιλαμβάνουν στοιχεία αλληλεγγύης. Θα χρησιμοποιηθούν φορολογικά κίνητρα για την ανάπτυξη του δεύτερου άξονα.

Η στρατηγική της κυβέρνησης για την αντιμετώπιση της οικονομικής πρόκλησης στο συνταξιοδοτικό σύστημα στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στη μείωση του δημόσιου χρέους και κατά συνέπεια στη μείωση της καταβολής τόκων, η οποία αναμένεται να είναι μεγαλύτερη από την αύξηση των δαπανών λόγω της γήρανσης του πληθυσμού. Ωστόσο, το δημοσιονομικό πλεόνασμα ήταν μόνο 0,4% του ΑΕγχΠ το 2001 και μετατράπηκε σε έλλειμμα 0,4% του ΑΕγχΠ το 2002. Το ποσοστό του δημόσιου χρέους εξακολουθεί να υπερβαίνει το 100% του ΑΕγχΠ. Προκειμένου να επιτύχει η στρατηγική της κυβέρνησης, θα πρέπει να σημειωθούν πλεονάσματα του προϋπολογισμού τις ερχόμενες δεκαετίες. Η κυβέρνηση έχει εκφράσει τη δέσμευσή της να αντιμετωπίσει την οικονομική πρόκληση που συνεπάγεται η γήρανση του πληθυσμού με τη σύσταση αποθεματικού ταμείου το 2001. Τα ποσά που εξοικονομούνται από τη μείωση του δημόσιου χρέους θα μεταβιβάζονται στο εν λόγω ταμείο και έτσι θα διατίθενται σε μελλοντικές δαπάνες για ανάγκες που σχετίζονται με τη γήρανση του πληθυσμού. Εντούτοις, το ταμείο βρίσκεται ακόμη σε νηπιακό στάδιο και αναλογεί μόλις στο 0,5 % του ΑΕγχΠ το 2001.

Η μελλοντική αύξηση των δαπανών είχε ήδη καμφθεί από τη συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση του 1997, η οποία προσάρμοσε τον τρόπο υπολογισμού των συνταξιοδοτικών παροχών κατά τρόπο ώστε τα ποσοστά αναπλήρωσης να συνεχίσουν να μειώνονται προϊόντος του χρόνου. Έτσι, τα ποσοστά αναπλήρωσης για εργαζόμενους στον ιδιωτικό τομέα αναμένεται να μειωθούν από το 29,9 % των τελικών αποδοχών το 2000 σε 25,5 % το 2050. Επιπλέον, αποφασίστηκε να αυξηθεί η συντάξιμη ηλικία για τις γυναίκες – καθώς και ο απαιτούμενος αριθμός ετών για πλήρη σύνταξη – στα επίπεδα που ισχύουν για τους άνδρες έως το 2009.

Έχουν ληφθεί και συνεχίζουν να λαμβάνονται μέτρα με στόχο την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας, όπως η θέσπιση αυστηρότερων προϋποθέσεων για την πρόωρη συνταξιοδότηση (μεταρρύθμιση του 1997), κάποιες βελτιώσεις των επιπέδων των συντάξεων για εργαζόμενους που παρατείνουν την εργασιακή τους ζωή, επιδοτήσεις σε εργοδότες που απασχολούν εργαζόμενους μεγαλύτερης ηλικίας, βελτίωση των συνθηκών απασχόλησης και της πρόσβασης στην κατάρτιση και δυνατότητα σταδιακής μείωσης του χρόνου εργασίας πριν από τη συνταξιοδότηση. Οι δυνατότητες σώρευσης εισοδήματος από εργασία και σύνταξη βελτιώθηκαν με την αύξηση των ανώτατων

μισθολογικών ορίων. Ωστόσο, τέτοιου είδους απασχόληση για τους συνταξιούχους δεν γεννά επιπλέον συνταξιοδοτικά δικαιώματα. Παρόλο που έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος στην αύξηση των ποσοστών απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας, ο ρυθμός είναι χαμηλός και φαίνεται να χρειάζονται περαιτέρω μεταρρυθμίσεις προκειμένου να είναι περισσότερο θεμιτός ο στόχος που ισχύει για το σύνολο της ΕΕ για ποσοστό απασχόλησης 50% για εργαζόμενους μεγαλύτερης ηλικίας έως το 2010.

Συμπέρασμα

Παρόλο που αναμένεται να αυξηθούν σημαντικά οι δημόσιες δαπάνες για τις συντάξεις λόγω της γήρανσης του πληθυσμού, ενδέχεται να είναι αντιμετωπίσιμες, με την προϋπόθεση ότι μπορούν να διατηρηθούν υψηλά πρωτογενή πλεονάσματα για αρκετές δεκαετίες. Ωστόσο, τα δημόσια οικονομικά τείνουν να γίνουν ελλειμματικά το 2002. Αυτό προκαλεί ανησυχίες σχετικά με τις πιθανότητες επιτυχίας της πολιτικής αυτής. Περαιτέρω μεταρρυθμίσεις όσον αφορά την πρόωρη συνταξιοδότηση φαίνεται να είναι απαραίτητες, προκειμένου να ενθαρρυνθεί μεγαλύτερη συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό ατόμων ηλικίας 50 έως 70 ετών. Αυτό θα συνέβαλε σημαντικά και στην οικονομική βιωσιμότητα. Η προώθηση των συστημάτων επαγγελματικής σύνταξης θα μπορούσε να αυξήσει μακροπρόθεσμα τα ποσοστά αναπλήρωσης και κατά συνέπεια το βιοτικό επίπεδο των συνταξιούχων. Απομένει να διαπιστωθεί εάν αυτό και άλλα μέτρα για τη βελτίωση της επάρκειας θα μειώσουν και την ανισότητα μεταξύ των συνταξιούχων.

Στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης

	B						EE15					
Πρόσφατη κατάσταση εισοδήματος (στοιχεία ECHP 1999)												
	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 50% του διάμεσου)	6	12	5	11	7	12	11	12	10	9	12	13
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 60% του διάμεσου)	11	22	10	20	13	22	17	20	17	17	18	22
Ανισότητα της κατανομής εισοδήματος[1]	4,1	4,3					5,1	4,5				
Εισόδημα ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως αναλογία του εισοδήματος ατόμων ηλικίας 0-64 [1]	0,76		0,77		0,76		0,88		0,92		0,86	
Μακροπρόθεσμες προβλέψεις για τις δημόσιες δαπάνες για τις συντάξεις (ΕΟΠ 2001)												
	Επίπεδο			% αύξηση 2000-50			Επίπεδο			% αύξηση 2000-50		
	2000	2020	2050				2000	2020	2050			
Λόγος εξάρτησης ηλικιωμένων [2]	25,5	32,7	45,0	76,0			24,2	32,2	49,0	100,0		
Δημόσιες δαπάνες για συντάξεις, % του ΑΕγχΠ [3]	10,0	11,4	13,3	33,0			10,4	11,5	13,3	27,9		
Παράγοντες που καθορίζουν την εξέλιξη των δημόσιων δαπανών για τις συντάξεις (2000-2050) [3]	Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ						Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ					
Δημογραφική εξάρτηση	5,2						6,4					
+ Απασχόληση	-0,9						-1,1					
+ Επιλεξιμότητα	0,9						0,6					
+ Επίπεδο παροχών	-2,0						-2,8					
= Σύνολο (περιλαμβανομένου υπολοίπου)	3,3						3,1					
ESSPROS Δαπάνες για συντάξεις[4] (1999)	11,6						12,7					
Εμβέλεια των πολιτικών για τη διασφάλιση βιώσιμων συντάξεων												
Απασχόληση (2001)	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
Ποσοστό απασχόλησης (15-64) [5]	59,9		69,1		50,5		63,9		73,0		54,9	
Ποσοστό απασχόλησης (55-64) [5]	24,1		34,4		14,3		38,5		48,6		28,8	
Πραγματική ηλικία αποχώρησης από την αγορά εργασίας [6]	58,1		58,5		57,3		ΜΔ		ΜΔ		ΜΔ	
Δημόσια οικονομικά (2001) [7]												
Δημόσιο χρέος, % του ΑΕγχΠ	107,6						62,8					
Ισοζύγιο προϋπολογισμού, % του ΑΕγχΠ	0,4						-0,8					

Σημειώσεις:

1. Πηγή: ECHP-UDB, Eurostat, Δεκέμβριος 2002. Τα στοιχεία για το HB είναι προσωρινά. Οι συντελεστές των ισπανικών στοιχείων θα αναθεωρηθούν. Τα στοιχεία για τη Σουηδία καλύπτουν μόνο άτομα κάτω των 85 ετών· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
2. Πηγή: EUROSTAT, δημογραφικές προβλέψεις. Αριθμός ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως ποσοστό των ατόμων ηλικίας 15-64.
3. Πηγή: Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής, Έκθεση για τις «Δημοσιονομικές προκλήσεις που θέτει η γήρανση του πληθυσμού», 24 Οκτωβρίου 2001. Βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
4. Πηγή: ESSPROS, EUROSTAT· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
5. Πηγή: Ευρωπαϊκή έρευνα για το εργατικό δυναμικό, 2001.
6. Πηγή: Ευρωπαϊκή έρευνα για το εργατικό δυναμικό, 2001. Η μέθοδος υπολογισμού βρίσκεται ακόμη υπό συζήτηση.
7. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ ECFIN.

ΔΑΝΙΑ

Βασικά χαρακτηριστικά του συνταξιοδοτικού συστήματος

Ο πρώτος άξονας του συνταξιοδοτικού συστήματος της Δανίας αποτελείται από το καθολικό, βασιζόμενο στον τόπο διαμονής και μη ανταποδοτικό, εκ του νόμου προβλεπόμενο σύστημα σύνταξης γήρατος που χρηματοδοτείται από τη γενική φορολογία. Το σύστημα αυτό αποτελείται από ένα μέρος κατ' αποκοπή παροχών και ένα μέρος κατόπιν ελέγχου του εισοδήματος. Έχει σχεδιαστεί για να εξασφαλίζει ένα αξιοπρεπές ελάχιστο βιοτικό επίπεδο για όλους τους πολίτες άνω των 65 ετών. Για πλήρη σύνταξη γήρατος του δημοσίου απαιτούνται 40 έτη παραμονής στη Δανία. Η παροχή προκύπτει σε συνάρτηση με τους μισθούς του ιδιωτικού τομέα και είναι φορολογήσιμη. Αποτελείται από δύο μέρη, ένα βασικό ποσό που χορηγείται σε όλους και ένα συμπλήρωμα, κατόπιν ελέγχου των πόρων. Η καθαρή αξία κατόπιν φόρου των δύο παροχών αντιστοιχεί στο 47% του μέσου μισθού ενός εργαζομένου. Επί του παρόντος, η βασική σύνταξη καταβάλλεται στο 99% των κατοίκων άνω της ηλικίας συνταξιοδότησης. Από αυτούς, το 99% λαμβάνει το πλήρες βασικό ποσό και το 64% το πλήρες συμπλήρωμα. Για άγαμους συνταξιούχους, η βασική σύνταξη αναλογεί στο 61% του εισοδήματός τους.

Το δεύτερο επίπεδο του πρώτου άξονα αποτελείται από το εκ του νόμου προβλεπόμενο, σχετιζόμενο με τη διάρκεια απασχόλησης, κεφαλαιοποιητικό σύστημα ATP (το οποίο διατίθεται στο σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, αλλά προσφέρει μέτριες παροχές που ισοδυναμούν με το 20% της σύνταξης του πρώτου άξονα) και από το εκ του νόμου προβλεπόμενο συμπληρωματικό συνταξιοδοτικό σύστημα για τους αποδέκτες ανταποδοτικών συντάξεων (SAP). Το σύστημα ATP προβλέπει ένα σημαντικό ποσό αναδιανομής κυρίως για τους ανέργους και τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Επιπλέον, τα συνταξιοδοτικά συστήματα για τους δημοσίους υπαλλήλους, τα οποία προβλέπονται από το νόμο και για τα οποία καταβάλλονται φόροι, περιλαμβάνονται στον πρώτο άξονα.

Ο δεύτερος άξονας αποτελείται κυρίως από επαγγελματικά συστήματα που βασίζονται σε συλλογικές συμφωνίες σε τομεακό επίπεδο, τα οποία είναι κεφαλαιοποιητικά συστήματα προκαθορισμένων εισφορών. Τα συστήματα αυτά έχουν επεκταθεί σημαντικά από τη δεκαετία του 1980 και σήμερα καλύπτουν περισσότερο από 80% του απασχολούμενου εργατικού δυναμικού. Ενώ βασίζονται σε ατομικούς λογαριασμούς, αυτά τα συστήματα που ξεκίνησαν από συνδικαλιστικές οργανώσεις διαθέτουν σημαντικά στοιχεία αλληλεγγύης, κυρίως ασφάλεια αναπηρίας και την απουσία κριτηρίων υγείας για σκοπούς επιλεξιμότητας. Επιπλέον, δεν θέτουν εμπόδια στην εργασιακή κινητικότητα, χάρη στην άμεση θεμελίωση και τη δυνατότητα μεταφοράς δικαιωμάτων μεταξύ των συστημάτων. Οι συνήθως αρνητικές επιπτώσεις στην κατανομή και το κόστος επί του κρατικού προϋπολογισμού των φορολογικών κινήτρων για την παροχή συμπληρωματικής σύνταξης μετριάζονται από το γεγονός ότι η φοροαπαλλαγή ισχύει μόνο για τη φορολογία εισοδήματος σε σταθερές τιμές και ότι οι αποδόσεις των επενδύσεων φορολογούνται. Το 2002, το εκ του νόμου προβλεπόμενο ειδικό καθεστώς αποταμίευσης-συνταξιοδότησης προσδιορίστηκε εκ νέου ως καθεστώς αποταμίευσης χωρίς ανακατανομή και βασίστηκε σε ατομικούς λογαριασμούς.

Ο τρίτος άξονας αποτελείται από ατομικά συστήματα αποταμίευσης-συνταξιοδότησης, τα περισσότερα εκ των οποίων καταλήγουν σε παροχές εφάπαξ αντί ετήσιων πληρωμών.

Η πρόσβαση σε ορισμένα συμπληρώματα σε μετρητά που υπόκεινται σε εξέταση αναγκών και εισοδήματος (π.χ. επιδόματα κατοικίας, θέρμανσης και φαρμακευτικής περίθαλψης), σε

δωρεάν υγειονομική περίθαλψη και μακροχρόνια μέριμνα και σε δραστηριότητες ψυχαγωγίας συμβάλλει στην εξασφάλιση ενός αξιοπρεπούς ελάχιστου βιοτικού επιπέδου για όλους.

Προκλήσεις

Ενώ το σύστημα της Δανίας φαίνεται επί του παρόντος να παρέχει ένα σταθερό και αξιοπρεπές επίπεδο εισοδήματος σε όλους τους κατοίκους σε μακροπρόθεσμη βάση, φαίνεται να υπάρχουν αδυναμίες όσον αφορά το σχετικό βιοτικό επίπεδο των ηλικιωμένων, παρόλο που η εικόνα που παρουσιάζουν τα εθνικά στοιχεία είναι διαφορετική από εκείνη των στοιχείων του ECHP. Με δεδομένο το γεγονός ότι ένα σημαντικό ποσοστό των μισθωτών μόλις πρόσφατα καλύφθηκαν από επαγγελματικά συστήματα, ενδέχεται πολλά άτομα που θα συνταξιοδοτηθούν τα επόμενα 15-20 χρόνια να έχουν ανεπαρκή πρόσβαση σε συστήματα που επιτρέπουν τη διατήρηση του επιπέδου εισοδήματος μετά τη συνταξιοδότηση. Μακροπρόθεσμα μπορεί να αναμένεται βελτίωση της κατάστασης, χάρη στη σταδιακή σώρευση δικαιωμάτων επαγγελματικής σύνταξης βάσει συλλογικών συμφωνιών. Ωστόσο, η πρόσβαση στη διατήρηση του εισοδήματος μέσω επαγγελματικών συστημάτων για άτομα σε μη μόνιμες θέσεις εργασίας μπορεί να βελτιωθεί. Η αυξανόμενη σημασία των συστημάτων επαγγελματικής σύνταξης που αντικατοπτρίζουν τις αποδοχές, μπορεί να οδηγήσει σε ένα κάπως μεγαλύτερο χάσμα μεταξύ των εισοδημάτων ανδρών και γυναικών από συντάξεις.

Οι δαπάνες για δημόσιες συντάξεις γήρατος ανέρχονται στο 4,4% του ΑΕγχΠ και προβλέπεται να αυξηθούν κατά 3,4% του ΑΕγχΠ έως το έτος 2035 περίπου. Ωστόσο, για όλα τα συνταξιοδοτικά συστήματα του δημοσίου (όπως συντάξεις αναπηρίας, συντάξεις των δημόσιων υπαλλήλων και εκ του νόμου προβλεπόμενα συμπληρωματικά συνταξιοδοτικά συστήματα), οι συνολικές δαπάνες ανήλθαν στο 10% του ΑΕγχΠ το 2000 και υπολογίζεται να αυξηθούν στο 14,5 % έως το 2030 και να μειωθούν στο 13,3% έως το 2050 (προβλέψεις της Επιτροπής Οικονομικής Πολιτικής). Η στρατηγική για οικονομική βιωσιμότητα στηρίζεται στη διατήρηση πλεονάσματος όσον αφορά τα δημόσια οικονομικά ύψους κατά μέσο όρο 1½-2½% του ΑΕγχΠ έως το 2010 και στην αύξηση του εργατικού δυναμικού κατά 133.000 άτομα επίσης έως το 2010. Αμφότεροι οι στόχοι είναι φιλόδοξοι και ταυτόχρονα καίριας σημασίας για την επιτυχή έκβαση της στρατηγικής, δεδομένου του σύντομου χρονικού διαστήματος για ενδεχόμενη αντίδραση εάν δεν τηρηθούν οι βασικές υποθέσεις σχετικά με τις οικονομικές εξελίξεις.

Καθώς η Δανία έχει ένα από τα υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης στην ΕΕ, οι εφεδρείες εργατικού δυναμικού είναι περιορισμένες. Οι μεταρρυθμίσεις στο συνταξιοδοτικό σύστημα που έλαβαν χώρα κατά τη δεκαετία του 1990 αναμένεται να αυξήσουν τη συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων τη δεκαετία αυτή, μόνο όμως κατά το απαιτούμενο περίπου ποσοστό ώστε να αντισταθμιστούν οι επιπτώσεις από τη γήρανση του εργατικού δυναμικού. Επιπλέον, η απασχόληση θα αυξηθεί με την ουσιαστική βελτίωση των ποσοστών απασχόλησης των μεταναστών και με την καλύτερη ένταξη στην απασχόληση των ατόμων με ειδικές ανάγκες καθώς και με την αύξηση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών που αφορούν την αγορά εργασίας.

Αντιμετώπιση των προκλήσεων

Στην έκθεση εθνικής στρατηγικής της Δανίας εκφράζεται ικανοποίηση σχετικά με τις μεταρρυθμίσεις των τελευταίων ετών και τονίζεται ότι δεν προγραμματίζονται επί του παρόντος άλλες μείζονες προσαρμογές του συστήματος. Το σύστημα στηρίζεται σε μία

ευρεία συναίνεση μεταξύ των μεγαλύτερων κομμάτων σχετικά με τη συνολική δομή και τον σχετικό ρόλο των διαφόρων στοιχείων του. Επιπλέον, μεγάλη πλειοψηφία στο κοινοβούλιο συμφώνησε το 2000 επί της αρχής ότι η δημόσια σύνταξη γήρατος πρέπει να αποτελεί υγιή εισοδηματική βάση για σημερινούς και μελλοντικούς συνταξιούχους.

Η διάδοση των συστημάτων επαγγελματικής σύνταξης αναμένεται να οδηγήσει σε σημαντική αύξηση των ποσοστών αναπλήρωσης και κατά συνέπεια σε μείωση του υφιστάμενου χάσματος διατήρησης εισοδήματος. Ο πρώτος άξονας, ωστόσο, θα συνεχίσει να διαδραματίζει ηγετικό ρόλο στις καλύψεις. Έως το 2045, τα εισοδήματα από το βασικό άξονα θα συνεχίσουν να αναλογούν περίπου στο 50% του μέσου εισοδήματος των συνταξιούχων. Ένα πιθανό μειονέκτημα των επαγγελματικών συστημάτων προκαθορισμένων εισφορών όσον αφορά την ισότητα μεταξύ των φύλων, δηλαδή χαμηλότερες συντάξεις για γυναίκες λόγω μεγαλύτερου προσδόκιμου ζωής, αποφεύγεται με τον υπολογισμό των συνταξιοδοτικών παροχών ανεξαρτήτως φύλου.

Κατά τη δεκαετία του 1990, οι μεταρρυθμίσεις επικεντρώθηκαν σε μεγάλο βαθμό στην παροχή καλύτερων κινήτρων για εργασία και καλύτερων συνθηκών εργασίας για τους μεγαλύτερους σε ηλικία εργαζόμενους. Το καθεστώς που προηγούνταν της πρόωρης συνταξιοδότησης, το οποίο ήταν ένα μεταβατικό επίδομα για άτομα ηλικίας 50-59 που έμειναν χωρίς εργασία και είχαν καταβάλει εισφορές στο σύστημα παροχών ανεργίας για τουλάχιστον 30 χρόνια, έπαψε να δέχεται νέα άτομα το 1996 και πρόκειται να καταργηθεί πλήρως το 2006. Το σύστημα εθελοντικής πρόωρης συνταξιοδότησης κατέστη λιγότερο ελκυστικό το 2001, λόγω της υποχρέωσης καταβολής εισφορών στο σύστημα εάν κάποιος σκόπευε να συνταξιοδοτηθεί πρόωρα. Επιπλέον, θεσπίστηκε ειδική φοροαπαλλαγή όσον αφορά τις εισφορές για άτομα που αναβάλλουν την εθελοντική πρόωρη συνταξιοδότησή τους. Ωστόσο, ο τεκμαρτός φόρος επί της εργασίας μετά τις ηλικίες των 60, 62 και 65 ετών είναι σε πολλές περιπτώσεις ακόμη σημαντικός. Όσον αφορά το σύστημα συντάξεων αναπηρίας, ενισχύθηκαν τα μέτρα αποκατάστασης και η έμφαση μεταβιβάστηκε από εκείνους που επιθυμούν να επωφεληθούν από το σύστημα στην ενθάρρυνση για συνέχιση της εργασίας, ενεργοποιώντας τις εναπομείνασες δυνατότητες. Τα μέτρα που ελήφθησαν απέφεραν ήδη καρπούς, οδηγώντας σε χαμηλότερο αριθμό νέων αιτούντων συντάξεις.

Η αύξηση του εργατικού δυναμικού και η περαιτέρω μείωση της απασχόλησης θεωρούνται επίσης καίριας σημασίας προκειμένου η κυβέρνηση να μπορέσει να αντιμετωπίσει τις αυξανόμενες δαπάνες εφαρμόζοντας ταυτόχρονα τη στρατηγική αποπληρωμής του χρέους. Σκοπός της κυβέρνησης είναι η διατήρηση κατά μέσο όρο πλεονάσματος του προϋπολογισμού ύψους 1½ έως 2½ % του ΑΕγχΠ έως το 2010.

Η σύνθετη δομή του συστήματος της Δανίας (στοιχεία κατόπιν ελέγχου των πόρων, ΑΤΡ, συστήματα προκαθορισμένων εισφορών) ενδέχεται να δυσχεραίνουν τη διαμόρφωση σαφούς εικόνας της εισοδηματικής κατάστασης ενός ατόμου μετά τη συνταξιοδότηση. Το ζήτημα αυτό αντιμετωπίζεται με την επιβολή υποχρέωσης επί των συνταξιοδοτικών συστημάτων για δημοσιοποίηση του διοικητικού κόστους και των επιδόσεών τους. Επιπλέον, το σύστημα ΑΤΡ, σε συνεργασία με όλους σχεδόν τους άλλους παροχείς συντάξεων, διατηρεί δικτυακό τόπο όπου οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να υπολογίσουν το προβλεπόμενο καθαρό εισόδημα που τους αναλογεί από τα διάφορα συνταξιοδοτικά συστήματα.

Συμπέρασμα

Η στρατηγική για την εξασφάλιση της επάρκειας και της οικονομικής βιωσιμότητας της συνταξιοδοτικής κάλυψης φαίνεται να είναι η αρμόζουσα. Οι απαραίτητες μεταρρυθμίσεις για την επίτευξη της επάρκειας έχουν εφαρμοσθεί την τελευταία δεκαετία με την υποστήριξη ευρείας πλειοψηφίας στο κοινοβούλιο. Εδώ και κάποια χρόνια ακολουθείται μία δημοσιονομική πολιτική με στόχο την ταχεία μείωση του χρέους και όλα τα μεγάλα κόμματα υποστηρίζουν τη συνέχιση της πολιτικής αυτής έως το 2010, οπότε το δημόσιο χρέος θα έχει σε μεγάλο βαθμό μειωθεί. Θα είναι δύσκολο να επιτευχθεί περαιτέρω αύξηση της απασχόλησης με δεδομένα τα περιορισμένα αποθέματα εργατικού δυναμικού, αλλά δεν είναι αδύνατο, δεδομένης της αποδεδειγμένης εμπειρίας της Δανίας σε θέματα απασχόλησης. Πιο συγκεκριμένα, θα μπορούσαν να ενισχυθούν περαιτέρω τα κίνητρα προς τους εργαζόμενους μεγαλύτερης ηλικίας για αναβολή της συνταξιοδότησης.

Συνολικά, το συνταξιοδοτικό σύστημα φαίνεται να είναι οικονομικά βιώσιμο μακροπρόθεσμα στο πλαίσιο των ισχυουσών πολιτικών με σχετικά δίκαιη κατανομή του βάρους μεταξύ των γενεών. Η θεμελίωση επαγγελματικών συντάξεων θα οδηγήσει σε αύξηση των ποσοστών αναπλήρωσης στο μέλλον και κατά συνέπεια σε ελάφρυνση της πιθανής πίεσης για αυξήσεις των συντάξεων του δημοσίου. Ωστόσο, οι υπολογισμοί περί βιωσιμότητας στηρίζονται σε σημαντικό βαθμό στη διατήρηση υψηλών πλεονασμάτων στα δημόσια οικονομικά κατά την τρέχουσα δεκαετία. Επιπλέον, φαίνεται να είναι απαραίτητες οι μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας προκειμένου να εξασφαλιστεί η υποτιθέμενη αύξηση στην προσφορά εργασίας, η οποία είναι με τη σειρά της απαραίτητη για τη διασφάλιση υλοποίησης της στρατηγικής μείωσης του χρέους ώστε να επιτευχθεί η οικονομική βιωσιμότητα.

Στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης

	DK						EE15					
Πρόσφατη κατάσταση εισοδήματος (στοιχεία ECHP 1999)												
	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 50% του διάμεσου)	5	12	4	10	6	14	11	12	10	9	12	13
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 60% του διάμεσου)	7	31	7	26	8	35	17	20	17	17	18	22
Ανισότητα της κατανομής εισοδήματος [1]	2,9	3,5					5,1	4,5				
Εισόδημα ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως αναλογία του εισοδήματος ατόμων ηλικίας 0-64 [1]	0,68		0,70		0,66		0,88		0,92		0,86	
Μακροπρόθεσμες προβλέψεις για τις δημόσιες δαπάνες για συντάξεις (ΕΟΠ 2001)												
	Επίπεδο			% αύξηση 2000-50			Επίπεδο			% αύξηση 2000-50		
	2000	2020	2050				2000	2020	2050			
Λόγος εξάρτησης ηλικιωμένων [2]	22,2	30,5	36,0	65,0			24,2	32,2	49,0	100,0		
Δημόσιες δαπάνες για συντάξεις, % του ΑΕγχΠ [3]	10,5	13,8	13,3	26,7			10,4	11,5	13,3	27,9		
Παράγοντες που καθορίζουν την εξέλιξη των δημόσιων δαπανών για συντάξεις (2000-2050) [3]	Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ						Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ					
Δημογραφική εξάρτηση	4,1						6,4					
+ Απασχόληση	-0,2						-1,1					
+ Επιλεξιμότητα	0,5						0,6					
+ Επίπεδα παροχών	-1,7						-2,8					
= Σύνολο (περιλ. υπόλοιπο)	2,7						3,1					
ESSPROS Δαπάνες για συντάξεις[4] (1999)	10,7						12,7					
Εμβέλεια των πολιτικών για τη διασφάλιση βιώσιμων συντάξεων												
Απασχόληση (2001)	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
Ποσοστό απασχόλησης (15-64) [5]	76,2		80,2		72,0		63,9		73,0		54,9	
Ποσοστό απασχόλησης (55-64) [5]	58,0		65,5		49,8		38,5		48,6		28,8	
Πραγματική ηλικία αποχώρησης από την αγορά εργασίας [6]	63,6		63,7		63,0		ΜΔ		ΜΔ		ΜΔ	
Δημόσια οικονομικά(2001) [7]												
Δημόσιο χρέος, % του ΑΕγχΠ	44,7						62,8					
Ισοζύγιο προϋπολογισμού, % του ΑΕγχΠ	3,1						-0,8					

Σημειώσεις:

1. Πηγή: ECHP-UDB, Eurostat, Δεκέμβριος 2002. Τα στοιχεία για το ΗΒ είναι προσωρινά. Οι συντελεστές των ισπανικών στοιχείων θα αναθεωρηθούν. Τα στοιχεία για τη Σουηδία καλύπτουν μόνο άτομα κάτω των 85 ετών· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
2. Πηγή: EUROSTAT, δημογραφικές προβλέψεις. Αριθμός ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως ποσοστό των ατόμων ηλικίας 15-64.
3. Πηγή: Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής, Έκθεση για τις «Δημοσιονομικές προκλήσεις που θέτει η γήρανση του πληθυσμού», 24 Οκτωβρίου 2001· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
4. Πηγή: ESSPROS, EUROSTAT· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
5. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001.
6. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001. Η μέθοδος υπολογισμού βρίσκεται ακόμη υπό συζήτηση.
7. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ ECFIN.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Βασικά χαρακτηριστικά του συνταξιοδοτικού συστήματος

Το γενικό διανεμητικό συνταξιοδοτικό σύστημα που εξαρτάται από τις αποδοχές καλύπτει περίπου το 82% του απασχολούμενου πληθυσμού στη Γερμανία (33 εκατομμύρια άτομα). Οι εισφορές ανέρχονται επί του παρόντος στο 19,1%, και καταβάλλονται ισότιμα από εργοδότες και εργαζόμενους. Οι εν λόγω εισφορές καλύπτουν το 63% των δαπανών του εν λόγω συνταξιοδοτικού συστήματος, ενώ το 37% καταβάλλεται από τον ομοσπονδιακό δημόσιο προϋπολογισμό. Οι συντάξεις των δημόσιων υπαλλήλων καταβάλλονται άμεσα από τους δημόσιους προϋπολογισμούς. Υπάρχουν ειδικά συστήματα για τους αγρότες και τα ελευθέρια επαγγέλματα (κεφαλαιοποιητικά συστήματα π.χ. για γιατρούς, δικηγόρους, αρχιτέκτονες). Τα συστήματα πρώτου άξονα αντιστοιχούν στο 78% του συνολικού εισοδήματος ατόμων άνω των 65 ετών. Το γενικό σύστημα μόνο παρέχει το 60% όλων των εισοδημάτων των ηλικιωμένων στη Δυτική Γερμανία και άνω του 90% στην Ανατολική Γερμανία. Ενώ οι αυτοαπασχολούμενοι συνήθως δεν ασφαλίζονται υποχρεωτικά στο γενικό σύστημα, έχουν την επιλογή να συνεισφέρουν στο σύστημα. Το 1999, το 96% του πληθυσμού άνω των 65 ετών λάμβαναν παροχές από συστήματα σύνταξης γήρατος, με εξ ολοκλήρου ή μερική χρηματοδότηση του δημοσίου. Στο πλαίσιο του εκ του νόμου προβλεπόμενου συστήματος παρέχονται επιδόματα επιζώντων. Επιπλέον, η μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού το 2001 θέσπισε την επιλογή καταμερισμού των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων μεταξύ των συζύγων (στο παρελθόν τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα καταμερίζονταν μόνο σε περίπτωση διαζυγίου).

Η κάλυψη δεύτερου άξονα τείνει να οργανώνεται σε επίπεδο επιχείρησης στον ιδιωτικό τομέα. Είναι δυνατά διάφορα μοντέλα χρηματοδότησης, από λογιστικά αποθέματα (εσωτερική χρηματοδότηση που απολαμβάνει εγγύηση υποχρεωτικής ασφάλισης κατά πτώχευσης) έως εξωτερικά ταμεία και ομαδική ασφάλιση. Η μεταρρύθμιση του 2001 ευνοεί την ανάπτυξη ανταποδοτικών συστημάτων και σε τομεακό επίπεδο. Υπάρχουν επίσης επαγγελματικά συστήματα για απασχολούμενους στο δημόσιο τομέα που δεν είναι δημόσιοι υπάλληλοι. Τα συστήματα αυτά συνεισφέρουν κατά 7% στο συνολικό εισόδημα των πρεσβύτερων πολιτών.

Η ατομική κάλυψη τρίτου άξονα (ασφάλεια ζωής) αναλογεί περίπου στο 10% του συνολικού εισοδήματος της τρίτης ηλικίας.

Τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας χωρίς επαρκές εισόδημα δικαιούνται παροχές κατόπιν ελέγχου των πόρων. Από τη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού το 2001 και εξής, οι πόροι των απογόνων δεν λαμβάνονται πλέον υπόψη. Αυτό αναμένεται να αυξήσει την απορρόφηση τέτοιων παροχών.

Προκλήσεις

Η διατήρηση της οικονομικής βιωσιμότητας ενόψει αναμενόμενου διπλασιασμού του λόγου εξάρτησης ηλικιωμένων τις ερχόμενες δεκαετίες θεωρείται η κύρια πρόκληση. Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Επιτροπής Οικονομικής Πολιτικής, οι δημόσιες δαπάνες για συντάξεις αναμενόταν να αυξηθούν κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες, από 11,9% του ΑΕγχΠ το 2000 σε 16,9% του ΑΕγχΠ έως το 2050, πριν από την επίδραση της μεταρρύθμισης του 2001. Οι πιο πρόσφατες αναθεωρημένες εκτιμήσεις, που επίσης λαμβάνουν υπόψη την επίδραση της μεταρρύθμισης, προβλέπουν αύξηση των δημόσιων δαπανών για συντάξεις από 10,8% του

ΑΕγχΠ το 2000 σε 14,9% το 2050, δηλαδή αύξηση κατά 4,1 ποσοστιαίες μονάδες. Βασική αιτία μείωσης της εκτιμώμενης αύξησης των δαπανών θα είναι τα αυστηρά κριτήρια επιλεξιμότητας για τη χορήγηση συντάξεων, τα οποία θα μειώσουν τον αριθμό των ατόμων που συνταξιοδοτούνται πρόωρα. Η οικονομική βιωσιμότητα θα ενισχυθεί από το γεγονός ότι η αναπροσαρμογή των συντάξεων τροποποιήθηκε κατά τέτοιο τρόπο ώστε να επιβραδυνθεί η αύξηση των συντάξεων. Ειδικότερα, οι δημόσιες συντάξεις θα μειωθούν βάσει του αυξανόμενου μεριδίου των νέων συνταξιοδοτικών συστημάτων που χρηματοδοτούνται από τον ιδιωτικό τομέα. Αυτό θα επιτευχθεί περιορίζοντας την αναπροσαρμογή των συντάξεων έως το 2010. Οι εισφορές είναι επί του παρόντος 19,1% του ακαθάριστου εισοδήματος. Επιπρόσθετα, είναι απαραίτητες υψηλές επιδοτήσεις από τον ομοσπονδιακό προϋπολογισμό για τη χρηματοδότηση των τρεχουσών δαπανών για συντάξεις, ανερχόμενες στο 37% των τρεχουσών πληρωμών για καταβολές συντάξεων. Κατά τη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος του 2001, η κυβέρνηση ανέλαβε σαφή δέσμευση να διατηρήσει τις εισφορές του γενικού δημόσιου συστήματος σε λογικά επίπεδα (20% έως το 2020 και 22% έως το 2030). Για το σκοπό αυτό, η μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος προβλέπει μικρή μείωση των ποσοστών αναπλήρωσης των δημόσιων συντάξεων και επιπρόσθετα προσφέρει γενναιόδωρη ενίσχυση των αποταμιεύσεων στα περισσότερα εθελούσια ιδιωτικά συνταξιοδοτικά συστήματα. Με αυτόν τον τρόπο πρέπει να διασφαλίζεται ότι το επίπεδο των συντάξεων θα παραμείνει επαρκές, αλλά ενόψει της μικρής μείωσης των επιπέδων των δημόσιων συντάξεων και απουσία αυτόματων ρυθμιστικών μηχανισμών, συνεχίζουν να υφίστανται μείζονες οικονομικές προκλήσεις.

Εκτός από την πρόσφατη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού, η στρατηγική της κυβέρνησης για την αντιμετώπιση της οικονομικής πρόκλησης στηρίζεται στην αύξηση της απασχόλησης και της παραγωγικότητας, με άλλα λόγια στην ενίσχυση της βάσης εισφορών. Υπάρχουν περιθώρια μείωσης του ποσοστού ανεργίας και αύξησης της συμμετοχής στην αγορά εργασίας, ιδίως για τις γυναίκες και τους εργαζόμενους μεγαλύτερης ηλικίας. Η θέσπιση αναλογιστικών μειώσεων για τις πρόωρες συντάξεις αναμένεται να αποφέρει αποτελέσματα τα ερχόμενα χρόνια. Επιπλέον, η κυβέρνηση στοχεύει στην επίτευξη ισοσκελισμένου προϋπολογισμού έως το 2006. Η επίτευξη υγιών δημόσιων οικονομικών θα αποβεί σημαντική για την τήρηση δεσμεύσεων σχετικά με μελλοντικές δαπάνες λόγω της γήρανσης του πληθυσμού, περιλαμβάνοντας δαπάνες για την υγειονομική και μακροπρόθεσμη περίθαλψη και για τις συντάξεις των δημόσιων υπαλλήλων, καθώς και για τις αυξημένες μεταβιβάσεις στο γενικό συνταξιοδοτικό σύστημα.

Καθώς εξελίσσεται η ιδιωτική συνταξιοδοτική κάλυψη, αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη σημασία να διασφαλιστεί ότι τα άτομα ενημερώνονται επαρκώς ώστε να είναι σε θέση να κάνουν τις σωστές επιλογές, ότι η επαγγελματική συνταξιοδοτική κάλυψη καθίσταται επαρκώς προσβάσιμη (κυρίως μέσω συλλογικών συμφωνιών) και ότι δεν αποκλείει ορισμένες ομάδες εργαζομένων (κυρίως τους εργαζόμενους με καθεστώς μερικής απασχόλησης και τους προσωρινούς εργαζόμενους) και δεν αποθαρρύνει την εργασιακή κινητικότητα.

Λόγω της πιθανής διατήρησης των ποσοστών συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό και των αποδοχών των γυναικών κάτω από τα αντίστοιχα επίπεδα για τους άνδρες (παρόλο που η κατάσταση βελτιώνεται), τα ατομικά συνταξιοδοτικά δικαιώματα των γυναικών θα συνεχίσουν να είναι συγκριτικά χαμηλά. Η επαρκής συνταξιοδοτική κάλυψη για τις γυναίκες θα συνεχίσει, συνεπώς, να εξαρτάται από τα επιδόματα επιζώντων, τον καταμερισμό των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων σε περίπτωση διαζυγίου και την παροχή

συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων για διακοπές της σταδιοδρομίας. Ο ρόλος των συνεπαγόμενων παροχών μπορεί να προσαρμοστεί, καθώς η συμμετοχή στην αγορά εργασίας των ανδρών και των γυναικών εξομοιώνεται όλο και περισσότερο.

Αντιμετώπιση των προκλήσεων

Το συνταξιοδοτικό σύστημα της Γερμανίας προσαρμόζεται σταδιακά από τη δεκαετία του 1990 στις προκλήσεις της γήρανσης του πληθυσμού. Τα μέτρα του 1992, του 1997 και του 2000 επικεντρώνονταν κυρίως στη μείωση της ανάγκης για μελλοντικές αυξήσεις των εισφορών, κυρίως με την αύξηση της συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό εργαζόμενων μεγαλύτερης ηλικίας και κατά συνέπεια της πραγματικής ηλικίας συνταξιοδότησης. Η εκ του νόμου προβλεπόμενη ηλικία συνταξιοδότησης αυξάνεται επί του παρόντος στα 65 έτη για όλους τους τύπους συντάξεων εκτός από τις συντάξεις αναπηρίας. Η πρόωρη συνταξιοδότηση είναι δυνατή μόνο σε χαμηλά επίπεδα σύνταξης. Έτσι, οι προϋποθέσεις για πρόωρη συνταξιοδότηση έγιναν πιο αυστηρές και θεσπίστηκαν οικονομικά κίνητρα για παράταση της εργασίας.

Η πιο πρόσφατη σημαντική μεταρρύθμιση εγκρίθηκε το 2001, με στόχο τη μείωση του ύψους της επονομαζόμενης κανονικής σύνταξης στο δημόσιο σύστημα από 70% σε 67-68% έως το 2030 και προωθώντας την ανάπτυξη ιδιωτικών συνταξιοδοτικών αποταμιεύσεων. Έθεσε ως μέγιστο επίπεδο εισφορών το 20% έως το 2020 και το 22% έως το 2030. Η κυβέρνηση υποχρεώνεται εκ του νόμου να προτείνει στο Κοινοβούλιο τα κατάλληλα μέτρα εάν προκύψει κίνδυνος αύξησης των εισφορών βάσει των δεκαπενταετών προβλέψεων.

Η τελευταία μεταρρύθμιση βελτίωσε επίσης την προστασία των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας από τον κίνδυνο φτώχειας. Παρόλο που δεν υφίσταται εγγυημένη ελάχιστη σύνταξη, η χορήγηση κοινωνικής βοήθειας σε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας δεν εξαρτάται πλέον από τους πόρους των τέκνων τους (ακόμη και αν διαθέτουν επαρκείς πόρους για την υποστήριξη των γονέων τους), ούτε λαμβάνεται πλέον υπόψη το εισόδημα μελών του νοικοκυριού πέρα από αυτό του συντρόφου. Τα εκ του νόμου προβλεπόμενα συνταξιοδοτικά ασφαλιστικά ιδρύματα είναι υποχρεωμένα να ενημερώνουν τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας για τα δικαιώματά τους. Αυτό αναμένεται να αυξήσει το ποσοστό απορρόφησης των παροχών και κατά συνέπεια την εισοδηματική κατάσταση των φτωχότερων συνταξιούχων.

Για να εξισορροπηθεί η προγραμματιζόμενη μείωση των ποσοστών αναπλήρωσης βάσει του εκ του νόμου προβλεπόμενου συστήματος, διατίθεται μαζική ενίσχυση για την ανάπτυξη των ιδιωτικών συντάξεων, όχι μόνο με τη μορφή έκπτωσης από τη φορολογία, αλλά και μέσω άμεσων επιδοτήσεων σε άτομα με χαμηλό εισόδημα και οικογένειες με παιδιά που δεν μπορούν να αξιοποιήσουν τις εκπτώσεις φόρου. Ανάλογα με την απορρόφηση αυτών των συνταξιοδοτικών ρυθμίσεων που στηρίζονται από την κυβέρνηση, το συνολικό κόστος αυτού του μέτρου αναμένεται να ανέλθει σε περισσότερα από 12 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως. Διατίθεται οικονομική ενίσχυση για πληθώρα συνταξιοδοτικών ρυθμίσεων δεύτερου και τρίτου άξονα.

Η ανάπτυξη των επαγγελματικών συντάξεων, που παραδοσιακά ήταν εθελούσιες παροχές εκ μέρους του εργοδότη, θα προωθηθεί με τη χορήγηση δικαιώματος στους εργαζόμενους να ζητούν μέρος των αποδοχών τους να μετατρέπεται σε συνταξιοδοτικές εισφορές (*Entgeltumwandlung*). Τέτοιου είδους εισφορές δεν υπόκεινται γενικά σε φορολογία εισοδήματος, ούτε, για περιορισμένο χρόνο, σε εισφορές κοινωνικής ασφάλισης. Τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα των εργαζομένων που βασίζονται σε τέτοιες εισφορές

θεμελιώνονται άμεσα. Τα έννομα όρια για περιόδους θεμελίωσης που ισχύουν για συντάξεις που χρηματοδοτούνται από τον εργοδότη μειώθηκαν από τα 10 στα 5 έτη και η ελάχιστη ηλικία για απόκτηση κεκτημένου δικαιώματος συνταξιοδότησης μειώθηκε από τα 35 στα 30 έτη. Αυτό θα ωφελήσει άτομα που διακόπτουν τη σταδιοδρομία τους ή αλλάζουν εργασία και αναμένεται να βελτιώσει τις παροχές επαγγελματικών συντάξεων για τις γυναίκες. Αυτό το βελτιωμένο πλαίσιο για τις επαγγελματικές συντάξεις ενδέχεται να έχει ως αποτέλεσμα τη σύσταση περισσότερων συνταξιοδοτικών συστημάτων που βασίζονται σε συλλογικές συμφωνίες, περιλαμβάνοντας σε τομεακό επίπεδο κάποιες συμφωνίες που ήδη έχουν συναφθεί.

Η μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού του 2001 επεδίωξε επίσης να βελτιώσει περαιτέρω τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα των γυναικών. Με δεδομένο το γεγονός ότι η ανατροφή τέκνων συχνά συνεπάγεται μειωμένες αποδοχές (π.χ. λόγω εργασίας με καθεστώς μερικής απασχόλησης ή διακοπών της σταδιοδρομίας), τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα χορηγούνται υπολογίζοντας τις μέσες αποδοχές τα πρώτα τρία χρόνια μετά την απόκτηση τέκνου. Στη συνέχεια και έως το δέκατο έτος ηλικίας, τα χαμηλά συνταξιοδοτικά δικαιώματα λόγω εργασίας με καθεστώς μερικής απασχόλησης μπορούν να ενισχυθούν. Εάν υπάρχουν τουλάχιστον δύο τέκνα, αυτή η περαιτέρω αύξηση χορηγείται ακόμα και στην περίπτωση διακοπής της σταδιοδρομίας. Οι συντάξεις επιζώντων μειώθηκαν από το 60% στο 55% της σύνταξης του αποβιώσαντα συζύγου, αλλά αυξήθηκε η σύνταξη επιζώντων για κάθε τέκνο. Τα ατομικά συνταξιοδοτικά δικαιώματα των γυναικών θα μπορούσαν να ενισχυθούν ως αποτέλεσμα της προσφάτως θεσπισθείσας επιλογής καταμερισμού των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων που αποκτήθηκαν κατά τη διάρκεια του έγγαμου βίου. Προηγουμένως, ο καταμερισμός μπορούσε να γίνει μόνο σε περίπτωση διαζυγίου. Ο καταμερισμός έχει το πλεονέκτημα ότι αυτά τα εξατομικευμένα δικαιώματα δεν υπόκειται σε εξέταση ιδίων πόρων (όπως οι συντάξεις επιζώντων) και δεν χάνονται σε περίπτωση επόμενου γάμου.

Επίσης, απαιτείται βελτίωση της παρεχόμενης ενημέρωσης προς τους ασφαλισμένους σχετικά με τα προβλεπόμενα συνταξιοδοτικά τους δικαιώματα. Από το 2003 και εξής, τα εκ του νόμου θεσπισμένα συνταξιοδοτικά ασφαλιστικά ιδρύματα οφείλουν να χορηγούν ετήσιες δηλώσεις σχετικά με τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα κάθε ατόμου (άνω των 27 ετών). Επιπλέον, τα ιδρύματα αυτά μπορούν να παρέχουν καθοδήγηση σχετικά με τη συγκέντρωση επιπρόσθετων κεφαλαιοποιητικών συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων.

Συμπέρασμα

Η μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού του 2001 σημειώνει σημαντική πρόοδο όσον αφορά την επάρκεια και τον εκσυγχρονισμό του συνταξιοδοτικού συστήματος και ορισμένη πρόοδο ως προς την οικονομική βιωσιμότητα. Χρειάζονται περαιτέρω προσπάθειες για την εξασφάλιση του δεύτερου. Επιπλέον, η δέσμευση για επάρκεια πρέπει να ενισχυθεί από αποφασιστικές προσπάθειες για εγγύηση της οικονομικής βιωσιμότητας. Ενώ μπορεί να αναμένεται κάποια πρόοδος ως προς την αύξηση των ποσοστών απασχόλησης, ιδιαίτερα μεταξύ των εργαζόμενων μεγαλύτερης ηλικίας, δεν μπορεί αυτό να αποτελέσει στήριγμα για την εγγύηση της οικονομικής ισορροπίας του συνταξιοδοτικού συστήματος. Τέλος, θα είναι σημαντικό οι κοινωνικοί εταίροι να αναπτύξουν επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα προσβάσιμα σε όλους και να μην τεθεί σε κίνδυνο η κινητικότητα.

Στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης

	D						EE15					
Πρόσφατη κατάσταση εισοδήματος (στοιχεία ECHP 1999)												
	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 50% του διάμεσου)	6	6	6	5	6	6	11	12	10	9	12	13
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 60% του διάμεσου)	11	11	10	9	11	13	17	20	17	17	18	22
Ανισότητα της κατανομής εισοδήματος [1]	3,5	3,6					5,1	4,5				
Εισόδημα ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως αναλογία του εισοδήματος ατόμων ηλικίας 0-64 [1]	0,97		0,98		0,96		0,88		0,92		0,86	
Μακροπρόθεσμες προβλέψεις για τις δημόσιες δαπάνες για συντάξεις (ΕΟΠ 2001)												
	Επίπεδο			% αύξηση 2000-50			Επίπεδο			% αύξηση 2000-50		
	2000	2020	2050				2000	2020	2050			
Λόγος εξάρτησης ηλικιωμένων [2]	23,8	33,5	49,0	101,0			24,2	32,2	49,0	100,0		
Δημόσιες δαπάνες για συντάξεις, % του ΑΕγχΠ [3] Ενημερωμένη πρόβλεψη[8]	11,8 10,8	12,6 ΜΔ	16,9 15,9	43,2 34,7			10,4	11,5	13,3	27,9		
Παράγοντες που καθορίζουν την εξέλιξη των δημόσιων δαπανών για συντάξεις (2000-2050) [3]	Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ						Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ					
Δημογραφική εξάρτηση	6,5						6,4					
+ Απασχόληση	-0,8						-1,1					
+ Επιλεξιμότητα	1,1						0,6					
+ Επίπεδα παροχών	-2,7						-2,8					
= Σύνολο (περιλ. υπόλοιπο)	4,8						3,1					
ESSPROS Δαπάνες για συντάξεις[4] (1999)	13,0						12,7					
Εμβέλεια των πολιτικών για τη διασφάλιση βιώσιμων συντάξεων												
Απασχόληση (2001)	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
Ποσοστό απασχόλησης (15-64) [5]	65,8		72,6		58,8		63,9		73,0		54,9	
Ποσοστό απασχόλησης (55-64) [5]	37,7		46,1		29,5		38,5		48,6		28,8	
Πραγματική ηλικία αποχώρησης από την αγορά εργασίας [6]	61,6		61,7		61,4		ΜΔ		ΜΔ		ΜΔ	
Δημόσια οικονομικά(2001) [7]												
Δημόσιο χρέος, % του ΑΕγχΠ	59,5						62,8					
Ισοζύγιο προϋπολογισμού, % του ΑΕγχΠ	-2,8						-0,8					

Σημειώσεις:

1. Πηγή: ECHP-UDB, Eurostat, Δεκέμβριος 2002. Τα στοιχεία για το ΗΒ είναι προσωρινά. Οι συντελεστές των ισπανικών στοιχείων θα αναθεωρηθούν. Τα στοιχεία για τη Σουηδία καλύπτουν μόνο άτομα ηλικίας κάτω των 85 ετών· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
2. Πηγή: EUROSTAT, δημογραφικές προβλέψεις. Αριθμός ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως ποσοστό των ατόμων ηλικίας 15-64.
3. Πηγή: Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής, Έκθεση για τις «Δημοσιονομικές προκλήσεις που θέτει η γήρανση του πληθυσμού», 24 Οκτωβρίου 2001. Βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
4. Πηγή: ESSPROS, EUROSTAT· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
5. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001.
6. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001. Η μέθοδος υπολογισμού βρίσκεται ακόμη υπό συζήτηση.
7. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ ECFIN.
8. Πηγή: Η Γερμανία υπέβαλε νέες προβλέψεις προκειμένου να ληφθεί υπόψη η τελευταία συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση. Η Γερμανία επεσήμανε ότι οι προβλέψεις βασίζονται στις ίδιες υποθέσεις με εκείνες που ελήφθησαν υπόψη στις προβλέψεις της ΕΟΠ· ωστόσο, η κάλυψη των δαπανών για συντάξεις είναι κάπως διαφορετική.

ΕΛΛΑΔΑ

Βασικά χαρακτηριστικά του συνταξιοδοτικού συστήματος

Ο πρώτος άξονας αποτελείται από διάφορα συστήματα με διανεμητικό χαρακτήρα κατανεμημένα ανά κλάδο, τα οποία παρέχουν συντάξεις διαφόρων επιπέδων. Τα μεγαλύτερα ταμεία είναι το ΙΚΑ (ιδιωτικός τομέας) και ο ΟΓΑ (αγρότες). Επίσης, υπάρχει ξεχωριστό σύστημα για τους αυτοαπασχολούμενους. Οι συντάξεις των εργαζομένων είναι προκαθορισμένων παροχών και επίσης καταβάλλονται και στους αυτοαπασχολούμενους. Αυτά τα βασικά ασφαλιστικά ταμεία παρέχουν ποσοστά αναπλήρωσης έως και 80%. Ωστόσο, οι συντάξεις υπόκεινται σε ανώτατο όριο. Το 2001, οι βασικές συντάξεις αντιστοιχούσαν στο 10,6% του ΑΕγχΠ (84% των συνολικών συντάξεων).

Το δεύτερο επίπεδο του πρώτου άξονα αποτελείται από επικουρικά ταμεία που βασίζονται στην απασχόληση, τα οποία παρέχουν συμπληρωματικές συντάξεις. Καλύπτουν όλους τους εργαζομένους και ένα μικρό ποσοστό των αυτοαπασχολούμενων και τυπικά παρέχουν πρόσθετα ποσοστά αναπλήρωσης έως και 20%. Το 2001 αντιστοιχούσαν στο 1,8% του ΑΕγχΠ (14,5% των συνολικών συνταξιοδοτικών δαπανών), ποσοστό που αυξάνεται. Τέλος, στο δημόσιο τομέα, είναι συνηθισμένες και οι εφάπαξ αποζημιώσεις απόλυσης.

Όλα τα ταμεία χρηματοδοτούνται με το διανεμητικό σύστημα και εξυπακούεται ότι το κράτος εγγυάται τα επίπεδα των ασφαλιστικών παροχών. Οι τεκμαιρόμενοι ρυθμοί απόδοσης (λαμβάνοντας υπόψη τις εισφορές, τα όρια ηλικίας και τις καλύψεις) διαφέρουν μεταξύ των ταμείων. Επιπλέον, οι διάφορες επαγγελματικές κατηγορίες μπορεί να υπόκεινται σε διαφορετικούς όρους εντός του ίδιου ταμείου.

Οι επαγγελματικές συντάξεις δεύτερου άξονα δεν είναι διαδεδομένες. Οι συντάξεις τρίτου άξονα υπόκεινται στη νομοθεσία που διέπει τις ασφάλειες ζωής και οι παροχές συνήθως έχουν τη μορφή εφάπαξ ποσού και σπανίως ετήσιας πληρωμής.

Οι παροχές κατόπιν ελέγχου των πόρων καταβάλλονται σε άτομα χωρίς ιστορικό ασφάλισης· μεγάλος αριθμός συνταξιούχων λαμβάνει ανταποδοτικές συντάξεις σε ένα εγγυημένο ελάχιστο επίπεδο. Στους συνταξιούχους με συνολικό εισόδημα από συντάξεις κάτω από το ελάχιστο (το οποίο υπερβαίνει τις ελάχιστες συντάξεις) και σε εκείνους των οποίων τα άλλα εισοδήματα και η κατάσταση στο σπίτι πληρούν πρόσθετα κριτήρια, καταβάλλεται και συμπλήρωμα σύνταξης (γνωστό ως ΕΚΑΣ).

Τα τελευταία είκοσι χρόνια άλλαξαν συχνά οι κανόνες, με αποτέλεσμα να υπάρχουν διαφορές στη μεταχείριση ανάλογα με τη χρονική στιγμή της πρώτης υπαγωγής στο σύστημα.

Προκλήσεις

Η ελληνική έκθεση εθνικής στρατηγικής αναφέρει ότι η βασική πρόκληση είναι να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών στο σύστημα και τις προοπτικές του. Συνοψίζει το πρόβλημα ως εξής:

Παρά τις δαπάνες ύψους άνω του 12% του ΑΕγχΠ για τις συντάξεις, οι ηλικιωμένοι παραμένουν μία από τις κοινωνικά ευπαθείς ομάδες.

Ο κατακερματισμός και η πολυνομία έχουν ως αποτέλεσμα παρόμοιες περιπτώσεις να τυγχάνουν διαφορετικής μεταχείρισης. Αυτές οι ανισότητες υπονομεύουν την κοινωνική αποδοχή του συστήματος.

Οι συχνές αναθεωρήσεις του νομοθετικού πλαισίου έχουν προκαλέσει συναισθήματα ρευστότητας και ανασφάλειας.

Παρόλα αυτά, υπάρχει και μια τεράστια οικονομική πρόκληση. Σύμφωνα με την έκθεση εθνικής στρατηγικής, οι δημόσιες δαπάνες για συντάξεις προβλέπεται να αυξηθούν απότομα – από 12,4% του ΑΕγχΠ το 2000 σε 17,3% το 2030 και σε 22,6% έως το 2050. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη προβλεπόμενη αύξηση μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ το 2050. Σε σύγκριση με τις προβλέψεις της ΕΟΠ, η μεταρρύθμιση που έλαβε χώρα το 2002 και τα αναθεωρημένα στοιχεία σχετικά τον πληθυσμό και την απασχόληση που συμπεριλήφθηκαν στην τελευταία εθνική πρόβλεψη θα μειώσουν την αναμενόμενη αύξηση το 2050 μόνο κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες. Συνέπεια της απότομης αύξησης των δαπανών θα είναι υποχρεωτική η αύξηση της χρηματοδότησης των συντάξεων μέσω της φορολογίας από τον κρατικό προϋπολογισμό από το παρόν 4,8% του ΑΕγχΠ σε 8,7% το 2030 και σε 15,5% του ΑΕγχΠ το 2050, εάν ληφθούν υπόψη τα σημερινά ποσοστά εισφορών (στην πραγματικότητα, η έκθεση εθνικής στρατηγικής αποκλείει αυτές τις αυξήσεις).

Χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ο αντίκτυπος της μεταρρύθμισης του 2001, η οποία έλαβε μέτρα για την αύξηση του ύψους των ελάχιστων συντάξεων, η εισοδηματική κατάσταση των ηλικιωμένων έρχεται σε αντίθεση με αυτή σε άλλες κοινοτικές χώρες κατά διάφορους τρόπους. Αντίθετα από ό,τι ισχύει σε άλλα κράτη μέλη, το γήρας εξακολουθούσε να αποτελεί τον πιο σημαντικό παράγοντα για τον καθορισμό του κινδύνου φτώχειας, βάσει των στοιχείων του ECHP στα τέλη της δεκαετίας 1990. Κατά την ερμηνεία αυτών των στοιχείων, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι ηλικιωμένοι ήταν πολύ λιγότερο πιθανό από ό,τι σε άλλες χώρες της ΕΕ να ζουν σε γηροκομεία, νοσοκομεία ή άλλα κοινοτικά ιδρύματα (λιγότερο του 3% των συνταξιούχων). Επίσης, εμφάνιζαν υψηλότερα ποσοστά ιδιοκτησίας κατοικίας. Και οι δύο αυτοί παράγοντες οδηγούν σε υπερτίμηση των κινδύνων φτώχειας. Εν μέρει λόγω του γεγονότος ότι μεγάλο ποσοστό συνταξιούχων ζουν με τα παιδιά τους, οι συντάξεις αποτελούσαν μικρότερο ποσοστό του εισοδήματος του νοικοκυριού τους σε σύγκριση με άλλες χώρες: οι επιστροφές φόρου έδειξαν ότι μεταξύ άλλων σημαντικών πηγών εισοδήματος για τα άτομα σε ηλικία συνταξιοδότησης περιλαμβάνονται η γεωργία, οι εμπορικές δραστηριότητες, η είσπραξη ενοικίων και η απασχόληση. Εντούτοις, πολλοί συνταξιούχοι στηρίζονται στην προστασία των ελάχιστων συντάξεων και στο ΕΚΑΣ που υπολογίζεται βάσει των πόρων του δικαιούχου. Η καθιέρωση, το 1992, ενός πολύ λιγότερο γενναιόδωρου συστήματος για τους νεοεισερχόμενους, κυρίως όσον αφορά την παροχή σημαντικά μειωμένης προστασίας του ελάχιστου εισοδήματος, προκαλεί ανησυχίες σχετικά με την ισότητα των γενεών όσον αφορά τα δικαιώματα.

Η επάρκεια όσον αφορά την παροχή συντάξεων θεωρείται σημαντική διαρθρωτική αδυναμία του ελληνικού συστήματος. Η αντιμετώπιση των ζητημάτων της επάρκειας και του εκσυγχρονισμού θεωρείται προϋπόθεση για την επιτυχή αντιμετώπιση του προβλήματος της οικονομικής βιωσιμότητας που θέτει η γήρανση του πληθυσμού. Η Ελλάδα, μαζί με άλλα κράτη μέλη, αντιμετωπίζει το ενδεχόμενο επιδείνωσης του λόγου δημογραφικής εξάρτησης, παρόλο που η απογραφή του 2001 έδειξε ότι ο αντίκτυπος θα εξαλειφθεί και θα μετριασθεί κάπως χάρη στα πρόσφατα υψηλά επίπεδα καθαρής μετανάστευσης ατόμων στην οικονομικά δραστήρια ηλικιακή ομάδα.

Τα συνολικά ποσοστά συμμετοχής στην απασχόληση είναι χαμηλά (55,4% έναντι κοινοτικού μέσου όρου 63,9% το 2001). Επιπλέον, η έκθεση εθνικής στρατηγικής προβλέπει ότι θα επέλθει αποδυνάμωση της παραδοσιακής οικογενειακής αλληλεγγύης, με αποτέλεσμα οι συντάξεις να αναμένεται να διαδραματίσουν σημαντικότερο ρόλο για τη διασφάλιση της ευμάρειας των ηλικιωμένων στην Ελλάδα στο μέλλον.

Αντιμετώπιση των προκλήσεων

Η ελληνική στρατηγική στηρίζεται σε δύο προϋποθέσεις:

η αυξημένη συμμετοχή σε συνταξιοδοτικά συστήματα τις δεκαετίες 1980 και 1990 έχει ως αποτέλεσμα την επιβεβλημένη βελτίωση των επιπέδων των συντάξεων που θα καταβάλλονται στους μελλοντικούς συνταξιούχους, και

το «παράθυρο ευκαιρίας» από σήμερα έως το 2015 θα μειώσει την πίεση που ασκείται στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και στο δημόσιο χρέος και θα υπάρχουν καλές προοπτικές για επιτάχυνση της ανάπτυξης της οικονομίας και της απασχόλησης καθώς και για συνέχιση του εκσυγχρονισμού του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης.

Σκοπός της εγκεκριμένης ελληνικής μεταρρύθμισης είναι η αντιμετώπιση των διαρθρωτικών αδυναμιών του συνταξιοδοτικού συστήματος, όπως αυτές περιγράφηκαν ανωτέρω, και η δημιουργία του απαραίτητου θεσμικού πλαισίου για την ανταπόκριση στις περαιτέρω προκλήσεις που θα προκύψουν από τη γήρανση του πληθυσμού. Βασικός στόχος είναι να αυξηθεί η εμπιστοσύνη στο συνταξιοδοτικό σύστημα, να προωθηθούν διαρθρωτικές αλλαγές και, ως εκ τούτου, να αντιμετωπιστεί η πρόκληση της γήρανσης του πληθυσμού, με τους εξής τρόπους:

προαγωγή της επάρκειας των συντάξεων και βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών·

ενοποίηση του συστήματος για τη διασφάλιση κοινής μεταχείρισης και τον περιορισμό της εισφοροδιαφυγής·

διασφάλιση της οικονομικής αυτονομίας του κύριου δημόσιου ταμείου (ΙΚΑ) έως το 2030, με τη σύσταση αποθεματικού ταμείου που να αξιοποιεί το υφιστάμενο «παράθυρο ευκαιρίας» προκειμένου να διασφαλίσει την καταβολή των παροχών μετά το 2015·

δημιουργία σταθερού νομοθετικού πλαισίου για τις συντάξεις πρώτου άξονα·

σαφέστερη διάκριση μεταξύ των κύριων και των επικουρικών συντάξεων και σταδιακή μετατροπή των επικουρικών ταμείων σε κεφαλαιοποιητικά επαγγελματικά συστήματα, για τη διαχείριση των οποίων υπεύθυνοι θα είναι οι κοινωνικοί εταίροι·

προώθηση του θεσμικού και ρυθμιστικού περιβάλλοντος για να καταστεί δυνατή η δημιουργία συνταξιοδοτικών συστημάτων δεύτερου άξονα, ώστε να διαφοροποιηθεί το σύστημα και να μειωθούν μεσοπρόθεσμα οι δημόσιες δαπάνες·

διασφάλιση των μεταρρυθμίσεων μέσω κοινωνικού διαλόγου·

σύσταση μιας Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής ως ρυθμιστικού οργάνου για όλα τα συνταξιοδοτικά ταμεία.

Η ελληνική έκθεση εθνικής στρατηγικής δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην αύξηση της οικονομικής ανάπτυξης και στην επίτευξη των στόχων της Λισσαβόνας για τα ποσοστά απασχόλησης, κυρίως με τη λήψη μέτρων τα οποία ήδη υλοποιούνται ώστε να αυξηθεί προοδευτικά η ηλικία συνταξιοδότησης και να καταπολεμηθεί η εισφοροδιαφυγή. Ωστόσο, οι πρόσφατες επιδόσεις της αγοράς εργασίας δεν ήταν ιδιαίτερα καλές: το συνολικό ποσοστό απασχόλησης ήταν ελάχιστα υψηλότερο και το ποσοστό απασχόλησης μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων μειώθηκε κατά 3 ποσοστιαίες μονάδες, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με την πρόοδο που σημειώθηκε σε όλα σχεδόν τα άλλα κράτη μέλη της ΕΕ. Απαιτούνται μείζονες μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας προκειμένου να αυξηθούν σημαντικά τα ποσοστά απασχόλησης.

Ενώ η μεταρρύθμιση του 2002 εξετάζει ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων με σκοπό να κάνει το σύστημα περισσότερο αξιόπιστο και κοινωνικά βιώσιμο, από την προβλεπόμενη αύξηση των δαπανών, παρά το υψηλό αρχικό ύψος, προκύπτει ότι απαιτούνται σημαντικές περαιτέρω προσπάθειες. Στόχος πολλών μέτρων φαίνεται να είναι η αντιμετώπιση των υφιστάμενων προβλημάτων παρά η συμβολή στην προετοιμασία αντιμετώπισης του προβλήματος της γήρανσης. Το αποθεματικό ταμείο συστάθηκε κυρίως για να καταστεί δυνατή η κάλυψη των υφιστάμενων υποχρεώσεων του κύριου ιδιωτικού συνταξιοδοτικού ταμείου (ΙΚΑ).

Συμπέρασμα

Η εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων που περιέχονται στην έκθεση εθνικής στρατηγικής θα είναι καίριας σημασίας για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στο συνταξιοδοτικό σύστημα και προκειμένου να καταστεί αυτό πολιτικά και κοινωνικά βιώσιμο. Ωστόσο, η πολιτική και γενικότερη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος δεν μπορεί να διασφαλιστεί χωρίς την αντιμετώπιση και της οικονομικής του βιωσιμότητας. Ο εκτιμώμενος αντίκτυπος της πιο πρόσφατης μεταρρύθμισης σχετικά με τις δημόσιες δαπάνες δεν ανταποκρίνεται στην πρόκληση. Υπάρχουν σημαντικά περιθώρια βελτίωσης της βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος με αύξηση των ποσοστών απασχόλησης και περιορισμού της εισφοροδιαφυγής, ενώ η προοδευτική ανάπτυξη συστημάτων δεύτερου άξονα θα περιορίσει τις πιέσεις στα δημόσια οικονομικά. Εντούτοις, θα χρειαστούν σημαντικά περαιτέρω μέτρα για τη σταθεροποίηση της αύξησης των δαπανών, προκειμένου να διασφαλιστεί η συνέχεια και η μακροπρόθεσμη οικονομική σταθερότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος. Επιπλέον, χρειάζονται σημαντικές μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας προκειμένου να αυξηθούν τα ποσοστά απασχόλησης, όπως απαιτείται από τους ποσοτικούς στόχους που τέθηκαν στη Λισσαβόνα και τη Στοκχόλμη.

Στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης

	GR						EE15					
Πρόσφατη κατάσταση εισοδήματος (στοιχεία ECHP 1999)												
	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 50% του διάμεσου)	12	25	12	24	12	25	11	12	10	9	12	13
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 60% του διάμεσου)	18	33	17	34	18	33	17	20	17	17	18	22
Ανισότητα της κατανομής εισοδήματος [1]	5,8	7,0					5,1	4,5				
Εισόδημα ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως αναλογία του εισοδήματος ατόμων ηλικίας 0-64 [1]	0,74		0,74		0,74		0,88		0,92		0,86	
Μακροπρόθεσμες προβλέψεις για τις δημόσιες δαπάνες για συντάξεις (ΕΟΠ 2001)												
	Επίπεδο			% αύξηση 2000-50			Επίπεδο			% αύξηση 2000-50		
	2000	2020	2050				2000	2020	2050			
Λόγος εξάρτησης ηλικιωμένων [2]	25,5	32,9	54,0	110,0			24,2	32,2	49,0	100,0		
Δημόσιες δαπάνες για συντάξεις, % του ΑΕγχΠ [3]	12,6	15,4	24,8	96,8			10,4	11,5	13,3	27,9		
Παράγοντες που καθορίζουν την εξέλιξη των δημόσιων δαπανών για συντάξεις (2000-2050) [3]	Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ						Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ					
Δημογραφική εξάρτηση	9,9						6,4					
+ Απασχόληση	-3,6						-1,1					
+ Επιλεξιμότητα	1,4						0,6					
+ Επίπεδα παροχών	4,0						-2,8					
= Σύνολο (περιλ. υπόλοιπο)	11,7						3,1					
ESSPROS Δαπάνες για συντάξεις[4] (1999)	12,7						12.7					
Εμβέλεια των πολιτικών για τη διασφάλιση βιώσιμων συντάξεων												
Απασχόληση (2001)	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
Ποσοστό απασχόλησης (15-64) [5]	55,4		70,8		40,9		63,9		73,0		54,9	
Ποσοστό απασχόλησης (55-64) [5]	38,0		55,0		22,5		38,5		48,6		28,8	
Πραγματική ηλικία αποχώρησης από την αγορά εργασίας [6]	60,4		61,9		58,5		ΜΔ		ΜΔ		ΜΔ	
Δημόσια οικονομικά(2001) [7]												
Δημόσιο χρέος, % του ΑΕγχΠ	107,0						62,8					
Ισοζύγιο προϋπολογισμού, % του ΑΕγχΠ	-1,2						-0,8					

Σημειώσεις:

1. Πηγή: ECHP-UDB, Eurostat, Δεκέμβριος 2002. Τα στοιχεία για το ΗΒ είναι προσωρινά. Οι συντελεστές των ισπανικών στοιχείων θα αναθεωρηθούν. Τα στοιχεία για τη Σουηδία καλύπτουν μόνο άτομα ηλικίας κάτω των 85 ετών· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
2. Πηγή: EUROSTAT, δημογραφικές προβλέψεις. Αριθμός ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως ποσοστό των ατόμων ηλικίας 15-64.
3. Πηγή: Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής, Έκθεση για τις «Δημοσιονομικές προκλήσεις που θέτει η γήρανση του πληθυσμού», 24 Οκτωβρίου 2001. Βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
4. Πηγή: ESSPROS, EUROSTAT· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
5. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001.
6. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001. Η μέθοδος υπολογισμού βρίσκεται ακόμη υπό συζήτηση.
7. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ ECFIN.

ΙΣΠΑΝΙΑ

Βασικά χαρακτηριστικά του συνταξιοδοτικού συστήματος

Ο πρώτος άξονας του ισπανικού συνταξιοδοτικού συστήματος αποτελείται από ένα γενικό σύστημα που βασίζεται στις αποδοχές και χρηματοδοτείται από εισφορές, καθώς και από ειδικά συστήματα για δημόσιους υπαλλήλους που απασχολούνται στην κεντρική κυβέρνηση ή στη δικαιοσύνη και για άτομα που απασχολούνται στις ένοπλες δυνάμεις. Το γενικό σύστημα είναι υποχρεωτικό για όλους τους εργαζόμενους και αυτοαπασχολούμενους και προσφέρει συνταξιοδοτικά δικαιώματα έπειτα από κατώτατη περίοδο εισφορών 15 ετών. Οι εισφορές είναι 28,3 % των εσόδων (4,7 ποσοστιαίες μονάδες καταβάλλονται από τον εργαζόμενο και 23,6 από τον εργοδότη).

Οι παροχές υπολογίζονται ως ποσοστό της αποκαλούμενης βασικής σύνταξης, που λαμβάνει υπόψη τις σχετικές με τις αποδοχές εισφορές που έχουν καταβληθεί κατά τη διάρκεια των 15 ετών (παλαιότερα 8 ετών) προ της συνταξιοδότησης. Το ποσοστό της καταβαλλόμενης βασικής σύνταξης εξαρτάται από τον αριθμό των ετών που ένα άτομο έχει συνεισφέρει στο σύστημα και από την ηλικία συνταξιοδότησης· πλήρης σύνταξη επιτυγχάνεται κατόπιν εισφορών 35 ετών και με συνταξιοδότηση στην ηλικία των 65 ετών. Οι συντάξεις προσαρμόζονται κατ' αρχήν σε ετήσια βάση σύμφωνα με το δείκτη τιμών καταναλωτή, στην πράξη όμως έχουν αυξηθεί σε πραγματικούς όρους τα τελευταία πέντε χρόνια, ιδιαίτερα οι εγγυημένες ελάχιστες συντάξεις, αυξάνοντας έτσι τα χαμηλά συνταξιοδοτικά δικαιώματα στο εγγυημένο επίπεδο. Ο αριθμός των συνταξιούχων που χρειάζονται πρόσθετη ενίσχυση για να φτάσουν στο εγγυημένο επίπεδο μειώθηκε από 25% το 1995 σε 20% το 2001 στο γενικό σύστημα ως αποτέλεσμα υψηλότερων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων των νέων συνταξιοδοτούμενων.

Συμπληρωματικά συνταξιοδοτικά συστήματα δεύτερου ή τρίτου άξονα καλύπτουν περίπου 6 εκατομμύρια άτομα, όμως μόνο 10% αυτών είναι μέλη ενός επαγγελματικού συστήματος που έχει θεσπιστεί με συλλογική συμφωνία. Στα συνταξιοδοτικά σχέδια η τάση που παρατηρείται είναι η προσχώρηση συχνότερα σε ατομική βάση ή μέσω συμμετοχής σε μια ομάδα (ένωση, συνδικαλιστική οργάνωση κλπ.). Οι παροχές μπορούν να αντληθούν με τη μορφή τακτικών ή εφάπαξ πληρωμών, που καλύπτουν τη συνταξιοδότηση, την αναπηρία, τον θάνατο και τις παροχές προς επιζώντες. Το κεφαλαιοποιητικό σύστημα λογιστικών αποθεμάτων που χρησιμοποιούνταν κατά παράδοση για τα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά σχέδια καταργείται (εκτός από τον κλάδο των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών) υπέρ εξωτερικών πηγών χρηματοδότησης για την ενίσχυση της ασφάλειας των συντάξεων σε περίπτωση χρεοκοπίας.

Οι μη ανταποδοτικές συντάξεις αποτελούν εγγυημένο ελάχιστο εισόδημα που υπόκειται σε εξέταση ιδίων πόρων για άτομα χωρίς ανταποδοτικές συνταξιοδοτικές παροχές (π.χ. λόγω ανεπαρκών περιόδων εισφορών ή μη καταβολής εισφορών).

Προκλήσεις

Η Ισπανία είναι αντιμέτωπη με μία από τις μεγαλύτερες αυξήσεις του λόγου εξάρτησης ηλικιωμένων στην ΕΕ για τα επόμενα 50 χρόνια. Ωστόσο, λόγω της χαμηλής γεννητικότητας κατά τη διάρκεια του ισπανικού εμφυλίου πολέμου, η αύξηση του αριθμού των συνταξιούχων τα επόμενα χρόνια θα μειωθεί, ενώ η ηλικιακή ομάδα 20-64 αναμένεται να αυξάνεται έως το 2013 πριν αρχίσει να μειώνεται. Κατά συνέπεια, η Ισπανία θα δεχθεί

τον αντίκτυπο της γήρανσης του πληθυσμού κάπως αργότερα από ό,τι τα περισσότερα κράτη μέλη.

Σύμφωνα με την έκθεση εθνικής στρατηγικής, οι δαπάνες για τις συντάξεις του ανταποδοτικού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης ανήλθαν σε 8,4 % του ΑΕγχΠ το 2000. Θα σημειωθεί ελαφρά μείωση έως το 2010 και στη συνέχεια αύξηση. Έως το 2015, τα έσοδα από τις εισφορές αναμένεται να υπερβούν κατά πολύ τις δαπάνες για τις συντάξεις στο πλαίσιο του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης. Η έκθεση εθνικής στρατηγικής δεν παρουσιάζει προβλέψεις για μετά το 2015 και συνεπώς δεν καλύπτει την περίοδο του βασικού αντικτύπου των δημογραφικών ανισορροπιών. Βάσει προβλέψεων της ΕΟΠ, αναμένεται αύξηση των δημόσιων δαπανών για τις συντάξεις κατά 7,9 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕγχΠ μεταξύ 2000 και 2050 (6,7 ποσοστιαίες μονάδες βάσει των πιο ευνοϊκών υποθέσεων για την απασχόληση του «σεναρίου της Λισσαβόνας»). Πρόκειται για μία από τις μεγαλύτερες αυξήσεις στην ΕΕ. Σχεδόν το σύνολο της αύξησης αυτής αναμένεται να σημειωθεί μεταξύ 2020 και 2050. Παρομοίως, άλλες μελέτες που εκπονήθηκαν για την Ισπανία σχετικά με το θέμα αυτό βεβαιώνουν ότι πρέπει να αναμένεται σημαντική επιδείνωση της μελλοντικής οικονομικής κατάστασης, λόγω των δημογραφικών εξελίξεων από το 2020 και εξής.

Τα ποσοστά απασχόλησης στην Ισπανία για εργαζόμενους μεγαλύτερης ηλικίας και για γυναίκες είναι μεταξύ των χαμηλότερων και το ποσοστό ανεργίας είναι το υψηλότερο στην ΕΕ, προσφέροντας έτσι σημαντικό δυναμικό για ανάπτυξη της απασχόλησης και συνεπώς ισχυρότερη βάση εισφορών για τη χρηματοδότηση των συντάξεων. Επιπλέον, η μεγάλη αύξηση του αριθμού αλλοδαπών εργαζομένων αναμένεται να συνεχίσει να στηρίζει τη σχετικά ταχεία ανάπτυξη της απασχόλησης στην Ισπανία.

Το συνταξιοδοτικό σύστημα φαίνεται να είναι αποτελεσματικό όσον αφορά τη μείωση του κινδύνου φτώχειας μεταξύ των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας (ο οποίος είναι μικρότερος από ό,τι για τον υπόλοιπο πληθυσμό). Το σχετικό βιοτικό επίπεδο για άτομα μεγαλύτερης ηλικίας είναι υψηλό και το χάσμα μεταξύ ανδρών και γυναικών φαίνεται να είναι μικρό όσον αφορά το βιοτικό επίπεδο και τον κίνδυνο φτώχειας, αν και δεν ισχύει το ίδιο όσον αφορά τα ατομικά συνταξιοδοτικά δικαιώματα. Ωστόσο, η κυβέρνηση επιθυμεί να ενισχύσει τις επαγγελματικές συντάξεις, οι οποίες επί του παρόντος παρέχονται μόνο σε μικρό ποσοστό εργαζομένων.

Αντιμετώπιση των προκλήσεων

Η Ισπανία προσπαθεί να αντιμετωπίσει το ζήτημα των επαρκών και βιώσιμων συντάξεων επί τη βάσει μίας ευρείας πολιτικής συναίνεσης. Το αποκαλούμενο Σύμφωνο του Τολέδο που συνήφθη το 1995 και πήρε τη μορφή νόμου το 1997 απετέλεσε σημαντικό βήμα προς τα εμπρός για τη διευκόλυνση της διαχείρισης του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, κάνοντας διάκριση μεταξύ ανταποδοτικών και μη ανταποδοτικών παροχών, με τις τελευταίες να χρηματοδοτούνται από το γενικό προϋπολογισμό. Συμφωνήθηκε, επίσης, το πλεόνασμα του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης που αναμένεται έως το 2015 να μεταφερθεί σε ένα νεοϊδρυθέν αποθεματικό ταμείο, προκειμένου να συμβάλει στην κάλυψη των αυξημένων μελλοντικών δαπανών για συντάξεις. Εντούτοις, το ενεργητικό του ταμείου ανήλθε σε μόλις ένα τοις εκατό του ΑΕγχΠ το 2002 και, δεδομένης της περιορισμένης χρονικής περιόδου για τη συγκέντρωση αποθεμάτων, το ταμείο δεν θα αναπτυχθεί επαρκώς προκειμένου να συμβάλει ουσιαστικά στη χρηματοδότηση των συντάξεων των μεγάλων κοορτών που θα συνταξιοδοτηθούν μετά το 2015. Χάρη στην πειθαρχία που απαιτείται από τον νόμο περί δημοσιονομικής σταθερότητας, η Ισπανία έχει καταβάλει σημαντικές

προσπάθειες για την επίτευξη ισοσκελισμένων προϋπολογισμών, τόσο σε επίπεδο κεντρικής κυβέρνησης, όσο και στα επιμέρους τμήματα της γενικής κυβέρνησης (Αυτόνομες Κοινότητες και τοπικές αρχές).

Τα χαμηλά ποσοστά συμμετοχής και η υψηλή ανεργία, κυρίως μεταξύ ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας και γυναικών αντιμετωπίζονται με μία σειρά μεταρρυθμιστικών προσπαθειών. Τα μέτρα για τη μείωση της ανεργίας μεταξύ των γυναικών επικεντρώνονται στην προώθηση της εκπαίδευσης και κατάρτισης και στη μείωση των κοινωνικών εισφορών των εργοδοτών, όταν προσφέρονται στις γυναίκες συμβάσεις αορίστου χρόνου. Έχουν πραγματοποιηθεί κάποια βήματα για τη διευκόλυνση του συνδυασμού οικογενειακών και εργασιακών υποχρεώσεων μέσω μέτρων όπως η επέκταση του δικαιώματος για μειωμένη εργασιακή ημέρα ή άδεια για άτομα που φροντίζουν εξαρτώμενα άτομα (όχι μόνο τέκνα) και μέσω της διευκόλυνσης της άδειας πατρότητας (ως εναλλακτική εκδοχή της άδειας μητρότητας), προκειμένου να αυξηθούν τα κίνητρα για τη συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό. Η ένταξη των μεταναστών στην αγορά εργασίας της Ισπανίας αναμένεται να συνεχίσει να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην αύξηση της συνολικής απασχόλησης και συνεπώς του αριθμού των ατόμων που καταβάλλουν εισφορές στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης.

Τα τελευταία χρόνια, έχουν πραγματοποιηθεί κάποια βήματα με στόχο την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας, κυρίως με την προσφορά καλύτερων δυνατοτήτων για ευέλικτη και σταδιακή συνταξιοδότηση. Η εργασία μετά την ηλικία των 65 ετών επιτρέπει πλέον στον εργαζόμενο τη σώρευση μεγαλύτερων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων. Είναι επίσης δυνατόν εκείνοι που εξακολουθούν να δουλεύουν μετά τα 65 έτη να βγάλουν (μερική) σύνταξη. Επιπλέον, η Ισπανία επιδιώκει να προωθήσει την απασχόληση ατόμων άνω των 45 ετών μέσω σημαντικών μειώσεων των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης. Ωστόσο, ένα σημαντικό μειονέκτημα είναι ότι δεν αναθεωρήθηκαν τα συστήματα πρόωρης συνταξιοδότησης ώστε να αυξηθούν τα κίνητρα για τη συνέχιση της εργασίας.

Η νομοθεσία που θεσπίσθηκε τον Ιανουάριο του 2002 επιδιώκει την προώθηση της ανάπτυξης των συστημάτων επαγγελματικής σύνταξης, ιδίως σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, μέσω συλλογικών διαπραγματεύσεων.

Συμπέρασμα

Το συνταξιοδοτικό σύστημα της Ισπανίας φαίνεται να εμφανίζει καλές επιδόσεις όσον αφορά την επάρκεια, αντιμετωπίζει όμως μία μεγάλη πρόκληση αναφορικά με την οικονομική βιωσιμότητα. Ενώ η αναδιοργάνωση της χρηματοδότησης του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, περιλαμβάνοντας τη σύσταση αποθεματικού ταμείου, καθώς και κάποιες ρυθμίσεις των παραμέτρων του συνταξιοδοτικού συστήματος αποτελούν βήματα προς τη σωστή κατεύθυνση, οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες ως σήμερα φαίνεται να υπολείπονται των απαιτήσεων για αντιμετώπιση της πρόκλησης για οικονομική βιωσιμότητα. Θα χρειαστούν σημαντικές μεταρρυθμίσεις για τη διασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος. Δεδομένου του χαμηλού ποσοστού απασχόλησης των γυναικών και του χαμηλού ποσοστού συμμετοχής των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας, απαιτούνται περαιτέρω προσπάθειες προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα σε αυτά τα άτομα να συμμετάσχουν ενεργά στην αγορά εργασίας και να τους παρασχεθούν τα κατάλληλα κίνητρα για να το πράξουν.

Στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης

	E						EE15					
Πρόσφατη κατάσταση εισοδήματος (στοιχεία ECHP 1999)												
	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 50% του διάμεσου)	14	7	14	7	15	7	11	12	10	9	12	13
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 60% του διάμεσου)	19	16	19	16	20	16	17	20	17	17	18	22
Ανισότητα της κατανομής εισοδήματος [1]	6,0	4,2					5,1	4,5				
Εισόδημα ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως αναλογία του εισοδήματος ατόμων ηλικίας 0-64 [1]	0,91		0,94		0,88		0,88		0,92		0,86	
Μακροπρόθεσμες προβλέψεις για τις δημόσιες δαπάνες για συντάξεις (ΕΟΠ 2001)												
	Επίπεδο			% αύξηση 2000-50			Επίπεδο			% αύξηση 2000-50		
	2000	2020	2050				2000	2020	2050			
Λόγος εξάρτησης ηλικιωμένων [2]	24,5	30,6	60,0	146,0			24,2	32,2	49,0	100,0		
Δημόσιες δαπάνες για συντάξεις, % του ΑΕγχΠ [3]	9,4	9,9	17,3	84,0			10,4	11,5	13,3	27,9		
Παράγοντες που καθορίζουν την εξέλιξη των δημόσιων δαπανών για συντάξεις (2000-2050) [3]	Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ						Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ					
Δημογραφική εξάρτηση	8,2						6,4					
+ Απασχόληση	-2,4						-1,1					
+ Επιλεξιμότητα	2,0						0,6					
+ Επίπεδα παροχών	-0,3						-2,8					
= Σύνολο (περιλ. υπόλοιπο)	7,5						3,1					
ESSPROS Δαπάνες για συντάξεις[4] (1999)	9,9						12,7					
Εμβέλεια των πολιτικών για τη διασφάλιση βιώσιμων συντάξεων												
Απασχόληση (2001)	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
Ποσοστό απασχόλησης (15-64) [5]	56,3		70,9		41,9		63,9		73,0		54,9	
Ποσοστό απασχόλησης (55-64) [5]	38,9		57,4		21,8		38,5		48,6		28,8	
Πραγματική ηλικία αποχώρησης από την αγορά εργασίας [6]	61,4		61,5		61,3		ΜΔ		ΜΔ		ΜΔ	
Δημόσια οικονομικά(2001) [7]												
Δημόσιο χρέος, % του ΑΕγχΠ	57,1						62,8					
Ισοζύγιο προϋπολογισμού, % του ΑΕγχΠ	-0,1						-0,8					

Σημειώσεις:

1. Πηγή: ECHP-UDB, Eurostat, Δεκέμβριος 2002. Τα στοιχεία για το ΗΒ είναι προσωρινά. Οι συντελεστές των ισπανικών στοιχείων θα αναθεωρηθούν. Τα στοιχεία για τη Σουηδία καλύπτουν μόνο άτομα ηλικίας κάτω των 85 ετών· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
2. Πηγή: EUROSTAT, δημογραφικές προβλέψεις. Αριθμός ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως ποσοστό των ατόμων ηλικίας 15-64.
3. Πηγή: Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής, Έκθεση για τις «Δημοσιονομικές προκλήσεις που θέτει η γήρανση του πληθυσμού», 24 Οκτωβρίου 2001. Βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
4. Πηγή: ESSPROS, EUROSTAT· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
5. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001.
6. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001. Η μέθοδος υπολογισμού βρίσκεται ακόμη υπό συζήτηση.
7. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ ECFIN.

ΓΑΛΛΙΑ

Βασικά χαρακτηριστικά του συνταξιοδοτικού συστήματος

Το συνταξιοδοτικό σύστημα της Γαλλίας βασίζεται σε υποχρεωτικά διανεμητικά συστήματα, που καλύπτουν το 98% των συνολικών δαπανών για συντάξεις και χρηματοδοτούνται από τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης και τη φορολογία.

Η δομή των συστημάτων ποικίλει ανάλογα με τον τομέα δραστηριότητας. Τα συνταξιοδοτικά συστήματα για εργαζόμενους στον ιδιωτικό τομέα καλύπτουν το 63% των συνολικών δαπανών για τις συντάξεις. Παράλληλα με ένα βασικό, γενικό σύστημα με έντονα στοιχεία αλληλεγγύης, έχουν θεσπισθεί υποχρεωτικά συμπληρωματικά συνταξιοδοτικά συστήματα μέσω συλλογικών συμφωνιών και χρηματοδοτούνται επί διανεμητικής βάσης. Η δομή των παροχών των συμπληρωματικών αυτών συστημάτων βασίζεται σε ένα σύστημα μονάδων και εξασφαλίζει στενή σύνδεση μεταξύ των καταβαλλόμενων εισφορών και παροχών. Υπάρχουν μηχανισμοί οικονομικής εξισορρόπησης μεταξύ των διαφορετικών αυτών συστημάτων.

Τα υποχρεωτικά συστήματα για τους αγρότες και τα ελευθέρια επαγγέλματα εμφανίζουν συγκρίσιμη δομή δύο επιπέδων.

Οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι εργαζόμενοι σε κρατικές επιχειρήσεις καλύπτονται από διάφορα ειδικά συστήματα που εντάσσονται σε έναν άξονα μόνο και καλύπτουν το 28% των συνολικών δαπανών για συντάξεις. Αυτά τα ειδικά συστήματα είναι σε γενικές γραμμές πιο γενναιόδωρα από αυτά για τους εργαζόμενους στον ιδιωτικό τομέα.

Τέλος, μέσω ενός συμπληρώματος σε συντάξεις που υπόκειται σε εξέταση ιδίων πόρων και καταβάλλεται από άλλα συστήματα παρέχεται μία εγγύηση ελάχιστου επιπέδου πόρων για τους ηλικιωμένους και τα νοικοκυριά στα οποία ανήκουν.

Ο εκτεταμένος ρόλος των υποχρεωτικών διανεμητικών συστημάτων στο συνταξιοδοτικό σύστημα της Γαλλίας αφήνει μικρά περιθώρια για την ανάπτυξη άλλων εθελούσιων επαγγελματικών ή ατομικών συστημάτων, τα οποία όμως χαίρουν δημοσιονομικών κινήτρων.

Τα έσοδα από συντάξεις αναλογούν σε ποσοστό μεγαλύτερο των τριών τετάρτων των εσόδων ατόμων άνω των 65 ετών. Αν ληφθούν υπόψη όλες οι πηγές εσόδων, το βιοτικό επίπεδο των συνταξιούχων πλησιάζει σε μεγάλο βαθμό αυτό του ενεργού πληθυσμού. Πιο συγκεκριμένα, τα νοικοκυριά των συνταξιούχων δεν παρουσιάζουν μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας από τα υπόλοιπα νοικοκυριά.

Προκλήσεις

Η Γαλλία θα είναι μεταξύ των πρώτων κρατών μελών που θα έλθουν αντιμέτωπα με το πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού (ήδη από το 2007, αν και οι οικονομικές επιπτώσεις δεν θα είναι εμφανείς έως το 2010). Η διατήρηση της οικονομικής βιωσιμότητας ενόψει της αναμενόμενης αύξησης του λόγου εξάρτησης ηλικιωμένων τις επόμενες

δεκαετίες θεωρείται η κυριότερη πρόκληση.[24] Ως εκ τούτου, η κυβέρνηση έχει ανακοινώσει την πρόθεσή της να ξεκινήσει συζητήσεις με τους κοινωνικούς εταίρους στις αρχές του επόμενου έτους, προκειμένου να καθορισθεί ένα πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων που θα αρχίσει να υλοποιείται το δεύτερο ήμισυ του έτους.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις που περιέχονται στην έκθεση εθνικής στρατηγικής, αναμένεται ταχεία αύξηση των δημόσιων δαπανών για τις συντάξεις εντός των επόμενων δεκαετιών, εξαιρώντας τις δαπάνες για τις εγγυημένες ελάχιστες συντάξεις, από 12,6% του ΑΕγχΠ το 2000 σε 16,3% το 2040. Τα ποσοστά της εκτίμησης αυτής είναι υψηλότερα από εκείνα της προηγούμενης πρόβλεψης της Επιτροπής Οικονομικής Πολιτικής σύμφωνα με την οποία το 12,1% του ΑΕγχΠ το 2000 θα αυξηθεί σε 15,8% το 2040 (συμπεριλαμβανομένων των ελάχιστων συντάξεων).

Με την ισχύουσα νομοθεσία, ο ισολογισμός του συνταξιοδοτικού συστήματος θα περάσει από πλεόνασμα ύψους 0,6% του ΑΕγχΠ το 2005 σε έλλειμμα ύψους 1,8% το 2020 και 3,8% το 2040, εκτός εάν το ποσοστό εισφορών αυξηθεί κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες. Η χρήση ευνοϊκότερων μεταβλητών όσον αφορά τις δημογραφικές και οικονομικές υποθέσεις στις οποίες στηρίζονται αυτές οι εκτιμήσεις διορθώνει μόνο μερικώς τις χρηματοδοτικές ανάγκες του συστήματος. Για παράδειγμα, μία ελαφρώς υψηλότερη γεννητικότητα ή ένα χαμηλότερο προσδόκιμο ζωής ή έστω ένα χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας κατά μία ποσοστιαία μονάδα θα οδηγούσαν το καθένα σε μείωση των χρηματοδοτικών αναγκών του συνταξιοδοτικού συστήματος κατά περίπου 0,2 - 0,4 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕγχΠ μόνο.

Η αύξηση της πραγματικής ηλικίας αποχώρησης από την αγορά εργασίας (χωρίς αύξηση των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων) εκτιμάται ότι θα έχει σχετικά μεγαλύτερο αντίκτυπο: κάθε επιπρόσθετο έτος στη μέση ηλικία συνταξιοδότησης από σήμερα έως το 2040 θα επιτρέπει τη μείωση των χρηματοδοτικών αναγκών του συνταξιοδοτικού συστήματος κατά 0,6 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕγχΠ. Επί του παρόντος, το ποσοστό απασχόλησης ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας παραμένει πολύ χαμηλό και η εκτιμώμενη μέση ηλικία αποχώρησης από την αγορά εργασίας είναι τα 58 έτη, από τις χαμηλότερες μεταξύ των χωρών της ΕΕ. Υπάρχει, λοιπόν, μεγάλο περιθώριο αύξησης της προσφοράς εργασίας ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας. Η κυβέρνηση δεν προτίθεται να αυξήσει την κατώτατη εκ του νόμου προβλεπόμενη ηλικία συνταξιοδότησης, η οποία σήμερα είναι τα 60 έτη, αλλά μάλλον σκοπεύει να θεσπίσει κίνητρα για την αναβολή της πραγματικής αποχώρησης από την αγορά εργασίας. Το σημερινό συνταξιοδοτικό σύστημα παρέχει πενιχρά κίνητρα για να συνεχίσει κάποιος να καταβάλλει εισφορές κατόπιν παρέλευσης της ηλικίας στην οποία αποκτάται δικαίωμα πλήρους σύνταξης, δηλαδή μετά την ηλικία των 60 ετών και κατόπιν 40 ετών καταβολής εισφορών (37,5 στο δημόσιο τομέα). Μόλις πληρωθούν οι προϋποθέσεις αυτές, δεν θα υπάρχουν σχεδόν καθόλου κίνητρα για παράταση της εργασίας: ένα επιπλέον έτος εργασίας σημαίνει απώλεια ενός έτους συντάξεως, καθώς υπάρχουν περιορισμοί για τη σώρευση συντάξεων και αποδοχών και καταβολή συνταξιοδοτικών εισφορών με ελάχιστη ή μηδενική αύξηση των κεκτημένων δικαιωμάτων συνταξιοδότησης.

Η στρατηγική της κυβέρνησης για την αντιμετώπιση της οικονομικής πρόκλησης στηρίζεται επίσης στην αύξηση της απασχόλησης μεταξύ άλλων ομάδων, προκειμένου να ενισχυθεί το συντάξιμο εισόδημα. Υπάρχει περιθώριο μείωσης της ανεργίας και αύξησης των ποσοστών

---

[24] Σύμφωνα με τις προβλέψεις της EUROSTAT, ο λόγος εξάρτησης ηλικιωμένων θα αυξηθεί κατά 89% μεταξύ του 2000 και του 2050. Οι εθνικές προβλέψεις βασίζονται σε μεγαλύτερη αύξηση του προσδόκιμου ζωής και προβλέπουν αύξηση 112% του ποσοστού εξάρτησης των ηλικιωμένων.

απασχόλησης μεταξύ των νεαρών ατόμων και των γυναικών. Εντούτοις, η στρατηγική για την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης νέων ατόμων συνεπάγεται σημαντικό κόστος, καθώς στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό σε επιδοτήσεις, κυρίως με τη μορφή μειωμένων εισφορών κοινωνικής ασφάλισης.

Η οικοδόμηση της απαιτούμενης συναίνεσης για τη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος της Γαλλίας δυσχεραίνεται από την κατακερματισμένη φύση του και κυρίως από την ύπαρξη ειδικών και περισσότερο γενναιόδωρων συστημάτων στο δημόσιο τομέα. Αυτό αποτελεί μείζονα πρόκληση και εξηγεί ως ένα βαθμό γιατί η πρόοδος των μεταρρυθμίσεων του συνταξιοδοτικού συστήματος ήταν άνιση.

Η μεγάλη ποικιλία συνταξιοδοτικών συστημάτων με σχετικά διαφορετικούς όρους απόκτησης δικαιωμάτων και υπολογισμού των συντάξεων καθιστά σημαντική την αύξηση της διαφάνειας του συνταξιοδοτικού συστήματος στο σύνολό του. Ενώ μπορεί να λεχθεί ότι το συνταξιοδοτικό σύστημα της Γαλλίας κατάφερε να εξασφαλίσει επάρκεια όσον αφορά την παροχή της δυνατότητας στα άτομα να διατηρούν το βιοτικό τους επίπεδο και μετά τη συνταξιοδότηση, υπάρχουν ακόμα αρκετά περιθώρια βελτίωσης όσον αφορά την επίτευξη του στόχου της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών. Για τούτο θα απαιτούνταν η διασφάλιση μεγαλύτερης ισότητας μεταξύ εργαζομένων που υπάγονται σε διαφορετικά συστήματα, ιδίως μεταξύ εργαζομένων στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα. Από αυτή την άποψη, οι κοινωνικοί εταίροι έχουν τονίσει την ανάγκη να καταστεί πιο ευδιάκριτη η πιθανή εξέλιξη των λόγων αναπλήρωσης για εργαζόμενους στον ιδιωτικό τομέα.

Αντιμετώπιση των προκλήσεων

Η σημερινή κυβέρνηση προτίθεται να υποβάλει νέο σχέδιο μεταρρύθμισης του συνταξιοδοτικού συστήματος στο πρώτο ήμισυ του επόμενου έτους. Έχει συσταθεί μία επιτροπή προσανατολισμού για τη συνταξιοδότηση (COR) με τη συμμετοχή εκπροσώπων από το Κοινοβούλιο, τους κοινωνικούς εταίρους και εμπειρογνώμονες για την προώθηση του διαλόγου, την υποβολή εκθέσεων και την παροχή συμβουλών για ζητήματα συντάξεων. Κατευθυντήρια αρχή της επερχόμενης μεταρρύθμισης είναι η διασφάλιση των υποχρεωτικών συστημάτων που χρηματοδοτούνται σε διανεμητική βάση, τα οποία η έκθεση εθνικής στρατηγικής θεωρεί βασική προϋπόθεση για την αλληλεγγύη μεταξύ και εντός των γενεών. Η κυβέρνηση επιθυμεί να εμπλακεί στη διαδικασία μεταρρύθμισης μέσω του διαλόγου με τους κοινωνικούς εταίρους και στο πλαίσιο του υφιστάμενου κατακερματισμένου συστήματος συνταξιοδοτικών συστημάτων.

Η επικείμενη μεταρρύθμιση θα στηριχθεί σε προηγούμενες μεταρρυθμιστικές προσπάθειες του γαλλικού συνταξιοδοτικού συστήματος. Η πιο αξιοσημείωτη ήταν η μεταρρύθμιση της Simone Weil, μεταρρύθμιση του γενικού συστήματος για τους εργαζόμενους στον ιδιωτικό τομέα, η οποία τέθηκε σε ισχύ το 1993. Σταδιακά, σε μία περίοδο δέκα ετών, αύξησε τον αριθμό των απαιτούμενων ετών απασχόλησης για πλήρη σύνταξη πριν από την ηλικία των 65 ετών από τα 37,5 έτη στα 40. Στη συνέχεια, η περίοδος των εσόδων επί της οποίας υπολογίζεται η σύνταξη αυξήθηκε από τα καλύτερα 10 στα καλύτερα 25 έτη, με ρυθμό ενός έτους ανά έτος, ξεκινώντας από την 1η Ιανουαρίου 1994. Η προσαρμογή των συντάξεων έγινε πλέον με βάση τις τιμές, και όχι με βάση τις αποδοχές, παρόλο που άφηνε κάποιο περιθώριο για περαιτέρω ρυθμίσεις σε περίπτωση θετικών οικονομικών επιδόσεων. Τέλος, προκειμένου να ενισχυθεί ο ασφαλιστικός χαρακτήρας του συστήματος, συστήθηκε ένα «ταμείο αλληλεγγύης» χρηματοδοτούμενο από τη φορολογία, με στόχο τη χρηματοδότηση ορισμένων παροχών αλληλεγγύης (ελάχιστο επίδομα γήρατος, επιδόματα καταβαλλόμενα βάσει του αριθμού των τέκνων, περίοδοι πολιτικής υπηρεσίας, εισφορές γήρατος για τους

ανέργους). Τα μέτρα αυτά ανταποκρίνονταν στο αίτημα των κοινωνικών εταίρων να αποτελούν οι εν λόγω δαπάνες ευθύνη του κράτους.

Ως αποτέλεσμα της μεταρρύθμισης του 1993, το ποσοστό αναπλήρωσης που προβλέπεται από το γενικό σύστημα υπολογίζεται ότι θα μειωθεί έως το 2020. Το 1996 πραγματοποιήθηκαν επίσης αλλαγές στα συμπληρωματικά συστήματα για τους εργαζόμενους στον ιδιωτικό τομέα (AGIRC και ARRCO), προκειμένου να ενισχυθεί ο ασφαλιστικός τους χαρακτήρας. Αντιθέτως, τα συστήματα για τους εργαζόμενους στο δημόσιο τομέα δεν έχουν επηρεαστεί έως σήμερα από τις μεταρρυθμίσεις.

Το 1999 συστήθηκε ένα αποθεματικό ταμείο συντάξεων με σκοπό την εξομάλυνση των εισφορών κατά τη συνταξιοδότηση των κοορτών της γενιάς με τη θεαματική αύξηση των γεννήσεων (baby boom). Ωστόσο, το ενεργητικό του αποθεματικού ταμείου ανέρχεται επί του παρόντος σε λιγότερο του 1% του ΑΕγχΠ και θα είναι δύσκολο να αυξηθεί καθώς η γήρανση θα ξεκινήσει ήδη από το 2007 και εξής. Η κυβέρνηση εκτιμά ότι τα αποθεματικά πρέπει να ανέλθουν σε 150 δισεκατομμύρια ευρώ έως το 2020 (περίπου 7% του ΑΕγχΠ), αλλά αυτό δεν θα είναι αρκετό για να καλυφθούν οι μελλοντικές ανισορροπίες στις συντάξεις.

Συμπέρασμα

Η χρηματοδότηση του συνταξιοδοτικού συστήματος για τις επόμενες δεκαετίες δεν είναι επί του παρόντος εξασφαλισμένη και απαιτούνται σημαντικές περαιτέρω μεταρρυθμιστικές προσπάθειες. Η έκθεση εθνικής στρατηγικής προβλέπει μια σημαντική μεταρρύθμιση το 2003, αλλά καθιστά σαφές ότι αυτό δεν θα αλλάξει τη βασική δομή του υφιστάμενου συστήματος. Χρειάζονται, ωστόσο, περαιτέρω σημαντικές μεταρρυθμίσεις προκειμένου να στηρίζεται το συνταξιοδοτικό σύστημα σε μια βιώσιμη οικονομικά βάση. Δεδομένης της πολυπλοκότητας του υφιστάμενου συστήματος, θα απαιτηθεί ευρεία πολιτική συναίνεση. Ο κατακερματισμός του συνταξιοδοτικού συστήματος σε μεγάλο αριθμό συστημάτων και οι συζητήσεις μεταξύ της κυβέρνησης και των κοινωνικών εταίρων εντός εκάστου των συστημάτων αυτών δεν πρέπει να επιβραδύνουν τη διαδικασία μεταρρύθμισης. Καίριο ζήτημα είναι ο βαθμός στον οποίο θα είναι δυνατόν να διασφαλισθεί η ισότιμη αντιμετώπιση των μελών των διαφόρων συστημάτων και ιδιαίτερα των εργαζομένων στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα. Θα είναι επίσης σημαντικό για την κυβέρνηση να αναπτύξει μια αποτελεσματική και βιώσιμη στρατηγική που θα εγγυηθεί μεγαλύτερη συμμετοχή των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας στην αγορά εργασίας και θα αυξήσει την απασχόληση γενικότερα.

Στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης

	F						EE15					
Πρόσφατη κατάσταση εισοδήματος (στοιχεία ECHP 1999) [8]												
	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 50% του διάμεσου)	8	10	8	8	8	12	11	12	10	9	12	13
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 60% του διάμεσου)	14	19	14	16	15	21	17	20	17	17	18	22
Ανισότητα της κατανομής εισοδήματος [1]	4,4	4,1					5,1	4,5				
Εισόδημα ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως αναλογία του εισοδήματος ατόμων ηλικίας 0-64 [1]	0,90		0,94		0,88		0,88		0,92		0,86	
Μακροπρόθεσμες προβλέψεις για τις δημόσιες δαπάνες για συντάξεις (ΕΟΠ 2001)												
	Επίπεδο			% αύξηση 2000-50			Επίπεδο			% αύξηση 2000-50		
	2000	2020	2050				2000	2020	2050			
Λόγος εξάρτησης ηλικιωμένων [2]	24,4	32,6	46,0	89,0			24,2	32,2	49,0	100,0		
Δημόσιες δαπάνες για συντάξεις, % του ΑΕγχΠ [3]	12,1	15,0	15,8	30,6			10,4	11,5	13,3	27,9		
Παράγοντες που καθορίζουν την εξέλιξη των δημόσιων δαπανών για συντάξεις (2000-2050) [3]	Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ						Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ					
Δημογραφική εξάρτηση	7,7						6,4					
+ Απασχόληση	-0,9						-1,1					
+ Επιλεξιμότητα	0,7						0,6					
+ Επίπεδα παροχών	-3,6						-2,8					
= Σύνολο (περιλ. υπόλοιπο)	3,9						3,1					
ESSPROS Δαπάνες για συντάξεις[4] (1999)	13,5						12,7					
Εμβέλεια των πολιτικών για τη διασφάλιση βιώσιμων συντάξεων												
Απασχόληση (2001)	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
Ποσοστό απασχόλησης (15-64) [5]	63,1		70,3		56,1		63,9		73,0		54,9	
Ποσοστό απασχόλησης (55-64) [5]	31,0		35,4		26,7		38,5		48,6		28,8	
Πραγματική ηλικία αποχώρησης από την αγορά εργασίας [6]	58,7		58,7		58,6		ΜΔ		ΜΔ		ΜΔ	
Δημόσια οικονομικά(2001) [7]												
Δημόσιο χρέος, % του ΑΕγχΠ	57,3						62,8					
Ισοζύγιο προϋπολογισμού, % του ΑΕγχΠ	-1,4						-0,8					

Σημειώσεις:

1. Πηγή: ECHP-UDB, Eurostat, Δεκέμβριος 2002. Τα στοιχεία για το ΗΒ είναι προσωρινά. Οι συντελεστές των ισπανικών στοιχείων θα αναθεωρηθούν. Τα στοιχεία για τη Σουηδία καλύπτουν μόνο άτομα ηλικίας κάτω των 85 ετών· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
2. Πηγή: EUROSTAT, δημογραφικές προβλέψεις. Αριθμός ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως ποσοστό των ατόμων ηλικίας 15-64.
3. Πηγή: Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής, Έκθεση για τις «Δημοσιονομικές προκλήσεις που θέτει η γήρανση του πληθυσμού», 24 Οκτωβρίου 2001. Βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
4. Πηγή: ESSPROS, EUROSTAT· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
5. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001.
6. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001. Η μέθοδος υπολογισμού βρίσκεται ακόμη υπό συζήτηση.
7. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ ECFIN.
8. Η εκ του νόμου προβλεπόμενη ηλικία συνταξιοδότησης στη Γαλλία είναι τα 60 έτη. Με βάση την ηλικία, στις ηλικιακές ομάδες 0-59 ετών και άνω των 60 ετών θα παρατηρούνται λιγότεροι κίνδυνοι φτώχειας και υψηλότερα σχετικά επίπεδα διαβίωσης των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας.

ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Βασικά χαρακτηριστικά του συνταξιοδοτικού συστήματος

Ο πρώτος άξονας παρέχει κατ' αποκοπή πληρωμές και χρηματοδοτείται από εξαρτώμενες από τις αποδοχές εισφορές που καταβάλλονται από εργοδότες, εργαζόμενους και αυτοαπασχολούμενους. Καταβάλλονται συμπληρώματα για εξαρτώμενα άτομα, για άτομα που ζουν μόνα τους και για συνταξιούχους άνω των 80 ετών. Καταβάλλονται συντάξεις κοινωνικής βοήθειας με παρόμοια δομή με εξέταση ιδίων πόρων σε άτομα χωρίς επαρκές ιστορικό κοινωνικής ασφάλισης.

Η σύνταξη γήρατος (ασφαλιστικού χαρακτήρα) επί του παρόντος καταβάλλει ποσό ισοδύναμο με περίπου 31% των μέσων εισοδημάτων από την εργασία· η σύνταξη που υπόκειται σε εξέταση ιδίων πόρων καταβάλλει ελαφρώς λιγότερα. Τα καταβαλλόμενα ποσά έχουν αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια και η κυβέρνηση έχει δεσμευθεί να ακολουθήσει πολιτική συνεχιζόμενων πραγματικών αυξήσεων των βασικών συντάξεων έως το 2007. Ταυτόχρονα, το τμήμα του πληθυσμού που εξαρτάται από συντάξεις κατόπιν ελέγχου των πόρων μειώνεται και αναμένεται να συνεχίσει σε αυτή την κατεύθυνση.

Ο δεύτερος άξονας αποτελείται από εθελούσιες επαγγελματικές συντάξεις που συνήθως παρέχονται από μεμονωμένους εργοδότες. Ο τρίτος άξονας αποτελείται από ατομικές συντάξεις. Το κράτος διευκολύνει και ενθαρρύνει τις συντάξεις δεύτερου και τρίτου άξονα μέσω ευνοϊκής φορολογικής μεταχείρισης των εισφορών και των εσόδων από επενδύσεις και μέσω ενός κανονιστικού συστήματος με στόχο τη διασφάλιση των δικαιωμάτων συνταξιοδότησης.

Περίπου 68% των μελών επαγγελματικών συνταξιοδοτικών συστημάτων ανήκουν σε συστήματα προκαθορισμένων παροχών και το υπόλοιπο ανήκει σε συστήματα προκαθορισμένων εισφορών. Ο αριθμός των μελών συστημάτων δεύτερου και τρίτου άξονα αυξήθηκε κατά μέσο όσο κατά 5% ετησίως τα τελευταία πέντε χρόνια, καθώς το εργατικό δυναμικό αυξήθηκε ραγδαία. Επί του παρόντος, λίγο παραπάνω από το 50% των εργαζομένων διαθέτουν συμπληρωματική συνταξιοδοτική κάλυψη.

Οι μη χρηματικές παροχές σε είδος είναι σημαντικές: περιλαμβάνουν δωρεάν έξοδα μετακίνησης για όλα τα άτομα σε ηλικία συνταξιοδότησης, ενώ δωρεάν υγειονομική περίθαλψη, ενοικίαση τηλεφωνικής γραμμής και άδεια τηλεοπτικού δέκτη, επιδόματα ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και καυσίμων καταβάλλονται σε όλα τα άτομα ηλικίας 70 και άνω κατόπιν προηγούμενου ελέγχου των πόρων.

Προκλήσεις

Σύμφωνα με στοιχεία του πάνελ νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, ο κίνδυνος φτώχειας ήταν υψηλός για τις ηλικιωμένες γυναίκες και το βιοτικό επίπεδο για τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας σε σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό ήταν μάλλον χαμηλό. Ωστόσο, η έκθεση εθνικής στρατηγικής επισημαίνει ότι κατά τη χρονική περίοδο μεταξύ 1994 και 2000 το ποσοστό των νοικοκυριών με επικεφαλής άτομο άνω των 65 ετών που ζούσαν σε συνθήκες μόνιμης φτώχειας μειώθηκε από 12,5% σε

7,2%.[25] Ο στόχος της σημερινής κυβέρνησης είναι να μειωθεί αυτό το ποσοστό στο 2% μέχρι το 2007 και, εάν είναι δυνατόν, να εξαλειφθεί η μόνιμη φτώχεια στην εν λόγω ομάδα.

Η σχετική εισοδηματική κατάσταση των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας αντικατοπτρίζει συγκεκριμένα το γεγονός ότι η Ιρλανδία είναι σήμερα το μόνο κράτος μέλος χωρίς κάποια μορφή υποχρεωτικής συνταξιοδοτικής κάλυψης εξαρτώμενης από το εισόδημα για τους περισσότερους εργαζόμενους. Επιπλέον, η επέκταση της κάλυψης των επαγγελματικών συντάξεων – και η απασχόληση σε τομείς με ικανοποιητική κάλυψη – θα χρειαστούν κάποιο χρόνο έως ότου επιδράσουν πλήρως στα εισοδήματα των συνταξιούχων.

Αναφορικά με την οικονομική βιωσιμότητα, η Ιρλανδία διαφέρει ως προς το ότι έχει τη χαμηλότερη αναλογία ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας στην ΕΕ – το 11,2% είναι ηλικίας 65 ετών και άνω. Η αναλογία αυτή θα παραμείνει στα ίδια σχεδόν επίπεδα τα επόμενα δέκα χρόνια και στη συνέχεια αναμένεται ραγδαία αύξηση στο 15% το 2021, στο 19% το 2031 και στο 28% το 2056. Έτσι, η γήρανση του πληθυσμού συνεπάγεται τις ίδιες προκλήσεις για την Ιρλανδία όπως και για άλλα κράτη μέλη, με εξαίρεση το γεγονός ότι η Ιρλανδία έχει στη διάθεσή της κάπως μεγαλύτερο χρονικό διάστημα για να προετοιμαστεί για την πλήρη επίδραση της γήρανσης.

Οι δημόσιες δαπάνες για τις συντάξεις του πρώτου άξονα (συμπεριλαμβανομένων των συντάξεων του δημοσίου) προβλέπεται να αυξηθούν από 4,6% του ΑΕΠ το 2000 σε 6,7% το 2020 και σε 9% το 2050. Οι προβλέψεις αυτές εκτιμούν πολύ υψηλό ποσοστό συμμετοχής 80% έως το 2050 (68% το 2001). Εάν το ποσοστό συμμετοχής ανερχόταν σε 75% περίπου, η αύξηση των δαπανών για συντάξεις θα ήταν κατά 0,7 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερη. Οι υφιστάμενες εισφορές στο Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων θεωρούνται (παραπάνω από) επαρκείς, αλλά ενδέχεται να χρειαστούν σημαντικές αυξήσεις των εισφορών (άνω του διπλάσιου) αν οι παροχές τιμαριθμοποιούνται με βάση τις αποδοχές ή αν οι χαμηλότερες συντάξεις αυξηθούν σε πραγματικούς όρους.

Η αύξηση της κάλυψης των συμπληρωματικών συντάξεων θεωρείται σημαντική ως μέσο για να δοθεί η δυνατότητα στα άτομα να διατηρήσουν ένα ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο κατά τη συνταξιοδότηση και για να συμβάλει στην κατανομή του μελλοντικού οικονομικού βάρους. Επί του παρόντος, τα επαγγελματικά και ιδιωτικά συνταξιοδοτικά σχέδια καλύπτουν περίπου το 50% των εργαζομένων και προσφέρονται ιδιαίτερα χαμηλά ποσοστά κάλυψης σε ορισμένους τομείς (π.χ. «ξενοδοχεία και εστιατόρια» και «εμπόριο λιανικής και χονδρικής»). Η κυβέρνηση επιδιώκει αύξηση της κάλυψης στο 70% των εργαζομένων.

Με δεδομένο το σημαντικό ρόλο των συστημάτων επαγγελματικής σύνταξης στο συνταξιοδοτικό σύστημα της Ιρλανδίας, θα είναι σημαντικό να διασφαλισθεί όχι μόνο η καλύτερη πρόσβαση για όλους τους εργαζόμενους, αλλά και μεγαλύτερη δυνατότητα μεταφοράς των δικαιωμάτων συνταξιοδότησης, ιδιαίτερα στο πλαίσιο συστημάτων προκαθορισμένων παροχών. Ο νόμος για τις συντάξεις του 2002 (τροπολογία) μείωσε την ανώτατη περίοδο θεμελίωσης δικαιώματος σε δύο χρόνια και βελτίωσε επίσης τη μεταφορά, τη διατήρηση και την εκ νέου αξιολόγηση των δικαιωμάτων ατόμων που υπάγονται σε συστήματα επαγγελματικής σύνταξης.

Αντιμετώπιση των προκλήσεων

---

[25] Ένα άτομο που ζει σε μόνιμη φτώχεια, ζει με λιγότερο του 60% του μέσου εισοδήματος και στερείται βασικών ειδών όπως ένα ζεστό γεύμα, ένα ζεστό πανωφόρι και επαρκούς στέγασης.

Ως αποτέλεσμα της σταδιακής επέκτασης της υποχρεωτικής ασφάλισης από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 έως τα μέσα της δεκαετίας του 1990, 86% των συντάξεων θα βασίζεται στην κοινωνική ασφάλιση μέχρι το 2016. Η απουσία εξέτασης ιδίων πόρων και το γεγονός ότι αυτές οι ανταποδοτικές συντάξεις είναι υψηλότερες από τις συντάξεις κοινωνικής βοήθειας αναμένεται να μειώσουν τον αριθμό των συνταξιούχων με πολύ χαμηλά εισοδήματα. Επιπλέον, η κυβέρνηση έχει εκδηλώσει την πρόσθεσή της να αυξήσει σημαντικά τις βασικές συντάξεις και τα συμπληρώματα για εξαρτώμενους συζύγους και συντρόφους, έτσι ώστε η ελάχιστη σύνταξη να ανέλθει στα 200 ευρώ ανά εβδομάδα μέχρι το 2007.

Επίσης, στόχος της κυβέρνησης για τη συμπληρωματική συνταξιοδοτική κάλυψη είναι αυτή να καλύπτει το 70% του εργατικού δυναμικού. Για το σκοπό αυτό, η κυβέρνηση θα εισαγάγει από το 2003 και εξής προσωπικούς λογαριασμούς συνταξιοδοτικής αποταμίευσης ως το κύριο μέσο για αύξηση της κάλυψης. Οι λογαριασμοί αυτοί θα υπόκεινται σε εκ του νόμου προβλεπόμενα όρια επί των διοικητικών τελών, και τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα θα μπορούν να διατηρούνται χωρίς επιβολή ποινής όταν ο κάτοχος του λογαριασμού αλλάξει ή διακόψει την απασχόλησή του. Ωστόσο, η συμμετοχή σε προσωπικό λογαριασμό συνταξιοδοτικής αποταμίευσης θα γίνεται σε εθελούσια βάση για τους δικαιούχους, οι εργοδότες όμως θα υποχρεούνται να παρέχουν αυτή τη δυνατότητα, εκτός εάν ήδη παρέχουν κάποιο επαγγελματικό συνταξιοδοτικό σύστημα. Θα πραγματοποιηθεί, επίσης, εκστρατεία ενημέρωσης του κοινού. Νομοθεσία που θεσπίστηκε πρόσφατα προβλέπει έλεγχο της προόδου ανά τριετία. Η τριμηνιαία εθνική έρευνα για τα νοικοκυριά έχει βελτιωθεί ώστε να επιτρέπει την παρακολούθηση της συνταξιοδοτικής κάλυψης.

Στην έκθεση εθνικής στρατηγικής ανακοινώνεται ένα έγγραφο διαβουλεύσεων που αναμένεται να καλύψει δύο μέτρα που θα προσφέρουν καλύτερες ευκαιρίες για τη θεμελίωση επαρκών δικαιωμάτων σύνταξης: την κατάργηση του όρου συνταξιοδότησης στα 65 έτη (καθίσταται και πάλι δυνατός ο συνδυασμός είσπραξης σύνταξης και εισοδήματος από εργασία στα 66) και τη δυνατότητα αναβολής της συνταξιοδότησης με αντάλλαγμα καλύτερες παροχές.

Βασικό στοιχείο της ιρλανδικής στρατηγικής είναι η σύσταση αποθεματικού ταμείου για τη μερική προχρηματοδότηση των δημοσίων συντάξεων μετά το 2025. Οι πόροι του αποθεματικού ταμείου θα χρησιμοποιηθούν από τους μελλοντικούς υπουργούς οικονομικών ξεκινώντας από το 2025 έως τουλάχιστον το 2055. Το ύψος αυτών των πόρων που θα χρησιμοποιηθούν θα αυξάνεται ανάλογα με την αύξηση του ποσοστού των ατόμων άνω των 65 ετών στο σύνολο του πληθυσμού. Η κυβέρνηση υποχρεούται βάσει νόμου να συνεισφέρει στο ταμείο 1% του ΑΕΠ ετησίως. Το υφιστάμενο ποσό των πόρων, 8% του ΑΕΠ, εκτιμάται να φθάσει σε 43% έως το 2025. Ενδέχεται να προστεθούν και επιπλέον εισφορές (το εν λόγω ταμείο ξεκίνησε με τα έσοδα από την ιδιωτικοποίηση της δημόσιας εταιρείας τηλεπικοινωνιών).

Η κυβέρνηση, αναγνωρίζοντας την ανάγκη παρακολούθησης της βιωσιμότητας του ιρλανδικού συνταξιοδοτικού συστήματος, αποφάσισε το 1998 να πραγματοποιεί τακτικές αναλογιστικές επισκοπήσεις της οικονομικής κατάστασης του Ταμείου Κοινωνικής Ασφάλισης. Η ικανότητα του εθνικού αποθεματικού ταμείου συντάξεων να ανταποκριθεί στις μελλοντικές υποχρεώσεις αναφορικά με τις συντάξεις πρέπει επίσης να αξιολογείται τακτικά. Η πρώτη, και μοναδική μέχρι σήμερα, επισκόπηση της οικονομικής κατάστασης του Ταμείου Κοινωνικής Ασφάλισης κάλυψε την περίοδο 2001-2056 και επικεντρώθηκε στην επάρκεια των υφιστάμενων εισφορών στο πλαίσιο εναλλακτικών σεναρίων για την τιμαριθμοποίηση και τα επίπεδα στόχους των συντάξεων.

Συμπέρασμα

Η έκθεση εθνικής στρατηγικής της Ιρλανδίας αποτελεί σαφή δέσμευση για τη βελτίωση της επάρκειας με αύξηση των ελάχιστων συντάξεων και ταχεία επέκταση της κάλυψης των εθελούσιων συμπληρωματικών συντάξεων στο 70% του εργατικού δυναμικού. Αυτή η αυξημένη κάλυψη είναι σημαντική για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας της λειτουργίας αναπλήρωσης του εισοδήματος που επιτελούν τα συνταξιοδοτικά συστήματα και μένει να διαπιστωθεί εάν αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της σημερινής καθαρά εθελούσιας προσέγγισης.

Η Ιρλανδία έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο όσον αφορά την εξασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος, ενώ ταυτόχρονα προβαίνει σε προβλέψεις για την αύξηση της επάρκειας των συντάξεων. Το δημόσιο σύστημα φαίνεται να είναι, σε γενικές γραμμές, οικονομικά βιώσιμο, παρά τις προγραμματισμένες σημαντικές αυξήσεις στις μελλοντικές δαπάνες για συντάξεις, χάρη στη δέσμευση της κυβέρνησης να συγκεντρώσει σημαντικά αποθέματα για μελλοντικές υποχρεώσεις. Επιπρόσθετα, υπάρχει δέσμευση για παρακολούθηση της επάρκειας των εισφορών με τακτικές αναλογιστικές επισκοπήσεις, που αναμένεται να βοηθήσουν στην αντίδραση σε ενδείξεις για την ανάγκη προσαρμογών σε περίπτωση αύξησης χαμηλότερης της προβλεπόμενης στα ποσοστά συμμετοχής ή στην εισαγωγή της τιμαριθμοποίησης ή νέων στόχων για τα επίπεδα παροχών και, κατά συνέπεια, να βοηθήσουν στη διατήρηση της βιωσιμότητας του συστήματος.

Στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης

	IRL						EE15					
Πρόσφατη κατάσταση εισοδήματος (στοιχεία ECHP 1999)												
	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 50% του διάμεσου)	10	14	10	7	11	19	11	12	10	9	12	13
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 60% του διάμεσου)	17	34	16	26	17	41	17	20	17	17	18	22
Ανισότητα της κατανομής εισοδήματος [1]	4,9	4,5					5,1	4,5				
Εισόδημα ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως αναλογία του εισοδήματος ατόμων ηλικίας 0-64 [1]	0,69		0,74		0,65		0,88		0,92		0,86	
Μακροπρόθεσμες προβλέψεις για τις δημόσιες δαπάνες για συντάξεις (ΕΟΠ 2001)												
	Επίπεδο			% αύξηση 2000-50			Επίπεδο			% αύξηση 2000-50		
	2000	2020	2050				2000	2020	2050			
Λόγος εξάρτησης ηλικιωμένων [2]	16,8	22,1	40,0	139,0			24,2	32,2	49,0	100,0		
Δημόσιες δαπάνες για συντάξεις, % του ΑΕγχΠ [3]	4,6	6,7	9,0	95,7			10,4	11,5	13,3	27,9		
Παράγοντες που καθορίζουν την εξέλιξη των δημόσιων δαπανών για συντάξεις (2000-2050) [3]	Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ						Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ					
Δημογραφική εξάρτηση	4,5						6,4					
+ Απασχόληση	-0,9						-1,1					
+ Επιλεξιμότητα	1,4						0,6					
+ Επίπεδα παροχών	-0,7						-2,8					
= Σύνολο (περιλ. υπόλοιπο)	4,3						3,1					
ESSPROS Δαπάνες για συντάξεις[4,8] (1999)	3,8						12,7					
Εμβέλεια των πολιτικών για τη διασφάλιση βιώσιμων συντάξεων												
Απασχόληση (2001)	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
Ποσοστό απασχόλησης (15-64) [5]	65,7		76,4		55,0		63,9		73,0		54,9	
Ποσοστό απασχόλησης (55-64) [5]	46,8		64,7		28,8		38,5		48,6		28,8	
Πραγματική ηλικία αποχώρησης από την αγορά εργασίας [6]	64,3		64,9		62,8		ΜΔ		ΜΔ		ΜΔ	
Δημόσια οικονομικά(2001) [7]												
Δημόσιο χρέος, % του ΑΕγχΠ	36,4						62,8					
Ισοζύγιο προϋπολογισμού, % του ΑΕγχΠ	1,6						-0,8					

Σημειώσεις:

1. Πηγή: ECHP-UDB, Eurostat, Δεκέμβριος 2002. Τα στοιχεία για το HB είναι προσωρινά. Οι συντελεστές των ισπανικών στοιχείων θα αναθεωρηθούν. Τα στοιχεία για τη Σουηδία καλύπτουν μόνο άτομα ηλικίας κάτω των 85 ετών· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
2. Πηγή: EUROSTAT, δημογραφικές προβλέψεις. Αριθμός ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως ποσοστό των ατόμων ηλικίας 15-64.
3. Πηγή: Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής, Έκθεση για τις «Δημοσιονομικές προκλήσεις που θέτει η γήρανση του πληθυσμού», 24 Οκτωβρίου 2001. Βλέπε μεθοδολογική σημείωση. Για την Ιρλανδία, οι δημόσιες δαπάνες για συντάξεις υπολογίζονται ως ποσοστό του ΑΕΠ.
4. Πηγή: ESSPROS, EUROSTAT· βλέπε μεθοδολογική σημείωση. Για την Ιρλανδία, δεν είναι διαθέσιμες οι δαπάνες των επαγγελματικών συστημάτων και συνεπώς δεν περιλαμβάνονται στην τιμή του παρόντος πίνακα.
5. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001.
6. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001. Η μέθοδος υπολογισμού βρίσκεται ακόμη υπό συζήτηση.
7. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ ECFIN.
8. Για την Ιρλανδία, δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για συστήματα επαγγελματικής σύνταξης με αποθεματικά για τους εργαζόμενους στον ιδιωτικό τομέα.

ΙΤΑΛΙΑ

Βασικά χαρακτηριστικά του συνταξιοδοτικού συστήματος

Ενώ ο πρώτος άξονας εξακολουθεί να χωρίζεται σε περισσότερα από πενήντα διαφορετικά συστήματα, οι μεταρρυθμίσεις της δεκαετίας του 1990 ενοποίησαν προοδευτικά τους βασικούς κανόνες και τα περισσότερα από τα συστήματα τα διαχειρίζεται το ίδρυμα κοινωνικών ασφαλίσεων για τον ιδιωτικό τομέα (INPS), στο οποίο αναλογούν τα 2/3 των δαπανών και το οποίο ασφαλίζει την πλειονότητα των απασχολούμενων στον ιδιωτικό τομέα και τους αυτοαπασχολούμενους. Τη χορήγηση των συντάξεων των εργαζομένων στο δημόσιο τομέα αναλαμβάνει ένας ξεχωριστός φορέας (INPDAP). Τα πέντε μεγαλύτερα συστήματα καλύπτουν περίπου 80% των συνολικών δημοσίων δαπανών για συντάξεις.

Ο εν λόγω πρώτος άξονας καλύπτει το 100% του εγγεγραμμένου απασχολούμενου πληθυσμού στην Ιταλία και περιλαμβάνει συντάξεις γήρατος, αναπηρίας και επιζώντων. Οι συντάξεις γήρατος αναλογούσαν σε 70% των δημόσιων δαπανών για συντάξεις το 2000, οι συντάξεις αναπηρίας σε 13% και οι συντάξεις επιζώντων στο υπόλοιπο 17%. Το ποσοστό εισφορών είναι 32,7 % για τους εργαζόμενους και μεταξύ 13,5 και 17 % για τους αυτοαπασχολούμενους (πρόκειται να αυξηθεί σε 19% τα επόμενα έτη). Η μεταφορά από το γενικό προϋπολογισμό ανήλθε σε 0,8% του ΑΕγχΠ το 2001. Ένα επιπλέον 2,2 % του ΑΕγχΠ χρησιμοποιήθηκε για τη χρηματοδότηση των παροχών που περιλαμβάνονται στις δαπάνες για τις συντάξεις, αλλά κατατάσσονται ως κοινωνική βοήθεια και χρηματοδοτούνται από τη γενική φορολογία.

Οι συντάξεις και οι κρατικές παροχές προνοίας αποτελούν την πιο σημαντική πηγή εσόδων για άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, ιδιαίτερα μεταξύ των λιγότερο εύπορων τμημάτων του πληθυσμού. Αντιστοιχούν σε ποσοστά μεταξύ 86,2% και 54,5% του εισοδήματος ατόμων ηλικίας άνω των 65 ετών.

Η μεταρρύθμιση των συντάξεων πρώτου άξονα του 1995 οδηγεί σε προοδευτική μετατόπιση από το υφιστάμενο σύστημα προκαθορισμένων παροχών σε ένα σύστημα προκαθορισμένων εισφορών με πλασματικό χρόνο ασφάλισης, το οποίο πρέπει να εφαρμόζεται πλήρως για όλους τους εισερχόμενους στην αγορά εργασίας μετά την 31η Δεκεμβρίου 1995. Αυτό σημαίνει ότι οι συντάξεις που αφορούν πλήρως προκαθορισμένες εισφορές θα καταβάλλονται μόνον από το 2035 και εξής. Εν τω μεταξύ, κατά τη μεταβατική περίοδο, οι παλαιότερες γενεές θα διατηρήσουν, τουλάχιστον μερικώς, τα δικαιώματά τους σύμφωνα με τους κανόνες του παλαιού συστήματος. Οι εργαζόμενοι που καταβάλλουν εισφορές για τουλάχιστον 18 έτη στο τέλος του 1995, εξακολουθούν να υπάγονται στο παλαιό σύστημα προκαθορισμένων παροχών για τον υπολογισμό των παροχών τους. Το νέο σύστημα θα έχει ως αποτέλεσμα σημαντικά χαμηλότερες συνταξιοδοτικές παροχές εάν η υφιστάμενη διάρκεια της σταδιοδρομίας και η ηλικία συνταξιοδότησης διατηρηθούν: βάσει του συστήματος δημοσίων συντάξεων, το ποσοστό αναπλήρωσης ενός τυπικού εργαζόμενου που συνταξιοδοτείται στα 60 έτη με εισφορές 35 ετών θα μειωθεί από 67,1% το 2010 σε 56% το 2020 και, κυρίως λόγω της αυξανόμενης διάρκειας ζωής, σε 48,1% το 2050. Η μείωση είναι μεγαλύτερη για τους αυτοαπασχολούμενους, καταλήγοντας σε μεγαλύτερη σύγκλιση των καθαρών ποσοστών αναπλήρωσης μεταξύ εργαζομένων και αυτοαπασχολουμένων.

Σύμφωνα με το νέο σύστημα, οι παροχές υπολογίζονται βάσει του ποσού των εισφορών που έχουν καταβληθεί σε ολόκληρη τη διάρκεια της σταδιοδρομίας και κεφαλαιοποιούνται στο

ποσοστό αύξησης του ΑΕγχΠ. Η αξία των σωρευμένων εισφορών μεταφράζεται σε σύνταξη βάσει αναλογιστικής ισοδυναμίας, λαμβάνοντας υπόψη το υπόλοιπο προσδόκιμο ζωής κατά την ηλικία συνταξιοδότησης. Η συνταξιοδότηση θα είναι δυνατή μεταξύ 57 και 65 ετών για άνδρες και γυναίκες, αλλά οι εργαζόμενοι δεν θα μπορούν να συνταξιοδοτηθούν εάν το ύψος της σύνταξης δεν αντιστοιχεί σε 1,2 φορές την ελάχιστη εγγυημένη σύνταξη που διασφαλίζεται από τα 65 έτη και εξής (επίδομα γήρατος). Προκειμένου να αντισταθμιστεί ο αντίκτυπος της μεγαλύτερης μακροζωίας, οι συντελεστές που χρησιμοποιούνται για τη μετατροπή των εισφορών σε σύνταξη αναθεωρούνται κάθε δέκα χρόνια σε αναλογιστική βάση.

Οι μεταρρυθμίσεις του συνταξιοδοτικού συστήματος τη δεκαετία του 1990 εισήγαγαν ένα νέο νομικό πλαίσιο για παροχή συμπληρωματικής σύνταξης. Η παροχή συμπληρωματικής σύνταξης μπορεί πλέον να πραγματοποιηθεί με τρεις διαφορετικούς τρόπους: κλειστά (διαπραγματευόμενα) ταμεία βασιζόμενα σε συλλογικές συμφωνίες, ανοικτά ταμεία τα οποία διαχειρίζονται οικονομικοί διαμεσολαβητές, και, από το 2000 και εξής, ατομικά συνταξιοδοτικά σχέδια μέσω ασφαλιστηρίων ζωής (τρίτος άξονας). Στα ανοικτά ταμεία μπορούν να συμμετάσχουν οι εργαζόμενοι μεμονωμένα ή σε ομάδες. Η συμμετοχή σε συνταξιοδοτικό ταμείο γίνεται πάντα σε εθελούσια βάση για τους εργαζόμενους και οι παροχές υπολογίζονται, εκτός από λίγες εξαιρέσεις, βάσει προκαθορισμένης εισφοράς. Το 2001, η συμμετοχή σε κλειστά και ανοικτά ταμεία ήταν ελαφρώς μικρότερη από 10 % του απασχολούμενου πληθυσμού· για τους αυτοαπασχολούμενους το ποσοστό είναι μόνο 4 % και στην ουσία μηδενικό για τους δημόσιους υπαλλήλους.

Παρέχονται πρόσθετες παροχές για την αύξηση των χαμηλότερων συντάξεων σε ένα κατώτατο επίπεδο. Τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας χωρίς επαρκές εισόδημα μπορούν να αιτηθούν την παροχή κοινωνικής βοήθειας.

Προκλήσεις

Η Ιταλία θα έχει τον υψηλότερο λόγο εξάρτησης ηλικιωμένων μεταξύ των σημερινών 15 κρατών μελών της ΕΕ: πάνω από 60% το 2050, ξεκινώντας από 26% το 2000. Η κυβέρνηση ξεκίνησε τη δεκαετία του 1990 να επεξεργάζεται λύσεις που θα μπορούσαν να εγγυηθούν τόσο την οικονομική βιωσιμότητα όσο και την επάρκεια των παροχών. Είχε υπολογιστεί ότι βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας το 1990, οι δαπάνες για συντάξεις θα ανέρχονταν σε 23% του ΑΕγχΠ ως αποτέλεσμα της γήρανσης του πληθυσμού.

Οι μεταρρυθμίσεις της δεκαετίας του 1990 μείωσαν και θα μειώσουν περισσότερο τη μελλοντική αύξηση των δαπανών για τις συντάξεις. Οι δαπάνες για τις συντάξεις προβλέπεται να αυξηθούν από το παρόν 13,8% του ΑΕγχΠ το 2000 σε 16% του ΑΕγχΠ το 2033, ποσοστό που θα είναι και το υψηλότερο και εν συνεχεία προοδευτικά θα μειώνονται. Ωστόσο, το συνταξιοδοτικό σύστημα παρουσιάζει επί του παρόντος έλλειμμα: 0,8% του ΑΕγχΠ μόνο για το ασφαλιστικό σύστημα, παρά το πολύ υψηλό ποσοστό εισφορών του 32,7% των ημερομισθίων (20% για τους αυτοαπασχολούμενους). Εάν συμπεριληφθούν οι συντάξεις κοινωνικής βοήθειας, οι επιχορηγήσεις από τον κρατικό προϋπολογισμό ανέρχονται σε 3,0% του ΑΕγχΠ. Το ποσοστό αυτό αναμένεται να ανέλθει σε 4,5% του ΑΕγχΠ έως το 2010, και εν συνεχεία να παραμείνει περίπου σε αυτό το επίπεδο έως το 2030. Αυτή η ανάγκη για υψηλή χρηματοδότηση αντικατοπτρίζει τη μακρά μεταβατική περίοδο της μεταρρύθμισης πρώτου άξονα, η οποία διαρκεί για ιδιαίτερα μεγάλο χρονικό διάστημα για να αντιμετωπίσει τις δημογραφικές ανισορροπίες που προκαλεί η γήρανση της γενιάς του baby-boom.

Σημαντική πρόκληση – και ευκαιρία για τη διασφάλιση μελλοντικής επάρκειας και οικονομικής βιωσιμότητας – είναι το χαμηλό ποσοστό απασχόλησης γενικότερα (55% το 2001) και των γυναικών (41%) και των μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων (28%) ειδικότερα. Εφόσον οι σημερινοί μεγαλύτεροι σε ηλικία εργαζόμενοι μπορούν να λαμβάνουν πρόωρη σύνταξη βάσει των παλαιών κανόνων, τα αντικίνητρα θα εξακολουθήσουν να είναι ισχυρά. Αντιθέτως, βάσει του μεταρρυθμισμένου συστήματος δημοσίων συντάξεων που συνδέει στενά τις εισφορές με τις παροχές και διαθέτει μηχανισμούς αναλογιστικής προσαρμογής, μεγαλύτερη σε ποσοστό και διάρκεια απασχόληση θα έχει ως αποτέλεσμα δικαιώματα για υψηλότερες παροχές και, κατά συνέπεια, θα βοηθήσει στην αντιμετώπιση ενδεχόμενων ζητημάτων επάρκειας. Θα πρέπει να σταματήσει η ευρύτατα διαδεδομένη προσφυγή στην πρόωρη συνταξιοδότηση ως μέσο ρύθμισης της αγοράς εργασίας και βελτίωσης των ευκαιριών απασχόλησης για τους μεγαλύτερους σε ηλικία εργαζόμενους. Επιπλέον, θα πρέπει να ληφθούν μέτρα προκειμένου να δηλωθούν οι μη δηλωμένες εργασίες, πολλές από τις οποίες ασκούν συνταξιούχοι.

Για την αποτροπή μελλοντικών προβλημάτων επάρκειας θα χρειαστούν επίσης βελτιώσεις όσον αφορά την κοινωνική προστασία των εργαζομένων σε νέες, ευέλικτες μορφές απασχόλησης, ειδικά στη μερική απασχόληση, η οποία έχει αρνητικές συνέπειες στα συνταξιοδοτικά δικαιώματα κάποιου που προηγουμένως είχε πλήρη απασχόληση. Υπάρχουν επίσης πολλοί εργαζόμενοι με ειδικό καθεστώς αυτοαπασχόλησης, το οποίο χαρακτηρίζεται από στενή και συνεχή εργασιακή σχέση με μια εταιρεία (*parasubordinati*). Η κοινωνική τους προστασία βελτιώθηκε το 1996 με τη δημιουργία ενός ειδικού συστήματος.

Τα συμπληρωματικά συνταξιοδοτικά συστήματα επί του παρόντος διαδραματίζουν ελάσσονα ρόλο στη χορήγηση συντάξεων αλλά εξελίσσονται, κυρίως χάρη στην παροχή οικονομικών κινήτρων. Θα μπορούσαν να αντισταθμίσουν το χαμηλό ποσοστό αναπλήρωσης στον πρώτο άξονα, ωστόσο, θα πρέπει να αναπτυχθούν πλήρως σε πολλές εταιρείες και τομείς. Περίπου δύο εκατομμύρια εργαζόμενοι έχουν εγγραφεί μέχρι σήμερα σε συμπληρωματικά συνταξιοδοτικά συστήματα. Οι απασχολούμενοι στο δημόσιο τομέα θίγονται από τα ίδια μεταρρυθμιστικά μέτρα που θίγουν και τους απασχολούμενους στον ιδιωτικό τομέα, αλλά για αυτή την κατηγορία εργαζομένων πρέπει να θεσπιστούν συμπληρωματικά συνταξιοδοτικά συστήματα.

Αντιμετώπιση των προκλήσεων

Τρεις μείζονες μεταρρυθμίσεις τη δεκαετία του 1990 (τα έτη 1992, 1995 και 1997) ασχολήθηκαν με την πρόκληση της διασφάλισης οικονομικά βιώσιμων και επαρκών συντάξεων και αναμόρφωσαν ριζικά το συνταξιοδοτικό σύστημα της Ιταλίας. Τη δεκαετία του 1990 θεσπίστηκαν και ήδη εφαρμόζονται άλλοι μηχανισμοί μείωσης των δαπανών. Σε αυτούς περιλαμβάνεται η κατάργηση της προσαρμογής των συντάξεων στις αποδοχές, η αύξηση της ηλικίας συνταξιοδότησης, η ενίσχυση των ελάχιστων απαιτήσεων επιλεξιμότητας για συνταξιοδότηση στη μεταβατική περίοδο, η ενίσχυση των απαιτήσεων για τις παροχές που αφορούν συντάξεις αναπηρίας και η εφαρμογή κανόνων στα συστήματα του δημόσιου τομέα αντίστοιχων με εκείνους του μεταρρυθμισμένου συνταξιοδοτικού συστήματος του ιδιωτικού τομέα.

Το σχέδιο νόμου για τη νέα μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος (το οποίο επί του παρόντος συζητείται στο Κοινοβούλιο) πράγματι περιλαμβάνει μέτρα για την προώθηση της συνταξιοδοτικής κάλυψης δεύτερου και τρίτου άξονα προκειμένου να αντισταθμίσει τη μείωση των ποσοστών αναπλήρωσης του πρώτου άξονα. Τα

προβλεπόμενα μέτρα περιλαμβάνουν ευνοϊκή μεταχείριση των εν λόγω συντάξεων όσον αφορά τη φορολογία και τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης καθώς και τη δυνατότητα καταβολής των εισφορών από υποχρεωτικά συστήματα αποζημίωσης απόλυσης (*TFR - Trattamento di fine rapporto*) σε συστήματα επαγγελματικής σύνταξης. Τα συστήματα TFR χρηματοδοτούνται επί του παρόντος από εισφορές ύψους 6,91% επί των ακαθάριστων εσόδων και νοούνται ως λογιστικά αποθεματικά εντός της εταιρείας με χαμηλό αλλά εγγυημένο επιτόκιο. Με τη μεταρρύθμιση, θα συσταθούν συνταξιοδοτικά ταμεία και τα κεφάλαια θα χωριστούν από την εταιρεία. Αυτό σημαίνει ότι οι εταιρείες θα απολέσουν μια οικονομικά συμφέρουσα πηγή χρηματοδότησης. Ορισμένες κατηγορίες εργαζομένων ήδη μεταφέρονται από τα TFR σε συνταξιοδοτικά ταμεία σε εθελοντική βάση, και η κυβέρνηση λαμβάνει μέτρα προκειμένου να επεκταθεί περαιτέρω αυτή η δυνατότητα σε όλους τους εργαζόμενους του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα.

Συμπέρασμα

Η Ιταλία έκανε σημαντικές μεταρρυθμιστικές προσπάθειες τη δεκαετία του 1990, οι οποίες συνέβαλαν στη σταθεροποίηση των δημόσιων δαπανών για συντάξεις ενώ θα ελέγχουν και το δυναμικό μελλοντικών δαπανών. Η μετάβαση προς ένα θεωρητικό συνταξιοδοτικό σύστημα προκαθορισμένων εισφορών αποτελεί διεξοδικό εκσυγχρονισμό του πρώτου άξονα, που είναι καίριας σημασίας για την οικονομική του βιωσιμότητα. Ωστόσο, το υψηλό γενικά επίπεδο των εισφορών στο συνταξιοδοτικό σύστημα (συμπεριλαμβανομένων των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, της αποζημίωσης απόλυσης και των εισφορών σε άλλα συστήματα συμπληρωματικής συνταξιοδότησης) και η ανάγκη μεγάλων μεταβιβάσεων από τον κρατικό προϋπολογισμό παραμένουν μείζονες προκλήσεις. Για την αντιμετώπισή τους θα είναι σημαντική η αύξηση των ποσοστών απασχόλησης, κυρίως των γυναικών και των μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων.

Κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου στο νέο σύστημα, οι μεγαλύτεροι σε ηλικία εργαζόμενοι θα εξακολουθήσουν να συνταξιοδοτούνται βάσει των παλαιών κανόνων οι οποίοι προσφέρουν περιορισμένα κίνητρα για παράταση του εργασιακού βίου. Για αυτούς που εισέρχονται στην αγορά εργασίας από το 1995 και εξής, το νέο συνταξιοδοτικό σύστημα θα προσφέρει τα κατάλληλα κίνητρα για εργασία, χάρη στην αναλογιστική ουδετερότητα, και, συνεπώς, πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης. Παράλληλα, η παράταση του εργασιακού βίου θα παρέχει δυνατότητες για εξασφάλιση ικανοποιητικών συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων. Η μελλοντική επάρκεια θα εξαρτηθεί, επίσης, από την εξέλιξη της παροχής συμπληρωματικής σύνταξης. Η μετατροπή του συστήματος αποζημιώσεων απόλυσης σε επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα αποτελεί μείζονα ευκαιρία. Η διασφάλιση της επάρκειας θα απαιτήσει, επίσης, την αντιμετώπιση του ζητήματος των δικαιωμάτων συνταξιοδότησης των εργαζομένων στο πλαίσιο άτυπης απασχόλησης.

Στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης

	I						EE15					
Πρόσφατη κατάσταση εισοδήματος (στοιχεία ECHP 1999)												
	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 50% του διάμεσου)	13	8	13	7	13	9	11	12	10	9	12	13
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 60% του διάμεσου)	19	14	19	12	19	16	17	20	17	17	18	22
Ανισότητα της κατανομής εισοδήματος [1]	5,1	4,2					5,1	4,5				
Εισόδημα ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως αναλογία του εισοδήματος ατόμων ηλικίας 0-64 [1]	0,96		0,98		0,94		0,88		0,92		0,86	
Μακροπρόθεσμες προβλέψεις για τις δημόσιες δαπάνες για συντάξεις (ΕΟΠ 2001)												
	Επίπεδο			% αύξηση 2000-50			Επίπεδο			% αύξηση 2000-50		
	2000	2020	2050				2000	2020	2050			
Λόγος εξάρτησης ηλικιωμένων [2]	26,6	36,7	61,0	131,0			24,2	32,2	49,0	100,0		
Δημόσιες δαπάνες για συντάξεις, % του ΑΕγχΠ [3]	13,8	14,8	14,1	2,2			10,4	11,5	13,3	27,9		
Παράγοντες που καθορίζουν την εξέλιξη των δημόσιων δαπανών για συντάξεις (2000-2050) [3]	Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ						Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ					
Δημογραφική εξάρτηση	9,5						6,4					
+ Απασχόληση	-3,1						-1,1					
+ Επιλεξιμότητα	-1,4						0,6					
+ Επίπεδα παροχών	-4,9						-2,8					
= Σύνολο (περιλ. υπόλοιπο)	0,2						3,1					
ESSPROS Δαπάνες για συντάξεις[4] (1999)	15,1						12,7					
Εμβέλεια των πολιτικών για τη διασφάλιση βιώσιμων συντάξεων												
Απασχόληση (2001)	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
Ποσοστό απασχόλησης (15-64) [5]	54,8		68,5		41,1		63,9		73,0		54,9	
Ποσοστό απασχόλησης (55-64) [5]	28,0		40,4		16,2		38,5		48,6		28,8	
Πραγματική ηλικία αποχώρησης από την αγορά εργασίας [6]	60,4		60,4		60,3		ΜΔ		ΜΔ		ΜΔ	
Δημόσια οικονομικά(2001) [7]												
Δημόσιο χρέος, % του ΑΕγχΠ	109,9						62,8					
Ισοζύγιο προϋπολογισμού, % του ΑΕγχΠ	-2,2						-0,8					

Σημειώσεις:

1. Πηγή: ECHP-UDB, Eurostat, Δεκέμβριος 2002. Τα στοιχεία για το ΗΒ είναι προσωρινά. Οι συντελεστές των ισπανικών στοιχείων θα αναθεωρηθούν. Τα στοιχεία για τη Σουηδία καλύπτουν μόνο άτομα ηλικίας κάτω των 85 ετών· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
2. Πηγή: EUROSTAT, δημογραφικές προβλέψεις. Αριθμός ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως ποσοστό των ατόμων ηλικίας 15-64.
3. Πηγή: Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής, Έκθεση για τις «Δημοσιονομικές προκλήσεις που θέτει η γήρανση του πληθυσμού», 24 Οκτωβρίου 2001. Βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
4. Πηγή: ESSPROS, EUROSTAT· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
5. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001.
6. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001. Η μέθοδος υπολογισμού βρίσκεται ακόμη υπό συζήτηση.
7. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ ECFIN.

ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

Βασικά χαρακτηριστικά του συνταξιοδοτικού συστήματος

Ο πρώτος άξονας του συνταξιοδοτικού συστήματος του Λουξεμβούργου αποτελείται από ένα γενικό σύστημα για τους εργαζόμενους στον ιδιωτικό τομέα και τους αυτοαπασχολούμενους και ένα ειδικό σύστημα για τους δημόσιους υπαλλήλους. Οι συνταξιοδοτικές παροχές σχετίζονται με τα έσοδα.

Το γενικό συνταξιοδοτικό ασφαλιστικό σύστημα χρηματοδοτείται με συνεισφορά επί των αποδοχών ύψους 24%, που καταβάλλεται ισόποσα από εργοδότες, εργαζομένους και τον κρατικό προϋπολογισμό. Οι εισφορές καθορίζονται για περίοδο επτά ετών βάσει αναλογιστικής αξιολόγησης του συστήματος. Αυτή η μακροπρόθεσμη δέσμευση για σταθερές εισφορές καθίσταται δυνατή λόγω της ύπαρξης μεγάλου αποθεματικού κεφαλαίου, το οποίο δεν πρέπει να είναι μικρότερο από 1,5 φορά το ετήσιο ποσό των παροχών. Επί του παρόντος, τα αποθέματα ανέρχονται σε τρεις φορές το ετήσιο ποσό των παροχών που καταβάλλονται.

Τα καθαρά ποσοστά αναπλήρωσης για πλήρη ασφαλιστική διαδρομή βάσει του γενικού συστήματος είναι υψηλά, φθάνοντας περίπου στο 100% του εισοδήματος πριν από τη συνταξιοδότηση για έναν εργαζόμενο με μέσο περίπου εισόδημα έπειτα από 40 έτη ασφάλισης. Εξασφαλίζεται ελάχιστη σύνταξη ύψους 1190 ευρώ έπειτα από 40 έτη ασφάλισης.

Υφίσταται, έτσι, περιορισμένη ανάγκη για συμπληρωματικά συστήματα. Τα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα έχουν αναπτυχθεί κυρίως σε ξένες ή σε πολύ μεγάλες βιομηχανικές ή εμπορικές επιχειρήσεις, καθώς και στον τραπεζικό τομέα. Η κάλυψη ατομικής σύνταξης απολαμβάνει φορολογικά κίνητρα.

Το σύστημα εγγυημένου ελάχιστου εισοδήματος που υπόκειται σε εξέταση ιδίων πόρων (RMG) εξασφαλίζει βασικό εισόδημα για άτομα χωρίς επαρκή συνταξιοδοτικά δικαιώματα ή άλλους πόρους. Το μηνιαίο ποσό κατ' άτομο ανέρχεται σε 942 ευρώ.

Το βιοτικό επίπεδο των συνταξιούχων πλησιάζει πολύ αυτό του ενεργού πληθυσμού και οι ηλικιωμένοι δεν αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας από τον υπόλοιπο πληθυσμό.

Προκλήσεις

Η γήρανση του πληθυσμού προβλέπεται λιγότερο έντονη στο Λουξεμβούργο από ό,τι στην ΕΕ κατά μέσο όρο. Ωστόσο, το συνταξιοδοτικό σύστημα του Λουξεμβούργου πλήττεται σε μεγάλο βαθμό από το υψηλό ποσοστό απασχόλησης μη κατοίκων. Λόγω του χαμηλού ποσοστού ανεργίας, οι περισσότερες νέες θέσεις εργασίας - 75% των θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν το 2001 – καταλαμβάνονται από κατοίκους γειτονικών χωρών. Δεδομένου ότι μπορούν να διατηρηθούν οι σημερινοί ρυθμοί ανάπτυξης της απασχόλησης, το Λουξεμβούργο δεν αναμένει να αντιμετωπίσει δυσκολίες στη χρηματοδότηση των δημοσίων συντάξεων έως το 2050. Εντούτοις, αυτό βασίζεται στην υπόθεση ετήσιου ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας ύψους 4% και κατά συνέπεια συνεχούς εισροής εργαζομένων. Με ρυθμό ανάπτυξης στο ήμισυ αυτού, οι εισφορές θα πρέπει να αυξηθούν από το σημερινό 24% στο 46%. Η διαχείριση του αποθεματικού ταμείου θα πρέπει να

διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην προετοιμασία για την αύξηση του αριθμού των συνταξιούχων.

Στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς εργασίας, υπάρχουν περιθώρια αύξησης των ποσοστών απασχόλησης προκειμένου να διευρυνθεί η βάση εισφορών. Παρά το πολύ χαμηλό ποσοστό ανεργίας, το ποσοστό απασχόλησης των κατοίκων ηλικίας μεταξύ 15 και 64 ετών ήταν 62,9% το 2001, κάτω του μέσου όρου της ΕΕ δηλαδή. Τα ποσοστά απασχόλησης των γυναικών ήταν επίσης συγκριτικά χαμηλά, στο 50,9%. Λιγότερο από 25% των κατοίκων μεταξύ 55 και 64 ετών απασχολούνται – το ήμισυ δηλαδή του ποσοστού στόχου που ορίστηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης.

Αντιμετώπιση των προκλήσεων

Το 2001 ξεκίνησε μία συζήτηση στρογγυλής τραπέζης για το συνταξιοδοτικό, με τη συμμετοχή συνδικαλιστικών οργανώσεων, εκπροσώπων των εργοδοτών και πολιτικών κομμάτων. Αυτή η συζήτηση στρογγυλής τραπέζης προέβη σε αναλύσεις ζητημάτων που αφορούν τα ελάχιστα όρια συντάξεων και τη σύγκλιση των επιπέδων των συντάξεων που καταβάλλονται από τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης για εργαζομένους στον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα. Κάποια από τα μέτρα που αποφασίστηκαν στη συζήτηση στρογγυλής τραπέζης περιλαμβάνουν αύξηση του ποσού της ελάχιστης σύνταξης γήρατος και επιζώντων και αναλογιστική αύξηση κατά 3,9% του ποσού των συντάξεων. Ωστόσο, οι συμμετέχοντες στη στρογγυλή τράπεζα συμφώνησαν ότι κάποιες από τις βελτιώσεις θα μπορούσαν να αναιρεθούν αν η επόμενη αναλογιστική αξιολόγηση έδειχνε ότι το αποθεματικό κεφάλαιο μπορεί να συρρικνωθεί σε λιγότερο από το εκ του νόμου προβλεπόμενο ελάχιστο ύψος που είναι 1,5 φορά μεγαλύτερο των ετήσιων δαπανών, αλλά αυτό δεν αναμένεται να πλήξει τις ελάχιστες συντάξεις.

Δύο πρόσφατες μεταρρυθμίσεις αποπειράθηκαν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα των χαμηλών ποσοστών απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας. Η μία είναι η μεταρρύθμιση του συστήματος συντάξεων αναπηρίας, με στόχο την προαγωγή της αποκατάστασης αντί της συνταξιοδότησης. Η νέα νομοθεσία προβλέπει διάφορες ενέργειες που θα συνδράμουν έναν εργαζόμενο που καθίσταται ανίκανος να ασκήσει το επάγγελμά του. Πρώτον, διεξάγονται εξετάσεις προκειμένου να διαπιστωθεί εάν ο εργαζόμενος μπορεί να επιστρέψει στην προηγούμενη εργασία του. Εάν δεν μπορεί, ο εργαζόμενος θα πρέπει να τοποθετηθεί σε άλλη θέση. Αυτό πρέπει να γίνεται εντός της επιχείρησης σε όλες τις επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερα από 25 άτομα. Εάν κάτι τέτοιο δεν είναι δυνατό, ο εργαζόμενος καταχωρείται ως άνεργος και δικαιούται επίδομα ανεργίας, ενώ συνεχίζει η αναζήτηση για άλλες κατάλληλες ευκαιρίες απασχόλησης. Εάν το άτομο με ειδικές ανάγκες δεν μπορεί να τοποθετηθεί σε εναλλακτική απασχόληση κατά τη νόμιμη διάρκεια της καταβολής επιδόματος ανεργίας, ο εργαζόμενος δικαιούται να λάβει επίδομα αναμονής, το οποίο αντιστοιχεί στο επίπεδο της σύνταξης αναπηρίας.

Το άλλο μέτρο είναι η θέσπιση ενός νέου μηχανισμού κλιμακωτών συνταξιοδοτικών επιδομάτων, βάσει της ηλικίας και της περιόδου καταβολής εισφορών, για εργαζόμενους ηλικίας τουλάχιστον 55 ετών που καταβάλλουν εισφορές για τουλάχιστον 38 έτη. Το μέτρο αυτό αναμένεται να ενθαρρύνει τα άτομα να παρατείνουν την εργασιακή τους ζωή.

Η κυβέρνηση έχει δεσμευθεί να καθορίσει ένα νομικό πλαίσιο για μία πιο δυναμική, συνετή ωστόσο, επενδυτική πολιτική για το αποθεματικό ταμείο. Ξεκίνησε μελέτη σχετικά με το θέμα αυτό το 2001 και προετοιμάζεται νομοσχέδιο. Η έκθεση εθνικής στρατηγικής επισημαίνει ότι η συντηρητική επενδυτική πολιτική που ακολουθήθηκε στο παρελθόν

προστάτευσε το αποθεματικό ταμείο από την πρόσφατη ύφεση των χρηματοοικονομικών αγορών.

Νόμος της 8ης Ιουνίου 1999 θεσπίζει νομοθετικό πλαίσιο για συμπληρωματικά συστήματα συνταξιοδότησης διοργανωμένα από τους εργοδότες. Ενώ οι επιχειρήσεις αφήνονται ελεύθερες να επιλέξουν αν θα θεσπίσουν συμπληρωματικό σύστημα συνταξιοδότησης, ο νόμος ορίζει τα δικαιώματα των εργαζομένων και εξασφαλίζει ίση μεταχείριση όσον αφορά τη φορολογία διαφόρων ειδών επαγγελματικών συστημάτων (λογιστικά αποθέματα, εξωτερικά ταμεία, ομαδική ασφάλιση). Προβλέπεται από την κυβέρνηση η θέσπιση νέου είδους προσωπικού συνταξιοδοτικού σχεδίου. Τέτοια σχέδια θα μπορούν να καταβάλουν ποσοστό έως και 50% των συσσωρευμένων αποταμιεύσεων ως ποσό εφάπαξ.

Στην έκθεση εθνικής στρατηγικής παρουσιάζεται μία σειρά μέτρων για τη βελτίωση των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων των γονέων – κυρίως των μητέρων – που διακόπτουν τη σταδιοδρομία τους για να φροντίσουν τα τέκνα τους. Αναμένεται έτσι να μειωθεί το χάσμα μεταξύ των μέσων συντάξεων για άνδρες και γυναίκες. Κατόπιν της συζήτησης στρογγυλής τραπέζης για το συνταξιοδοτικό, συστήθηκε ομάδα εργασίας προκειμένου να εξετάσει πώς μπορούν να ενισχυθούν τα ατομικά συνταξιοδοτικά δικαιώματα ανδρών και γυναικών.

Συμπέρασμα

Το συνταξιοδοτικό σύστημα του Λουξεμβούργου βασίζεται σε μία ισχυρή πολιτική συναίνεση και εξασφαλίζει υψηλό επίπεδο επάρκειας. Η οικονομική του βιωσιμότητα, ωστόσο, στηρίζεται όχι μόνο στους σχετικά υψηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης στο μέλλον, αλλά και στη σημαντική συνεισφορά εργαζομένων μη κατοίκων στην οικονομία του Λουξεμβούργου και στο συνταξιοδοτικό σύστημα. Διακυμάνσεις στον αριθμό των αλλοδαπών εργαζομένων θα μπορούσαν να οξύνουν τις επιπτώσεις της γήρανσης των κατοίκων. Για το Λουξεμβούργο, η διαφορά μεταξύ του λόγου δημογραφικής εξάρτησης (άτομα άνω των 65 σε σχέση με άτομα ηλικίας μεταξύ 15-64) και ο λόγος οικονομικής εξάρτησης (άτομα που λαμβάνουν επιδόματα σε σχέση με άτομα που απασχολούνται) θα μπορούσαν να αυξηθούν κατά πολύ περισσότερο από ό,τι σε άλλες χώρες. Σε περίπτωση μείωσης της απασχόλησης των εργαζομένων μη κατοίκων, ο γηράσκων εγχώριος πληθυσμός θα αναγκαστεί να επωμιστεί όχι μόνο τις συντάξεις των κατοίκων συνταξιούχων, αλλά και τις συντάξεις μεγάλου αριθμού συνταξιούχων που κατοικούν εκτός Λουξεμβούργου. Αυτός ο κίνδυνος θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την απόφαση σχετικά με το ποσό των αποθεμάτων που θα πρέπει να τηρούνται από το γενικό συνταξιοδοτικό σύστημα. Η οικονομική βιωσιμότητα θα εξαρτάται λιγότερο από τη διαθεσιμότητα εργαζομένων μη κατοίκων αν αυξηθούν τα ποσοστά απασχόλησης των κατοίκων – και ιδιαίτερα των γυναικών και των ατόμων άνω των 55.

Στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης

	L						EE15					
Πρόσφατη κατάσταση εισοδήματος (στοιχεία ECHP 1999)												
	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 50% του διάμεσου)	6	4	6	3	7	4	11	12	10	9	12	13
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 60% του διάμεσου)	14	8	13	6	14	10	17	20	17	17	18	22
Ανισότητα της κατανομής εισοδήματος [1]	4,0	3,2					5,1	4,5				
Εισόδημα ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως αναλογία του εισοδήματος ατόμων ηλικίας 0-64 [1]	0,99		1,01		0,98		0,88		0,92		0,86	
Μακροπρόθεσμες προβλέψεις για τις δημόσιες δαπάνες για συντάξεις (ΕΟΠ 2001)												
	Επίπεδο			% αύξηση 2000-50			Επίπεδο			% αύξηση 2000-50		
	2000	2020	2050				2000	2020	2050			
Λόγος εξάρτησης ηλικιωμένων [2]	21,5	28,2	38,0	76,0			24,2	32,2	49,0	100,0		
Δημόσιες δαπάνες για συντάξεις, % του ΑΕγχΠ [3]	7,4	8,2	9,3	25,7			10,4	11,5	13,3	27,9		
Παράγοντες που καθορίζουν την εξέλιξη των δημόσιων δαπανών για συντάξεις (2000-2050) [3]	Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ						Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ					
Δημογραφική εξάρτηση	ΜΔ						6,4					
+ Απασχόληση	ΜΔ						-1,1					
+ Επιλεξιμότητα	ΜΔ						0,6					
+ Επίπεδα παροχών	ΜΔ						-2,8					
= Σύνολο (περιλ. υπόλοιπο)	ΜΔ						3,1					
ESSPROS Δαπάνες για συντάξεις[4] (1999)	10,9						12.7					
Εμβέλεια των πολιτικών για τη διασφάλιση βιώσιμων συντάξεων												
Απασχόληση (2001)	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
Ποσοστό απασχόλησης (15-64) [5]	62,9		74,8		50,9		63,9		73,0		54,9	
Ποσοστό απασχόλησης (55-64) [5]	24,4		34,8		14,0		38,5		48,6		28,8	
Πραγματική ηλικία αποχώρησης από την αγορά εργασίας [6]	57,5		58,0		56,0		ΜΔ		ΜΔ		ΜΔ	
Δημόσια οικονομικά(2001) [7]												
Δημόσιο χρέος, % του ΑΕγχΠ	5,6						62,8					
Ισοζύγιο προϋπολογισμού, % του ΑΕγχΠ	6,1						-0,8					

Σημειώσεις:

1. Πηγή: ECHP-UDB, Eurostat, Δεκέμβριος 2002. Τα στοιχεία για το ΗΒ είναι προσωρινά. Οι συντελεστές των ισπανικών στοιχείων θα αναθεωρηθούν. Τα στοιχεία για τη Σουηδία καλύπτουν μόνο άτομα ηλικίας κάτω των 85 ετών· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
2. Πηγή: EUROSTAT, δημογραφικές προβλέψεις. Αριθμός ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως ποσοστό των ατόμων ηλικίας 15-64.
3. Πηγή: Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής, Έκθεση για τις «Δημοσιονομικές προκλήσεις που θέτει η γήρανση του πληθυσμού», 24 Οκτωβρίου 2001. Βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
4. Πηγή: ESSPROS, EUROSTAT· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
5. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001.
6. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001. Η μέθοδος υπολογισμού βρίσκεται ακόμη υπό συζήτηση.
7. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ ECFIN.

ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ

Βασικά χαρακτηριστικά του συνταξιοδοτικού συστήματος

Ο πρώτος άξονας του συνταξιοδοτικού συστήματος των Κάτω Χωρών αποτελείται από ένα βασικό σύστημα σύνταξης γήρατος που παρέχει πάγιες παροχές σε όλους τους κατοίκους ηλικίας 65 ετών και άνω. Χρηματοδοτείται από εισφορές επί των αποδοχών σε ποσοστό που περιορίζεται εκ του νόμου στο μέγιστο 18,25%, αλλά τα δικαιώματα στη βασική σύνταξη σωρεύονται με παραμονή στις Κάτω Χώρες μεταξύ των 15 και 65 ετών. Η σημερινή βασική σύνταξη για ένα άτομο ανέρχεται σε περίπου 825 ευρώ μηνιαίως, κάτι που εξαλείφει σχεδόν παντελώς τον κίνδυνο φτώχειας για άτομα άνω των 65. Το ποσό της βασικής σύνταξης συνδέεται με τον κατώτατο μισθό, ο οποίος, με τη σειρά του, ακολουθεί τις μέσες αποδοχές. Το 1999, για τα περισσότερα από τα τρία τέταρτα των ατόμων ηλικίας άνω των 65, η βασική σύνταξη αντιπροσώπευε περισσότερο του ημίσεως του συνολικού ακαθάριστου εισοδήματος.

Ο δεύτερος άξονας των επαγγελματικών συνταξιοδοτικών συστημάτων είναι πιο ανεπτυγμένος από οπουδήποτε αλλού στην ΕΕ, χάρη σε συλλογικές συμφωνίες που εγγυώνται υποχρεωτική κάλυψη τουλάχιστον του 91 % όλων των εργαζομένων το 2001. Τα συστήματα αυτά χρηματοδοτούνται πλήρως, περιλαμβάνοντας αυτά που καλύπτουν δημόσιους υπαλλήλους και εκπαιδευτικούς, και το επίπεδο χρηματοδότησης στα τέλη του 2001 αναλογούσε περίπου στο 120% του παθητικού (108% του ΑΕγχΠ το 2001), παρόλο που το εν λόγω αριθμητικό στοιχείο ενδέχεται να έχει μειωθεί έκτοτε λόγω της πρόσφατης πτώσης του χρηματιστηρίου. Τα συστήματα είναι συνήθως προκαθορισμένων παροχών. Μόνο το 4% των εργαζομένων με συμπληρωματική σύνταξη υπάγονται σε σχέδιο καθαρά προκαθορισμένων εισφορών. Εντούτοις, το ποσοστό των συστημάτων καθαρά με βάση τις τελικές αποδοχές έχει μειωθεί από το 14% των εργαζομένων που καλύπτονταν από επαγγελματικό συνταξιοδοτικό σύστημα το 1995 σε 7% το 2001. Τα περισσότερα συστήματα προκαθορισμένων παροχών αγνοούν τις αυξήσεις των αποδοχών τα τελευταία λίγα έτη πριν από τη συνταξιοδότηση. Το 30% των μελών συνταξιοδοτικών συστημάτων υπαγόταν σε συστήματα που λαμβάνουν υπόψη τις μέσες αποδοχές κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας.

Στον τρίτο άξονα, η παροχή ατομικών συντάξεων ευνοείται φορολογικά. Οι εισφορές εκπίπτουν μέχρι το απαιτούμενο επίπεδο για τη σώρευση πλήρων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων που αντιστοιχεί στο 70 % των τελικών αποδοχών. Το ενεργητικό των συστημάτων του τρίτου άξονα ανήλθε σε 58% του ΑΕγχΠ το 2001.

Προκλήσεις

Εάν η (έμμεση) σύνδεση μεταξύ των αποδοχών και της βασικής κρατικής σύνταξης διατηρηθεί και με δεδομένη την αύξηση των καταβαλλόμενων παροχών από τα επαγγελματικά συστήματα που ακόμη βρίσκονται στο στάδιο της ωρίμανσης, η επάρκεια δεν θα αποτελέσει πρόβλημα στο συνταξιοδοτικό σύστημα των Κάτω Χωρών. Το χάσμα, ωστόσο, μεταξύ ανδρών και γυναικών μεγαλύτερης ηλικίας όσον αφορά το σχετικό βιοτικό επίπεδο αναμένεται να παραμείνει αρκετά μεγάλο, λόγω του γεγονότος ότι η σημασία των επαγγελματικών συνταξιοδοτικών συστημάτων συνεχίζει να αυξάνεται και οι παροχές αυτών των συστημάτων αντικατοπτρίζουν παλαιότερα μοντέλα απασχόλησης και αποδοχών. Επιπλέον, έως το 1994 ήταν δυνατόν να εξαιρεθούν οι εργαζόμενοι με καθεστώς

μερικής απασχόλησης – κυρίως γυναίκες- από τα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα.

Η έκθεση εθνικής στρατηγικής των Κάτω Χωρών παρουσιάζει εκτιμήσεις βάσει των οποίων η γήρανση θα επιφέρει αύξηση των δημόσιων δαπανών, οι οποίες το 2040 θα ανέλθουν στο ανώτατο 9% περίπου του ΑΕγχΠ: 4,3% για τις βασικές συντάξεις γήρατος, 3,6% για υγειονομική περίθαλψη, 0,7 % για επιδόματα αναπηρίας και 0,4% για λοιπές δαπάνες. Οι προβλέψεις της Επιτροπής Οικονομικής Πολιτικής κάνουν λόγο για αύξηση ύψους 6,2% του ΑΕγχΠ (καλύπτει όλα τα αντισταθμιστικά εισοδήματα του δημοσίου για άτομα ηλικίας 55 ετών και άνω, περιλαμβανομένων των επιδομάτων αναπηρίας), μία από τις μεγαλύτερες αυξήσεις στην ΕΕ, παρόλο που το προβλεπόμενο ύψος για το 2050 θα πλησιάζει τον μέσο όρο της ΕΕ.

Υπάρχει κάποιο περιθώριο αύξησης της απασχόλησης στις Κάτω Χώρες. Το συνολικό ποσοστό απασχόλησης και το ποσοστό για τις γυναίκες είναι πάνω από τους στόχους που τέθηκαν στη Λισσαβόνα και τη Στοκχόλμη, η αναλογία, όμως, των γυναικών που εργάζονται με καθεστώς μερικής απασχόλησης είναι πολύ υψηλή (69% το 2000). Επίσης, το ποσοστό απασχόλησης εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας παραμένει χαμηλό, λίγο μικρότερο του 40% το 2001. Αυτό απαιτεί ιδιαίτερα να αναθεωρηθούν ο τρόπος λειτουργίας του συστήματος αναπηρικής σύνταξης και τα κίνητρα στα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα.

Η έκθεση των Κάτω Χωρών επισημαίνει, επίσης, τις αυξανόμενες διεθνείς επιρροές επί του εθνικού συνταξιοδοτικού συστήματος ως σημαντικές προκλήσεις. Το σύστημα πρέπει να προσαρμοστεί στην αυξανόμενη διασυνοριακή κινητικότητα της εργασίας και του κεφαλαίου. Επιπλέον, η οικονομική κατάσταση των συνταξιοδοτικών ταμείων και η ικανότητά τους να προσφέρουν επαρκείς παροχές θα εξαρτηθεί από τον πληθωρισμό στη ζώνη του ευρώ και, γενικότερα, από τις εξελίξεις στις χρηματοοικονομικές αγορές. Η έκθεση εθνικής στρατηγικής εμμένει, συνεπώς, στη σημασία διατήρησης προσανατολισμένων προς τη σταθερότητα μακροοικονομικών πολιτικών, περιλαμβανομένης της αυστηρής συμμόρφωσης προς το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Τέλος, στην αξιολόγηση από ομότιμους τον Οκτώβριο του 2002, και οι Κάτω Χώρες εξέφρασαν ανησυχία σχετικά με τη νομική αβεβαιότητα που οφείλεται στις προκλήσεις που δέχεται, βάσει των κοινοτικών κανόνων περί ανταγωνισμού, η υποχρεωτική συμμετοχή σε επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα. Έως σήμερα οι προκλήσεις αυτές δεν στάθηκαν επιτυχείς, δόθηκε η διαβεβαίωση όμως ότι η κυρίαρχη θέση των επαγγελματικών συστημάτων που χαίρουν υποχρεωτικής συμμετοχής πρέπει να δικαιολογείται από στοιχεία αλληλεγγύης.

Αντιμετώπιση των προκλήσεων

Η κυβέρνηση και οι κοινωνικοί εταίροι έχουν δεσμευθεί να αυξήσουν ακόμη περισσότερο τα ποσοστά συμμετοχής στα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα. Οι κοινωνικοί εταίροι στο κεντρικό επίπεδο εξέδωσαν συστάσεις σχετικά με τις αποκεντρωμένες συλλογικές διαπραγματεύσεις την άνοιξη του 2001. Ένα περαιτέρω βήμα για την επίτευξη ποσοστού συμμετοχής 100% (το 2001 ήταν 91%) θα ήταν η υποχρεωτική συμμετοχή στα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα του κλάδου των γραφείων εξεύρεσης προσωρινής απασχόλησης που εξετάζεται επί του παρόντος. Η κυβέρνηση θα αποφασίσει, βάσει αναθεώρησης το 2006 των αποτελεσμάτων που θα έχουν επιτευχθεί από τους κοινωνικούς εταίρους, εάν θα είναι απαραίτητη η θέσπιση νομοθεσίας που θα καθιστά αδύνατο τον αποκλεισμό ατόμων ή ομάδων εργαζομένων από συνταξιοδοτικά συστήματα.

Επίσης, οι κοινωνικοί εταίροι συμφώνησαν επί συστάσεων σχετικά με την τιμαριθμοποίηση των επαγγελματικών συντάξεων.

Παρά τη σημαντική αύξηση των δημοσίων δαπανών λόγω της γήρανσης του πληθυσμού, οι Κάτω Χώρες έχουν δεσμευθεί να διατηρήσουν το βασικό κρατικό συνταξιοδοτικό σύστημα στη σημερινή του μορφή. Η χρηματοδότηση θα εξασφαλισθεί μέσω μεταφορών από το γενικό προϋπολογισμό, μόλις οι ανώτατες εισφορές ύψους 18,25% πάψουν να επαρκούν για την κάλυψη των δαπανών. Αυτό αναμένεται να συμβεί περίπου το 2010. Η κυβέρνηση αναμένει να υπάρχουν επαρκείς δημοσιονομικοί πόροι. Αυτό θα εξασφαλισθεί με περαιτέρω μείωση του δημόσιου χρέους. Επί του παρόντος συστήνεται ένα πλασματικό αποταμιευτικό ταμείο συντάξεων γήρατος, στο οποίο τα αποταμιευόμενα ποσά θα δεσμεύονται για τη χρηματοδότηση των συντάξεων από το 2020 και εξής. Καθώς δεν πρόκειται για πραγματικό ταμείο, η χρήση των δεσμευμένων πόρων συνεπάγεται πιθανή αύξηση του δημόσιου χρέους μετά το 2020. Η ανάγκη για δημόσιο δανεισμό θα μετριασθεί από το γεγονός ότι η ετεροχρονισμένη φορολόγηση των συμπληρωματικών συντάξεων θα οδηγήσει σε αυξημένα έσοδα κατά τη στιγμή καταβολής περισσότερων δημόσιων παροχών. Η κυβέρνηση αναμένει ότι αυτά τα επιπλέον φορολογικά έσοδα θα αναλογούν περίπου στο 5% του ΑΕγχΠ το 2040.

Η αύξηση των ποσοστών απασχόλησης θα πρέπει επίσης να συμβάλει σημαντικά στην εξασφάλιση της μελλοντικής χρηματοδότησης των συντάξεων. Εκφραζόμενα σε ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης, τα ποσοστά απασχόλησης στις Κάτω Χώρες πλησιάζουν τον κοινοτικό μέσο όρο, κάτι που σημαίνει ότι υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης με την προσφορά περισσότερων ευκαιριών πλήρους απασχόλησης, ιδιαίτερα στις γυναίκες. Αυτό θα συμβάλει στη δημιουργία του απαραίτητου δημοσιονομικού περιθωρίου, καθώς οι αυξανόμενες αποδοχές δεν γεννούν επιπλέον δικαιώματα για δημόσιες συνταξιοδοτικές παροχές σε πάγιες τιμές. Εκτιμάται ότι μία αύξηση του ποσοστού απασχόλησης κατά πέντε ποσοστιαίες μονάδες δημιουργεί δημοσιονομικό περιθώριο ύψους 1,2% του ΑΕγχΠ.

Αναφορικά με την απασχόληση των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας, η κυβέρνηση στοχεύει στην αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας κατά 0,75 ποσοστιαίες μονάδες ετησίως. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί και με διάφορα μέτρα: η ευνοϊκή φορολόγηση των συστημάτων πρόωρης συνταξιοδότησης καταργείται σταδιακά, και οι κοινωνικοί εταίροι έχουν ήδη προβεί σε μεταρρυθμίσεις των συστημάτων πρόωρης συνταξιοδότησης που καλύπτουν το 83% των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας. Μέλη που αναβάλλουν τη συνταξιοδότησή τους βάσει προ-συνταξιοδοτικού συστήματος θα έχουν δικαίωμα σε υψηλότερη συμπληρωματική σύνταξη από την ηλικία των 65 ετών. Ο αριθμός των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας που αξιώνουν επίδομα ανεργίας θα μειωθεί υποχρεώνοντας τους εργοδότες να συνεισφέρουν στις δαπάνες επιδομάτων ανεργίας για εργαζόμενους ηλικίας 57½ ετών και άνω, και επιβάλλοντας εκ νέου την υποχρέωση αναζήτησης εργασίας για άτομα ηλικίας 57½ ετών και άνω. Ο προϋπολογισμός του 2002 θέσπισε άμεσες επιχορηγήσεις και επιστροφές εισφορών ως οικονομικά κίνητρα για την απασχόληση εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας.

Προβλέπεται η θέσπιση περαιτέρω νομοθεσίας με θετικές συνέπειες στην απασχόληση εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας. Η κυβέρνηση θα θεσπίσει νομοθεσία για την απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ηλικίας στην απασχόληση και την κατάρτιση. Με νομοθεσία θα διασφαλίζεται επίσης ότι οι εργαζόμενοι μεγαλύτερης ηλικίας που ολοκληρώνουν την εργασιακή τους ζωή με μειωμένες αποδοχές δεν θα ζημιώνονται δυσανάλογα, όσον αφορά τα συνταξιοδοτικά τους δικαιώματα βάσει των τελικών μισθολογικών συστημάτων. Τέλος, προβλέπεται επίσης μεταρρύθμιση του συστήματος επιδομάτων αναπηρίας· αυτή αναμένεται να επιφέρει μείωση του αριθμού των ατόμων που

επί του παρόντος χαρακτηρίζονται ως ολικώς ή μερικώς ανίκανα προς εργασία από το σημερινό υψηλό επίπεδο του σχεδόν 1 εκατομμυρίου.

Η στρατηγική για την αντιμετώπιση της πρόκλησης σχετικά με το δημόσιο συνταξιοδοτικό σύστημα και τα δημόσια οικονομικά στηρίζεται στο σύνολό της στην απόσβεση του δημόσιου χρέους έως το 2010. Για να επιτευχθεί αυτό απαιτείται ετήσιο πλεόνασμα από 1,25 έως 1,75% του ΑΕγχΠ έως το 2010. Με αυτόν τον τρόπο θα μειωθούν οι καταβολές τόκων και έτσι θα είναι δυνατή η διάθεση κεφαλαίων σε ένα πλασματικό αποθεματικό ταμείο συντάξεων. Επιπλέον, η αύξηση των φορολογικών εσόδων που προέρχονται από τους μελλοντικούς συνταξιούχους, κυρίως από τις συντάξεις που καταβάλλονται από ταμεία δεύτερου άξονα, θα βοηθήσει στην αντιμετώπιση της οικονομικής πρόκλησης, κυρίως από το 2020 και εξής. Ωστόσο, τα κεφάλαια που απορροφά το πλασματικό αποθεματικό ταμείο θα συνεπάγονται αυξημένα επίπεδα χρέους.

Η δημοσιονομική σταθερότητα των συστημάτων δεύτερου άξονα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη σταθερότητα των μακροοικονομικών εξελίξεων και από το χαμηλό πληθωρισμό που αποτελούν σημαντικούς στόχους των συνολικών οικονομικών πολιτικών. Επίσης, οι απαιτήσεις σχετικά με το επίπεδο χρηματοδότησης αυτών των συστημάτων είναι υψηλές και, συνεπώς, παρέχουν ένα χρήσιμο περιθώριο ασφαλείας για την αντιμετώπιση των πτώσεων στη χρηματιστηριακή αγορά. Ωστόσο, πρόσφατες πτώσεις μείωσαν την αξία του ενεργητικού ορισμένων ταμείων κάτω από το απαιτούμενο επίπεδο. Περαιτέρω μειώσεις της αξίας του ενεργητικού μπορεί να οδηγήσουν σε αναπροσαρμογές των εισφορών ή σε κατάργηση της τιμαριθμοποίησης των παροχών σε σημαντικό αριθμό συνταξιοδοτικών ταμείων.

Συμπέρασμα

Η στρατηγική των Κάτω Χωρών για τον πρώτο άξονα στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στο φιλόδοξο στόχο για επίτευξη δημοσιονομικών πλεονασμάτων για μεγάλο χρονικό διάστημα, υποστηριζόμενη από ενισχυμένες πολιτικές απασχόλησης και μεταρρύθμιση των συνταξιοδοτικών συστημάτων αναπηρίας, προκειμένου να μειωθεί το δημόσιο χρέος. Έτσι θα καταστεί δυνατή η σημαντική αύξηση των δημόσιων πόρων που απαιτούνται για τη χρηματοδότηση των δημοσίων συντάξεων. Ωστόσο, τα δημόσια οικονομικά θα παρουσιάσουν έλλειμμα το 2002. Αυτό προκαλεί ανησυχίες σχετικά την πιθανότητα επιτυχίας αυτής της πολιτικής. Όσον αφορά τις συντάξεις δεύτερου άξονα, η στρατηγική στηρίζεται στην υλοποίηση υγιών μακροοικονομικών πολιτικών και ασφαλών χρηματοδοτικών περιθωρίων.

Το συνταξιοδοτικό σύστημα των Κάτω Χωρών εμφανίζει καλές επιδόσεις όσον αφορά την επάρκεια, καθώς βασίζεται σε μια ενιαία σταθερή κρατική σύνταξη και σε συμπληρωματικές συντάξεις ανάλογες με τις αποδοχές οι οποίες καλύπτουν πολύ μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού. Ωστόσο, απομένει να διαπιστωθεί εάν η αυξημένη συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό και η συμμετοχή των εργαζομένων μερικής απασχόλησης σε επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα θα επιτρέψει στις γυναίκες να έχουν το ίδιο εισόδημα με εκείνο των ανδρών σε μεγάλη ηλικία.

Στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης

	NL[8]						EE15					
Πρόσφατη κατάσταση εισοδήματος (στοιχεία ECHP 1999)												
	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 50% του διάμεσου)	6	4	6	4	6	5	11	12	10	9	12	13
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 60% του διάμεσου)	11	7	11	7	12	7	17	20	17	17	18	22
Ανισότητα της κατανομής εισοδήματος [1]	3,7	3,7					5,1	4,5				
Εισόδημα ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως αναλογία του εισοδήματος ατόμων ηλικίας 0-64 [1]	0,93		0,98		0,89		0,88		0,92		0,86	
Μακροπρόθεσμες προβλέψεις για τις δημόσιες δαπάνες για συντάξεις (ΕΟΠ 2001)												
	Επίπεδο			% αύξηση 2000-50			Επίπεδο			% αύξηση 2000-50		
	2000	2020	2050				2000	2020	2050			
Λόγος εξάρτησης ηλικιωμένων [2]	20,0	29,5	41,0	103,0			24,2	32,2	49,0	100,0		
Δημόσιες δαπάνες για συντάξεις, % του ΑΕγχΠ [3]	7,9	11,1	13,6	72,2			10,4	11,5	13,3	27,9		
Παράγοντες που καθορίζουν την εξέλιξη των δημόσιων δαπανών για συντάξεις (2000-2050) [3]	Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ						Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ					
Δημογραφική εξάρτηση	5,4						6,4					
+ Απασχόληση	-0,6						-1,1					
+ Επιλεξιμότητα	0,5						0,6					
+ Επίπεδα παροχών	0,2						-2,8					
= Σύνολο (περιλ. υπόλοιπο)	5,5						3,1					
ESSPROS Δαπάνες για συντάξεις[4] (1999)	13,3						12,7					
Εμβέλεια των πολιτικών για τη διασφάλιση βιώσιμων συντάξεων												
Απασχόληση (2001)	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
Ποσοστό απασχόλησης (15-64) [5]	74,1		82,8		65,2		63,9		73,0		54,9	
Ποσοστό απασχόλησης (55-64) [5]	39,6		51,1		28,0		38,5		48,6		28,8	
Πραγματική ηλικία αποχώρησης από την αγορά εργασίας [6]	61,7		61,9		61,0		ΜΔ		ΜΔ		ΜΔ	
Δημόσια οικονομικά(2001) [7]												
Δημόσιο χρέος, % του ΑΕγχΠ	52,8						62,8					
Ισοζύγιο προϋπολογισμού, % του ΑΕγχΠ	0,1						-0,8					

Σημειώσεις:

1. Πηγή: ECHP-UDB, Eurostat, Δεκέμβριος 2002. Τα στοιχεία για το ΗΒ είναι προσωρινά. Οι συντελεστές των ισπανικών στοιχείων θα αναθεωρηθούν. Τα στοιχεία για τη Σουηδία καλύπτουν μόνο άτομα ηλικίας κάτω των 85 ετών· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
2. Πηγή: EUROSTAT, δημογραφικές προβλέψεις. Αριθμός ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως ποσοστό των ατόμων ηλικίας 15-64.
3. Πηγή: Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής, Έκθεση για τις «Δημοσιονομικές προκλήσεις που θέτει η γήρανση του πληθυσμού»', 24 Οκτωβρίου 2001. Βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
4. Πηγή: ESSPROS. EUROSTAT· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
5. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001.
6. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001. Η μέθοδος υπολογισμού βρίσκεται ακόμη υπό συζήτηση.
7. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ ECFIN.
8. Στις Κάτω Χώρες, ο δεύτερος άξονας εξελίσσεται ικανοποιητικά. Αυτό έχει άμεσες θετικές συνέπειες στο σύστημα δημοσίων συντάξεων, μειώνοντας το βάρος της γήρανσης του πληθυσμού στον πρώτο άξονα. Ωστόσο, υπάρχει και μια σημαντική έμμεση επίπτωση: οι φόροι στις μελλοντικές συνταξιοδοτικές παροχές (οι οποίες αντλούνται από ιδιωτικά ταμεία) αναμένεται να είναι αρκετά υψηλοί και ενδέχεται να αντισταθμίσουν μερικώς την αύξηση των συνταξιοδοτικών παροχών του δημοσίου.

ΑΥΣΤΡΙΑ

Βασικά χαρακτηριστικά του συνταξιοδοτικού συστήματος

Ο πρώτος άξονας αποτελείται από ένα γενικό σύστημα για εργαζόμενους στον ιδιωτικό τομέα και από ειδικά συστήματα για τους αυτοαπασχολούμενους, τους αγρότες και τους δημόσιους υπαλλήλους. Το 2001, περίπου το 95% του ενεργού πληθυσμού καλυπτόταν από υποχρεωτική συνταξιοδοτική ασφάλιση.

Τα συστήματα χρηματοδοτούνται κατά κύριο λόγο από τις εισφορές. Το σημερινό επίπεδο εισφορών είναι 22,8% των συντάξιμων αποδοχών και έχει διατηρηθεί σταθερό τα τελευταία χρόνια. Οι εργαζόμενοι καταβάλλουν 10,25 ποσοστιαίες μονάδες και οι εργοδότες 12,55. Οι δημόσιοι υπάλληλοι συνεισφέρουν στο συνταξιοδοτικό σύστημα το 12,55% του μισθού τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι και οι συνταξιούχοι δημόσιοι υπάλληλοι καλούνται να συνεισφέρουν το 2,3% της σύνταξής τους στο σύστημα. Ο κρατικός προϋπολογισμός συνεισφέρει το 21,5% των συνολικών δαπανών για συντάξεις στην Αυστρία. Ως ποσοστό του ΑΕγχΠ, οι εισφορές έχουν μειωθεί από το 2,85 % το 1991 στο 2,4%.

Η πάγια ηλικία συνταξιοδότησης είναι τα 65 έτη για τους άνδρες και τα 60 για τις γυναίκες. Η πρόωση συνταξιοδότηση είναι δυνατή από την ηλικία των 61,5 ετών για τους άνδρες και των 56,5 ετών για τις γυναίκες. Το ύψος της σύνταξης εξαρτάται από τη χρονική διάρκεια της ασφαλιστικής διαδρομής (περιλαμβανομένων ορισμένων εξομοιούμενων περιόδων, όπως πολιτική θητεία ή περίοδοι κατά τις οποίες καταβάλλονταν ορισμένες κοινωνικές παροχές) και από το επίπεδο των ασφαλίσιμων αποδοχών (το όριο των οποίων περιορίζεται σε 3270 ευρώ μηνιαίως το 2002). Η σύνταξη βασίζεται στις μέσες αποδοχές τα δεκαπέντε καλύτερα έτη στο σύνολο της ασφαλιστικής διαδρομής. Τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα σωρεύονται με ρυθμό 2% επί του μέσου όρου για κάθε ασφαλιστικό έτος. Το μέγιστο ύψος της σύνταξης που μπορεί να επιτευχθεί στο πλαίσιο του γενικού συστήματος είναι 2309 ευρώ (που καταβάλλεται 14 φορές ετησίως).

Ο δεύτερος άξονας έχει εθελούσιο χαρακτήρα. Υπολογίζεται ότι 300 000 άτομα έχουν αποκτήσει συνταξιοδοτικά δικαιώματα στο πλαίσιο επαγγελματικών συστημάτων, παρόλο που σε αυτόν τον αριθμό δεν περιλαμβάνονται οι πιο παραδοσιακές άμεσες υποσχέσεις παροχών εκ μέρους των εργοδοτών (λογιστικά αποθέματα).

Ο τρίτος άξονας προωθήθηκε με τη φορολογική μεταρρύθμιση το 2000, η οποία θέσπισε φορολογικές πιστώσεις για ατομικά συνταξιοδοτικά σχέδια ταμιευτηρίου και συνεισφορές εργαζομένων σε σύστημα δεύτερου άξονα. Οι παροχές που προκύπτουν από τέτοια ευνοούμενα συστήματα απαλλάσσονται της φορολογίας.

Μια ελάχιστη σύνταξη ύψους 630 ευρώ για άγαμους και 900 ευρώ για ζευγάρια (που θα καταβάλλεται 14 φορές ετησίως) εξασφαλίζεται μέσω μίας πρόσθετης παροχής που υπόκειται σε εξέταση ιδίων πόρων.

Προκλήσεις

Για άτομα με επαρκή περίοδο ασφάλισης, ο πρώτος άξονας του συνταξιοδοτικού συστήματος της Αυστρίας προσφέρει επαρκείς παροχές με καθαρά ποσοστά αναπλήρωσης άνω του 80%. Ωστόσο, στα μέσα του 2002, περισσότερο από το 11% των συντάξεων χρειάζονταν πρόσθετη παροχή προκειμένου να ανέλθει το εισόδημα των συνταξιούχων στο

επίπεδο της ελάχιστης σύνταξης. Μεταξύ των συνταξιούχων στο πλαίσιο του συστήματος για τους αγρότες καθώς και μεταξύ των δικαιούχων επιδομάτων επιζώντων, πολλοί στηρίζονται σε αυτή την ενίσχυση που υπόκειται σε εξέταση ιδίων πόρων. Ο κίνδυνος φτώχειας σε μεγάλη ηλικία είναι κατά πολύ υψηλότερος για τις γυναίκες από ό,τι για τους άνδρες.

Το συνταξιοδοτικό σύστημα της Αυστρίας στηρίζεται σχεδόν εξ ολοκλήρου στο σύστημα δημοσίων συντάξεων του πρώτου άξονα. Αυτό αντικατοπτρίζεται στις δημόσιες δαπάνες για συντάξεις ως ποσοστό του ΑΕγχΠ: 14,5% το 2000, το υψηλότερο επίπεδο δαπανών στην ΕΕ και πολύ μεγαλύτερο από τον κοινοτικό μέσο όρο του 10,4%. Ο λόγος εξάρτησης ηλικιωμένων στην Αυστρία θα αυξηθεί ταχύτερα από ό,τι ο κοινοτικός μέσος όρος και θα φτάσει σε επίπεδα περίπου 1,3 φορές τα σημερινά έως το 2050. Εντούτοις, η προβλεπόμενη αύξηση στις δημόσιες δαπάνες για συντάξεις εμφανίζεται συγκρατημένη σε σύγκριση με το βαθμό γήρανσης του πληθυσμού, κυρίως χάρη στο γεγονός ότι τα ποσοστά απασχόλησης των γυναικών και των μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων αναμένεται να αυξηθούν στους υπολογισμούς, λόγω της αύξησης της συντάξιμης ηλικίας των γυναικών και της ελάχιστης ηλικίας για πρόωρη συνταξιοδότηση. Οι δαπάνες το 2050 θα ανέλθουν στο 17 % του ΑΕγχΠ, δηλαδή 2,5 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερες από τις σημερινές, αλλά θα έχουν αυξηθεί κατά 4,2 ποσοστιαίες μονάδες, φθάνοντας στο ανώτατο σημείο περίπου το 2035, κάτι που αποτελεί μια πολύ πιο σοβαρή πρόκληση.

Η Αυστρία έχει επιτύχει σε γενικές γραμμές τους στόχους απασχόλησης της Λισσαβόνας για όλα τα άτομα σε ηλικία εργασίας και για τις γυναίκες. Τα ποσοστά απασχόλησης για εργαζόμενους μεγαλύτερης ηλικίας, αντίθετα, είναι μεταξύ των χαμηλότερων στην ΕΕ, στο 28,6 % το 2001. Επιπλέον, μειώθηκαν ελαφρώς μεταξύ 1995 και 2001, ενώ τα περισσότερα κράτη μέλη κατάφεραν να τα αυξήσουν. Το χαμηλό ποσοστό απασχόλησης για εργαζόμενους μεγαλύτερης ηλικίας οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην πρόωρη αποχώρηση από την αγορά εργασίας για λόγους αναπηρίας.

Η Αυστρία είναι μία από τις λίγες χώρες όπου ισχύει ακόμη διαφορετική συντάξιμη ηλικία για γυναίκες και άνδρες – με εξαίρεση το ειδικό σύστημα για τους δημόσιους υπαλλήλους. Προγραμματίζεται να εξισωθούν οι ηλικίες, αυξάνοντας τη συντάξιμη ηλικία για τις γυναίκες κατά πέντε χρόνια ώστε να είναι ίδια με αυτή των ανδρών, αυτό όμως θα εφαρμοσθεί σταδιακά μεταξύ 2019 και 2029 για την πρόωρη συνταξιοδότηση και μεταξύ 2024 και 2033 για την κανονική συνταξιοδότηση. Η νωρίτερη εξίσωση θα συμβάλει στην περαιτέρω αύξηση των ποσοστών απασχόλησης.

Τα ατομικά συνταξιοδοτικά δικαιώματα για τις γυναίκες θα συνεχίσουν να είναι κατά πολύ χαμηλότερα από εκείνα των ανδρών, αντικατοπτρίζοντας τις χαμηλότερες αποδοχές και τη χαμηλότερη συμμετοχή στην αγορά εργασίας, η οποία με τη σειρά της αντικατοπτρίζει την κατανομή ρόλων στην οικογένεια. Η πρόκληση αυτή μπορεί να αντιμετωπιστεί με την αναγνώριση συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων για περιόδους μέριμνας τέκνων. Ωστόσο, είναι αναγκαίο να διασφαλιστεί ότι οι γυναίκες λαμβάνουν ίσο μερίδιο των συνδυασμένων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων του ζευγαριού σε περίπτωση διάλυσης του γάμου.

Αντιμετώπιση των προκλήσεων

Η Αυστρία προσπαθεί να πληρώσει το χάσμα της επάρκειας για τις γυναίκες, χορηγώντας καλύτερα συνταξιοδοτικά δικαιώματα ανάλογα με τις περιόδους μέριμνας τέκνων. Για 36 μήνες ανά τέκνο καταβάλλεται επίδομα γονικής άδειας (εάν και οι δύο γονείς ζητήσουν την παροχή) από τους οποίους το χρονικό διάστημα μέχρι τους 18 μήνες αναγνωρίζεται ως

ασφαλιστική περίοδος. Έτσι διευκολύνονται οι γυναίκες να συμπληρώσουν τα 15 έτη που απαιτούνται για δικαίωμα σε σύνταξη.

Ενώ τα ποσοστά αναπλήρωσης στον πρώτο άξονα αναμένεται να διατηρηθούν υψηλά, ωστόσο, η κυβέρνηση επιθυμεί να ενισχύσει το δεύτερο άξονα. Από 1ης Ιουλίου 2002, η αποζημίωση απόλυσης μπορεί να επενδυθεί με ευνοϊκούς όρους σε ασφαλιστήριο ζωής. Αυτή η παροχή χρηματοδοτείται με εισφορά ύψους 1,53% των αποδοχών και θα διοικείται από χωριστά ταμεία πρόνοιας εργαζομένων (*Mitarbeitervorsorgekassen*). Ο εργαζόμενος θα μπορεί να επιλέξει μεταξύ της καταβολής της αποζημίωσης απόλυσης και της επένδυσης του κεφαλαίου του σε συνταξιοδοτική κάλυψη. Η τελευταία επιλογή χαίρει απαλλαγής από φορολογία.

Η Αυστρία επί του παρόντος πραγματοποιεί την ενοποίηση όλων των συνταξιοδοτικών συστημάτων του πρώτου άξονα σε ένα ενιαίο σύστημα. Το ειδικό σύστημα για τους δημοσίους υπαλλήλους είναι ευνοϊκότερο, καθώς παρέχει το 80% των τελικών αποδοχών (και όχι το 80% των αποδοχών κατά τη διάρκεια των καλύτερων 15 ετών της εργασιακής ζωής) και καθώς οι συντάξιμες αποδοχές δεν υπόκεινται σε ανώτατο όριο. Ωστόσο, η βάση των αποδοχών για τον υπολογισμό των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων επεκτείνεται προοδευτικά στα 15 έτη και οι νέοι δημόσιοι υπάλληλοι θα γίνονται μέλη του γενικού συστήματος, γεγονός που σημαίνει την μελλοντική κατάργηση του ειδικού συστήματος για τους δημόσιους υπαλλήλους.

Η μέση ηλικία συνταξιοδότησης για τους άνδρες είναι περίπου 59 έτη και για τις γυναίκες περίπου 57. Η Αυστρία άρχισε να αντιμετωπίζει το πρόβλημα αυτό με μία δέσμη μέτρων που εγκρίθηκαν το 2000. Περιλάμβαναν την αύξηση της κατώτατης ηλικίας για πρόωρη συνταξιοδότηση, την κατάργηση της πρόωρης συνταξιοδότησης για λόγους μειωμένης ικανότητας προς εργασία, μεγαλύτερες κρατήσεις για συνταξιοδότηση πριν από την προβλεπόμενη ηλικία και υψηλότερα επιδόματα για αναβολή της συνταξιοδότησης. Όμως, οι ρυθμίσεις αυτές για πρόωρη ή καθυστερούμενη συνταξιοδότηση δεν είναι ακόμη αναλογιστικά ουδέτερες.

Επιτράπηκε, επίσης, στους συνταξιούχους να κερδίζουν εισόδημα από εργασία ενώ λαμβάνουν σύνταξη, διευκολύνοντας έτσι τη σταδιακή μετάβαση στη συνταξιοδότηση. Η σταδιακή συνταξιοδότηση επίσης διευκολύνεται από τη δυνατότητα εργασίας με καθεστώς μερικής απασχόλησης από την ηλικία των 50 ετών (γυναίκες) και 55 ετών (άνδρες) για μία περίοδο 6 ½ ετών με είσπραξη αποζημίωσης για τις μειωμένες αποδοχές. Ωστόσο, στην πραγματικότητα, είναι πιθανό αυτό να οδηγήσει σε μειωμένη παρά σε αυξημένη συμμετοχή στην αγορά εργασίας των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας (η εναλλακτική λύση δεν θα ήταν πλήρης αποχώρηση από την αγορά εργασίας νωρίτερα, αλλά συνέχιση της εργασίας πλήρους απασχόλησης). Επιπλέον, είναι δυνατόν να συγκεντρωθεί ο μειωμένος χρόνος εργασίας κατά το πρώτο μέρος των 6 ½ ετών και, συνεπώς, να επέλθει η οριστική συνταξιοδότηση πριν από την κατώτατη ηλικία πρόωρης συνταξιοδότησης. Για το λόγο αυτό, το μέσο αυτό θα αναθεωρηθεί.

Οι συντάξεις αναπηρίας βρίσκονται επί του παρόντος υπό αναθεώρηση. Βάσει του υφιστάμενου συστήματος, η μερική αναπηρία δεν αναγνωρίζεται, με αποτέλεσμα οι εργαζόμενοι μεγαλύτερης ηλικίας να αποχωρούν τελείως από την αγορά εργασίας, αντί να επιλέγουν μία πιο περιορισμένη συμμετοχή στην αγορά εργασίας που θα ήταν συμβατή με την κατάσταση της υγείας τους. Επιτροπή εμπειρογνωμόνων εξετάζει διάφορες επιλογές έναντι των παροχών μερικής αναπηρίας.

Η στρατηγική της κυβέρνησης για την αντιμετώπιση της οικονομικής πρόκλησης του συνταξιοδοτικού συστήματος βασίζεται στην αύξηση του ποσοστού απασχόλησης γενικότερα και εκείνου των μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων ειδικότερα, ενισχύοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τη βάση εισφορών. Το 2003 προβλέπεται υποβολή πρότασης για περαιτέρω μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος. Η έκθεση εθνικής στρατηγικής σκιαγραφεί ορισμένες γενικές αρχές για τη μεταρρύθμιση, όπως ενίσχυση των αναλογιστικών αρχών και προώθηση της συμπληρωματικής ιδιωτικής συνταξιοδότησης, ενώ παράλληλα δεν αμφισβητείται η σημασία του συστήματος του πρώτου άξονα.

Συμπέρασμα

Η έκθεση εθνικής στρατηγικής της Αυστρίας περιγράφει λεπτομερώς τα διάφορα μέτρα που έχουν ήδη ληφθεί για την ενίσχυση της οικονομικής βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος. Δεν παρουσιάζει, ωστόσο, μια γενική εκτίμηση του αντικτύπου των εν λόγω μέτρων. Το μεγάλο ύψος των δαπανών και η προβλεπόμενη σημαντική αύξησή τους θέτουν σημαντικές προκλήσεις για τα δημόσια οικονομικά. Συνεπώς, είναι ευπρόσδεκτη η δηλωμένη πρόθεση της αυστριακής κυβέρνησης να προβεί σε μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος.

Στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης

	A						EE15					
Πρόσφατη κατάσταση εισοδήματος (στοιχεία ECHP 1999)												
	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 50% του διάμεσου)	6	10	5	8	6	12	11	12	10	9	12	13
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 60% του διάμεσου)	10	24	9	15	11	29	17	20	17	17	18	22
Ανισότητα της κατανομής εισοδήματος [1]	3,6	4,1					5,1	4,5				
Εισόδημα ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως αναλογία του εισοδήματος ατόμων ηλικίας 0-64 [1]	0,84		0,90		0,81		0,88		0,92		0,86	
Μακροπρόθεσμες προβλέψεις για τις δημόσιες δαπάνες για συντάξεις (ΕΟΠ 2001)												
	Επίπεδο			% αύξηση 2000-50			Επίπεδο			% αύξηση 2000-50		
	2000	2020	2050				2000	2020	2050			
Λόγος εξάρτησης ηλικιωμένων [2]	22,9	30,0	54,0	133,0			24,2	32,2	49,0	100,0		
Δημόσιες δαπάνες για συντάξεις, % του ΑΕγχΠ [3]	14,5	16,0	17,0	17,2			10,4	11,5	13,3	27,9		
Παράγοντες που καθορίζουν την εξέλιξη των δημόσιων δαπανών για συντάξεις (2000-2050) [3]	Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ						Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ					
Δημογραφική εξάρτηση	10,5						6,4					
+ Απασχόληση	-2,2						-1,1					
+ Επιλεξιμότητα	-3,0						0,6					
+ Επίπεδα παροχών	-2,9						-2,8					
= Σύνολο (περιλ. υπόλοιπο)	2,4						3,1					
ESSPROS Δαπάνες για συντάξεις[4] (1999)	14,0						12,7					
Εμβέλεια των πολιτικών για τη διασφάλιση βιώσιμων συντάξεων												
Απασχόληση (2001)	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
Ποσοστό απασχόλησης (15-64) [5]	68,4		76,7		60,1		63,9		73,0		54,9	
Ποσοστό απασχόλησης (55-64) [5]	28,6		40,0		17,9		38,5		48,6		28,8	
Πραγματική ηλικία αποχώρησης από την αγορά εργασίας [6]	60,9		60,9		60,3		ΜΔ		ΜΔ		ΜΔ	
Δημόσια οικονομικά(2001) [7]												
Δημόσιο χρέος, % του ΑΕγχΠ	63,2						62,8					
Ισοζύγιο προϋπολογισμού, % του ΑΕγχΠ	0,2						-0,8					

Σημειώσεις:

1. Πηγή: ECHP-UDB, Eurostat, Δεκέμβριος 2002. Τα στοιχεία για το ΗΒ είναι προσωρινά. Οι συντελεστές των ισπανικών στοιχείων θα αναθεωρηθούν. Τα στοιχεία για τη Σουηδία καλύπτουν μόνο άτομα ηλικίας κάτω των 85 ετών· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
2. Πηγή: EUROSTAT, δημογραφικές προβλέψεις. Αριθμός ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως ποσοστό των ατόμων ηλικίας 15-64.
3. Πηγή: Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής, Έκθεση για τις «Δημοσιονομικές προκλήσεις που θέτει η γήρανση του πληθυσμού», 24 Οκτωβρίου 2001. Βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
4. Πηγή: ESSPROS. EUROSTAT· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
5. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001.
6. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001. Η μέθοδος υπολογισμού βρίσκεται ακόμη υπό συζήτηση.
7. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ ECFIN.

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Βασικά χαρακτηριστικά του συνταξιοδοτικού συστήματος

Ο πρώτος άξονας του συνταξιοδοτικού συστήματος της Πορτογαλίας αποτελείται από ένα γενικό σύστημα υποχρεωτικό για όλους τους εργαζόμενους και τους αυτοαπασχολούμενους στον ιδιωτικό τομέα. Υπάρχει ειδικό σύστημα για τους δημοσίους υπαλλήλους, τους αστυνομικούς και τους στρατιωτικούς. Υπάρχει, επίσης, ένα σύστημα εθελούσιας συμμετοχής ανοικτό για κατοίκους Πορτογαλίας που δεν καλύπτονται από το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης της Πορτογαλίας. Πορτογάλοι υπήκοοι που κατοικούν ή εργάζονται στο εξωτερικό μπορούν επίσης να εγγραφούν στο εν λόγω σύστημα.

Οι συνταξιοδοτικές εισφορές στο γενικό σύστημα του πρώτου άξονα δεν διαχωρίζονται από εισφορές για άλλες παροχές που προσφέρει το γενικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, το οποίο καλύπτει επιδόματα ασθένειας, μητρότητας, επαγγελματικών ασθενειών, ανεργίας, αναπηρίας, γήρατος, επιζώντων και οικογενειακά. Οι εισφορές αναλογούν στο 34,75% των αποδοχών (11 ποσοστιαίες μονάδες καταβάλλονται από τον εργαζόμενο και 23,75 από τον εργοδότη) για τους απασχολούμενους και κυμαίνεται μεταξύ 25,4% και 32% για τους αυτοαπασχολούμενους. Το ασφαλιστικό σύστημα εθελούσιας συμμετοχής χρηματοδοτείται με την καταβολή εισφοράς ύψους 16% ποσού που θα καλυφθεί από τη συνταξιοδοτική ασφάλιση· το ποσό αυτό μπορεί να επιλεγεί από τον ασφαλιζόμενο. Στον τραπεζικό τομέα και τον τομέα των τηλεπικοινωνιών υπάρχουν επαγγελματικά συστήματα ως υποκατάστατα του γενικού συστήματος.

Από το 2000, η ηλικία συνταξιοδότησης είναι τα 65 έτη για άνδρες και γυναίκες. Προκειμένου να αποκτήσουν δικαίωμα για σύνταξη γήρατος, οι δικαιούχοι πρέπει να έχουν ολοκληρώσει περίοδο 15 ετών ασφάλισης, με τουλάχιστον 120 ημέρες καταγεγραμμένων αποδοχών κατ' έτος. Από το 1994, οι συντάξεις γήρατος και αναπηρίας υπολογίζονται βάσει του μέσου εισοδήματος των καλύτερων δέκα ετών μεταξύ των τελευταίων 15 (αντί του μέσου μηνιαίου εισοδήματος των καλύτερων πέντε ετών μεταξύ των τελευταίων δέκα, όπως ίσχυε προηγουμένως)[26]. Ο ρυθμός σώρευσης συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων είναι 2% (προηγουμένως 2,2%) για κάθε ασφαλιστικό έτος.

Ο δεύτερος άξονας πρακτικά δεν υπάρχει και η συμμετοχή σε τέτοια συστήματα έχει επιπλέον μειωθεί ελαφρώς τα τελευταία χρόνια. Ρυθμίζεται από το νόμο πλαίσιο περί κοινωνικής ασφάλισης. Τα συνταξιοδοτικά ταμεία διοικούνται από ιδιωτικούς φορείς, κυρίως ασφαλιστικές εταιρείες και εταιρείες διαχείρισης συνταξιοδοτικών ταμείων.

Οι παροχές του τρίτου άξονα μπορούν να λάβουν διάφορες μορφές, περιλαμβάνοντας τη σύναψη ασφαλιστηρίων ζωής ή την εθελούσια συμμετοχή σε συνταξιοδοτικό ταμείο. Η ατομική συνταξιοδοτική κάλυψη ενθαρρύνεται από φορολογικά κίνητρα.

Ένα μη ανταποδοτικό σύστημα χρηματοδοτούμενο από τη φορολογία προσφέρει παροχές κατόπιν ελέγχου των πόρων σε άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω χωρίς επαρκείς παροχές από

---

[26] Από την τελευταία μεταρρύθμιση της κοινωνικής ασφάλισης το 2000, θα λαμβάνονται υπόψη οι αποδοχές του συνόλου της ασφαλιστικής διαδρομής για τον υπολογισμό του ύψους της σύνταξης (με ανώτατο όριο τα 40 έτη).

άλλους πόρους. Άτομα με εισόδημα κατώτερο του 30% του εθνικού κατώτατου μισθού (50% για ζευγάρια) δικαιούνται συμπλήρωμα εισοδήματος βάσει του εν λόγω συστήματος.

Προκλήσεις

Το συνταξιοδοτικό σύστημα της Πορτογαλίας είναι αντιμέτωπο με δύο βασικές προκλήσεις: τη βελτίωση της επάρκειας της σύνταξης γήρατος (προκειμένου να διασφαλίζεται ένα αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο μετά τη συνταξιοδότηση για όλους τους εργαζόμενους με χαμηλά εισοδήματα) και ταυτόχρονα τη διασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας του συστήματος.

Η ασφαλιστική διαδρομή σημαντικού ποσοστού του πληθυσμού είναι σύντομη ή με πολύ χαμηλές ασφαλιζόμενες αποδοχές. Σύμφωνα με στοιχεία του ECHP από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, πολλά άτομα μεγαλύτερης ηλικίας αντιμετώπιζαν κίνδυνο φτώχειας και ιδιαίτερα οι γηραιότεροι συνταξιούχοι. Ωστόσο, τα στοιχεία αυτά δεν αντικατοπτρίζουν τον αντίκτυπο των αυξημένων ελάχιστων συντάξεων στην πιο πρόσφατη μεταρρύθμιση. Το σχετικό εισόδημα ατόμων άνω των 65 ετών σε σύγκριση με νεαρότερα άτομα ήταν επίσης μεταξύ των χαμηλότερων στην ΕΕ, στο 72% του εισοδήματος ατόμων κάτω των 65 ετών, παρά το γεγονός ότι ο πρώτος άξονας μπορεί να επιτύχει ανώτατο ποσοστό αναπλήρωσης 80% για μέσες αποδοχές[27]. Προϊόντος του χρόνου, καθώς κοόρτες με καλύτερες περιόδους ασφάλισης θα φτάνουν σε ηλικία συνταξιοδότησης, η κατάσταση της επάρκειας αναμένεται να βελτιωθεί αυτόματα.

Ο λόγος εξάρτησης ηλικιωμένων στην Πορτογαλία προβλέπεται να διπλασιαστεί σχεδόν έως το 2050 και να φτάσει το 44,5%. Σύμφωνα με πρόσφατη εθνική πρόβλεψη, η οποία έλαβε υπόψη τη συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση του έτους αυτού, προβλέπεται αύξηση των δημοσίων δαπανών για τις συντάξεις από 10% του ΑΕγχΠ το 2001 σε 12,1% το 2050, ενώ η Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής προέβλεψε αύξηση από 9,8 % το 2000 έως 13,8% κατ' ανώτατο όριο το 2040 (13,2% το 2050). Σημαντικό ρόλο στην αύξηση των δαπανών (που ευθύνεται για το ένα τρίτο της αύξησης) διαδραματίζουν οι συντάξεις των εργαζομένων στο δημόσιο τομέα, οι οποίες είναι υψηλότερες από αυτές του ιδιωτικού τομέα για εκείνους που απασχολήθηκαν στο δημόσιο πριν από το 1993.

Εάν αναπτυχθούν συνταξιοδοτικά συστήματα δεύτερου άξονα στην Πορτογαλία, θα είναι σημαντικό να διασφαλιστεί η θεμελίωση των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων και να καταστεί δυνατή η μεταφορά τους.

Αντιμετώπιση των προκλήσεων

Τα τελευταία χρόνια, έχει δοθεί μεγάλη προτεραιότητα στη βελτίωση των επιπέδων της ελάχιστης σύνταξης γήρατος. Τα ελάχιστα εγγυημένα επίπεδα για τις συντάξεις γήρατος και αναπηρίας στο πλαίσιο των ανταποδοτικών συστημάτων θεσπίστηκαν για πρώτη φορά το 1998[28] και εξαρτώνται από τα έτη εισφορών. Βάσει του νέου νόμου πλαισίου του 2002, το ύψος των εν λόγω συντάξεων θα συγκλίνει με τους κατώτατους μισθούς την περίοδο 2003-2007. Η μη ανταποδοτική ελάχιστη σύνταξη θα αυξηθεί στο 50% του κατώτατου εθνικού

---

27 Βάσει της μεταρρύθμισης της κοινωνικής ασφάλισης του 2000, το ανώτατο ποσοστό αναπλήρωσης μπορεί να ανέλθει σε 92% για μέσες αποδοχές για δικαιούχους με 21 ή περισσότερα χρόνια εισφορών.

28 Προηγουμένως, κοινωνικό συμπλήρωμα καταβαλλόταν σε άτομα των οποίων η εκ του νόμου προβλεπόμενη σύνταξη δεν έφθανε το κατώτατο ποσό του 30% του μέσου εισοδήματος.

μισθού μείον την εισφορά κοινωνικής ασφάλισης του εργαζόμενου (11%). Η δυνατότητα εργασίας μετά τη συνταξιοδότηση και συνδυασμού της σύνταξης με εισόδημα από εργασία αναμένεται να συμβάλει στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των ηλικιωμένων βραχυπρόθεσμα. Πιο μακροπρόθεσμα, η ωρίμανση του συνταξιοδοτικού συστήματος (περισσότεροι συνταξιούχοι με πλήρεις ασφαλιστικές διαδρομές) και, πιθανώς, η ανάπτυξη συμπληρωματικών συνταξιοδοτικών συστημάτων αναμένεται επίσης να έχουν θετικό αντίκτυπο.

Κατά τη δεκαετία του 1990, πραγματοποιήθηκαν ρυθμίσεις προκειμένου να μειωθεί η μελλοντική αύξηση των δημοσίων δαπανών για συντάξεις. Το 1993, οι κανόνες υπολογισμού των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων στο ειδικό σύστημα για νέους δημόσιους υπαλλήλους εξισώθηκαν με αυτούς του γενικού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης για τους νεοεισερχόμενους σε αυτό το σύστημα. Το 1994, οι όροι για δικαίωμα σε σύνταξη γήρατος και ο συντελεστής υπολογισμού των συνταξιοδοτικών παροχών έγιναν πιο αυστηροί.

Από την τελευταία μεταρρύθμιση της κοινωνικής ασφάλισης το 2000, λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό του ύψους της σύνταξης οι αποδοχές στο σύνολο της ασφαλιστικής διαδρομής (με ανώτατο όριο τα 40 έτη). Η εφαρμογή των νέων μέτρων θα είναι σταδιακή και θα έχει ολοκληρωθεί έως το 2016. Ο νόμος περί κοινωνικής ασφάλισης του 2002 θεσπίζει ανώτατο όριο στις ασφαλιζόμενες αποδοχές, το οποίο θα περιορίσει επίσης τις συνταξιοδοτικές παροχές για τις μελλοντικές γενεές συνταξιούχων, με αποτέλεσμα τη μείωση των δαπανών μακροπρόθεσμα.

Το 1999 η συνταξιοδότηση κατέστη πιο ευέλικτη. Όλοι οι εργαζόμενοι που έχουν συμπληρώσει τη συντάξιμη περίοδο των 15 ετών καταβολής εισφορών εντός 30 ημερολογιακών ετών έχουν δικαίωμα να συνταξιοδοτηθούν από την ηλικία των 55 ετών με μειωμένη σύνταξη. Οι εργαζόμενοι μπορούν επίσης να αναβάλλουν τη συνταξιοδότησή τους μέχρι την ηλικία των 70 ετών και να λάβουν αυξημένη σύνταξη. Επιπλέον, οι συντάξεις γήρατος μπορούν να συνδυαστούν ελεύθερα με εισόδημα από εργασία. Οι ασφαλισμένοι που αξιώνουν σύνταξη πρόωρης συνταξιοδότησης και που έχουν διακόψει την εργασία μπορούν να καταβάλλουν εθελουσίως εισφορές προκειμένου να αυξήσουν το ύψος της σύνταξης γήρατος που λαμβάνουν. Υπάρχει, επίσης, η δυνατότητα συνδυασμού εργασίας μερικής απασχόλησης με μερική σύνταξη.

Το 1989 συστήθηκε αποθεματικό ταμείο για την κοινωνική ασφάλιση. Σύμφωνα με το νόμο του 2000 για τη μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος, σκοπός είναι να δημιουργηθεί μεσοπρόθεσμα αποθεματικό που ισούται με 2 έτη συνταξιοδοτικών δαπανών, περίπου 12% του ΑΕγχΠ. Το ταμείο, εκτός από τα πλεονάσματα του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης που λαμβάνει, τα οποία αναμένεται να συνεχιστούν έως το 2015 περίπου, θα λαμβάνει και δύο ποσοστιαίες μονάδες των εισφορών των εργαζομένων για κοινωνική ασφάλιση. Τον Δεκέμβριο του 2001, το ταμείο εμφάνιζε ενεργητικό ύψους 3,8 δισεκατομμυρίων ευρώ, που ανερχόταν σε 5% του ΑΕγχΠ. Η κοινωνική ασφάλιση αναμένεται να εμφανίσει ελλείμματα μεταξύ 2015 και 2020˙ το ταμείο θα χρησιμοποιηθεί τότε για μία περίοδο 15-20 ετών για να καλύψει τις αυξημένες δαπάνες και το κενό των εσόδων. Εν συνεχεία, από το 2029 και εξής, το έλλειμμα ύψους μεταξύ 1 και 2% του ΑΕγχΠ θα πρέπει να καλυφθεί από άλλους πόρους.

Προκειμένου να προαχθεί η ανάπτυξη συμπληρωματικών συνταξιοδοτικών συστημάτων, το 2000 θεσπίστηκε ένα συνολικό νομικό πλαίσιο, που κάλυπτε τους κανονισμούς διαχείρισης και επενδύσεων, καθώς και το φορολογικό καθεστώς για τέτοιες ιδιωτικές καλύψεις. Το

2002, θεσπίστηκαν περαιτέρω φορολογικά οφέλη και καθορίστηκε ένα εποπτικό πλαίσιο για τα συμπληρωματικά συνταξιοδοτικά συστήματα. Η θέσπιση του προαναφερθέντος ανώτατου ορίου στις αποδοχές που καλύπτονται από τη συνταξιοδοτική κοινωνική ασφάλιση αναμένεται να δημιουργήσει μεγαλύτερα περιθώρια για την κάλυψη ιδιωτικών συντάξεων. Ενόψει της βελτίωσης της πρόσβασης σε συμπληρωματική συνταξιοδότηση, ο νέος νόμος πλαίσιο περί κοινωνικής ασφάλισης βελτιώνει τις συνθήκες για την απόκτηση συμπληρωματικών συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων και καθιερώνει την αρχή της δυνατότητας μεταφοράς δικαιωμάτων.

Συμπέρασμα

Ενώ η επάρκεια παραμένει μείζονα πρόκληση, τα πρόσφατα μέτρα για την αύξηση των ελάχιστων συντάξεων αναμένεται σύντομα να μειώσουν τον κίνδυνο φτώχειας βραχυπρόθεσμα. Οι περισσότερο ευέλικτες συνταξιοδοτικές επιλογές και η δυνατότητα αύξησης των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων με την αναβολή της συνταξιοδότησης αναμένεται να αυξήσουν την επάρκεια του εισοδήματος από συντάξεις για άτομα με ευκαιρίες απασχόλησης. Επίσης, οι πιο πλήρεις ασφαλιστικές διαδρομές σε καλύτερα αμειβόμενη απασχόληση θα οδηγήσουν σε υψηλότερες συντάξεις για τις νέες γενιές συνταξιούχων.

Η τελευταία συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση σημείωσε πρόοδο και στην αντιμετώπιση της οικονομικής πρόκλησης του συνταξιοδοτικού συστήματος και η έκθεση εθνικής στρατηγικής παρουσιάζει το πώς θα αντιμετωπίσει η Πορτογαλία την πρόκληση αυτή έως το 2030 περίπου. Αφήνει, όμως, ανοικτό το ζήτημα της χρηματοδότησης του ελλείμματος της κοινωνικής ασφάλισης από τότε και στο εξής. Με δεδομένο τον ελάσσονα αντίκτυπο των πρόσφατων μεταρρυθμίσεων στην εκτιμώμενη αύξηση των δημοσίων δαπανών για τις συντάξεις, υπάρχουν περιθώρια για περαιτέρω μεταρρυθμίσεις, ενώ λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι η ισοσκέλιση του κεντρικού κρατικού προϋπολογισμού εξακολουθεί να είναι δύσκολη. Στο πλαίσιο αυτό, φαίνεται επίσης να υπάρχει περιθώριο για την ανάπτυξη των ιδιωτικών συντάξεων. Απομένει να διαπιστωθεί εάν ο εκσυγχρονισμός του νομικού πλαισίου για τις ιδιωτικές συντάξεις (περιλαμβανομένων των κανόνων για θεμελίωση και δυνατότητα μεταφοράς δικαιωμάτων) θα είναι αρκετός ώστε τα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα να μπορέσουν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο.

Στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης

	P						EE15					
Πρόσφατη κατάσταση εισοδήματος (στοιχεία ECHP 1999)												
	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 50% του διάμεσου)	12	22	12	18	12	25	11	12	10	9	12	13
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 60% του διάμεσου)	18	33	18	30	19	36	17	20	17	17	18	22
Ανισότητα της κατανομής εισοδήματος [1]	6,4	5, 8					5,1	4,5				
Εισόδημα ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως αναλογία του εισοδήματος ατόμων ηλικίας 0-64 [1]	0,76		0,80		0,73		0,88		0,92		0,86	
Μακροπρόθεσμες προβλέψεις για τις δημόσιες δαπάνες για συντάξεις (ΕΟΠ 2001)												
	Επίπεδο			% αύξηση 2000-50			Επίπεδο			% αύξηση 2000-50		
	2000	2020	2050				2000	2020	2050			
Λόγος εξάρτησης ηλικιωμένων [2]	22,6	27,5	46,0	104,0			24,2	32,2	49,0	100,0		
Δημόσιες δαπάνες για συντάξεις, % του ΑΕγχΠ [3]	9,8	13,1	13,2	34,7			10,4	11,5	13,3	27,9		
Παράγοντες που καθορίζουν την εξέλιξη των δημόσιων δαπανών για συντάξεις (2000-2050) [3]	Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ						Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ					
Δημογραφική εξάρτηση	6,7						6,4					
+ Απασχόληση	-1,1						-1,1					
+ Επιλεξιμότητα	-2,4						0,6					
+ Επίπεδα παροχών	0,1						-2,8					
= Σύνολο (περιλ. υπόλοιπο)	3,3						3,1					
ESSPROS Δαπάνες για συντάξεις[4] (1999)	10,1						12,7					
Εμβέλεια των πολιτικών για τη διασφάλιση βιώσιμων συντάξεων												
Απασχόληση (2001)	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
Ποσοστό απασχόλησης (15-64) [5]	68,9		76,9		61,1		63,9		73,0		54,9	
Ποσοστό απασχόλησης (55-64) [5]	50,3		61,6		40,6		38,5		48,6		28,8	
Πραγματική ηλικία αποχώρησης από την αγορά εργασίας [6]	64,5		64,0		64,2		ΜΔ		ΜΔ		ΜΔ	
Δημόσια οικονομικά(2001) [7]												
Δημόσιο χρέος, % του ΑΕγχΠ	55,5						62,8					
Ισοζύγιο προϋπολογισμού, % του ΑΕγχΠ	-4,2						-0,8					

Σημειώσεις:

1. Πηγή: ECHP-UDB, Eurostat, Δεκέμβριος 2002. Τα στοιχεία για το ΗΒ είναι προσωρινά. Οι συντελεστές των ισπανικών στοιχείων θα αναθεωρηθούν. Τα στοιχεία για τη Σουηδία καλύπτουν μόνο άτομα ηλικίας κάτω των 85 ετών· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
2. Πηγή: EUROSTAT, δημογραφικές προβλέψεις. Αριθμός ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως ποσοστό των ατόμων ηλικίας 15-64.
3. Πηγή: Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής, Έκθεση για τις «Δημοσιονομικές προκλήσεις που θέτει η γήρανση του πληθυσμού», 24 Οκτωβρίου 2001. Βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
4. Πηγή: ESSPROS, EUROSTAT· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
5. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001.
6. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001. Η μέθοδος υπολογισμού βρίσκεται ακόμη υπό συζήτηση.
7. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ ECFIN.

ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

Βασικά χαρακτηριστικά του συνταξιοδοτικού συστήματος

Στην υποχρεωτική εκ του νόμου προβλεπόμενη συνταξιοδοτική κάλυψη περιλαμβάνεται ένα βασικό εθνικό συνταξιοδοτικό σύστημα που σκοπό έχει την εγγύηση ενός ελάχιστου εισοδήματος για όλους τους συνταξιούχους και ένα συνταξιοδοτικό σύστημα εξαρτώμενο από τις αποδοχές, το οποίο δίνει τη δυνατότητα στους εργαζόμενους να διατηρήσουν ένα εύλογο βιοτικό επίπεδο μετά τη συνταξιοδότηση. Τα δύο συστήματα αποτελούν τον πρώτο άξονα και μπορούν να συμπληρωθούν με εθελούσιες συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις. Το εθνικό συνταξιοδοτικό σύστημα προσφέρει ελάχιστη σύνταξη εξαρτώμενη από τον τόπο κατοικίας που μπορεί να φθάσει τα 488 ευρώ μηνιαίως (με κριτήριο την 40ετή διαμονή). Η εθνική σύνταξη μειώνεται καθώς αυξάνονται τα άλλα συνταξιοδοτικά εισοδήματα του ατόμου. Το 2001, πλήρης εθνική σύνταξη καταβλήθηκε μόνο στο 10% του συνόλου των συνταξιούχων, ενώ στο 55% των συνταξιούχων τη σύνταξη που εξαρτάται από τις αποδοχές συμπλήρωσε πόσο που προέκυψε από εξέταση των πόρων των δικαιούχων. Το ποσοστό των συνταξιούχων που λαμβάνουν μόνο την εθνική βασική σύνταξη μειώνεται.

Η σύνταξη που εξαρτάται από τις αποδοχές προσφέρει συντάξεις βάσει ασφάλισης και καλύπτει όλους τους μισθωτούς και αυτοαπασχολούμενους χωρίς ανώτατο όριο εισοδήματος. Βάσει του ισχύοντος συστήματος, η σύνταξη γήρατος αρχίζει να σωρεύεται από την ηλικία των 23 ετών με ρυθμό 1,5% κατ' έτος έως την ηλικία των 60 ετών, οπότε σωρεύεται με ρυθμό 2,5%, και για 40 έτη το πολύ (αυτοί οι κανόνες θα αλλάξουν το 2005). Ο στόχος (το ανώτατο όριο) για το ποσοστό αναπλήρωσης είναι 60%. Η σύνταξη υπολογίζεται βάσει των μέσων αποδοχών των τελευταίων δέκα ετών σε κάθε διαφορετική εργασιακή σχέση (από το 2005 θα βασίζεται σε ολόκληρη την επαγγελματική σταδιοδρομία). Στα τέλη του 2000, η μέση συνολική σύνταξη για άτομα που ελάμβαναν συντάξεις γήρατος (περιλαμβανομένων των συντάξεων επιζώντων) ήταν περίπου 962 ευρώ μηνιαίως, ποσό που αντιστοιχεί στο 47% των μέσων αποδοχών για τους μισθωτούς. Υφίσταται διαφορά κατά φύλο (1 151 ευρώ για τους άνδρες, 841 ευρώ για τις γυναίκες) λόγω των χαμηλότερων μέσων επιπέδων μισθού για τις γυναίκες (80%), της μικρότερης συμμετοχής στην αγορά εργασίας στο παρελθόν και των περισσότερων διακοπών στη σταδιοδρομία των γυναικών. Ενώ οι εθνικές συντάξεις προσαρμόζονται ανάλογα με τις τιμές καταναλωτή, οι συντάξεις που εξαρτώνται από τις αποδοχές συνδέονται με σταθμισμένο δείκτη που βασίζεται στις τιμές καταναλωτή και τις αποδοχές.

Επί του παρόντος, είναι δυνατή η συνταξιοδότηση με σύνταξη ανεργίας ή πρόωρης συνταξιοδότησης στην ηλικία των 60 ετών και με σύνταξη μερικής απασχόλησης στην ηλικία των 56 ετών. Τα διάφορα επιδόματα αναπηρίας, ανεργίας, πρόωρης συνταξιοδότησης και συνταξιοδότησης μερικής απασχόλησης καταβάλλονται έως την ηλικία των 65 ετών. Η ανικανότητα προς εργασία είναι η πιο κοινή αιτία πρόωρης συνταξιοδότησης. Το 2000, η Φινλανδία δαπάνησε περίπου 1% του ΑΕγχΠ σε μέτρα αποκατάστασης για τη διατήρηση και ανάπτυξη της ικανότητας προς εργασία.

Οι συντάξεις που εξαρτώνται από τις αποδοχές κεφαλαιοποιούνται εν μέρει. Για τους απασχολούμενους στον ιδιωτικό τομέα, τη διαχείριση των εν λόγω πόρων αναλαμβάνουν συνταξιοδοτικά ιδρύματα για τους ιδιωτικούς υπαλλήλους τα οποία ανταγωνίζονται με βάση την εξυπηρέτηση των πελατών και την απόδοση των επενδύσεων. Οφείλουν, ωστόσο, να συμμορφώνονται με ένα λεπτομερές κανονιστικό πλαίσιο. Ένα εγγυητικό σύστημα

διασφαλίζει την καταβολή των παροχών σε περίπτωση αφερεγγυότητας κάποιου συνταξιοδοτικού ιδρύματος. Επίσης, για τις κρατικές συντάξεις και τις συντάξεις της τοπικής αυτοδιοίκησης, συστήθηκαν αποθεματικά ταμεία με στόχο την αύξηση των κεφαλαίων στο ίδιο επίπεδο με εκείνο των συνταξιοδοτικών συστημάτων του ιδιωτικού τομέα. Συνολικά, τα αποθέματα του πρώτου άξονα ανήλθαν στο 60% του ΑΕγχΠ το 1999 και προβλέπεται να ανέλθουν περίπου στο 80% του ΑΕγχΠ έως το 2030.

Λόγω της συνολικής κάλυψης του εκ του νόμου προβλεπόμενου συστήματος, η ζήτηση για εθελούσια συμπληρωματική συνταξιοδοτική κάλυψη είναι πολύ μικρή. Το 1999, οι παροχές που καταβλήθηκαν από τα συστήματα του δεύτερου και τρίτου άξονα ανήλθαν σε 4% του συνόλου των συνταξιοδοτικών παροχών και οι εισφορές σε αυτά τα συστήματα σε 6% του συνόλου των συνταξιοδοτικών εισφορών.

Προκλήσεις

Γενικά, ο κίνδυνος φτώχειας μεταξύ ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας διατηρείται σε χαμηλά επίπεδα από το εκ του νόμου προβλεπόμενο συνταξιοδοτικό σύστημα. Το ύψος του εισοδήματος των συνταξιούχων είναι συγκρίσιμο με αυτό του υπόλοιπου πληθυσμού και το ποσοστό των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας στη Φινλανδία που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ήταν στα τέλη της δεκαετίας του 1990 μεταξύ των χαμηλότερων στην ΕΕ. Εντούτοις, εξακολουθούν να υφίστανται ορισμένοι κίνδυνοι φτώχειας κυρίως μεταξύ γυναικών πολύ μεγάλης ηλικίας. Λόγω του σχεδιασμού του συνταξιοδοτικού συστήματος, τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα των ατόμων με χαμηλά εισοδήματα αυξάνονται ελάχιστα μέσω των εισφορών τους, καθώς το ποσό των εθνικών συντάξεων που λαμβάνουν μειώνεται ενώ αυξάνονται οι συντάξεις που εξαρτώνται από τις αποδοχές.

Οι κύριες προκλήσεις για την οικονομική βιωσιμότητα συνδέονται με τη γήρανση του πληθυσμού, λόγω του ότι η γενιά του baby-boom φθάνει σε ηλικία συνταξιοδότησης, το αυξημένο προσδόκιμο ζωής και την υπογεννητικότητα. Ο αριθμός των ατόμων που έχουν περάσει την ηλικία συνταξιοδότησης θα αυξηθεί ραγδαία μετά το 2020, και το 2030 ένας στους τέσσερις Φινλανδούς θα είναι τουλάχιστον 65 ετών. Η ανεπαρκής δημιουργία θέσεων απασχόλησης θα οξύνει το δημογραφικό πρόβλημα. Το συνολικό ποσοστό απασχόλησης σήμερα είναι 67,7%, αλλά μόλις 46% για άτομα μεταξύ 55 και 64 ετών. Το 86% των Φινλανδών συνταξιοδοτούνται πριν φτάσουν στην εκ του νόμου προβλεπόμενη συντάξιμη ηλικία και η πραγματική ηλικία συνταξιοδότησης είναι χαμηλή, δηλαδή τα 59 έτη. Προκειμένου να μειωθεί η πρόωρη συνταξιοδότηση είναι αναγκαίο να ενισχυθούν τα παρεχόμενα κίνητρα και να διατηρηθεί η ικανότητα ενός ατόμου προς εργασία. Εάν δεν βελτιωθεί η αναλογία μεταξύ εργαζομένων και συνταξιούχων με επαρκείς προσπάθειες για την προαγωγή της απασχόλησης μεταξύ των ανέργων και των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας, θα υφίσταται πάντα ο κίνδυνος η δημοσιονομική επιβάρυνση να γίνει αβάσταχτη.

Οι δαπάνες για συντάξεις κοινωνικής ασφάλισης ανήλθαν στο 11,3% του ΑΕγχΠ το 2000 και προβλέπεται από την Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής να ανέλθουν στο 16% έως το 2040, οπότε θα παραμείνουν σχετικά σταθερές έως το 2050. Οι δαπάνες για συντάξεις που εξαρτώνται από τις αποδοχές εκτιμήθηκε ότι θα αυξηθούν κατά 6 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕγχΠ, κάτι που συνεπάγεται αύξηση των εισφορών κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕγχΠ· οι δαπάνες για τις εθνικές συντάξεις θα μειωθούν κατά μία περίπου ποσοστιαία μονάδα του ΑΕγχΠ, κυρίως λόγω της ωρίμανσης του συστήματος που εξαρτάται από τις αποδοχές, το οποίο θα μειώσει την ανάγκη για εγγυημένες συντάξεις κατόπιν ελέγχου των πόρων. Η τιμαριθμοποίηση των εθνικών συντάξεων με βάση τις τιμές αναμένεται επίσης να μετριάσει την αύξηση.

Οι τελευταίες μεταρρυθμίσεις των συνταξιοδοτικών συστημάτων του ιδιωτικού τομέα το 2001 και το 2002 εκτιμάται ότι θα μειώσουν σημαντικά την αύξηση των δαπανών για τις συντάξεις ως προς το ΑΕγχΠ. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην ενίσχυση της βάσης εισφορών μέσω της πιο δύσκολης πρόσβασης σε πρόωρες συντάξεις και της βελτίωσης των κινήτρων για παραμονή στην εργασία. Συνεπώς, το ποσοστό των εισφορών (σε σχέση με τους μισθούς) εκτιμάται ότι θα πρέπει να αυξηθεί κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες προκειμένου να διατηρηθεί η οικονομική ισορροπία. Παρά τη σημειωθείσα πρόοδο, πρέπει να αντιμετωπιστεί η υπολειπόμενη οικονομική πρόκληση και να υλοποιηθούν αντίστοιχες μεταρρυθμίσεις στα συστήματα του δημόσιου τομέα.

Μία σειρά νόμων και τροποποιήσεων αφενός κατέστησαν τη νομοθεσία περί συντάξεων που εξαρτώνται από τις αποδοχές πολύ σύνθετη, αφετέρου, όμως, πέτυχαν τη σύγκλιση διαφόρων συστημάτων, παρέχοντας έτσι τη δυνατότητα για περαιτέρω οργάνωση και εκσυγχρονισμό. Ωφέλιμη για τη νομοθεσία θα ήταν η απλοποίηση και ενοποίησή της μέσω της εναρμόνισης των αρχών εσωτερικής λειτουργίας των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Μια σημαντική πρόκληση για τον εκσυγχρονισμό θα ήταν να σχεδιαστεί το συνταξιοδοτικό σύστημα κατά τρόπο που θα επέτρεπε στα συστήματα να προσαρμόζονται αυτόματα στις μεταβαλλόμενες συνθήκες.

Αντιμετώπιση των προκλήσεων

Ήδη από το 1990 έχουν ληφθεί αρκετά μεταρρυθμιστικά μέτρα με στόχο τη μείωση των μελλοντικών δαπανών για τις συντάξεις: κατά τη δεκαετία του 1990, ελήφθησαν μέτρα, μεταξύ άλλων, για την προσαρμογή των συντάξεων επιζώντων στις ατομικές συντάξεις, για την ευθυγράμμιση των συντάξεων του δημόσιου τομέα με τις συντάξεις του ιδιωτικού τομέα, για την αύξηση του κατώτατου ορίου ηλικίας για πρόωρη συνταξιοδότηση, για την παράταση της περιόδου αποδοχών που προσμετρούνται στον υπολογισμό της σύνταξης από 4 σε 10 έτη και για τη μείωση του συντελεστή των αποδοχών στο δείκτη που χρησιμοποιείται για την προσαρμογή των συντάξεων. Τα μέτρα αυτά, τα οποία ελήφθησαν στα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα κατά τη δεκαετία του 1990, εκτιμάται ότι θα μειώσουν τις συνταξιοδοτικές δαπάνες κατά ένα πέμπτο σχεδόν των δαπανών που προβλέπονται για το 2040, σε σχέση με το σενάριο που θα αναπτυσσόταν σύμφωνα με τους κανόνες που ίσχυαν το 1990.

Στο πλαίσιο του πακέτου μεταρρυθμίσεων του 2001, μόλις οριστικοποιήθηκαν περαιτέρω μέτρα: στόχος της συνταξιοδοτικής μεταρρύθμισης είναι να αποθαρρύνει την πρόωρη συνταξιοδότηση και να παράσχει μεγαλύτερα κίνητρα για παράταση της εργασίας. Τα μέτρα περιλαμβάνουν: τη θέσπιση ευέλικτης συνταξιοδότησης μεταξύ 62 και 68 ετών, μαζί με υψηλότερους ρυθμούς σώρευσης συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων για τα ύστερα έτη απασχόλησης· αύξηση της συντάξιμης ηλικίας για τη μερική απασχόληση από τα 56 στα 58 έτη, μαζί με μείωση του ρυθμού σώρευσης· μείωση του κατώτατου ορίου ηλικίας για τη σώρευση συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων από τα 23 στα 18 έτη· σταδιακή κατάργηση του συστήματος συνταξιοδότησης ανέργων (από το 2009 έως το 2014)· και κατάργηση του ατομικού συστήματος πρόωρης συνταξιοδότησης (για λόγους αναπηρίας) το 2003.

Τον Σεπτέμβριο του 2002, η κυβέρνηση υπέβαλε νομοσχέδιο, βασισμένο σε συμφωνία μεταξύ της κυβέρνησης και των κοινωνικών εταίρων, σχετικά με συμπληρωματικά μέτρα στη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος του 2001, τα περισσότερα προς εφαρμογή από 1ης Ιανουαρίου 2005. Ο υπολογισμός των συνταξιοδοτικών παροχών θα βασίζεται στις αποδοχές κατά τη διάρκεια του συνόλου της επαγγελματικής σταδιοδρομίας, βάσει βελτιωμένου σταθμισμένου δείκτη (80% μισθοί, 20% τιμές αντί του προηγούμενου

50%-50%)· η σώρευση σύνταξης αυξάνεται περαιτέρω για τους εργαζόμενους μεγαλύτερης ηλικίας (1,9% κατ' έτος μεταξύ 53 και 62 ετών και 4,5% μεταξύ 63 και 68 ετών αντί του κανονικού ποσοστού σώρευσης 1,5%)· η πρόωρη συνταξιοδότηση πριν από την ηλικία των 62 ετών δεν θα είναι πλέον δυνατή· οι εισφορές για τους απασχολούμενους άνω των 53 ετών θα αυξηθούν κατά 30%· το ανώτατο όριο του ποσοστού αναπλήρωσης που ήταν 60% πρόκειται να καταργηθεί· οι παροχές θα προσαρμόζονται σύμφωνα με το προσδόκιμο ζωής (από το 2009)· οι συντάξεις θα σωρεύονται κατά τη διάρκεια περιόδων χωρίς αποδοχές λόγω μέριμνας τέκνων, ανεργίας, κατάρτισης, ασθένειας και αποκατάστασης· και τέλος το επίπεδο χρηματοδότησης του συνταξιοδοτικού συστήματος θα αυξηθεί προκειμένου να εξομαλυνθεί η εξέλιξη των εισφορών.

Στόχος είναι να αυξηθεί το ποσοστό απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας από 46% το 2001 σε 55% το 2010, κάτι που σημαίνει αύξηση της πραγματικής ηλικίας συνταξιοδότησης κατά δύο έτη. Ωστόσο, σύμφωνα με τις νέες προβλέψεις σχετικά με τον αντίκτυπο των τελευταίων μεταρρυθμίσεων, αναμένεται μόνο αύξηση της πραγματικής ηλικίας συνταξιοδότησης κατά τρία έτη έως το 2050, κυρίως μετά το 2015. Αυτό θα αποδειχθεί ανεπαρκές με δεδομένους τους στόχους που έθεσε η κυβέρνηση τόσο για την πραγματική συντάξιμη ηλικία (αύξηση κατά 2-3 έτη) όσο και για το ποσοστό απασχόλησης των μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων και θα καταστεί απαραίτητη η ταχύτερη εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων.

Η συνολική στρατηγική της κυβέρνησης για την αντιμετώπιση των σημαντικών πιέσεων στη δαπάνες για τις συντάξεις στηρίζεται στη διασφάλιση της οικονομικής μεγέθυνσης, τη μείωση του δημόσιου χρέους και την αύξηση των συνταξιοδοτικών αποθεματικών ταμείων (εκτός από την εκ του νόμου προβλεπόμενη απαίτηση χρηματοδότησης) καθώς και στην αύξηση της παραγωγικότητας (η οποία έχει μεγαλύτερο αντίκτυπο στην αύξηση των δαπανών για τις συντάξεις ως ποσοστού του ΑΕγχΠ από ότι η αύξηση της απασχόλησης) και των ποσοστών απασχόλησης, κυρίως μεταξύ των μεγαλυτέρων σε ηλικία εργαζομένων, αυξάνοντας συνεπώς την πραγματική ηλικία συνταξιοδότησης. Για την υλοποίηση της στρατηγικής θα απαιτηθούν κυρίως υψηλά και συνεχή πλεονάσματα στα δημόσια οικονομικά για αρκετές δεκαετίες.

Συμπέρασμα

Η Φινλανδία έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο όσον αφορά την αντιμετώπιση της ισχυρής πρόκλησης της οικονομικής βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού της συστήματος, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα ένα επαρκές επίπεδο συντάξεων, συνοδευόμενο από χαμηλό κίνδυνο φτώχειας μεταξύ ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας, και προσαρμόζοντας το σύστημα στις μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες.

Οι μεταρρυθμίσεις του 2001 και του 2002 αποτελούν μείζονα βήματα, αλλά η μακρά περίοδος εφαρμογής των μέτρων θα καθυστερήσει τον αντίκτυπο επί των δαπανών για συντάξεις κάπως περισσότερο από τη χρονική στιγμή που θα αρχίσουν να συνταξιοδοτούνται τα άτομα της γενιάς με τη θεαματική αύξηση των γεννήσεων (baby-boom), επιτρέποντας στα περισσότερα από αυτά να εξακολουθήσουν να επωφελούνται από τις υφιστάμενες επιλογές για πρόωρη συνταξιοδότηση. Οι δαπάνες για συντάξεις κοινωνικής ασφάλισης αναμένεται να αυξηθούν περαιτέρω. Επιπλέον, η συνολική στρατηγική στηρίζεται σε σημαντικό βαθμό στη διατήρηση μεγάλων πλεονασμάτων στα οικονομικά της κυβέρνησης για μεγάλη χρονική περίοδο.

Στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης

	FIN						EE15					
Πρόσφατη κατάσταση εισοδήματος (στοιχεία ECHP 1999)												
	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 50% του διάμεσου)	5	3	6	2	5	3	11	12	10	9	12	13
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 60% του διάμεσου)	10	8	10	6	9	10	17	20	17	17	18	22
Ανισότητα της κατανομής εισοδήματος [1]	3,2	2,9					5,1	4,5				
Εισόδημα ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως αναλογία του εισοδήματος ατόμων ηλικίας 0-64 [1]	0,83		0,92		0,78		0,88		0,92		0,86	
Μακροπρόθεσμες προβλέψεις για τις δημόσιες δαπάνες για συντάξεις (ΕΟΠ 2001)												
	Επίπεδο			% αύξηση 2000-50			Επίπεδο			% αύξηση 2000-50		
	2000	2020	2050				2000	2020	2050			
Λόγος εξάρτησης ηλικιωμένων [2]	26,9	34,5	42,0	58,0			24,2	32,2	49,0	100,0		
Δημόσιες δαπάνες για συντάξεις, % του ΑΕγχΠ [3]	9,0	10,7	10,7	18,9			10,4	11,5	13,3	27,9		
Παράγοντες που καθορίζουν την εξέλιξη των δημόσιων δαπανών για συντάξεις (2000-2050) [3]	Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ						Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ					
Δημογραφική εξάρτηση	3,9						6,4					
+ Απασχόληση	-0,5						-1,1					
+ Επιλεξιμότητα	0,8						0,6					
+ Επίπεδα παροχών	-2,6						-2,8					
= Σύνολο (περιλ. υπόλοιπο)	1,7						3,1					
ESSPROS, Δαπάνες για συντάξεις[4] (1999)	12,2						12,7					
Εμβέλεια των πολιτικών για τη διασφάλιση βιώσιμων συντάξεων												
Απασχόληση (2001)	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
Ποσοστό απασχόλησης (15-64) [5]	71,7		73,0		70,4		63,9		73,0		54,9	
Ποσοστό απασχόλησης (55-64) [5]	66,5		69,1		63,8		38,5		48,6		28,8	
Πραγματική ηλικία αποχώρησης από την αγορά εργασίας [6]	63,2		63,3		62,7		ΜΔ		ΜΔ		ΜΔ	
Δημόσια οικονομικά(2001) [7]												
Δημόσιο χρέος, % του ΑΕγχΠ	56,6						62,8					
Ισοζύγιο προϋπολογισμού, % του ΑΕγχΠ	4,8						-0,8					

Σημειώσεις:

1. Πηγή: ECHP-UDB, Eurostat, Δεκέμβριος 2002. Τα στοιχεία για το ΗΒ είναι προσωρινά. Οι συντελεστές των ισπανικών στοιχείων θα αναθεωρηθούν. Τα στοιχεία για τη Σουηδία καλύπτουν μόνο άτομα ηλικίας κάτω των 85 ετών· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
2. Πηγή: EUROSTAT, δημογραφικές προβλέψεις. Αριθμός ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως ποσοστό των ατόμων ηλικίας 15-64.
3. Πηγή: Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής, Έκθεση για τις «Δημοσιονομικές προκλήσεις που θέτει η γήρανση του πληθυσμού», 24 Οκτωβρίου 2001. Βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
4. Πηγή: ESSPROS, EUROSTAT· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
5. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001.
6. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001. Η μέθοδος υπολογισμού βρίσκεται ακόμη υπό συζήτηση.
7. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ ECFIN.

ΣΟΥΗΔΙΑ

Βασικά χαρακτηριστικά του συνταξιοδοτικού συστήματος

Το νέο σύστημα πρώτου άξονα που θεσπίστηκε το 1999 αποτελείται από ένα (ανταποδοτικό) σύστημα που εξαρτάται από τις αποδοχές και από ένα σύστημα εγγυημένης σύνταξης γήρατος (μη ανταποδοτικό). Το σύστημα που εξαρτάται από τις αποδοχές είναι προκαθορισμένων εισφορών και χρηματοδοτείται από εισφορές ύψους 18,5% των συντάξιμων αποδοχών κατά τη διάρκεια ολόκληρης της ασφαλιστικής διαδρομής. Οι 16 ποσοστιαίες μονάδες χρησιμοποιούνται για τη χρηματοδότηση του διανεμητικού συστήματος και σωρεύονται με δεδομένο επιτόκιο ως πλασματικό συνταξιοδοτικό κεφάλαιο (που σωρεύεται σχεδόν ανάλογα με τις αποδοχές). Οι 2,5 ποσοστιαίες μονάδες επενδύονται σε ένα ή περισσότερα ταμεία που επιλέγει το εκάστοτε μέλος του συστήματος (το αποκαλούμενο προνομιακό συνταξιοδοτικό σύστημα). Το συνταξιοδοτικό σύστημα που εξαρτάται από τις αποδοχές είναι χωριστό από τον κρατικό προϋπολογισμό και αναμένεται να χρηματοδοτείται μόνον από εισφορές που θα διατηρούνται σταθερές στο 18,5%. Το πλασματικό διανεμητικό κεφάλαιο και το κεφάλαιο που σωρεύεται στο πλαίσιο του προνομιακού συνταξιοδοτικού συστήματος μετατρέπονται κατά τη συνταξιοδότηση σε σύνταξη, το ύψος της οποίας εξαρτάται από το μέσο προσδόκιμο ζωής στην ηλικία της συνταξιοδότησης.

Η εγγυημένη σύνταξη γήρατος προσφέρει ελάχιστη σύνταξη για άτομα άνω των 65 ετών έπειτα από 40 έτη παραμονής στη Σουηδία. Ενισχύει τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα από το εκ του νόμου προβλεπόμενο συνταξιοδοτικό σύστημα που εξαρτάται από τις αποδοχές έως το εγγυημένο ποσό και χρηματοδοτείται από τη φορολογία. Το 2003 θα θεσπιστεί ένα νέο είδος ενίσχυσης που υπόκειται σε εξέταση ιδίων πόρων για ηλικιωμένους που δεν δικαιούνται την εγγυημένη σύνταξη (κυρίως μετανάστες). Επιπλέον, τα επιδόματα κατοικίας κατόπιν ελέγχου των πόρων συνεισφέρουν ουσιαστικά στο εισόδημα πολλών συνταξιούχων.

Ο δεύτερος άξονας αποτελείται από ευρεία επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα που βασίζονται σε συλλογικές συμφωνίες και καλύπτει σχεδόν το 90% των εργαζομένων. Οι εισφορές αντιστοιχούν συνήθως σε ποσοστό 2 έως 5% των μισθών. Κατά παράδοση, οι συντάξεις αυτές ήταν προκαθορισμένων παροχών, αλλά μετατρέπονται όλο και περισσότερο σε συστήματα προκαθορισμένων εισφορών. Το 2000, οι συντάξεις που καταβλήθηκαν από τα εν λόγω συστήματα αναλογούσαν στο 14% των συνολικών εκταμιεύσεων για συντάξεις.

Το 2000, τα συστήματα του τρίτου άξονα συνεισέφεραν περίπου 5% στις συνολικές εκταμιεύσεις για συντάξεις. Αυτή η εθελούσια ατομική συνταξιοδοτική ασφάλιση εκπίπτει της φορολογίας.

Προκλήσεις

Η προβλεπόμενη αύξηση του λόγου εξάρτησης ηλικιωμένων είναι πολύ μικρότερη στην περίπτωση της Σουηδίας από ό,τι στο σύνολο της ΕΕ. Επιπλέον, ο σχεδιασμός του νέου συνταξιοδοτικού συστήματος θα περιορίσει τη μελλοντική αύξηση των συνταξιοδοτικών δαπανών. Οι δαπάνες για συντάξεις γήρατος στο πλαίσιο του δημόσιου συστήματος αναμένεται να αυξηθούν από 9% του ΑΕγχΠ το 2000 σε 11,4% το 2040, και να μειωθούν

στη συνέχεια. Η αύξηση αυτή είναι συγκριτικά μικρότερη και δεν αναμένεται να αποτελέσει μείζονα οικονομική πρόκληση.

Το ποσοστό απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας είναι το υψηλότερο στην ΕΕ. Η πρόωρη συνταξιοδότηση δεν αποτελεί μεγάλο πρόβλημα. Ωστόσο, ο αριθμός των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας που παίρνουν άδειες ασθενείας αυξάνεται ραγδαία τα τελευταία χρόνια, εγείροντας ζητήματα σχετικά με το εργασιακό περιβάλλον των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας.

Καθώς η εγγυημένη σύνταξη συνδέεται μόνο με το δείκτη τιμών, η αύξηση του πραγματικού εισοδήματος θα οδηγήσει σε αυξανόμενο εισοδηματικό χάσμα μεταξύ μισθωτών και συνταξιούχων με συντάξεις που εξαρτώνται από τις αποδοχές άνω του εγγυημένου επιπέδου αφενός, και, αφετέρου, συνταξιούχων που δικαιούνται μόνο την εγγυημένη σύνταξη. Μακροπρόθεσμα, αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένο κίνδυνο σχετικής φτώχειας, αν δεν μειωθεί η εξάρτηση από την εγγυημένη σύνταξη με την αύξηση των δικαιωμάτων για συντάξεις που εξαρτώνται από τις αποδοχές. Οι γυναίκες ενδέχεται να θιγούν περισσότερο από μία τέτοια εξέλιξη, καθώς οι αποδοχές τους τείνουν να παραμένουν χαμηλότερες από αυτές των ανδρών. Λόγω χαμηλότερων παροχών επιζώντων, οι γυναίκες μεγαλύτερης ηλικίας είναι επίσης πιο εκτεθειμένες από τους άνδρες σε μία ενδεχόμενη απότομη επιδείνωση του βιοτικού τους επιπέδου ως αποτέλεσμα της απώλειας του συντρόφου τους.

Αντιμετώπιση των προκλήσεων

Η απάντηση στην πρόκληση της γήρανσης και σε ορισμένες ανισότητες του προηγούμενου συστήματος προκαθορισμένων παροχών (υψηλότερες συντάξεις για άτομα με ασταθές εισοδηματικό προφίλ, αλλά τα ίδια επίπεδα εισφορών) ήταν ο συνολικός επανασχεδιασμός του συνταξιοδοτικού συστήματος το 1999, το οποίο θα τεθεί πλήρως σε ισχύ το 2003. Στόχος του συστήματος που εξαρτάται από τις αποδοχές είναι η πλήρης αναλογιστική ουδετερότητα. Τα διανεμητικά στοιχεία περιλαμβάνουν: συνταξιοδοτικές πιστώσεις για τους άνεργους ή για γονείς τα πρώτα τέσσερα χρόνια μετά την απόκτηση τέκνου και την εγγυημένη σύνταξη. Οι μηχανισμοί αυτοί χρηματοδοτούνται από το γενικό προϋπολογισμό.

Η πρόκληση της οικονομικής βιωσιμότητας αντιμετωπίζεται μέσω ενός αυτόματου εξισορροπητικού μηχανισμού ενσωματωμένου στο συνταξιοδοτικό σύστημα που εξαρτάται από τις αποδοχές. Σχεδιάστηκε για να διατηρεί τις εισφορές σταθερές στο 18,5% των αποδοχών και λειτουργεί με προσαρμογή του δείκτη που εφαρμόζεται επί του πλασματικού συνταξιοδοτικού κεφαλαίου του διανεμητικού μέρους. Αν η βάση εισφορών του συστήματος επιδεινωθεί λόγω οικονομικής ύφεσης ή δυσμενών δημογραφικών εξελίξεων, ο δείκτης αναθεωρείται προς τα κάτω. Επιπλέον, η μετατροπή του πλασματικού συνταξιοδοτικού κεφαλαίου λαμβάνει υπόψη το προσδόκιμο ζωής στην ηλικία συνταξιοδότησης, εξουδετερώνοντας έτσι μια σημαντική αιτία της αύξησης των δαπανών για συντάξεις.

Η αντιμετώπιση της πρόκλησης της οικονομικής βιωσιμότητας θα διευκολυνθεί, επίσης, χάρη στο μεγάλο ρυθμιστικό αποθεματικό ταμείο που συστήθηκε ήδη το 1960 για την εξομάλυνση των διακυμάνσεων στη ροή των συνταξιοδοτικών εισφορών και εκταμιεύσεων. Το εν λόγω ρυθμιστικό αποθεματικό ταμείο αναμένεται να συνεισφέρει στη μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση του συνταξιοδοτικού συστήματος. Το ενεργητικό του αναλογούσε στο 26% του ΑΕγχΠ το 2001.

Όλοι οι οικονομικοί κίνδυνοι στο πλαίσιο του νέου συνταξιοδοτικού συστήματος που εξαρτάται από τις αποδοχές (μακροβιότητα, μειούμενη βάση εισφορών) βαρύνουν τους δικαιούχους. Ωστόσο, το σύστημα παρέχει υψηλό βαθμό ευελιξίας, τόσο ως προς την επιλογή της ηλικίας συνταξιοδότησης όσο και ως προς τη δυνατότητα συνδυασμού εισοδήματος από εργασία με πλήρη ή μερική σύνταξη. Η αναλογιστική ουδετερότητα θα επιτρέψει στα άτομα να προγραμματίζουν τον εργασιακό τους βίο κατά τρόπο ώστε να αποκομίσουν επαρκή σύνταξη και παρέχει κατ' αυτόν τον τρόπο ισχυρά κίνητρα για αυξημένη συμμετοχή στην αγορά εργασίας των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας (που είναι ήδη η υψηλότερη στην ΕΕ). Αυτό, ωστόσο, απαιτεί τη διατήρηση της απασχολησιμότητας και της ικανότητας προς εργασία. Επί του παρόντος, η κυβέρνηση προσπαθεί να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της αύξησης των αδειών ασθενείας με ένα συνολικό πρόγραμμα που στοχεύει στην προώθηση της καλύτερης υγείας κατά τη διάρκεια του εργασιακού βίου. Εάν πολλά άτομα δεν είναι σε θέση να αποκτήσουν επαρκή συνταξιοδοτικά δικαιώματα, οι οικονομικοί κίνδυνοι επιβαρύνουν το γενικό προϋπολογισμό (μέσω της εγγυημένης σύνταξης αναπηρίας).

Η μεταρρύθμιση στη Σουηδία βασίζεται σε ευρεία πολιτική συναίνεση και συνοδεύεται από μία σημαντική προσπάθεια βελτίωσης της ενημέρωσης των μελών των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Τα μέλη ενημερώνονται σε ετήσια βάση σχετικά με το συνταξιοδοτικό κεφάλαιο και λαμβάνουν προβλέψεις για τη μελλοντική τους σύνταξη βάσει διαφόρων υποθέσεων (ρυθμός ανάπτυξης, ρυθμός απόδοσης, ηλικία συνταξιοδότησης)

Συμπέρασμα

Το μεταρρυθμισμένο συνταξιοδοτικό σύστημα της Σουηδίας αναμένεται να είναι σε θέση να παρέχει επαρκείς συντάξεις κατά τρόπο οικονομικά βιώσιμο, χάρη στο σχεδιασμό του και στους ενσωματωμένους μηχανισμούς που στοχεύουν στην προσαρμογή στις οικονομικές και δημογραφικές εξελίξεις. Επίσης, έχει ως αποτέλεσμα τη δίκαιη κατανομή της οικονομικής ευθύνης μεταξύ των γενεών και ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις εκσυγχρονισμού, όντας καλά προσαρμοσμένο σε ευέλικτα μοντέλα απασχόλησης. Τα χρηματοδοτούμενα από τη φορολογία στοιχεία αλληλεγγύης είναι σήμερα σημαντικά, περιλαμβάνοντας εγγυημένες συντάξεις, συντάξεις αναπηρίας και επιζώντων και συνταξιοδοτικές πιστώσεις στο σύστημα που εξαρτάται από τις αποδοχές κατά τη διάρκεια διακοπής της σταδιοδρομίας, π.χ. ανεργία, γονική άδεια κλπ. Ωστόσο, το ύψος της εγγυημένης σύνταξης αναμένεται να μειωθεί σε σχέση με τις αποδοχές. Τα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα που βασίζονται σε συλλογικές συμφωνίες έχουν αναπτυχθεί ικανοποιητικά και μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στη διατήρηση του εισοδήματος μετά τη συνταξιοδότηση.

Στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης

	S						EE15					
Πρόσφατη κατάσταση εισοδήματος (στοιχεία ECHP 1999)												
	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 50% του διάμεσου)	5	6	5	1	6	8	11	12	10	9	12	13
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 60% του διάμεσου)	10	17	9	9	10	23	17	20	17	17	18	22
Ανισότητα της κατανομής εισοδήματος [1]	3,4	2,9					5,1	4,5				
Εισόδημα ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως αναλογία του εισοδήματος ατόμων ηλικίας 0-64 [1]	0,78		0,86		0,74		0,88		0,92		0,86	
Μακροπρόθεσμες προβλέψεις για τις δημόσιες δαπάνες για συντάξεις (ΕΟΠ 2001)												
	Επίπεδο			% αύξηση 2000-50			Επίπεδο			% αύξηση 2000-50		
	2000	2020	2050				2000	2020	2050			
Λόγος εξάρτησης ηλικιωμένων [2]	22,1	35,5	44,0	98,0			24,2	32,2	49,0	100,0		
Δημόσιες δαπάνες για συντάξεις, % του ΑΕγχΠ [3]	11,3	12,9	15,9	40,7			10,4	11,5	13,3	27,9		
Παράγοντες που καθορίζουν την εξέλιξη των δημόσιων δαπανών για συντάξεις (2000-2050) [3]	Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ						Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ					
Δημογραφική εξάρτηση	6,6						6,4					
+ Απασχόληση	-0,1						-1,1					
+ Επιλεξιμότητα	-1,3						0,6					
+ Επίπεδα παροχών	-0,1						-2,8					
= Σύνολο (περιλ. υπόλοιπο)	5,0						3,1					
ESSPROS Δαπάνες για συντάξεις[4] (1999)	11,2						12,7					
Εμβέλεια των πολιτικών για τη διασφάλιση βιώσιμων συντάξεων												
Απασχόληση (2001)	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
Ποσοστό απασχόλησης (15-64) [5]	68,1		70,9		65,4		63,9		73,0		54,9	
Ποσοστό απασχόλησης (55-64) [5]	45,7		46,7		44,8		38,5		48,6		28,8	
Πραγματική ηλικία αποχώρησης από την αγορά εργασίας [6]	62,2		62,4		61,6		ΜΔ		ΜΔ		ΜΔ	
Δημόσια οικονομικά(2001) [7]												
Δημόσιο χρέος, % του ΑΕγχΠ	43,4						62,8					
Ισοζύγιο προϋπολογισμού, % του ΑΕγχΠ	4,9						-0,8					

Σημειώσεις:

1. Πηγή: ECHP-UDB, Eurostat, Δεκέμβριος 2002. Τα στοιχεία για το ΗΒ είναι προσωρινά. Οι συντελεστές των ισπανικών στοιχείων θα αναθεωρηθούν. Τα στοιχεία για τη Σουηδία καλύπτουν μόνο άτομα ηλικίας κάτω των 85 ετών· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
2. Πηγή: EUROSTAT, δημογραφικές προβλέψεις. Αριθμός ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως ποσοστό των ατόμων ηλικίας 15-64.
3. Πηγή: Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής, Έκθεση για τις «Δημοσιονομικές προκλήσεις που θέτει η γήρανση του πληθυσμού», 24 Οκτωβρίου 2001. Βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
4. Πηγή: ESSPROS. EUROSTAT· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
5. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001.
6. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001. Η μέθοδος υπολογισμού βρίσκεται ακόμη υπό συζήτηση.
7. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ ECFIN.

ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

Βασικά χαρακτηριστικά του συνταξιοδοτικού συστήματος

Ο πρώτος άξονας του συνταξιοδοτικού συστήματος του ΗΒ αποτελείται από μία βασική σταθερή σύνταξη και μία επιπλέον σύνταξη που εξαρτάται από τις αποδοχές, την κρατική δεύτερη σύνταξη, η οποία αντικαθιστά το προηγούμενο κρατικό σύστημα συντάξεων που συνδέονται με τις αποδοχές (*SERPS*, θεσπίστηκε το 1978). Αυτά τα δύο επίπεδα του πρώτου άξονα χρηματοδοτούνται από εισφορές εθνικής ασφάλισης που εξαρτώνται από τις αποδοχές. Η συντάξιμη ηλικία είναι τα 65 έτη για τους άνδρες και τα 60 έτη για τις γυναίκες. Στόχος της νομοθεσίας είναι να εξισωθεί η συντάξιμη ηλικία στα 65 έτη έως το 2020. Για μια πλήρη σταθερή σύνταξη απαιτούνται 44 έτη εισφορών εθνικής ασφάλισης για τους άνδρες και 39 για τις γυναίκες. Συντάξεις δεν καταβάλλονται πριν από αυτή την ηλικία, μπορούν όμως να αναβληθούν με αντάλλαγμα υψηλότερες παροχές αργότερα (7½% ανά έτος αναβολής).

Μοναδικό χαρακτηριστικό του συνταξιοδοτικού συστήματος του ΗΒ αποτελεί η δυνατότητα αποχώρησης από το επίπεδο που εξαρτάται από τις αποδοχές του διανεμητικού κεφαλαιοποιητικού πρώτου άξονα. Για να γίνει αυτό, απαιτείται κάλυψη από επαγγελματικό ή προσωπικό συνταξιοδοτικό σύστημα που να παρέχει ισοδύναμες ή καλύτερες παροχές από την συνιστώσα που εξαρτάται από τις αποδοχές του εκ του νόμου προβλεπόμενου συστήματος. Περίπου 60% των εργαζομένων υπάγονται σε τέτοια συστήματα με δυνατότητα αποχώρησης και δικαιούνται επιστροφή εισφορών εθνικής ασφάλισης.

Τα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα τείνουν να θεσπίζονται από έναν εργοδότη και σε γενικές γραμμές είναι προκαθορισμένων παροχών, παρέχοντας συντάξεις βάσει των ετών υπηρεσίας και των τελικών αποδοχών. Ωστόσο, υπάρχει μία τάση προσανατολισμού σε συστήματα προκαθορισμένων εισφορών. Περίπου 44% του πληθυσμού σε ηλικία απασχόλησης κατέβαλαν εισφορές σε κάποιο επαγγελματικό ή προσωπικό συνταξιοδοτικό σύστημα το έτος 2000/01, 60% των νοικοκυριών συνταξιούχων είχαν εισόδημα από επαγγελματικό συνταξιοδοτικό σύστημα και 71% είχαν εισόδημα από επενδύσεις (περιλαμβανομένων των προσωπικών συντάξεων).

Οι προσωπικές συντάξεις θεσπίστηκαν το 1988 προκειμένου να παράσχουν ιδιωτική δεύτερη σύνταξη σε άτομα χωρίς πρόσβαση σε επαγγελματικό σύστημα ή άτομα που αλλάζουν επάγγελμα συχνά (παρόλο που οι συμβάσεις για καταβολή ετήσιου επιδόματος συνταξιοδότησης, παρόμοιες με τις προσωπικές παροχές, ήταν διαθέσιμες πριν από το 1988). Το 12% των υπαλλήλων και το 44% των αυτοαπασχολούμενων θεμελιώνουν προσωπικές συντάξεις. Για να καταστούν πιο ελκυστικές οι ιδιωτικές δεύτερες συντάξεις, τον Απρίλιο του 2001 θεσπίστηκε ένα προαιρετικό σύστημα αποταμίευσης συντάξεως, οι *Stakeholder Pensions*. Το σύστημα αυτό χαρακτηρίζεται από απλά, χαμηλά τέλη (μέγιστο 1% της αξίας των κεφαλαίων ετησίως), ευελιξία προς τους συμμετέχοντες για κυμαινόμενες εισφορές ή για αλλαγή συστήματος χωρίς οικονομικές κυρώσεις, απλοποιημένες φορολογικές ρυθμίσεις με όριο συμμετοχής 3.600 λίρες Αγγλίας κατ' έτος και είναι ανοικτό για πρώτη φορά σε άτομα χωρίς εισόδημα από εργασία. Οι εγγραφές στο σύστημα αυτό ανήλθαν σε 815.000 έως τον Μάρτιο του 2002.

Η μη ανταποδοτική εξασφάλιση ελάχιστου εισοδήματος παρέχει ενίσχυση που υπόκειται σε εξέταση ιδίων πόρων σε άτομα άνω των 60 ετών, ανάλογα με το εισόδημα και το κεφάλαιό τους. Για άτομο άγαμο που πληροί τις προϋποθέσεις, εξασφαλίζεται εβδομαδιαίο εισόδημα

τουλάχιστον 98,15 λιρών Αγγλίας, δηλαδή περίπου κατά 30% μεγαλύτερο από την πλήρη σταθερή βασική κρατική σύνταξη των 75,50 λιρών Αγγλίας.

Το έτος 1999/00, το 57% του συνταξιοδοτικού εισοδήματος προήλθε από κρατικούς πόρους και το 43% από τον ιδιωτικό τομέα.

Προκλήσεις

Μεταξύ του 1979 και του 1996, το μέσο καθαρό εισόδημα νοικοκυριού συνταξιούχου αυξήθηκε κατά 64% ενώ οι μέσες αποδοχές αυξήθηκαν κατά 36%. Ωστόσο, το εισόδημα του φτωχότερου ενός πέμπτου των συνταξιούχων αυξήθηκε μόλις κατά 30%. Αυτή η διαφορά οφείλεται κυρίως στην αύξηση του εισοδήματος από επαγγελματικές και ιδιωτικές συντάξεις, από τις οποίες ευνοήθηκαν όλοι εκτός από τους φτωχότερους συνταξιούχους. Η εξασφάλιση ελάχιστου εισοδήματος θεσπίστηκε για να αυξηθούν τα εισοδήματα αυτής της ομάδας. Το σύστημα αυτό αύξησε το εισόδημα των φτωχότερων ανθρώπων μεγαλύτερης ηλικίας, αλλά η αντιστοιχία λίρα προς λίρα κατά την πληρωμή σήμαινε ότι οι αποταμιευτικές προσπάθειες πολλών ατόμων με χαμηλό εισόδημα δεν θα μεταφράζονταν σε υψηλότερο βιοτικό επίπεδο μετά τη συνταξιοδότηση. Περίπου ένα πέμπτο των συνταξιούχων ζουν σε νοικοκυριά με εισόδημα χαμηλότερο του 60% του διάμεσου.

Το SERPS προσέφερε σύνταξη ύψους 20% των μέσων επανεκτιμώμενων αποδοχών του συνόλου της εργασιακής ζωής μόνο σε εργαζόμενους, και οι εργαζόμενοι με χαμηλότερα εισοδήματα είχαν πολύ περιορισμένα δικαιώματα σε αυτή. Περίπου 60% των εργαζομένων που αποχώρησαν από το SERPS και προσχώρησαν σε επαγγελματικά / ιδιωτικά συστήματα τείνουν να έχουν πολύ καλύτερα ποσοστά αναπλήρωσης εισοδήματος. Μείζονα πρόκληση θα αποτελέσει η διασφάλιση της πρόσβασης και αξιοποίησης από περισσότερους ανθρώπους ευκαιριών για υψηλότερο βιοτικό επίπεδο μετά τη συνταξιοδότηση.

Ενώ η επάρκεια εξελίχθηκε σε μείζονα πρόκληση τις δεκαετίες του 1980 και του 1990, η οικονομική βιωσιμότητα στο μέλλον φαίνεται να είναι εξασφαλισμένη. Οι δημόσιες δαπάνες για συντάξεις ανήλθαν σε 5,5% του ΑΕγχΠ το 2000 και η Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής προέβλεψε ότι θα *μειωθούν* στο 4,4% έως το 2050, αντικατοπτρίζοντας μικρότερη άνοδο των λόγων εξάρτησης ηλικιωμένων από ό,τι στην υπόλοιπη ΕΕ και κυρίως τιμαριθμοποίηση των βασικών συντάξεων με βάση τις τιμές, με αποτέλεσμα η αξία τους σε σχέση με τις αποδοχές να μειωθεί. Οι προβλέψεις πραγματοποιήθηκαν χωρίς να ληφθεί υπόψη η νέα συνταξιοδοτική πίστωση και η κρατική δεύτερη σύνταξη που θα οδηγήσουν στη διατήρηση σε γενικές γραμμές των δημόσιων δαπανών για συντάξεις στα σημερινά επίπεδα.

Με δεδομένη τη σημασία της ιδιωτικής κάλυψης, η σημερινή πολυμορφία και πολυπλοκότητα των ιδιωτικών συνταξιοδοτικών συστημάτων θέτουν ιδιαίτερες προκλήσεις. Οι άνθρωποι έρχονται αντιμέτωποι με ένα ευρύ φάσμα επιλογών όταν αρχίζουν να εργάζονται ή αλλάζουν απασχόληση. Η πληθώρα συστημάτων θέτει ζητήματα σχετικά με τη δυνατότητα στενής παρακολούθησης. Πολλά συνταξιοδοτικά συστήματα διαθέτουν σημαντικές μετοχές οι οποίες στο παρελθόν είχαν υψηλές αποδόσεις, ωστόσο, ο παράγοντας της αστάθειας πράγματι υφίσταται. Πολλά συνταξιοδοτικά συστήματα και ασφάλειες ζωές φαίνεται να έχουν πληγεί ιδιαίτερα από την πρόσφατη ύφεση των παγκόσμιων χρηματιστηριακών αγορών. Για τους εργοδότες που υποστηρίζουν συστήματα προκαθορισμένων παροχών, αυτό αυξάνει τις ενδεχόμενες μελλοντικές δαπάνες για τη διάθεση τέτοιων παροχών και ενδέχεται να συμβάλει σε αλλαγή σε συστήματα

προκαθορισμένων εισφορών, όπου ο επενδυτικός κίνδυνος απειλεί περισσότερο τους δικαιούχους.

Παρόλο που το ΗΒ ήδη πληροί τους στόχους της Λισσαβόνας και της Στοκχόλμης για την απασχόληση, υπάρχουν ακόμη περιθώρια για βελτίωση. Η μέση ηλικία πραγματικής συνταξιοδότησης είναι τα 62 έτη για τους άνδρες και τα 59 για τις γυναίκες. Το 55% των ανδρών και το ένα τρίτο των γυναικών συνταξιοδοτούνται πριν από την επίσημη ηλικία συνταξιοδότησης· το 10% των πρόωρων συνταξιοδοτήσεων είχε σχέση με τους όρους συνταξιοδότησης σε επαγγελματικό συνταξιοδοτικό σύστημα, το 30% με προβλήματα υγείας και το 14% είχε υποκινηθεί από τον εργοδότη. Ενώ δεν υπάρχει επιλογή πρόωρης συνταξιοδότησης στο πλαίσιο του κρατικού συνταξιοδοτικού συστήματος, η εξασφάλιση ελάχιστου εισοδήματος μπορεί να διεκδικηθεί από την ηλικία των 60 ετών από άνδρες και γυναίκες εξίσου. Άνδρες ηλικίας 60-64 ετών που αξιώνουν την εξασφάλιση ελάχιστου εισοδήματος δεν υποχρεούνται να αναζητήσουν εργασία. Τα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά ταμεία συχνά παρέχουν πακέτα πρόωρης συνταξιοδότησης.

Αντιμετώπιση των προκλήσεων

Τα τελευταία χρόνια ελήφθησαν κάποια μέτρα για την αντιμετώπιση της πρόκλησης της επάρκειας. Από το 2003 και εξής, η νέα συνταξιοδοτική πίστωση θα αντικαταστήσει την εξασφάλιση ελάχιστου εισοδήματος. Αυτή η νέα παροχή αναμένεται όχι μόνο να φτάσει στο φτωχότερο 25% των νοικοκυριών, αλλά σχεδόν στο ήμισυ όλων των νοικοκυριών άνω των 60 ετών. Θα δώσει το δικαίωμα σε άτομα άγαμα ηλικίας 60 ετών και άνω να λαμβάνουν εισόδημα τουλάχιστον 100 λιρών Αγγλίας την εβδομάδα (154 λίρες Αγγλίας την εβδομάδα για ζευγάρια) και θα διασφαλίσει ότι τα άτομα άνω των 65 ετών μπορούν να λαμβάνουν πρόσθετα ποσά από άλλες συντάξεις / αποταμιεύσεις μέχρι ενός ορίου άνω του ελάχιστου εγγυημένου επιπέδου χωρίς να χάνουν τις παροχές συνταξιοδοτικής πίστωσης. Επίσης, η εξέταση εισοδήματος για τη συνταξιοδοτική πίστωση είναι λιγότερο αυστηρή από εκείνη των παραδοσιακών παροχών που εξαρτώνται από τις αποδοχές. Από την ηλικία των 60 ετών, δεν είναι υποχρεωτική η δήλωση αποταμιεύσεων για ποσά κάτω των 6.000 λιρών Αγγλίας και από την ηλικία των 65 οι περισσότεροι δεν θα είναι υποχρεωμένοι να δηλώνουν αλλαγές στο εισόδημα για καθορισμένες περιόδους πέντε ετών. Η κυβέρνηση του ΗΒ δεσμεύτηκε να προσαρμόσει την εγγύηση για τη συνταξιοδοτική πίστωση στις αποδοχές για το υπόλοιπο της θητείας της.

Η θέσπιση της κρατικής δεύτερης σύνταξης τον Απρίλιο του 2002 θα δώσει τη δυνατότητα σε άτομα με χαμηλές αποδοχές να θεμελιώσουν περισσότερα συνταξιοδοτικά δικαιώματα. Επιπλέον, τα άτομα θα πιστώνονται δικαιώματα δεύτερης σύνταξης για περιόδους κατά τις οποίες δεν μπορούν να εργαστούν λόγω ευθυνών μέριμνας, ή λόγω αναπηρίας. Άτομα με αποδοχές μεταξύ του χαμηλότερου ορίου αποδοχών (3.900 λίρες Αγγλίας κατ' έτος) και 10.800 λιρών Αγγλίας θα σωρεύουν συνταξιοδοτικά δικαιώματα ως εάν είχαν εισόδημα 10.800 λίρες Αγγλίας. Από το 2002 και εξής, τα άτομα με χαμηλά ή μέτρια εισοδήματα που αποχωρούν υπέρ ενός επαγγελματικού συστήματος θα λαμβάνουν πρόσθετες παροχές προκειμένου να διασφαλιστεί ότι θα επωφεληθούν και από τις βελτιώσεις που προκύπτουν από την κρατική δεύτερη σύνταξη.

Αναφορικά με την απασχόληση των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας, η έκθεση εθνικής στρατηγικής παρουσιάζει αρκετές πρωτοβουλίες που αναμένεται να έχουν θετικό αντίκτυπο. Με την ενοποίηση των οργανισμών παροχών και απασχόλησης θα καταστεί δυνατό να ωφεληθούν άτομα που λαμβάνουν επιδόματα αναπηρίας ή ασθένειας. Άτομα με ειδικές ανάγκες μπορούν να λάβουν βοήθεια από ειδικούς προκειμένου να μπορέσουν να

παραμείνουν στην αγορά εργασίας (νέα συμφωνία για τα άτομα με ειδικές ανάγκες). Άτομα άνω των 50 ετών που αναζητούν εργασία μπορούν να λαμβάνουν συμπλήρωμα εισοδήματος (πίστωση απασχόλησης) για διάστημα έως και 52 εβδομάδων εάν βρουν θέση εργασίας ή γίνουν αυτοαπασχολούμενοι. Παρέχονται, επίσης, επιδοτήσεις για κατάρτιση βάσει της νέας συμφωνίας για τα άτομα άνω των 50 ετών. Υπάρχει και μια πολιτική ενθάρρυνσης των ατόμων να συνεχίσουν να εργάζονται μετά την ηλικία συνταξιοδότησης. Μπορούν να καθυστερήσουν τη διεκδίκηση της σύνταξής τους ή ακόμη και να «αποσυνταξιοδοτηθούν» όταν θα την έχουν διεκδικήσει, και να κερδίσουν επιδόματα. Επί του παρόντος, η ανώτατη περίοδος αναβολής είναι τα 5 έτη. Από τον Απρίλιο του 2010 δεν θα υπάρχει χρονικό όριο και το ποσοστό των επιδομάτων θα αυξηθεί σε περίπου 10,4% για κάθε πλήρες έτος αναβολής. Η ευρύτερη στρατηγική για ενεργητική γήρανση έχει ως στόχο την προώθηση πρακτικών απασχόλησης χωρίς διακρίσεις λόγω ηλικίας μεταξύ των εργοδοτών στη νομοθεσία περί ηλικίας που δρομολογείται το 2006.

Οι προκλήσεις που θέτει η ιδιωτική συνταξιοδοτική κάλυψη περιλαμβάνονται επί του παρόντος στο πολιτικό πρόγραμμα. Πρόσφατα παρουσιάστηκαν δύο εκθέσεις (οι επισκοπήσεις Pickering και Sandler), οι οποίες εκπονήθηκαν με εντολή της κυβέρνησης, με προτάσεις σχετικά με την απλούστευση των συνταξιοδοτικών προϊόντων και της νομοθεσίας περί συντάξεων, την παροχή καλύτερων συμβουλών προς τους καταναλωτές, την καλύτερη πρόσβαση σε προϊόντα αποταμίευσης για καταναλωτές με χαμηλότερα εισοδήματα και τη μείωση των διοικητικών επιβαρύνσεων επί των συστημάτων και των εργοδοτών. Η έκθεση Pickering πρότεινε επίσης αλλαγή της λειτουργίας του ρυθμιστικού φορέα. Οι εκθέσεις αυτές θα ληφθούν υπόψη στη μελλοντική Πράσινη Βίβλο για τις συντάξεις, η οποία θα εξετάσει πολλά ζητήματα που αφορούν τις συντάξεις, περιλαμβανομένης της προαγωγής της απασχόλησης μεγαλύτερων σε ηλικία ατόμων και της δυνατότητας αποταμίευσης ώστε να μπορέσουν οι άνθρωποι να ανταποκριθούν στις προσδοκίες τους για συνταξιοδότηση. Ο ρόλος της ρυθμιστικής αρχής για τις επαγγελματικές συντάξεις (OPRA) βρίσκεται επίσης σε στάδιο αναθεώρησης και τα αποτελέσματα της αναθεώρησης αυτής θα ληφθούν επίσης υπόψη στην Πράσινη Βίβλο.

Καθώς το ύψος των δημοσίων δαπανών για τις συντάξεις είναι χαμηλό, και στο μέλλον προβλέπεται να είναι πολύ χαμηλότερο από το ύψος των δαπανών σε όλα τα άλλα κράτη μέλη, η οικονομική βιωσιμότητα των δημόσιων συστημάτων δεν αποτελεί πρόβλημα. Η στρατηγική για τη διασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας ολόκληρου του συνταξιοδοτικού συστήματος βασίζεται στο αυξανόμενο μέρος των δαπανών για τις συντάξεις που θα χρηματοδοτούνται από αποταμιεύσεις εργαζομένων κατά τη διάρκεια του εργασιακού τους βίου. Το ΗΒ προτίθεται να διασφαλίσει τη σταθερότητα των συνταξιοδοτικών επενδύσεων σε χρηματοδοτούμενα συστήματα ακολουθώντας τις κατάλληλες μακροοικονομικές πολιτικές. Επίσης, επί του παρόντος εξετάζει βελτιώσεις στο νομοθετικό και εποπτικό πλαίσιο.

Συμπέρασμα

Το ΗΒ έχει σημειώσει ουσιαστική πρόοδο όσον αφορά την αντιμετώπιση των προκλήσεων επάρκειας, απομένει όμως να διαπιστωθεί σε ποιο βαθμό αυτό θα μειώσει τον κίνδυνο φτώχειας για τις μεγάλες ηλικίες και θα βελτιώσει το σχετικό βιοτικό επίπεδο των συνταξιούχων. Ενώ κάποια μέτρα θα έχουν ισχυρό αντίκτυπο βραχυπρόθεσμα, άλλα θα χρειαστούν δεκαετίες για να φανούν τα πλήρη αποτελέσματά τους. Για όσους θα φτάσουν σε ηλικία συνταξιοδότησης στο εγγύς μέλλον, ο μόνος αποτελεσματικός τρόπος για τη βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου συνεχίζει να είναι η παράταση της εργασίας. Οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις έχουν βελτιώσει σημαντικά τα κίνητρα για κάτι τέτοιο.

Η οικονομική βιωσιμότητα φαίνεται να βρίσκεται υπό έλεγχο, αλλά εξαρτάται σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι σε άλλες χώρες από τις επιδόσεις των παροχέων ιδιωτικών συντάξεων. Η έκθεση εθνικής στρατηγικής δεν επιτρέπει την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την οικονομική βιωσιμότητα αυτών των ιδιωτικών συστημάτων. Εάν οι παροχές του ιδιωτικού τομέα προσφέρουν σημαντικά μικρότερη από την αναμενόμενη κάλυψη ή σημαντικά μικρότερο ύψος συντάξεων, οι μελλοντικές κυβερνήσεις ενδέχεται να αντιμετωπίσουν αυξημένες αξιώσεις παροχών κατόπιν ελέγχου των πόρων.

Στατιστικά στοιχεία πλαισίωσης

	UK						EE15					
Πρόσφατη κατάσταση εισοδήματος (στοιχεία ECHP 1999)												
	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+	0-64	65+
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 50% του διάμεσου)	12	11	11	7	12	13	11	12	10	9	12	13
Ποσοστό κινδύνου φτώχειας [1] (στο 60% του διάμεσου)	19	21	18	17	20	25	17	20	17	17	18	22
Ανισότητα της κατανομής εισοδήματος [1]	5,4	4,1					5,1	4,5				
Εισόδημα ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως αναλογία του εισοδήματος ατόμων ηλικίας 0-64 [1]	0,78		0,81		0,75		0,88		0,92		0,86	
Μακροπρόθεσμες προβλέψεις για τις δημόσιες δαπάνες για συντάξεις (ΕΟΠ 2001)												
	Επίπεδο			% αύξηση 2000-50			Επίπεδο			% αύξηση 2000-50		
	2000	2020	2050				2000	2020	2050			
Λόγος εξάρτησης ηλικιωμένων [2]	23,8	29,2	42,0	76,0			24,2	32,2	49,0	100,0		
Δημόσιες δαπάνες για συντάξεις, % του ΑΕγχΠ [3]	5,5	4,9	4,4	-20,0			10,4	11,5	13,3	27,9		
Παράγοντες που καθορίζουν την εξέλιξη των δημόσιων δαπανών για συντάξεις (2000-2050) [3]	Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ						Συμβολή στην ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕγχΠ					
Δημογραφική εξάρτηση	2,4						6,4					
+ Απασχόληση	0,0						-1,1					
+ Επιλεξιμότητα	-0,1						0,6					
+ Επίπεδα παροχών	-3,4						-2,8					
= Σύνολο (περιλ. υπόλοιπο)	-1,0						3,1					
ESSPROS Δαπάνες για συντάξεις[4] (1999)	11,5						12,7					
Εμβέλεια των πολιτικών για τη διασφάλιση βιώσιμων συντάξεων												
Απασχόληση (2001)	Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο		Άνδρες		Γυναίκες	
Ποσοστό απασχόλησης (15-64) [5]	71,7		78,3		65,1		63,9		73,0		54,9	
Ποσοστό απασχόλησης (55-64) [5]	52,3		61,7		43,1		38,5		48,6		28,8	
Πραγματική ηλικία αποχώρησης από την αγορά εργασίας [6]	63,2		64,2		62,0		ΜΔ		ΜΔ		ΜΔ	
Δημόσια οικονομικά(2001) [7]												
Δημόσιο χρέος, % του ΑΕγχΠ	39,1						62,8					
Ισοζύγιο προϋπολογισμού, % του ΑΕγχΠ	0,7						-0,8					

Σημειώσεις:

1. Πηγή: ECHP-UDB, Eurostat, Δεκέμβριος 2002. Τα στοιχεία για το HB είναι προσωρινά. Οι συντελεστές των ισπανικών στοιχείων θα αναθεωρηθούν. Τα στοιχεία για τη Σουηδία καλύπτουν μόνο άτομα ηλικίας κάτω των 85 ετών· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
2. Πηγή: EUROSTAT, δημογραφικές προβλέψεις. Αριθμός ατόμων ηλικίας άνω των 65 ως ποσοστό των ατόμων ηλικίας 15-64.
3. Πηγή: Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής, Έκθεση για τις «Δημοσιονομικές προκλήσεις που θέτει η γήρανση του πληθυσμού», 24 Οκτωβρίου 2001. Βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
4. Πηγή: ESSPROS. EUROSTAT· βλέπε μεθοδολογική σημείωση.
5. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001.
6. Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα για το Εργατικό Δυναμικό, 2001. Η μέθοδος υπολογισμού βρίσκεται ακόμη υπό συζήτηση.
7. Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ ECFIN.